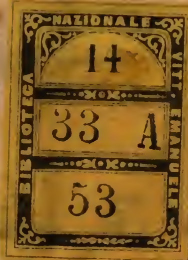

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
14
33 A
53

VITA
IGNATII
LOIOLÆ,

Qui Religionem Clericorum Societatis IESV instituit;

A Petro Ribadeneira sacerdote Societatis eiusdem pridem conscripta, & nunc denuò recognita & locupletata.

ANTVERPIAE,
Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij.
M. D. LXXXVII.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS *Priuilegio cautum est, ne quis citra Christophori Plantini voluntatem,* Vitam Ignatij Loiolæ, qui Religionē Clericorum Societatis IESV instituit; à Petro Ribadeneira sacerdote Societatis eiusdem pridem cōscriptam, & nunc denuò recognitam & locupletatam, *à die impressionis absolutæ ad quadriennium imprimat, aut alibi impressam in suas ditiones importet, venalémve habeat. Qui secus faxit, confiscationis librorum & grauis multæ pœna multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est, dato Bruxellis, 26. Ianuarij.* M. D. LXXXVII.

Sign.

I. de Witte.

CANDIDO LECTORI
PETRVS RIBADENEIRA
Salutem in Christo.

IBELLVM hunc de vita Ignatij Loiolę Societatis nostrę parentis, ante annos quindecim, iussu patris nostri Francisci Borgiæ, Præpositi tunc Generalis, Latinè conscripsi. In eo scribẽdo tria mihi potissimùm seruanda proposui. Primum, ne quid dubij affirmarem pro certo, ne quid incerti pro explorato. Alterum, ne copia rerum, quæ in tam feraci argumento, multę, magnæ, & variæ se offerebant, lectorem onerarem: sed potius habito delectu, ex tot, tantisq. virtutum exẽplis, quædam illustriora tantum excerperẽ, & vel ad permouendos animos ad pietatem, vel ad Societatis nostræ quasi cursum explicandum, aptiora. Tertium fuit, ne inani styli affectatione res propositas amplificarẽ, & hederam (quod aiunt) quasi vino minus vẽdibili suspenderem. Hæc in libelli huius confectione tunc secutus sum: assecutus ne sim, nescio. Ex hoc certè meo consilio factum est, vt nonnulla prætermitterem, quę incerta mihi, certa aliis videbãtur: quædam etiam silentio præterirẽ, quod similitudinẽ & cognationem quandam habere videbantur cũ aliis, quæ à me narrabantur in historia. Deniq. dum breuis esse laboro, & orationis copiam fugio, in obscuritatẽ fortasse incidi: & res quasdam dum verbis ornare nolo, breuiter perstrinxi, & attigi potius, quàm explicaui. Quocirca, cùm P. N. Claudij Aquauiuæ iussu, ac voluntate libellum hunc recognoscere, & typis rursum mandare

 vellem,

vellem, multa mihi necessario addenda iudicaui. Primùm noua quædam, quæ post libellum excusum, grauissimi viri, & Ignatio valde familiares, & ante Societatem conditam intimi necessarij, quasi testes oculati de ipso Ignatio nobis retulerunt. Tum alia, quæ dubia antea mihi erant, & diligenti postea inquisitione inuestigata, certa esse comperi. Deinde etiam nonnulla dicta, factaque Ignatij adieci, quæ ad sanctissimæ vitæ pertinent disciplinam, & ad præstantem alios gubernandi prudentiam. Vt Societatis videlicet filij (quos potissimùm meus hic labor spectat) in hoc veluti speculum intueantur: & optimi atque sapientissimi magistri, & parentis sui expressum habeant, quod imitentur, ante oculos positum omnium virtutum exemplum. Multa tamen reliqui & pressi, ne prolixus fortè ac molestus essem. Atque hunc Latinum librum recudendi, augendique laborem, eo libentius suscepi, quod hæc eadem Hispanicè etiam pridem scripsi, atque in vulgus emisi, & in nostrorum hominum manibus sunt; & (quæ Dei benignitas est) cum fructu, vt audio, voluptateque leguntur: ex quo Latinè etiam scribenda videbantur, & cum reliquis aliarum nationum Patribus communicanda, quæ ad omnes pertinent: quo eorum latius pateat vtilitas. Sunt enim multa (ni fallor) in hoc libello, quæ non solùm ad virtutem, suique profectum nostros, sed etiam ad alios prudenter instituendos, magnopere iuuare possint. Nam profectò Ignatius noster, cum ceterarum omnium virtutum, tum verò spiritalis ac diuinæ prudentiæ laude maximè excelluit: eaque non magis in constitutionibus, regulis, decretis, responsis, quàm in factis illius eminet. Præterea, cur hunc laborem subirem, illa etiam causa fuit, quod viderem præclaros nonnullos nostra tempestate scriptores, multa de Ignatio nostro, & Hispanicè, & Latinè memoriæ prodidisse, eruditè quidem

atque

atque eleganter, sed quæ ingenium autorum ac pietatem magis indicent, quàm incredibile nostrorum desiderium expleant, & incensam res omnes Ignatij audiendi sitim restinguant. Cuius ego viri historiam, quoniam à puero sanctissimæ ipsius vitæ spectator atque admirator fui, pleniorem ac maiori rerum fide scribere potero, illumque suis coloribus exprimere. Hæc te, candide lector, in hac nostra recognitione admonitum volui: tu pro tuo cãdore boni consule, & vale in Christo.

CARISSIMIS IN CHRISTO FRATRIBVS Societatis IESV Petrus Ribadeneira S.

ITAM IGNATII *Loiolæ, nostræ Societatis autoris, omniumq́ nostrum parentis optimi, scribere instituo. Magna certè prouincia, tantum excellentium virtutum splendorem verbis nō obscurare, & parem rebus scriptionem afferre: Sed in hoc tamen onere ferendo, multa me sanè consolantur. Primum, quòd illud ego non mea sponte suscepi: sed illius voluntate adductus, cuius apud me autoritas est, sicut debet esse, grauissima. Nam R. P. Franciscus Borgia, Societatis nostræ Præpositus Generalis, hoc mihi onus imposuit, cuius ego vocem, Christi vocem putare, eiusq́ nutus intueri, summa religione, atq. obseruantia debeo. Deinde, quod ad Deum, qui mirabilis in Sanctis suis est, & fons atque origo Sanctitatis*

tatis omnis, ex hoc meo labore, laudis aliquid peruenturum confido. Ille est enim, qui religiosa omnia instituta stabiliuit: & viam arctam, & portam angustam esse ad beatitudinem docuit: & ne laborē, aut perueniendi difficultate deterriti, animos despōderemus, ipsemet, qui & ostium, & via est, dux etiam noster esse dignatus est: & suo exēplo, tum compendiariam, & rectam, tum verò facilem viam, atque expeditam nobis efficere. Ille admirabili prouidentia, omnibus propemodum sæculis, atq. ætatibus, diuinos quosdam viros, quasi cælestes faces, in terras mittit: vt singulari Euangelicæ disciplinæ, & Christianæ perfectionis ardore flagrantes, ignem illū, quē mittere ipse in terrā venit, exsuscitēt: & inflammatis vocibus, atque exemplis, extingui non sinant. Ille Ignatium donauit nobis. Quare de Ignatio quæ à nobis dicentur, à Deo profecta, in Deum omnia referantur: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, cùm ante illius thronum coronas

Matt. 7. Ioan. 10 & 14. Luc. 12.

Apoc. 4. *suas capitibus detractas, reuerenter deponunt. Hûc accedit cùm aliorum, quos permultos esse intelligo, tum verò omnium vestrum, fratres, incensum quoddam hæc audiendi legendiq; studium: cui ego quidem tam honesto præsertim ac pio satisfacere pro mea parte, vehementer cupio. Quis enim cùm extremis iis, calamitosissimisq; temporibus, hanc Societatem Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longè latéque disseminatam, atque breuissimo tempore, toto propemodum terrarum orbe propagatam intelligat, non iure eius ortum, initia, progressiones requirat? Atque hæc quidem ratio, fratres, cum ceteris nóbis communis est: illa præcipua, vt quem ducem sequimur, eius quoque virtutem imitemur. Vt enim illustrium familiarum alumni, suos quique duces sibi ante oculos ponunt, vt ad eorum normam, vitam omnem suam, & actiones dirigant: sic nos Ignatium, ducem nobis diuinitus datum, & sacræ militiæ nostræ antesignanum, & principem proponere nobis debemus: & eminentem illius*

om-

omnium virtutum formam, moribus si minus exprimere, certè quoad possumus adumbrare. Erit etiam fortasse noster hic vobis non solùm vtilis, sed etiam non iniucundus labor. Nam qui alicuius vestigia persequi cupiunt, vitæ quoque illius explicatione delectantur: & cum voluptate audimus, quæ cum fructu imitamur. Quid illa, quæ extremo loco à me posita, non extrema apud me debet esse, grati videlicet animi pietas, & iucunda quædam eius viri recordatio, qui me in Christo genuit, aluit, educauit? cuius ego piis lacrymis ac precibus meam vitam & salutem acceptam ferre planè debeo? Quamobrem illius vitæ memoriam, iam prope senescentem, eo etiam ab obliuione hominum vindicare conabor: vt quoniam parem beneficij gratiam referre nequeo, referam certè, quantam maximam possum. Erit igitur meus hic scribendi labor, Deo, vt spero, non ingratus: Ignatio ipsi debitus: vobis, fratres, forsitan fructuosus: alienis minimè, vt opinor, molestus: mihi quidem, etsi

propter corporis imbecillitatem grauis, propter officium tamen pietatis iucundus: quem spero equidem hac tantarum rerum compensatione leuiorem futurum. Et quoniam historiæ prima lex veritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: sed res mihi notas, certas, testatasq́ʒ literis proditurum. Ea enim in medium afferemus, quæ nos ipsi aut in Ignatio vidimus, aut ex ipso aliquando audiuimus. Siquidem tanta erga me Pater misericordiarum benignitate vsus est, vt me puerum, ac vix quatuordecim annos natum, nullo meo merito (nondum Societate nostra à Paulo III. Pontif. Max. confirmata) ad cognitionem Ignatij, atque ad eam familiaritatem adduceret, vt ab eius latere non discederem; sed domi, foris, omnibus in rebus illi præsto essem, eiúsque dicta, facta, vultum, motus obseruarem, magno certè cum animi fructu, magna cum admiratione. Quæ quidem tanto in me quotidie magis augebatur, quanto & Ignatij virtus in singulos dies magis enitebat, & mihi

eius splendorem, ætate progrediente, perspicere magis licebat. Propter hanc igitur diuturnam consuetudinem & familiaritatem, non solùm exteriora & aperta cum multis, verùm etiam interiora & recondita quædam Ignatij cum paucis, ex ipso sæpe cognouimus. Deinde ea dicemus, quæ assidua multorum annorum flagitatione victus, & omnium ferè patrum contentione, ipsemet Pater, de vita à se antè acta, P. Ludouico Gonzali aperuit: idq; eo anno, qui eius mortem antecessit, meditato, magnóque consilio fecit. Nam ex quo nostra primùm Societas est instituta, & clarissimi omnium virtutum radij, quibus Deus animam serui sui Ignatij collustrauerat, erumpere, atque splendere cœperunt: magno desiderio omnes eius filij affecti sumus, ea cognoscendi, quæ ad vitam patris nostri moresque pertinebant. Quibus videlicet cum rationibus Deus euocasset, quibus initiis, mediis, profectibus purgasset, illuminasset, perfecisset. Æquum enim, & rationi consentaneum videbatur,

eos

eos qui ſpiritalis huius ædificij lapides eſſent, ſcire atque omnino intelligere, quibus fundamentis hoc ipſum ædificium niteretur: & eius potiſſimùm Patris veſtigiis inſiſtere, quem cæleſtis doctrinæ magiſtrum, atque huius viæ ducem à Deo accepiſſent. Neque verò fieri poterat, vt probè imitaremur, quæ plenè nobis cognita non eſſent. Quamobrem, ſumma diligentia res omnes Ignatij inueſtigauimus, & ex eo ipſo, præteritæ vitæ rationes tantopere audire cupiuimus, poſtulauimus, efflagitauimus: ipſe verò continuis precibus, & ardenti noſtrorum ſtudio ceſſit tandem, & ſe vinci paſſus eſt. Neque enim quæ ſeruis ſuis Deus confert beneficia, ipſis ſolis confert, ſed ad multorum etiam vtilitatem: & quanuis illi ipſi qui accipiunt, occultent ſæpè quæ accipiunt, & ſilentij & humilitatis velo tegant: Deus tamen illos interdum mouet, & ad proferendum impellit. Ex quo cùm beatus Franciſcus ſacra ſtigmata, quibus mirabiliter fuerat inſignitus, occultare primùm quidem vellet, poſtea tamen dubitare

re cœpit, ea ne prodere Deo gratius futurum esset? quod cum in consultationem sanctus Pater adduxisset, & ex sociis suis quæsiuisset, num illustrationem quandam, quam à Deo acceperat, patefacere deberet, an dißimulare, ac silentio premere? quidam ex sociis respondit, quod à D. Bonauentura iis verbis memoriæ proditum est: Bonau. in vita S. Frãcisci c. 13. Frater, non solùm propter te, sed etiam propter alios, scias tibi ostendi aliquando sacramenta diuina: timendum propterea iure videtur, ne si quod pluribus profuturum accepisti, celaueris, pro talento abscondito reprehensibilis iudiceris. Hæc igitur causa fuit, cur permulti sanctißimi viri ea promerent, & in hominum vtilitatem proferrent, quæ occultè, in secreto cordis, atque intimis animi sensibus à Deo acceperant. Immo vero plurimi hæc ipsa conscripserunt, & liquidas purißimásque animi voluptates, spiritus suauitates, diuinæ planè, & quæ omnem sensum exuperant solatia, quibus benignißimus dominus eos excitabat, sustentabat, inebriabat, & in se (vt ita dicam)

dicam) transformabat, literis etiam consignarunt. Quæ omnia in tenebris certè iacerent, nisi illi ipsi in lucem protulissent: & nisi Deus, qui tam liberalis erga illos fuit, summa etiam in nos benignitate, sanctos suos permouisset, vt quæ in tenebris acceperant, in lumine dicerent, & quæ in
Mat. 10. *aure audiissent, prædicarent super tecta. Quamobrem, hanc Ignatio etiam nostro mentem iniecit, autórque fuit, vt de se ipse ea narraret Ludouico Gonsaluo, quæ ille accuratè diligentérque ex Ignatij ore excepit, & totidem ferme verbis perscripsit. Eáque omnia, quemadmodum tunc quidem scripta sunt, apud me habeo. Postremò ea etiam narrabimus, quæ à R. P. Iacobo Layne, Societatis nostræ Præposito Generali, vel sermone, vel scripto accepimus: qui propter arctissimam coniunctionem, & summam cum Ignatio societatem, in perferendis pro Christo & eius Ecclesia immensis prope laboribus, ipsis illis primis initiis, cùm esset tempore ex sociis ferè primus ex decem, amore omnium carissimus filius,*

lius, multa vidit, multa notauit, eáque quotidiano sermone, optanti mihi sæpe narrauit. Ex iis igitur fontibus hæc nostra manarunt. Quæ verò incertis autoribus, ut non satis locupletibus dici poterant, ea scribenda quidem putauimus. Est enim persuasum nobis, cùm in omni re mentiri turpe esse, tum verò, in Sanctorum vita referenda, turpissimum. Nam neque Deus, ad gloriam suam illustrandam, mendaciis nostris indiget: neque primam & summam veritatem, falsis narrationibus & commentitiis honorare velle, fas est. Atque hoc etiam spe aggredior maiore ad scribendum, quia non de antiquissimi alicuius viri sanctitate mihi agendum est, in quo veritati quicquam affingere liceat, nemine propter vetustatem iam refellente: sed hæc iis cognoscenda proferimus, quorum permulti coniunctissimè cum eo ipso, de quo loquimur, familiarissiméque vixerunt: vt summum virum iis, qui illum non viderunt, eorum quibus ille notissimus fuit, viuorum, & præsentium testimonio commendemus.

De

De instituto autem nostro, & omni scribendi ratione, paucis accipite. Ego cùm initio proposuissem, Ignatij tantummodo vitam conscribere, & præclara illius exempla hominum memoriæ commendare, postea tamen animo plus etiam aliquanto suscepi. Nam quod viderem, ab optimis viris nostrique amantissimis desiderari, & Societatis nostræ ortus, atque progressus cognitionem requiri, illud etiam attingere decreui, breuitérque explicare, Societatem quam longè Ignatius, latéque propagauerit, nonnulláque complecti eorum, quæ in vniuersa Societate, dum ille viueret, scriptione digna mihi visa sunt. Quæ quidem, quoniam illo vel duce gesta, vel defensore propulsata, vel moderatore constituta sunt, implicata mihi cum eius vita, connexáque ita videbantur, vt seiungi commodè, secernique non possent. Neque mihi tamen hoc propositum est, omnia vt persequar; sed vt pauca quædam deligam, quæ vel illustriora sunt, vel Societatis quasi cursum declarant: & quæ, nisi nunc recenti memoria, literis

teris consignata sint, obliuione forsitan obruantur. De eorum Patrum vita, qui primi Ignatij filij, ac socij fuerunt, & viuo Ignatio, mortui sunt; de nonnullis præterea, qui pro Christi fide amplificanda, sanguinem profuderunt, singulatim mentionem faciemus: de illis, quia nos genuerunt in Christo: de his, quia mortem naturæ debitam, pro Christo potissimùm reddiderunt. De iis, qui adhuc viuunt parcè loquemur, de mortuis paulò pleniùs. Ante mortem, ait Sapiens, ne laudaueris hominem quenquam: quasi dicat, lauda post vitam, magnifica post consummationem. Reliquum est, fratres, vt Deum precemur, nostris vt cœptis adspiret, & hos libros quinque quasi minuta quinque, piè à nobis ad Ecclesiæ Sanctæ ædificationem, in eius gazophylacium oblata, benignè ad gloriam suam, atque ad hominum salutem, vtilitatemq; suscipiat. Vos verò, fratres, pro fraterna & mutua charitate nostra, vehementer obsecro, vt à Deo impetretis, vt mihi tribuat summum hoc beneficium, vt Igna-

tij morum sanctitatẽ aliqua saltem ex parte possim imitari. Cuius quidem, si in se deprimendo, constantia; in castigando, seueritas; in periculis, fortitudo; in turbulentis rebus, tranquillitas; in lætis, moderatio; in omnibus pax & gaudium in Spiritu sancto: si denique lectissimus virtutum eius omnium comitatus assiduè nobis ante oculos versabitur, rectissimam habebimus regulam atq. certissimam, ad quam non solùm mores nostros, vitámque conformare, sed etiam verum germanúmque nostræ vocationis spiritum examinare possimus: cuius solida effigies, & expressa, in illius vita planè conspicitur.

VITÆ

VITÆ IGNATII LOIOLÆ

LIBER PRIMVS.

ORTVS IGNATII, ET VITA, *antequam à sæculi vanitate conuerteretur.*

CAPVT PRIMVM.

GNATIVS Loiola Societatis IESV auctor, atque institutor, nobili loco natus est, in ea Hispaniæ atque Cantabriæ parte, quæ Guipuzcoa, vel Prouincia vulgo dicitur, anno humanę salutis, 1491. Innocentio VIII. Pont. Max. Federico III. Cæsare Augusto: Ferdinãdo, atque Isabella, Catholicis Hispaniarum Regibus. Patrem habuit Beltranum Loiolæ Dominum, Loioleæ familiæ perantiquæ atque illustris caput. Matrem verò Marinam Sonem æquè nobilem fœminam, quæ filias quinque genuit, filios octo: ex quibus Ignatium postremũ felici partu enixa est. Qui puerili ætate trãsacta, in curiã Ferdinandi Regis à parentibus missus est. Adolescentiam autem ingressus, & bellica gloria, & fratrum æmulatione cõmotus, in eo multum operæ ponebat, vt rei militaris laude esset illustris. Anno igitur Dñi 1521. cùm Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent

gnarent vehementiùs,(est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces, re desperata, deditionem cogitarent, eius potissimùm opera factum est, vt res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cùm omnes ad oppugnationẽ machinas Galli admouissent, & tormentis continenter mœnia verberarent, æneа pila bombardæ in eam muri partem, qua Ignatius propugnabat, impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atque comminuit: sinistrum verò lapis de muro vi globi labefactato excussus, grauiter vulnerauit. Ignatio prostrato, reliqui omnes, qui illius virtute nitebantur, spe defensionis abiecta, deditionem Gallis fecerunt, à quibus captus Ignatius, & in castra deductus, humaniter acceptus est, atque à medicis diligenter curatus. Post aliquot dies liberaliter etiam ad suos dimissus, lecticariorum humeris in patriam reuectus est. Ibi cùm vulnus, dextri præsertim cruris, in dies ingrauesceret, accersiti sunt denuò medici, & chirurgi, qui tibiam rursus esse disiungendam censuerunt: vt quę ossa, siue aliorum medicorum incuria, minus aptè coagmentata, siue itineris agitatione luxata fuęrant, suis locis restituta, coalescerent. Quam excarnificationem ita pertulit, vt neq. ingemisceret, neq. vultũ mutaret, neque vllum infirmioris animi signum ederet: quod & anteà, & posteà semper in reliquis corporis cruciamentis, quæ passus est, fortiter præstitit. Inualescebat interim morbus

bus quotidie magis, eoq. iam processerat, vt ab extremo vitæ periculo non multum abesse videretur. Itaque admonitus, peccatorum suorum confessionem fecit, sacramentorumque armis se præmuniuit pridie illius diei, qui beatissimis Apostolis Petro & Paulo sacer est. Cùm igitur res iam ad summum vitæ discrimen adducta esset, mortemq. imminere iudicarent medici, si ad mediam vsq noctem, nihil melius eueniret: ea ipsa hora vis morbi remitti apertè cœpit: quod non absq. diuinæ prouidentiæ consilio, diuo Petro deprecatore, factum credimus, quem præcipua quadam Ignatius religione semper coluerat, quemque adesse, sanitatemque adferre, sibi videre visus est. Depulso mortis periculo, ossa solidari iam cœperant, & arctius constringi: duo tamen supererant incommoda: alterum efficiebat os sub genu relictum, quod extra prominebat fœdius, alterum tibiæ contractę breuitas, quæ & rectè illũ incedere, & pedibus firmiter consistere prohibebat. Quibus incommodis vt mederetur, cùm elegantiæ esset habitusq. corporis studiosissimus, atque institutum militaris vitæ cursum prosequi statuisset; ex medicis primũ quæsiuit, possétne os illud quod deformiter eminebat excìdi? Posse quidem affirmarunt, sed grauissimo tamẽ dolore, & omnium quos in curatione tolerasset, maximo. Verùm ille nihilominus, vt suæ voluntati satisfaceret, & (quod me audiête narrauit) vt habiles atq. elegantes vrbanas ocreas

gestare posset, secari os iussit: neque à proposito abduci potuit, ligarique se omnino vetuit, eâdemq. constantis animi firmitate cruciatum illũ pertulit, qua superiores vicerat. Atq. hoc remedio deformitas ossis sublata est. Tibiæ contractio aliquantulum curata est, cùm aliis medicamentis, tũ machinis quibusdam, quibus magno multorum dierũ dolore, continenter eius breuitas protendebatur, neq. tamen vsque adeò produci potuit, quin altera breuior aliquanto relinqueretur.

QVA RATIONE A SAECVLI *vanitate ad Deum conuersus sit.*
CAPVT II.

INterea cùm in lecto iacere cogeretur, essetque in prophanis libris legendis multum temporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus ociosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorũ lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodã affici videbatur. Sed quoniam anteactæ vitæ consuetudo corroborata erat, inanium rursus cogitationum concursu obruebantur, ne coalescerent illa tum primùm excepta pietatis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & consopitam virtutem

ntem exsuscitabat interdum, ludicrisque, & fallacibus cogitationibus, veras, solidasq. cogitationes ex recenti lectione rursus obiiciebat. Quibus commotus eius animus ad Christi, & Sanctorum imitationem tam vehemēter accendebatur, vt nullis difficultatibus (quæ multæ occurrebant) ab eo proposito deterreretur. In hac contrariarum cogitationum vicissitudine, distrahebatur in varias sententias, & ancipiti deliberandi cura, huc atque illuc impellebatur: cùm mundus apud se retinere Ignatium conaretur, Christus verò ad se illum vocaret, & traheret. Erat tamē illud in hac cogitationū varietate discrimen, quòd luxæ illæ & vanæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præsentes cùm aderant, suauiter quidem sensibus blandiebantur, sed recedentes, quasi aculeo quodam infixo, mētem aridam, & sibimet displicentē relinquebāt. At verò illę cogitationes de Deo, de Hierosolymitana profectione, de vitæ asperitate sectanda, de virtutis dignitate complectenda, non solùm dum aderant, iocunditatis plenissimæ erant, verùm etiam abeuntes, præclara relinquebant suæ lucis & suauitatis impressa vestigia. In quod discrimē à se multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illustratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantū inter vtrasq; cogitationes interesset. Quā comparationem cogitationum cum cogitationibus, & spiritus cum spiritu contentionē, primam

mam omnium ratiocinationem fuiſſe perhibebat earum,quas plurimas poſteà de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vſu deinceps vberiore ſpiritualium rerum aucta, omnium, quas in exercitiis tradidit de ſpirituū diuerſitate, præceptionum riuuli profluxerunt. Etenim animaduertit primùm duos eſſe ſpiritus, Dei & mundi, non ſolùm diuerſos, ſed penitus etiam inter ſeſe pugnantes; tum diligenter obſeruauit vtriuſq. ſpiritus proprietates. Qua ex obſeruatione, diuino munere, & lux conſecuta in ratione eſt ad eiuſmodi ſpiritus diſcernendos ac diiudicãdos: & vis quędam in voluntate excellens ad ea, quæ mundus ſuggerit, conſtanter repudianda, ea verò appetenda, & ſuſcipienda, quæ Dei ſpiritus proponit, ac ſuadet. Quę principia in omnem poſteà vitam diligentiſſimè ſeruauit. In hunc igitur modū ab oculis depulſa caligine, cùm proceſſus aliquos iã effeciſſet, & aſſidua piorum librorum lectione diuturnaq. cõſideratione diuinarum rerum, quas animo cõceperat, ſe aduerſus omnes diaboli impetus obfirmaſſet; cœpit ſeriò & grauiter mutandæ vitæ cogitationem ſuſcipere, in mentem reuocare peccatorum ſuorum maculas, ac ſecum expẽdere, quibus illas ſuppliciis deleret. Quod cū pia cogitatione verſaret, & ſancta illa æmulandi Chriſtū, & ſanctos viros deſideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perrumpendas, ſatis ea ſe cogitatione munitum eſſe exiſtimabat: in Deo omnia potero, dat velle,

elle, dabit & perficere. [Cùm igitur vitam ommutare deliberatum ipsi iam esset, atque onstitutum, de nocte (vt solebat) surrexit è ubili ad orationem aliquando, anxia illa, atq. ncipiti deliberãdi cura liberatus, vt sese perpetuum Deo atq. suauissimum sacrificiũ offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ in genua procumbit, & eruentes atque humili fiducia mixtas preces benignissimo atque dulcissimo filio per purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fo-e, eius signa fortiter atque perseueranter secuuturum, sub illo Imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu de repente facto domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculũ vbi Ignatius erat à fundamentis cõcutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabant, diuinitus cõtremuit; & carcer, vbi Paulus & Silas vincti de nocte in oratione vigilabant, terræmotu concussus est, eoque signo declarauit Dominus, & seruorũ suorũ virtutẽ, & orationis efficacitatẽ: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscente, voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetrãdum efficaces. Vel certè, quod in aliis historiis Sanctorum legimus, Dæmon iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & frendens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt.] Certi tamẽ ab Ignatio nihil aliud *Act.* 16.

constitutum est, nisi vt Hierosolymã, vbi conualuisset, proficisceretur, seque prius flagellis, ieiuniis, & id genus asperitatibus generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desideriis tam incensis cogitationes illę sordidæ & inanes paulatim refrigescebãt. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm anteà inflammauit ardentiùs præclara quædam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnà cũ sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquãdiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum eum præteritæ vitæ tædium cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione coniunctæ sunt, vt omnium impudicarum rerũ imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè verã fuisse visionem, ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cùm ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquiq. domestici, sui factum esse dissimilẽ, non magno negocio deprehenderũt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vultus tamen satis, illo tacente, loquebatur: Cùm præsertim accederet iugis precatio, frequensque lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus, pietatis, grauitatisque plena colloquia, multa & diligens scriptio.

Scribebat enim pulcherrima quæque,ac
mè insignia Christi,beatę Virginis,alio-
. Sanctorū,tū verba,tū facta,& in librū
litum,atque elegantem, memoriæ cau-
uàm optimis litterarum notis referebat:
idē aureis litteris Christi,puniceis beatę
inis , variis coloribus reliquorū Sancto-
exempla. Sed quanquàm ex hisce occu-
onibus magnam ipse voluptatem caperet,
amen erat maxima , quam ex fixo cæli,
arumque omnium percipiebat aspectu,
d quidem & sæpè, & diu faciebat,quòd se
ementer accendi ad Deo seuiendum, cæ-
um órbium contēplatione sentiret: quod
eo solùm tempore,sed in omni posteà vi-
eruauit. Audiuimus enim sæpè illum, ex-
na etiam senectute, cùm in cælum quâ
er circumspectus erat, oculos sustulisset,
que aliquantisper fixos habuisset , obortis
e lætitia lachrymis, dicentem : Heu quam
det terra, cùm cælum aspicio. Hoc eo-
m tempore in piis exercitationibus , quas
imus, versanti, & animum ad maiora pa-
nti , illa etiam cogitatio subiit, quidnam
ierosolymis rediens , potissimùm facturus
et. Exquirebat enim optimum vitæ sta-
m , in quo totum se , omnibus rebus post-
bitis , collocaret: & summa parsimonia,at-
ue austeritate victus maceraret.

Ex

Ex patria in montem *Serratum proficiſcitur.*

Caput III.

SAnitate vtcunque recuperata, ſpecie quidem Ducis Naiaræ inuiſendi (quo cũ magna erat Loioleæ familiæ, vetuſque coniun-
Cam. 11. ctio) ſed reuera vt egrederetur de domo, & cognatione ſua, profectionẽ parat Ignatius. Quem Martinus Gatſia frater natu maximus & familiæ caput, rem odoratus, ſeuocatum in interius cubiculum rogat, & obteſtatur, ne ſe ſuosq. omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quàm directum ad gloriam iter ſit ingreſſus, quas res geſſerit, qua ſpe & animi & ingenij ſit. Omnia, inquit, in te magna ſunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principum, ciuium beneuolentia, rei militaris vſus, prudẽtia: ad hæc florens ac firma ætas, magna expectatio omnium: ſiccine tot ſpes, tam ſolidas, tam florẽtes euertes? omnium expectationem falles? familiam noſtram tot ornamentis, quę tibi cœptam viam inſiſtenti ſunt propoſita, ſpoliabis? etſi ego ætate, tu tamen auctoritate maior es. Vide, quæſo, ne quid in te admittas, quod nõ ſolùm ſperatum nobis, noſtræq. familiæ decus adimat, ſed etiam ignominiæ notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter ſe ſui maiorũq. ſuorum eſſe memorem, daturum operam, ne ab illis degeneraſſe, aut familiæ ſuæ ſplendorem obſcuraſſe videatur. Quibus verbis non tam placauit animum fratris, quàm illum ab

xcussit, atque itineri se dedit. In hoc igitur
ere, quod ad beatæ Virginis ædẽ, in Mon-
Serrato fecit, duobus ab se famulis dimis-
, singulis se noctibus verberibus grauiter
iciebat: quod quidẽ ab eo die, qui initium
ofectionis fuit, semper in itinere seruauit.
t vt intelligamus, quibus Deus quasi gradi-
us in milite suo rerum diuinarum cognitio-
nem, animique virtutem auxerit, hoc ille
tempore, minimè sanè inuestigabat, quid ca-
ritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui
contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & na-
tura esset, quibus finibus temperantiæ mo-
dum circumscriberet, quid ratio, quid spirita-
lis prudentia postularet: sed id cõplexus, quod
optimum tunc videbatur, & præsenti statui
màximè congruebat, totus in eo erat, vt res
maximas, & maximè arduas, quæ positæ sunt
in corporis afflictatione, perficeret: idq́ue hac
ratione ductus decernebat, quod ad hãc nor-
mam sancti viri (quos sibi ad imitãdum pro-
posuerat) se conformassent. Nam iam tum ita
Deus regebat Ignatium, vt id semper spe-
ctaret, id quæreret, quod ad maximam Dei
gloriam fore iudicaret, idq́ue antiquissimum
semper habuit. Illa tamen accessio iam facta
erat, vt in iis corporis acerbitatibus conse-
ctandis, non tam peccatorum suorum, quàm
Deo placendi rationem duceret. Itaque, dete-
stabatur ille quidem præteritæ vitæ crimina,
in iis tamẽ pœnis, quas ad illa diluẽda sponte
subibat, tam erat accensus, & Deo gratifican-
di

di studio quodam inflammatus, vt illas cùm susciperet, non tam peccata, quàm Dei honorem atque gloriam sibi poneret ante oculos.

Pergentem cœpto itinere Ignatium, & recta Montem Serratum versus progredientem, Sarracenus quidam, siue Maurus assecutus est. (Erant per id tēpus in Hispania Tarraconensi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquiis) Cùm vnà irent, incidit (vt fit) illis sermo de virginitate beatę Virginis Mariæ, quam cùm in conceptu filij concederet Maurus, à partu negaret, ad eamq. rem naturales rationes aliquot adferret, neque ad veritatem flecti posset áb Ignatio, celeriter præcessit, solumque Ignatium reliquit, hærentem diu, multumque dubitantem, vtrùm ab se pietas Christiana exigeret, vt Maurum consequeretur, & pugione confoderet, quòd de beatissima & immaculata Virgine coram se ignominiosè locutus fuisset. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim delusus, dedecori sibi esse ducebat, si quid à religionis Christianæ inimico, se audiente, de inuiolata sacrosanctæ Virginis integritate impunè detraheretur. Quæ quidem cogitatio in speciem pia, diu, multumq. rudem tunc Christi militem torsit, in eamque deliberationem tandē induxit, vt vbi ad biuium (vnde è via publica ad oppidum vicinum Maurus declinarat) constitisset, habenas mulæ, qua vehebatur, permitteret, & si ad locum, vbi Maurus erat, diuerteret, quæsitum illum,

n, atque inuentum interficeret, sin rectâ
cret, omitteret. Atque ita diuina proui-
ia factum est, vt iumentum lata, faciliq.
rætermissâ, suũ iter sequeretur. Vt om-
ntelligant, quibus initiis, quibusq. pro-
ibus, Deus militem suũ ad extrema per-
ret. Nam vt ait D. Augustinus, animæ Lib. 22. cont. Faus. c. 70.
itis capaces ac fertiles præmittunt sæpè
, quibus hoc ipsum indicent, cui virtuti
potissimùm accõmodatæ, si fuerint præ-
is excultæ. Vnde & Moyses interficiens
yptium, adhuc incultus, vitiosa quidem,
nagnæ fertilitatis signa fundebat. Exod. 2.
ùm igitur non longè à Monte Serrato
set, in pagum quẽdam peruenit, vbi cum
tum emit, quem Hierosolymam profici-
s gestare decreuerat, talarem videlicet, ex
bina tela aspera & aculeata, in modum
i tunicam, pro militari balteo, funem, cal-
ex sparto contextos, baculum peregri-
tis insigne, & ad aquæ vsum cucurbitu-
. Quoniam veró carnis suæ imbecillita-
extimescens, sibi ipse diffidebat (quam-
& diuino viso erectior, & Deo placendi
dio multò iam esset cõfirmatior) spes suas
eatissimæ Virginis patrocinio defigens,
itatis voto in hoc itinere sese obstrinxit,
que perpetuam Christo, & castissimæ at-
purissimæ eius Matri, feruens spiritu
secrauit: cuius beneficio eã prorsus inte-
n (vt paulò antè dictum est) semper obti-
, tantum & deuotionis ardor, & piũ ip-
Virginis patrocinium apud Deũ valet.

IN SERRATO MONTE VEstitum mutat.

CAPVT IIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus itinere vnius diei Barcinone distat, estque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis causa eò confluentium concursu maximè celebris) ibi optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto confessus est, illiq. homini omnium primo animi sui propositum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Pridie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, salutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris rectus, quàm occultissimè potuit, ad mendicum quendam, pannosumque hominem adit: suas vestes sibi detractas illi dono dat: ipse verò optato illo suo vestimento induitur, & ad sacram diuinæ matris aram consistit. Cùm autem in prophanis libris legisset ritum, quo noui milites olim inaugurabantur, vt eius ritus imaginem quandam spiritaliter in se repræsentaret, nouis contra diabolum armis accinctus, partim stans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram sacratissimæ Dei genitricis imagine, insomnem duxit, se illi commendans, sua flagitia deflens, meliora animo concipiēs, ac ne à quopiam agnosci posset, mane ante lucem

em (non quidem recto itinere, quod Barionem ducit, sed deflexo) in oppidum Miressam, quæ hodie Manresa dicitur, & à onte Serrato nouem passuum millibus di- it, festinus diuertit, vili tegumēto ex tela (vt ximus) tectus, baculo armatus, fune præ- nctus, nudo capite, & pede altero. Nam alerum, quod ex recenti vulnere infirmū ha- eret adhuc, & crus fasciis conuolutum, singulis noctibus intumesceret, calceo aduersus cæli, soliq. iniuriam muniendum sibi existimauit. Vix à Monte Serrato tria passuū millia processerat, cùm illū inusitato gaudio expletum, & noui habitus lætitia gestientē homo quidam curriculo consecutus, percontari cœpit, dedissétne dono vestes suas egeno cuidam, quem hoc ipsum affirmantem, Prętor in vincula coniecisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius vultum, vocemque mutauit, & lachrymas etiam profudit, illud apud se etiam, atq. etiam cogitans, ne potuisse quidem se sine damno alterius & iniuria benefacere. Ex quo periculo, vt immerentem hominem eriperet, vestes se dedisse confessus est: neq. tamen quisnam, vnde, cuias esset, interrogatus, aliud respondit: cū hæc ad miseri hominis liberationē nihil pertinerent.

De vita ab eo Manrese instituta. Cap. v.

Manresam vbi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primò fixit, ibi sese ad strenuè secum, & cum diabo-

lo decertandum comparauit: nihilq. prius habuit, quàm vt genus suum, præteritæque vitæ rationem occultaret, & omnibus ignotus delitesceret. Vestitus is erat, quem suprà diximus: sed quòd in capillo curando, comendoque, & reliquo corpore exornãdo curiosior in sæculo fuerat, vt nimium cultum diligẽti neglectu compensaret, cæsariem, quam pro illius sæculi more elegantem habebat, solutam, & impexam reliquit: caput diu noctuq. semper nudum habuit: vngues, & barbam excrescere per incuriam sinit: ter se præterea diebus singulis acriter verberabat, septem horas in oratione, fixis humi genibus, ponebat: idq. magno studio & ardenti. Missæ sacrificio, Vesperarumque & Completorij precationibus intererat, ex eaque re magnam capiebat animo voluptatem. Cogebat quotidie stipem, aqua & pane vitam tolerabat, carnibus, vinoque semper abstinens, omnibus diebus, præterquàm Dominico, ieiunans, humi cubitans, noctis maximam partem vigilans, singulis diebus Dominicis peccata sua confessione eluens, & sacræ Synaxis præsidio sese confirmans: tam impensè corpus suum in seruitutem redigens, vt quicquid oblectationem vllam corpori posset adferre, studiosè refugeret. Quocirca cùm esset maximis viribus, & corporis firmitate præstans, breui vigor omnis eius emarcuit, & hac vitæ acerbitate non mediocriter debilitatus est. His rebus fiebat, vt hominum animos in se cõuerteret, & alli-

afflueret, qui plurimi cùm ad eum venirent, in illiusque se familiaritatem insinuare cuperent, multò etiam magis eius sermonibus inflammabantur. Nam etsi rerum adhuc erat spiritalium rudis, & parum in virtutum exercitatione versatus: iis tamen erat facibus diuini amoris incensus, vt facilè, quod intus continebat, se foras efferret. Itaque eius ardens de diuinis rebus sermo, ac vehemens ad virtutem cohortatio, cum sanctæ vitæ exemplo coniuncta, animos hominum & Deo conciliare, & sibi ipsi beneuolentia deuincire, atque etiam admiratione suspendere, spiritu sancto iuuante, facilè poterat. Cùm eò præsertim accederet peruulgata iam eius nobilitatis opinio, quæ rumoribus aucta, supra veritatem etiam (vt mos est) multorum sermone celebrabatur. Permanârat enim rumore nuntio, quod in Serrato Monte remotis arbitris, Ignatius fecerat, & quamuis ipse lucernam sub modio absconderet, Dominus tamen eam super candelabrum ponebat, vt luceret omnibus. *Matt.5.*

SCRVPVLIS ANGITVR, ET *probatur à Deo.* CAP. VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnando traxerat, calliditatem dæmonis, quicum pugnam inierat, cogitationesq. prorsus ignorans. Tenebat enim eundem tenorem vitæ & in æquabili conscientiæ tranquillitate perstabat. Non-

dum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasq. suas tyroni Christi intentauerat: nondum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nondū denique commutationes rerum, & spiritalis hominis afflicti & læti, iacentis, & exultātis vicissitudines, conuersionesq. perspexerat; cùm illum die quodam, situ squaloreq. cōfectum, & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedôre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatē obscuras? Sed Ignatius confestim se mendicis socium propiorē adiunxit, & familiarius etiam versari inter eos cœpit, atque hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio item die, cùm fessus valde esset, illam etiam cogitationem permolestam passus est: Quî (inquit) fieri potest, vt duram hāc, & feram agrestium hominum vitam, septuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? cui ille: Nunquid tu mihi vnius horæ spacium certum præstabis? vitæ enim momenta non in tua, sed in Domini sunt potestate. & 70. anni laborum ac pœnitentiæ, quid sunt cum æternitate collati? Atque his duobus tantùm telis apertè intētatis, per vniuersam vitam appetitus eius animus est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quòd cùm eius omnis vita laborum, periculorum, molestiarum, vexationum plenissima fuerit, (vt ex iis quæ fecit, passusq. est, facilè appa-

ret)

ret) perſpicuum eſt diuinæ erga Ignatiũ benignitatis argumentum, quâ illum dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quòd magnas interdum permutationes, contrarioſque quaſi ſpirituum impulſus ſentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in piis exercitationibus religiosè verſanti, exareſcebat repentè nonnunquam animus, & in eas anguſtias incidebat, vt ſe explicare vix poſſet: ſibique diſpliceret, & diuini ſpiritus ſuauitatem minimè ſentiret. Rurſus tanta, tam copioſa diuinæ conſolationis vis affluebat, vt in eius luce, præcedentis mœſtitię caligo ne appareret quidẽ. Quod ille diſcrimen, varietatẽq. attendens, admirabundus, & rei nouitate perculſus, Quid hoc, inquit, rei? quam nos viam ingredimur? quod militiæ genus arripimus? Sed interim ita ſcrupulorũ ſtimulis pungi, & peccatorum ſuorum conſcientia torqueri cœpit, vt lacrymãs dies cum noctibus iungeret, ſemper anxius, ſemperque ſollicitus. Etſi enim quàm accuratiſſimè omnia præteritæ vitæ crimina fuerat confeſſus: illa tamen ſemper cura extimulabatur, num hoc confeſſus ſum? num illud bene explicaui? num ſatis apertè quæ ad rem pertinebant adieci? num aliquid vel affinxi, vel omiſi? quibus quidẽ aculeis adeò vexabatur, vt nuſquã acquieſceret, nullis orationibus, vigiliis, ieiuniis, flagellis denique leuaretur: ſed mœrore proſtratus, & quadam acerbiſſimi doloris car-

nificina exanimatus,& confectus iaceret. Ad sacratissimam Eucharistiam de more,quasi ad sacram anchorā cōfugiebat: sed cùm ori iam admoueretur panis viuificus, scrupulorū vi, & subito quasi ventorum concursu abreptus, surgebat, & lacrymis se gemitibusq; penitùs
Isa.38. dabat, & ad Dominum clamabat, Domine
Rom.7. vim patior, responde pro me: &, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occurebat quidem vnum illi remedium, idq. præsentissimum, si spiritalis pater, cui consciētiam suam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo se, pacatoq. animo esse iuberet, & Domini nostri Iesu Christi nomine mandaret, ne exactæ vitæ peccata amplius confireretur. Sed tamen, ne à se profecta medicina sanitatem non faceret, sed dolorem augeret, spiritali hoc patri dicere non audebat. Cùm igitur aliquandiù hanc mentis vexationem pertulisset, quodam die tam grauiter, dolenterq. ab iis scrupulorum tormentis est habitus, vt omni solatio destitutus, se totum orationi traderet, & fidei feruore succensus, clara magnaq. etiam voce
Rom.7. clamaret: Infelix ego homo, quis me liberabit
Psal.143 de corpore mortis huius? Domine vim patior, respōde pro me. Succurre Domine, subueni Domine: Emitte manum tuam de alto Domine, misericordia mea, refugiū meum,
Psal.17. liberator meus: Protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam à creata
Psal.118. vlla natura pacem aut requiem inuenio. Attende,

tende, & fac: illumina faciem tuam super ser-
uum tuum: ostende mihi viam, in qua ambu-
lem, quia Deus meus es tu. Quòd si vel catu-
lum præceptorē mihi, & perturbatæ mentis
pacificatorem dederis, ego verò non recuso:
libenter illum ducem, illum vitæ magistrum
te auctore sequar. Inter hæc rursus vehemen-
tissima hominem cogitatio inuadebat, vt ex
cellula, vbi erat (nam ex hospitali pauperum
domo in Dominicanorū cœnobium emigra-
rat) sese præcipitem daret. Sed ille: Non fa-
ciam, non te offendam Domine: quia tu es
Deus meus, fortitudo mea: quare me repuli- *Psal. 42.*
sti, & quare tristis incedo, dū affligit me ini-
micus, dum dicitur mihi quotidie, vbi est
Deus tuus? In has voces erumpēti, & præ do-
lore gementi venit in mentem cuiusdam san-
cti viri, qui, vt nescio quid à Deo impetraret,
tamdiu cibo abstinuit, donec illud conseque-
retur. Ad cuius imitationem, statuit nō prius
cibum vllum, aut potum capere (nisi fortè
mors illi immineret) quàm optatam mentis
tranquillitatem inueniret. Quocirca septem
integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omnino
gustaret, cùm tamen interea, vel de quotidia-
na precatione (cui septenas flexis genibus ho-
ras vacabat) vel de verberationibus, quas ter-
nas in dies singulos vsurpabat, vel de aliis vsi-
tatis instituti ipsius officiis, nihil idcirco re-
mitteret. Et cùm se viribus adhuc integris,
minimeq́ue debilitatum videret, & progredi
longiùs vellet, prohibitus à Confessario est, ac

vehementer deterritus, iussúsque cibum capere, cùm die Dominico suo more illi peccata sua, & quid etiam fecisset, indicasset. Paruit confessario negāti absolutionem se daturum, ni cibum sumeret, & hortanti vt peccata sua, de Dei benignitate cōfisus ab illo sibi remissa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, eoq́ se die, & proximo liberum sensit: tertio verò pòst die oppugnatus iterum est, sed oppugnationis is finis fuit, vt disiectis tenebris, quas rebus clarissimis diabolus obducere conabatur, & reddita diuina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq. anteactæ vitæ memoriam obliuione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamq. mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curandarum gratiam à Deo est consecutus, vt nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inueniret. Neque enim sibi solùm probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cùm omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos con-
2. Cor. 2. solatur, vt possint & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt.

Post

Poſt tentationes illuſtratur. Cap. VII.

CVm igitur Dei miſericordia ex tentationum anguſtiis emerſiſſet, & tamen iccirco de ſumma animi contentione ad virtutum omnium veram in ſe imaginem exprimendam nihil omnino remitteret: placuit remuneratori bonorum omnium Deo, ſeruũ ſuum diuinis conſolationibus mulcere, & mentem illius cæleſtium myſteriorum cognitionibus illuſtrare, vt ſecundum multitudinem dolorum, quos in corde ſuo pertulerat, conſolationes Domini lætificarent animam eius. *Pſal. 93.* Ergo quamuis iam inde à principio tractaret Deus Ignatiũ (vt ipſe dicere ſolitus eſt) præceptoris more tenerum pueri animum informantis: poſt prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cùm magna erga tres ſanctiſſimæ Trinitatis perſonas deuotione teneretur, ſingulisq. ſuas preces, ſtataſque quotidie perſolueret, die quadam in ſcalarum gradibus templi Dominicanorum conſiſtens, & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quaſi ſanctiſſimam Trinitatem ſpecie quadam viſibili id ſignificante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinæ conſolationis magnitudine & copia, vt ſibi à ſuſpiriis fletuque etiam inter ipſas publicas ſupplicationes, quas deinde proſequutus eſt, ad prandium vſque temperare nequiuerit, aut verò à prandio aliud omnino vel cogitare, vel loqui,

quàm de ſanctiſſima Trinitate, tanta, tamq́. varia rationum, ſimilitudinum, atque exemplorum copia, vt admirationi omnibus audientibus eſſet. Quæ res ita in eius mente hoc ineffabile myſterium inſcripſit, ac veluti impreſſit, vt illo ipſo tempore, homo legendi ſcribendiq́. tantùm ſciens, de eo librum ſcribere ſit aggreſſus, & ad totam vitam inſculptæ illius veritatis veſtigia extarent. Semper enim cùm ad ſanctiſſimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequẽter, & diu faciebat) eximiam diuinæ conſolationis ſuauitatem percipiebat, & aliquando quidem ſingularem quandam in Deum Patrem totius diuinitatis fontem, & reliquarũ perſonarum originem, atq. principium, deuotionem ſenſit: deinceps etiã in Filium: poſtremò in Spiritum ſanctum, ſingillatim ſe ſingulis perſonis commendans & tradens, & ſimul ex omnibus, quaſi ex vno atque eodem gratiarum omnium pleniſſimo fonte, virtutes omnes abundanter hauriens.

Alio item tempore, magna cũ ſpiritus alacritate modus eius menti obiectus eſt, quo mundum Deus condidit: quem lõgo poſt interuallo, cùm hæc eadem ipſemet pater narraret, ſe non ſatis affirmabat explicare poſſe.

In templo etiam eiuſdem monaſterij, cùm rei diuinæ venerabundus intereſſet, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, mentis oculis quodam die clarè vidit augusto illo, atque tremendo Sacramento Dominum

...um Iesum Christum, verum Deum, atq. ...minem verissimè contineri.

Sæpissimè orationi intentus, & diu quidē Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantùm, sed pòst etiam Hierosolymis, & non longè ab vrbe Patauio, & aliàs sępè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & cælesti lumine completus est, vt sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusq́ue infixa, vt ex illis tantùm, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & aliis tradere, & pro illorum defensione etiam mortem oppetere.

Egressus die quodā Mānresa ad templum, quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus, paululùm consedit in via, quam fluuius præterlabitur, faciemq́. conuertit ad flumen: ibi mentis ei oculi aperti, atque illuminati sunt, non ita quidem, vt speciem aliquam, aut in sensus cadentem imaginem videret, sed vt permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optimè intelligeret; tanta, tamq́ clara luce, vt ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur.

[Porrò hæc mentis illustratio, vsque adeò copio-

copiosa fuit, atq. excellens, vt ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque diuina adiumenta, quæ per totam vitam ad annum 62. ætatis suæ à Deo accepisset, in vnum coacernata, cum hac vna posse conferri: seq. quid quid aliâs, vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine didicisset, minus esse, quam quantum tunc quidẽ accepit.]
Quæ res, cùm fixum hominem, hærentemq. diu tenuisset, ad crucem quæ iuxta erat, genu flexo procubuit, vt Deo Opt. Max. pro hoc tãto beneficio gratias ageret. Antè verò quàm huiusmodi visis illuminaretur, cùm in hospitali domo adhuc ageret, & aliàs frequenter, sese illi clara luce pulchra quædam species obiecerat, quam nõ satis discernere poterat, aut quid esset, ex quo esset, ex quóve cõstaret, internoscere: nisi quòd serpentis nonnullã formã præ se ferre videbatur, multis quasi oculis resplendens, cuius præsentis quantum aspectu recreari videbatur, tantundem ex discessu doloris, ac mœstitiæ sentiebat. Hoc igitur visum sæpissimè ipsi ante oculos versatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumine plenus, & ante crucẽ procumbẽs, facilè perspexit, rem illam nõ ea esse pulchritudine, atq. splendore, quo se illi antea offerebat, aperteq. cognouit illum esse dæmonem. Ex quo, longo etiam post tempore sępius illi apparuit, non in via tantummodò, sed Lutetiæ etiam Parisiorum, & Romæ, non iam luce
coruſ-

tus, sed aspectu deformis, & abiectus,
aculo, quem gestare manu solitus erat,
illum ab se abigeret.
ro Manresæ cùm adhuc versaretur, iis,
iximus, occupationibus tam ardenter
s, accidit vt die quodam sabbathi, sub
Completorij, à sensibus sic destituere-
t à piis quibusdam viris & mulieribus
us, pro mortuo haberetur; & nisi cordis
m palpitationem quidam deprehendis-
pulturę proculdubiò mādauissent. Mā-
em in hac ecstasi siue abstractione à
is, ad alterum vsque diem sabbathi se-
s hebdomadæ: quo die hora Comple-
uasi è somno excitatus, multis, qui eū
abant, præsentibus, oculos aperuit, sa-
mum IESV nomen ingeminans. At-
ius quidem rei qui testes fuerūt, iidem
tores sunt, nam ipse Ignatius hoc tam
e Domini beneficiū mirificè occulta-
quod ego quidē sciā) aperuit nemini.
edibilia cuipiam fortasse hæc videbū-
supra ordinem rationis atq. cursum,
otissimùm viro, qui tyro & rudis om-
iles Christi adhuc erat, qui vix nomen
t, vix militari sacramēto se obstrinxe-
ab hostium castris ad Christi Domini
igna transfugerat. Sed vt hæc magna
o, præclara, admirabilia Dei dona esse
essio apud omnes sapientes est: ita in-
ia videri non debent, nisi iis fortè qui
iritus sancti, & inæstimabiles beni-
gnita-

gnitatis diuinæ thesauros, ne per somnium quidem audiuerũt. Qui neque lumen cæli viderunt vnquàm, neque diuinarum illustrationum participes facti sunt, qui nullam vnquam voluptatem liquidam & solidam animorũ esse putant: sed omnes voluptates corporis sensu definiunt, easq́. vndequaque conquirunt & captant, & nouas semper veteribus addunt, turpissimas illas quidem, & honestati contrarias, & homine ipso indignas. Qui hac quidem in re audiendi non sunt. Animalis homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ Dei sunt, neq. enim potest: cæcus enim de coloribus non iudicat. Alij sunt tamen viri eruditi, & in monimẽtis Sanctorum versati, qui sciunt huiusmodi illustrationes Dei, extraordinarias quidem esse, sed concedi tamen solitas nonnunquam, iis qui eximio & præcipuo quodam iure à Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna in primis cautio adhibenda est, ne fallamur. Aliqui enim sunt qui falsa persuasione decepti, existimãt Dei esse dona, quæ satanæ transfigurãtis se in Angelum lucis præstigiæ sunt. Alij quorum animus est mobilis, & facilis leuitate, vel occulta superbia cordis, vel atra bili, vel capitis imbecillitate obscuratus, putant se ea videre atque audire, quæ reuera neque audiunt, neque vident. Quæ quamuis ita sint, tamen negare nõ possumus, in Dei Ecclesia veras esse atque diuinas reuelationes, quibus amicos suos & familiares, aliquando Deus benignè suauiterque per-

...nulcet. Quòd si in illorum seruorum nu-
...o, cum quibus Deus se ita communicat,
...eniori manu tanta bona largitur, Igna-
...fuit, nemini sanè mirum videri debet.
...n quanquam tyro, multum tamen iã tunc
...te processerat, & erat ab ipsomet Deo
...us, vt innumerabilium filiorum pater, &
... huius militiæ antesignanus & princeps
..., vt exercitum ductaret, acies instrueret,
...gna cum humani generis hoste strenuè
...terque conferret. Quod absq dubio præ-
...lius est, maiusque Dei donum, quàm re-
...abditarum intelligentias accipere. Certè
...em si attentè consideremus, quis fuerit
...tius, & quid effecerit, facilè intellige-
...llum neque viribus naturæ, neque pro-
...industriæ artibus rem tantam aggredi
...fficere potuisse, sed cælesti quodam ac
...liari Dei dono indiguisse, vt quod vide-
...opus efficeret. Nã qui fieri potest, vt ho-
...militaris, illiteratus, vanitatis vile man-
...m, delectum haberet, milites conscribe-
...ocietatem cogeret, Religionem hanc in-
...ret, & breuissimo tempore per vniuer-
...terrarum orbem propagaret, ac sum-
...udentia regeret, & aduersariorum im-
...propulsaret, tantosque fructus ad Dei
..., suis ex laboribus colligeret, nisi Deus
...io illum ornasset spiritu, prudentia in-
...sset, virtute armasset? Quam Idæam,
...ve exemplar habuit propositum, ex quo
... Societatis exemplum duceret? Quo in
libro

libro legit illius regulas, constitutiones, documenta? Vnde speciem formamque Societatis accepit? quæ quidem vt in iis quę religionem continent, vna eademque cum reliquis religionibus est, ita ab illis disiuncta atque distincta in multis, quæ nostris temporibus cõgruentia, & præsenti Ecclesiæ statui sunt necessaria. Accepit nimirum ab eo, qui hæc solus dare potuit, qui ex lapidibus suscitat filios Abrahæ, vocatque ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Qui ad subiiciendam & prosternendam sæculi huius vanitatẽ, duodecim piscatores elegit, vt patefacta Euangelij luce, tenebræ errorum, vitiorumque omniũ, ab animis hominum depulsæ, penitus euanescerẽt. Hac enim ratione, se rerum omnium Dominum verissimè ostendit, & vt rebus omnibus vim suam largitur atque naturam, ita nomen cuique atque pretium imponit, vt tanti quæque res sit, quanti eam Deus æstimat. Neque enim Deus, principibus huius sæculi est similis, qui ministros quidem eligunt, sed bonos ministros efficere non possunt. Ipse verò eligit ministros noui testamenti, & sua electione idoneos facit, & ad omnia quę vult, habiles atque instructos. Quapropter cùm effectus diuinæ virtutis, & tam multas admirabiles videamus in Ignatio, eæque apertæ, expositæ, oculisque omnium ita subiectæ sint, vt negari nõ possint (nisi ab eo qui neget solem meridie lucere) & maiora Ignatio dare cogamur: demus etiam illi hæc quæ minora sunt, intelli-

[illegible]igamusq. omnes illos perfectæ vitæ radio, ex hac diuinarum illustrationum luce, & quasi ex copiosissimo cælestis gratiæ fonte, tot riuulos profluxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus, partim deinceps narraturi sumus.

DE EXERCITIORVM *spiritalium libro.* CAP. VIII.

HOc eodem tempore, Exercitiorum spiritalium librum (quem appellant) ex accurata eorum, quæ sibi contigerant, obseruatione cōscripsit. Quorum exercitiorum vsus, quantum adiumēti Christianæ Reip. in omnem partem attulerit, satis constat. Nam vt pauca ex multis de illorum vsu, atq. vtilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim fermè primos illos patres, quos instituēdæ Societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundiq́ue despicientiā excitauit. Qui posteà consecuti sunt, & in Societatem iā stabilitam ingressi, viri vel doctrina, vel ingenio, vel nobilitate, vel aliis naturæ fortunæq. ornamentis insignes, maxima ex parte, exercitiis huiusmodi, ad hoc vitæ genus complectendum, adducti sunt. Neque verò tantum hoc beneficium Religionis nostræ solummodo proprium est: sed etiam commune cū cæteris. Meditandi enim huiusmodi ratio, Cœnobia multa referſit: multos religiosos viros

 laban-

labantes, in suscepto vitæ consilio confirmauit: solutos, vagosq. vinculis disciplinæ seuerioris adstrinxit. Non tamen Religionū spatiis eorum fructus circumscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætatem, vitæque rationem comprehēdunt. Nam & viri tum Ecclesiæ, tum sæculi principes & infimi homines; docti, indocti; mariti, cœlibes; iuuenes ætate, ac senes; Deo iam dicati, & omnino liberi; in hanc exercitiorum meditationem ingressi, multum vel in perditæ vitę emendatione, vel in bonæ incremento progressionis fecerunt. Et quod dignum magis admiratione est, multi viri eruditione florentes, & sapientia omnium cōsensione principes, post tot doctrinæ suæ laudes, docendo ac disceptādo partas, discipuli Ignatij facti sunt: & ab ea quæ inflat scientia, ad salutarē sapiētiam cælestemq. traducti. Nam quod in hac spiritali proprię cognitionis schola discimus, non solùm ad excolendū intellectū pertinet, sed ad inflammandam etiam voluntatem: itaque non tam cognitione, quàm actione perficitur: ac finem habet, non ipsam scientiam, sed operationem. Ex quo, hæc cognitio non subtiles & argutos, atq acres disputatores efficit; sed fortes, efficaces, atque ardentes effectores: eosque vehementer permouet, atq ad benè beateq. viuendum impellit. Hæc enim cælestis est sapientia, quæ ædificat, vngit, inflammat: illa alia sæpenumero inflat, exsiccat, hominem ventosum reddit, atq. inanem.

Sed

Sed cùm eorum vtilitas quàm latiſſimè pateat, tum in iis ſolet elucere potiſſimùm, qui de vitæ genere deligendo conſultant, idq́. cõſtituere ex diuina voluntate cupiũt; ne (quod plærisque contingit) certo aliquo curſu viuendi implicentur, priuſquàm quid rectiſſimum ſibiq́. maximè conducibile ſit, iudicare potuerint. Neq. enim omnia omnibus conueniunt: neq. idem vitæ genus in omnes quadrat, ſed alia aliis congruunt, atq. apta ſunt magis. Quid autem cuiq. magis expediat, ille ſolus nouit, qui nos immeritos in gloriã ſuam creauit, & ſanguine ſuo, immortali & ſempiterna beatitudine dignos effecit. Quãobrem vitæ genus cuique ſincerè, conſideratè, attenteque eligendũ eſt, magnisq́. & aſſiduis precibus Dominus eſt inuocandus, vt auctore illo ac duce, illud genus viuendi quiſq eligat, quod optimum ſit cuique atq. aptiſſimum. Nunc autem ſecus ſit. Plæriq. enim mortales, vel libidine quadam obcæcati, vel vtilitatis ſpecie decepti, vel parentum, amicorúmve exemplo inducti, vel aliis denique rationibus minus idoneis impulſi, ætate imbecilla, cùm neque vis animi, neq. conſilium adhuc viget, præcipitanter ac temerè ſeſe proiiciunt, genereque vitæ eo implicantur, cuius ſtatim eos ſera capit pœnitentia: erroris enim ſui pœnas, per totam vitam, incredibilibus quidem ſed inutilibus lachrymis pendũt. Et meritò quidẽ. Nam cum reliqua negotia diligentiſſimè inquirant, diſcutiant, & in vtramque partem di-
 ſpiciant,

ſpiciant, & conferant: ſummum ſui ipſorum negotium, quod in vitæ genere eligendo poſitum, & negotiorum omniũ eſt maximum, ſupinè atq. oſcitanter tractant, imprudenterque, & vt ſors aut libido tulit, curſum quendã viuendi arripiunt, quem neq. tenere iucundè, neq deſerere honeſtè poſſunt. Quod certè non eueniret, ſi in genere vitæ eligendo, Dei voluntatem ante oculos propoſitam haberent, finem ſuum vltimum ſpectarent, eoq. conſilia dirigerent, vnde omnis certa, rectaq. pendet deliberatio. Deniq. ſi rerum naturam non peruerterent, ſed ſequerentur potius, fine, vt fine vtentes, mediis, tanquam iis quę ad finem referuntur. Ad quod quidẽ Dei in primis gratia nobis opus eſt, quam oratione, meditatione, ſolitudine etiam, & à reliquis negotiis vacatione facilius conſequemur. Animus enim liber, & ab alienis curis vacuus, vacabit ſibi liberius, dabitque operam vt ſiquid inſidet affectus, quod ſyncerum de rebus iudicium poſſit corrumpere, id totum reſcindat, & amputet, præſtetq. ſe dignũ Deo, quo præeunte & prælucente mẽti noſtræ, nihil erit non rectum, vtile nobis atque ſalutare. Sine Deo autẽ omnia noſtra conſilia, cæca, præpoſtera, & peruerſa ſint, neceſſe eſt. Quæ cùm ita ſint, non tamen iccirco defuerant aduerſarij, qui hanc rem tũ ratione, tum perpetua experientia comprobatam eleuare conati ſint. Sed in nihilum eorũ conatus reciderunt, ſimul atque Apoſtolica ſedes, poſt diligen-

ligentem inuestigationem exercitiis seriò examinatis, aduersariis sese opposuit, & sua auctoritate eorum vsum non modò permisit, verùm etiam collaudauit, ac suasit. Quod ex literis Apostolicis Pauli tertij Pōtificis Maximi cōstat, quas anno 1548. scribi iussit, quibus communitus Exercitiorum liber, postea typis excusus, in lucem editus est.

IN GRAVEM MORBVM incidit. CAP. IX.

CVm in ea vitæ ratione, quam supra diximus, versaretur, accedebat illi sæpissimè, vbi se noctu quieti dederat, vt illustrationes permagnæ, & spiritales consolationes mirificæ quædam eius animo immitterentur. Quę cum de exiguo, & somno destinato tempore multum eriperent, & noctes hominem cogerent ferè insomnes traducere, diligentius id animaduertens, dubitare apud se cœpit, quo ex fonte caderent. Rebus omnibus prudenter discussis, statuit tandē reiectis illis, satius omnino esse, constitutū tempus somno tribuere. Ex magnis tamen laboribus, & perpetua animi contentione in morbum grauem incidit. Aegrotanti suppeditabat omnia perliberaliter Manresæ magistratus, & matronæ honestissimę officiosè ministrabant. Vsq. adeò verò vis morbi inualuit, vt mors instare ipsi videretur. Paranti se ad mortē ea cogitatio subiit, se iustum esse; cui cùm summa vi repugnare conaretur, peccata præteritæ vitæ in memoriam vsque reuocans, & nihil tamen proficeret,

ret,cruciabatur miris modis, sic vt vim morbi intimis visceribus grassantem, leuem præ ea molestia duceret, quam ex conatu ad resistendum adhibito sentiebat. Cùm meliusculè paulò habuisset, & ab extremo illo vitæ periculo nonnihil recessisse videretur, vociferari palàm cœpit, & nonnullos, qui officij gratia eò venerant, compellare, cõtestarique, vt cùm se rursus in extremis laborantem cernerent, magnis vocibus clamarẽt: O miser peccator, ô infelix, etiam atque etiam cogita, quibus te sceleribus obstrinxeris, quibus vitiis Dei in te iram prouocaueris. Vbi aliquantulum cõualuit, statim ad consuetas pœnitentias, & eandem vitæ asperitatem rediit, in morbumque de integro incidit, quod & tertiò fecit, cũ indefesso studio, & obfirmato animo seipsum peruincere, & labores viribus maiores repetere, perferreq. adniteretur. Sed tamen experientia doctus, & stomachi grauissimo eoque frequenti dolore exagitatus, & rigidi cœli hiemali asperitate commotus, piorum hominum consiliis obtemperare coactus est, & ex panno admodum crasso, coloris cœsij exiguas duas vestes, & quasi semipileum eiusdẽ panni, ad se contegendum, accipere.

NAVIGAT HIEROSOLYMAM. CAP. X.

ANnum vnum plus minus Manresę trãsegit, in ea quam diximus vitæ asperitate. quo elapso tempus interim appetebat, quo pro-

profectionem Hierosolymitanā aggredi statuerat. Ergo Barcinonem versus Manresa discessit, & quidem solus; sic enim peregrinari decreuerat. Quamuis enim essent, qui se illi vltrò comites offerrent, quique illum hortarentur, ac vrgerent vehementius, vt aliquem vel Latinè, vel Italicè scientem, quasi viæ ducem, ac sermonis interpretē, sibi adsciscere t: nullum tamen admisit, ea maximè ratione adductus, quòd spes omnes suas in Deo positas habere cuperet. Quòd si viæ sociū secum haberet, verebatur ne præstans illa in Deum fiducia, in socium deriuata, minueretur. Neq. verò sociorum auxilium excludebat tantùm, sed etiam sollicitam viatici omnis curam: ne quid esse videretur, quod spem suam infringereret, & animum ad cælestia properantem in suo cursu redderet tardiorem. Erat Barcinone myoparo, erat & nauis oneraria in Italiam parata; voluit igitur in myoparonē conscendere, quia breuiorem fore traiectum sperabat: sed quo minus id faceret, hęc causa fuit: Primaria quædam atq. honestissima matrona Isabella Rossella, in templo quodā eruditum virum de superiore loco ad populū verba facientem, attētè aliquādo audiebat. Quæ oculos in reliquam concionem fortè intendens, Ignatium in ipsis altaris gradibus cum pueris considentem aspexit: eumq. rei nouitate, & hominis aspectu commota attentius cœpit intueri. Vidit enim (sicut ipsamet Romæ mihi narrauit) caput Ignatij circumquaque

fulgere, & clariſſimos quaſi radios emittere, ſeſque interius admoneri, ac veluti ſtimulis quibuſdam vrgeri vehementius hominem vt accerſeret, atque alloqueretur. Diſſimulauit tunc quidem Iſabella, pro loco & tẽpore, ſed concione expedita, ſimul atq. domum rediit, viro ſuo æquè atq. ipſa nobili, ſed cæco, rem quæ ſibi in templo eueniſſet totam narrauit, rogauitque maritum, vt hominem è veſtigio conquiri iuberet, & ad ſe adduci. Adductus Ignatius apud illos pranſus eſt: remota menſa, de Deo, de virtutibus, de beata vita ſermonem inſtituit; omneſq. qui adſtabant mirabiliter ad pietatem inflammauit. Ex Ignatio tunc reſcitum eſt, ipſum commodam in Italiam nauigandi tempeſtatẽ præſtolari. Quò etiam Epiſcopus, ſanguine cum nobiliſſimo illo viro coniunctus, nauigabat. Itaq. ſanctitatis Ignatij admiratione capti, ipſum rogãt, cum Epiſcopo vti nauem conſcendat, myoparonem relinquat, in quẽ libellos etiã coniecerat. Quod ita factum eſt. Porrò, in ipſo Barcinonis conſpectu, myoparo naufragio periit, fluctibusq. hauſtus eſt. A nauis autem nauarcho, ea lege admiſſus eſt, ſi panis nautici, quantum ſibi ad victum ea in nauigatione opus eſſet, in nauim inferret: aliter admitti poſſe negabat. Cœpit igitur de pane illo quęrendo Ignatius agere: ſed cùm hoc eius propoſito repugnare videretur, ſimul grauiter angi cœpit, & ſecum: Hæccine eſt illa tã ſtabilis, tam ſecura fiducia, nihil à Deo tibi defutu-

furorum? numquid ille panem nō poterit dare,& parare mensam peregrino suo? Ex quibus spinosis cogitationibus cū exire ipse per se non posset,ad confessarium, vt in eiusmodi solebat rebus,caussas defert in vtranq. partem dubitandi:quanto, quàm incenso perfectionis ardeat desiderio,exponit,idq. pro viribus,quod Deo gratissimum sit,amplectēdi: illi deinde rem totam permittit, eiusq. iudicium secutus,panes in nauim imposuit. Sed cum pauculi oboli ex iis, quos ostiatim emēdicarat,ipsi nauim ascensuro superessent,illos in publico iuxta nauium stationem reliquit, ne quid amplius viatici, quàm quod necessarium omnino videbatur, secum ferret. Tantum in eo inerat perfectionis studiū, & tam incensus paupertatis amor. Hoc tempore inanis gloriæ aculeis plurimū extimulabatur, sic vt neque patriam neque genus suum retegere auderet, multo verò minus, quò iter suum dirigeret, ne fortè bona hominū de se opinione intumesceret.Sed redeo ad nauigationem in Italiam, qua nauigatione, magna fœdaq. tempestate iactatus,quinque dierum spatio Barcinone Caietam applicuit. Grauis ille,& pestilens annus Italiæ fuit. Sæuiebat enim multis locis pestilētia: quapropter summa cautio adhibebatur à custodibus oppidorū,ne quis aduena admitteretur. Ex quo Romam proficiscens, multa in itinere passus est grauia & permolesta. Nam oppidorum ingressu sæpe arcebatur; & ita erat fame, macie-

que debilitatus, vt subsisteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate non posset. Romam tamen ad diem Dominicum Palmarum anni 1523. venit: sacra vrbis loca piè obiuit: benedictionemque summi Pontificis Adriani sexti reuerenter accepit. Cùm autem plurimi illum à profectionis Hierosolymitanæ consilio deterrerent; fieríque posse negarent, vt absque pecunia eò perueniret, neque tamen infractum eius animum, & in Deo defixũ, longa periculorum enumeratione à sẽtẽtia dimouere potuissent, sex septémve aureis coronatis octauo pòst Dominicæ resurrectionis die abeuntem donauerũt, quos Ignatius, eorum quæ audierat metu victus, accepit, vt nautis soluendo esset. Sed pauló pòst, cùm à diffidentia, & humano timore id profectum agnosceret, & conscientia morderetur, non quasi culpa esset pecuniam accipere, sed quasi desiderio id suo repugnaret, & de proposito, perfectissimã paupertatem omnibus in rebus sequẽdi, remittere aliquid videretur, se incusans & damnans, & de proiiciẽda pecunia secum ipse cogitans, decreuit tandem in obuios pauperes & mendicos, illam conferre, quod quidẽ cumulatè perfecit. In hoc itinere, quod Roma Venetias habuit, multa aspera & acerba pertulit. Propter grassantis enim pestis metum, vel in porticibus excubare, vel pernoctare sub dio cogebatur. Et viatores exanguem illum, ac luridum intuiti, summaq. ma-

tie confectum, se in fugam aliquando dabāt. Alij verò, qui se in via illi socios adiunxerant, lentius præ virium tenuitate ambulantē sub noctem deseruerunt. Sed qui dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ille desertū inuisit Ignatium, abiectum suscepit, & complexus est. Namq. obtulit se illi nocte, postquam relictus est, proxima, Christus in latissimo quodam campo, à Fossa Clodia pergenti Patauium: plurimumq. aspectu suo recreauit eius animum: & ad grauiora perferēda roborauit, & ita eius iter direxit, vt Patauinæ vrbis custodię ingredientem egredientémve illum nihil omnino remorarentur, aut interpellarent, & aditum Venetias perfacilem haberet. Publicis quippe exploratorib⁹ omnia excutientibus, intactus ipse solus prætermissus est: cū tamen desertores illi socij laboris multum subierint, vt liberum in eam vrbem ingressum inuenirent. Legatum Caroli V. Imperatoris, ac Hispaniarum Regis conuenire numquam voluit. De pecunia, qua Hierosolymam nauigaret, minimè laborabat, certissima spe nixus, Deum expeditam sibi nauigationem daturum, vt sanctorum locorum conspectu aliquando frueretur. Atque cùm multi multa contrà adferrent, & peregrinorum bona pars, recenti miserabiliq. Rhodi expugnatione exterrita, retrocessisset, eius tamen sensibus insitum erat, etiamsi vna tantùm nauicula eò cursum dirigeret, se illo anno Hierosolymam peruenturum. Venetiis dum morare-

Heb. 13.

raretur, vetere suo instituto stipem cogebat: in platea Diui Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio ordine quidã noctu domi suæ cùm esset, excitari se repentè huiusmodi vocibus sensit: Tu ne, inquit, vt mollibus vestitus domi tuæ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cubet humo? quibus stimulis concitatus Senator, surgit confestim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubãtem offendit Ignatium, domum ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde ne in honore haberetur, ab eo Ignatius discessit, & ad hominem Hispanum, eius rogatu, diuertit. Ducem Venetiarum Andream Gritum Hispanicè allocutus, facilè impetrauit, vt in Prætoria naui, qua eius insulæ Præfectus transmittebat, in Cyprum vsq. gratuitò transportaretur. Prætoria porrò nauis idoneam nauigandi tempestatem expectabat, cùm altera, qua peregrini vehebantur, è portu prius soluisset. Operientem nauim, & conscendere parantẽ, grauissima subitò febris illum corripuit: & cùm dies aliquot afflixisset, tandem discessit: sed illud incõmodè cecidit, vt soluendi tempus in eum diem incurreret, quo pharmacum à medico præscriptum sumpserat, qui eo quidem die citra magnum vitæ discrimen Ignatium nauim posse ascendere negabat. Sed ille sapientioris, diuiniq. medici consilio ductus, eo ipso die, hausto conscendit. Atq. ita accidit, vt cùm multum maris iactatione euomuisset,
magnam

magnam is dies principio morbi leuationem, deinde etiam sanitatem integram adferret. Cùm autem quorũdam flagitia grauiter ferret, & magna spiritus & orationis libertate acriùs insectaretur: neque ab aliis vectoribus aliquod ei exitium timentibus, reprimi vllo modo posset: consilium ceperunt nautæ, vt illum in insula quadam deserta, & vasta exponerent. Sed cum nauis ad destinatum locum penè esset appulsa, subito vehementique vento repulsi, perpetrare meditatum facinus nequiuere. Itaque breui Cyprum attigit: nactusq. peregrinorũ nauim, in eam transcendit: nihilo plus viatici secum inferens, quàm in priorem intulerat, verissimam nimirum spem in Deum: qui sæpè Ignatio toto nauigationis tempore sese ostendit, illumq. incredibili consolatione permulsit, ac sustentauit, & in portum à se toties tam vehementer optatum tandem inuexit.

HIEROSOLYMIS LOCA SANcta perlustrat. CAP. XI.

DEcimaquarta die mensis Iulij, anni Domini 1523. (sicut in cõmentariolo quodã eius, ipsius manu scripto, inuenio) Venetiis soluit. Quod huius mẽsis reliquum erat, & totũ mensem Augusti in nauigatione consumpsit. Itaq. pridie Kal. Septemb. Ioppem nauis appulsa est. Quarto verò die Septembris sub meridiem in sanctã ciuitatẽ ingressus est. Nam vel ex hac tam diligenti dierum obserua-

seruatione, & curiosa annotatione temporis facilè coniici potest, quanta Ignatij iam tum esset in Deum pietas, quanta in consiliis factisq; omnibus meditatio. Hierosolymā igitur cùm primùm venit, admirabilem in ipso sanctæ ciuitatis aspectu consolationem percepit, quam constantem, quandiu in ea vrbe fuit, perpetuamq. semper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hierosolymis remanere, & sacris locis, qui ex impressis Christi Domini nostri vestigiis, miram redolent pietatem, religiosè colendis visendisq. reliquum vitæ traducere, proximorũq. saluti pro sua virili deseruire. Cuius propositi alteram de mansione partē (nam alteram de salute animarum curanda, nulli hominũ aperiebat) Diui Frãcisci Hierosolymitani Cœnobij præfecto indicauit, & in eā rem cōmendatitias litteras, quas adferebat, reddidit: ac ne ipsis inopia fortè laborantibus, oneri esset, nihil se aliud velle dixit, quàm vt suorum peccatorũ confessionem audirent. A quo bene sperare iussus est, re tamen in aduentum Ministri prouincialis reiecta. Qui cùm paulò pòst rediisset, hortatus est Ignatium, in Italiam vt reuerteretur, ne pio quidem, sed præcipiti consilio deceptus, in ea mortis vel seruitutis pericula incideret, in quæ permulti alij, simili pietatis specie adducti, incurrissent. Sed cùm Ignatij animus periculorum magnitudine ab incœpto deterreri haud posset, seq. (nisi conscientia fortè, aut religione aliqua impediretur) in sententia

tia permansurū omnino præseferret, Prouincialis minister ab Apostolica sede potestatem se habere dixit, amandandi aut retinēdi, quos amandandos aut retinendos existimaret: sacris præterea interdicendi eis, qui sibi nō obtemperarent. Discederet proinde bono ac libenti animo, quandoquidem facilè poterat in animum inducere, Dei hanc esse volūtatem, quam ipse loci, rerumq. naturæ gnarus, amicè, fraterneq; declarabat, ne tradita sibi potestate contra voluntatem suam vti cogeretur. Quibus verbis fidem habuit, consiliumq. Dei, aliò ipsum vocantis, secutus, se dicto audientem fore dixit. Cùm de reditu cogitaret, magno reuisendi montem Oliueti desiderio incensus (in cuius lapide quodam Christi Saluatoris nostri ascendentis in cælum, pedum vestigia cernuntur impressa) clanculum se à sociis subduxit, solusq. nullo duce, nullo comite, nullo Turca custode (quæ res periculosissima est) in montem aduolauit. Et cùm ei aliud nihil suppeteret, gladiolū scriptorium, vt admitteretur, custodi pro mercede dedit: atq. eximia lætitia perfusus, in Bethphage properauit: sed statim in Oliueti montem recurrit, vt qua in parte pedis dextri vestigium, qua sinistri esset, diligentius animaduerteret, forficesq. ex theca detractas, vt rursus admitteretur, custodi dedit. Sed redeuntē gaudioque maximè exultantem Christianus quidam à Franciscanis ad eū perquirendū missus, Ignatium inuasit, multa minitans, ac truci vultu fren-

frendens, quòd se in tantum discrimen obiecisset, brachioq. apprehenso ad Cœnobium vsq. pertraxit. Ipse verò facilè duci se passus est, magnamq. in eo itinere, atq. singularem à Domino consolationẽ accepit, cùm ita correptus brachio, & impulsus, Christũ, semper supra se astantem, atque incedentem, & in Cœnobiũ vsq. sibi veluti præeuntẽ aspiceret.

REVERTITVR IN HISPA-*niam.* CAP. XII.

POsteaquam intellexit, diuinam non esse voluntatem, vt Hierosolymis remaneret, ad reditũ se accinxit, quo in reditu nonnulla illi memoratu digna acciderunt. Erat hiems maxima, rigidum, ac niuosum cælum, neque ille vestimenti plus habebat, quàm femoralia ex crassa quadam tela ad genua vsq. demissa, & thoracem ex nigra tela multis à tergo locis incisum, perexiguam vestẽ, eamq. attritã & vilem. In insula Cypro tres naues reperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potentisq. hominis Veneti ingens ac valida, & aduersus maris, vẽtorumq. impetus satis, vt videbatur, armata atq. instructa: in quã, vt Ignatium admitteret, cùm peregrini rogarent nauarchum, hominemq. collaudarent: Si sanctus est, inquit ille, naui nõ indiget, super vndas feratur. Itaq. in tertiam conscẽdit, paruam, & iuncturis malè coagmentatã. Eodẽ die, secundo vento tres simul è portu soluerunt: sed exorta grauissima tempestate, nauis

uis ea, quæ Turcas vehebat, vnà cum vectoribus periit. Veneta scopulo illisa, naufragium, saluis hominibus, fecit. Exigua illa & minimè stabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, sed tamen portum quendam Apuliæ tenuit. Inde Venetias salua peruenit, duobus, & eò amplius mensibus in ea nauigatione consumptis. In ea vrbe nõnihil recreatur. Quindecim sexdecímve nummos argẽteos hospitis cuiusdam sui liberalitate, & ad fouendum stomachum frigoris vi debilitatum, pãni aliquantulum accipit: inde Hispaniam versus discedit. Ferrariæ dum orat in templo, ab illo (vt fit) etiam mendicus quidam eleëmosynam petiit: Ignatius benignè dat: eius qui acceperat admonitu, reliqui egeni qui pro tẽpli foribus astabant, certatim ad Ignatiũ confluunt: quibus ille quotquot habuit nummos, ad vnum elargitur: atq. è templo exiẽs (mendicis omnibus magnis illũ vocibus sanctum inclamantibus) mendicare ipse è vestigio incipit panẽ, quo eo ipso die vesceretur. Ferraria Genuam profectus est: sed cum bello atroci inter Hispaniarum Galliarumque Reges Gallia Cisalpina omnis arderet, admonitus est, vt de via deflecteret, ne à militibus exceptus pœnas acerbissimas daret, quas multi anteà dederant. Ipse verò qui Dominum habebat ducem, firma in eum fiducia septus, ire pertexit. Aliquãtulum progressus, in militum Hispanorum potestatem venit. Qui exploratorem ex habitu & specie rati, primo quidem

verbis hominem mulcent: deinde diligenter excutiunt, omnesq. partes corporis petulantiùs etiam perscrutantur. Cùm eorum nihil, quæ suspicabantur, inuenissent, veste spoliatum ad Præfectum adducũt. Atq. ante id tempus quidem, vt rusticanus & agrestis haberetur, omnes quos alloquebatur viros etiã principes inurbanè erat solitus, & contra cõmunem aliorum morem compellare. Sed dũ ducitur ad Præfectũ, noua quadam formidine correptus, dubitare cœpit, nũ expediret suam illam consuetudinẽ intermittere, & alium loquendi vrbaniorẽ modum, & communi vsui propiorem vsurpare, ac Ducem illũ alloqui, quàm alios solebat, honorificentiùs; ne ille fortè contemptum se putans, acerba in ipsum supplicia constitueret. Hanc tamen cogitationem ab humano metu profectã intelligẽs, ita repulit, vt eam ipsam ob causam, nullũ planè honorem Duci habere decerneret: quod & fecit. Nanq. ex illo Dux, cuias sit, quærit? ille verò tacet: vnde veniat? silet: nomen sciscitatur: nihil respondet: deniq. ad interrogationes varias multiplicesq. fixis in terrã oculis, animo in cœlũ, tacitus perseuerat, ad vnã illam, Est ne explorator? tantũ inquit, Non sum: ne iustã iniuriæ causam dedisse videretur. Tunc Dux ira percitus, milites grauissimis verbis corripere, stultitiam accusare, quòd insanum hominem ad se adduxissent, & simul præcipere, vt eum amoueant, & abire permittant. Hic milites Ducis increpatione irritati, pu-

gnis

gnis hominem & calcibus tundunt, variisque contumeliis indignum in modum afficiunt. Narrabat ipsemet postea mirabilē quandam se id temporis consolationem accepisse, cùm eius ignominiæ veniret in mentē, qua Christus Redemptor noster ab Herode, & ab eius militibus affectus est. Post hanc derisionem, & per ora hominū traductionem, non defuit militi suo Deus. Nam Hispanus quidā communi humanitate ductus, ieiunum adhuc fatigatumq. Ignatium, ac pessimè acceptū refecit. Qui postridie iter suū prosequens, à Gallis speculatoribus e turri excubias agētibus, captus iterū est, ad Ducemq. perductus: à quo perhumaniter acceptus, ac dimissus est: Genuáq. peruenit: & inde opera Roderici Portundi, hominis Cantabri, Hispanicarum triremium præfecti, sibi quondam in Catholici regis Ferdinandi curia noti, in nauim ascendit; & Barcinonem, non absque periculo, renauigauit.

STVDIA LITTERARVM aggreditur. CAP XIII.

IN Hispaniam eo consilio rediit, vt operam studiis litterarū daret, ad eamq rem Barcinonē, commodam sedem sibi & maximè opportunam delegerat. Nā sacris Hierosolymæ locis exclusus, sese in omnes partes versare cœpit, & quid ageret, potissimùm quærere, quod Deo esset quàm gratissimū. Cùm omnia secum diligētius reputasset, deniq. statuit, quo proximis eius opera vtilior esset, ad spiri-

tus diuini vnctionē, litterarū quoq. cognitionē adiūgere. Quamobrē cū fœmina quadā primaria, & de ipso optimè merita, & cū ludimagistro quodam, nomine Ardebalo, viro probo, & ad omnē pietatem propēso, suū hoc consilium cōmunicauit, quo vtriq. probato, altera sumptus, operā suā alter, & industriā est pollicitus. Cœpit igitur anno nostræ salutis 1524. grandis iam natu (annū enim agebat 33.) studia non ætati, sed spiritui suo conuenientia exercere, primaq. Grāmatices rudimenta deuorare. Sed cùm neq. exiliū, spinosarumq. rerū subtilitas, neq; inusitati studij labor vlla eius animum molestia afficeret: perturbabat tamen illustrationum, quas inter ea ipsā studia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas. Nā cùm nominum, & verborū memoriæ mandare inflexiones vellet, tanto splendore animus illustrabatur ad res diuinas intelligēdas, vt noui ediscere nihil posset: & si quid anteà esset memoriæ traditum, id totum facilè effluerer. Neque omni studio, animiq. contentione poterat aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere. Cuius rei nouitate perculsus, Quid hoc, inquit, rei? cū oramus, cùm confitemur, & supersubstantialem panem accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cædimus, cū spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neq. tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes se nobis illustrationes offerunt: cū puerilia agimus, & de

Deo

Deo propter Deum non cogitamus, tum speciosæ nostræ menti imagines, & cælestes illustrationes occurrunt. Agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem: agnosco veteratoris dolos, & astutiã. Cuius conatibus vt occurreret, & consiliũ diaboli se à studiis maliriosè auocantis eluderet, præceptorẽ suum, in templum, cui sanctę Mariæ à mari cognomen est, vt veniat, rogat. Illi dæmonis tentamẽta narrat: suã in duos proximos annos assiduitatẽ pollicetur, se à lectionibus non abfuturum (panis modo sibi & aqua ad victum suppetat) fidẽ suam obstringit. Et simul sese ad pedes abiicit, ab eo etiã atq. etiã petit, vt se pro puero habeat, verberib⁹ grauiter accipiat, sicubi minus attentũ, aut diligentem esse deprehenderit: Atq. hac tã vehementi eius animi contentione, diaboli fraus repulsa est, & pax tum illi diuinitus reddita. In hac studiorum palæstra versanti, pij quidã, ac docti viri consiliũ dederũt, vt Erasmi Roterodami, qui eo tempore bonus Latinitatis auctor habebatur, libellum de milite Christiano legeret, vt sermonis scilicet elegantiam cũ pietate coniungeret. Cuius consilij Confessarius etiã ad reliquos auctor accessit. Quod cùm Ignatius simpliciter fecisset, obseruauit illius libelli lectione refrigescere in se spiritũ Dei, & deuotionis sensim ardorem restingui. Qua re animaduersa, librũ de manibus omnino abiecit, & ita est auersatus, vt nec ipse amplius legerit illius auctoris libros, & passim in Societate

nostra legi vetuerit. Thomæ de Kempis de imitatione Christi libello plurimũ cum vtebatur, illiusq́. lectionẽ valde semper probauit. atque ita illius libri spiritum & doctrinam hausit, tã auidè arripuit, tã perfectè in se expressit, vt (vt multorum iudicio) Ignatij vita solida quædam, eminens, ac viua esset imago, eorum præceptorũ omniũ, quæ aureo illo libello continẽtur. Barcinonem postquã reuertit, valentiori stomacho fuit, quàm Manresæ fuerat: quocirca acriores pœnitentias, propter stomachi imbecillitatẽ, ac itineris difficultates intermissas, repetere statuit: cœpitq́. calceorũ soleas perforare, & paulatim magis magisq́. discindere; sic, vt ineunte hieme dissolutis iam ac fractis soleis, plantis omnino nudis, pedibus supernè tantùm tectis, ad vitandã ostentationem, incederet. Barcinone duos annos operã Ardebalo diligenter dedit; tantumq́. in Latinæ linguæ cognitione profecerat, vt præceptori aptus iam ad grauiora studia videretur. Cuius iudicio cũ alij nonnulli eruditi viri assentirẽtur, illũq́. omnes ad philosophiæ studiũ capessendum hortarẽtur: ipse tamẽ, qui ad reliquas disciplinas optima iacere Latinitatis fundamẽta cupiebat, non prius illorũ consilio paruit, quàm Doctor quidam, præstansq́. Theologus, cognito quantũ in litteris profecisset, cæterorũ sententiã probauit, & vt cõmodius philosophiæ studiis vacaret, ad Cõplutensem Academiã vt proficisceretur, suasit. quod & fecit anno Domini 1526.

COMPLVTI IN CARCEREM *conijcitur & absoluitur.*

CAP. XIIII.

COmplutum ingredienti Martinus Olauius puer occurrit, eleēmosynámq. primus omnium est impartitus, is qui lōgo post tempore, ætate iam confirmata, excellenti doctrina, magnaq́ auctoritate præstans, Societatem nostram est ingressus. In eo oppido ad hospitalē pauperum domum diuertit, ostiatim ex more panem in victū mendicat. Id dum aliquando facit, à sacerdote quodá irridetur: ab alijs etiam ociosis hominibus prætereūtes contumelijs afficitur. Sed noui Altozanæ nosodochij moderator id grauiter ferēs, Ignatium ad se vocatū, in nosodochium suum perduxit. Ibi cōmodiore loco habitus, animum cùm ad logices, ac philosophiæ studiū contulit, tū verò ad pietatē religiosè colendam, & proximorum salutē studiosè procurandam. Nā & egenos, fameq́ pressos, cōquisitis vndiq. eleēmosynis alere, & exercitationibus spiritalibus ad pietatē informare multos, & Christianæ doctrinæ rudimenta populo rudi explicare aggressus est tanto tamq. insigni fructu, vt vniuersa illa ciuitas cōmota post eius ingressum videretur. Quam rem humani generis hostis non ferens, conceptum in ipsum odium decreuit effundere. Erant id tēporis Ignatio socij tres, qui hominis vita permoti, sese illi eius vitæ sectatores adiunxerant, eodē panno vestiti, quibus quidam Gallus adolescens comes

accesserat. Quos propterea à panni similitudine, ensayalados, vulgo Hispanico vocabulo appellabant. Itaq. tum horũ Societate, tũ hominũ ad audiendum Ignatiũ concursu, tum verò consecuta eximia vtilitate excitati multi, multa, vt fit, pro sua quisq. opinione loquebantur, variaque, & supra veritatẽ etiã aucta in vtramq. partẽ spargebantur in vulgus. Rem ad Inquisitores fidei Toletũ rumor pertulit, rei nouitate cõmoti, vt nascẽti malo (si quod esset) occurrant, Complutum veniunt: quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodũ viuat, diligentissimè inquirunt. Cùm autẽ omnia ex ordine, tum illius verba, tum facta rectæ fidei, pietatique consentanea reperissent, ne appellato quidẽ illo, rem integram Archiepiscopi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa erat, relinquunt, ipsi Toletum reuertuntur. Interiectis aliquot diebus, Vicarius Ignatio, sociisq. ad se vocatis dixit, inquisitũ esse diligenter in eorum vitam atq. mores, totamque inquisitionem, & causam accuratè esse perscriptam: nullum tamen errorẽ in doctrina, nullum in vitæ ratione vitiũ inueniri. Quocirca posse illos pro suo arbitrio agere, citraq. impedimentũ vllum in proximorum salutem incumbere. Illud tamen sibi haud placere, quòd vno omnes vestitu, cũ religiosi non essent, vterentur; satius fore, idq; se velle, atque etiam præcipere, vt socij duo nigris vestibus, duo alij ruffis induerentur, Gallus adolescẽs suum habitũ retineret. Ignatius, facturos se

quæ

quæ iubebantur, respondit: quod & fecerunt. Post paucos item dies Vicarius Ignatiũ nudis pedibus vetat incedere: ipse vero calceamenta induit, vt erat in huiusmodi rebus, cùm præciperentur, facilè obsequens. Aliquot menses effluxerant, cùm denuò in eius vitam inquiritur: sed post magnam inquisitionem, tum etiam intactus relinquitur. Neque tamen iccirco quieto esse illi in posterum licuit. Etenim in eorũ numero, qui multum in pietate Ignatij consiliis profecerant, duæ fœminæ erant viduæ, mater & filia, nobiles & honestæ, filia etiam ætate florens, & forma. Quæ pio quidem, sed non secundum scientiam desiderio permotæ, primũ quidẽ Ignatio improbante, posteà verò etiam nesciente, solæ suis pedibus, & in speciem mendicę, longam peregrinationẽ religionis causa susceperant. Quæ res Ignatio magnam immeritò conflauit inuidiã. Nam ad eũ iam extra Xenodochium habitantem, ac nihil tale suspicantem apparitor Vicarij venit; facilè sequẽtem, in carcerem ducit. Aestiuum tẽpus tunc erat, carcereq; liberiori vtebatur, quocirca frequentes ad eum auditores confluebant, quibus Christianas ipse institutiones enucleabat, spiritalesq. exercitationes nihilo quam antea remissius tradebat. Illustribus nonnullis virisatq. fœminis (in iis Teresæ de Cardenas, genere & pietate præstanti, & Leonoræ Mascarenæ, Philippi Hispaniarum Principis postea moderatrici) sua ad illum liberandũ stu-

dia profitentibus remisit, neq. illorũ auctoritatem interponi, neq. vllum omnino patronum aut aduocatũ adesse sibi apud iudicem passus est. Nam cùm nullius sibi conscius esset culpæ, defensionem necessariam non putabat, & simul optabat multa pro Christo subire incõmoda, & ab ecclesiasticis magistratibus dirigi, quibus obediẽtem semper se, ac facilem præbuit. Vnus ex sociis Segouię id temporis erat, nondũ planè ex graui morbo confirmatus. Qui cum in vincula coniectum Ignatium accepisset, properè Complutũ venit: in eundem se carcerẽ vltrò includit: Ignatij monitu Vicario se sistit: illius iussu in carcerem reducitur. Sed paulò post Ignatij cura eximitur, de imbecilla illius valetudine magis, quàm de sua incolumitate soliciti. Septimum decimum iam diem in carcere Ignatius agebat, cùm nihil ipse vel sciret, vel coniectura assequi posset, quam ob rem esset in custodiam à iudicibus traditus. Tunc Figueroa in carcerem ad eũ venit, multa de homine sciscitatur, inter alia, eásne, quas dixi, matrem, ac filiam nosset? annuit Ignatius. Tum Vicarius. Ecquid illis profectionis auctor, aut conscius: antequam abirent, fuisti? Nihil certè minus: immò hoc tibi affirmo, percursationes eiusmodi in vniuersum illis dissuasisse me, ne filia ea ætate ac forma in cuiusquam petulantiam incurreret. Posse illas intra domesticos parietes, non minus pietati vacare, quàm foris, & quidem tutiùs, ac liberiùs. Cui iudex arridẽs:

Atqui

Atqui isthæc ipsa, inquit, est caussa, cur comprehensus sis. Duo & quadraginta dies abierant ab eo die, quo in carcerem primùm missus est: tum reuersis iam mulieribus, & interrogatis, publicus Vicarij scriba Ignatiū conuenit: iudicis sententiam legit. Ea sententia tria continebantur. Primum, Ignatiū, sociosque prorsus integros, atq innocentes videri. Alterum, vt idem habitus illis, qui reliquis scholasticis, ideq. vestitus esset. Postremum, vt quoniā essent in sacris litteris rudes (quod consultò ipsemet non obscurè præseferebat Ignatius) ne ad populū de sacrosanctis Christianæ religionis arcanis, ad quattuor proximos annos, loquantur, quibus quidem cognitionem rerum maiorem sibi parauissent. Ea sententia audita, respondit iudici de ea parte, quæ ad vestitum pertinebat, Ignatius: Cū nos iussistis vestes nostras inficere, non grauatè obtemperauimus: quia facilè erat eidē panno aliū colorē inducere: nunc verò, cū pretiosum habitū, & minimè egenis conuenientē imperatis, obedire nō possumus: neq. enim id pręstare in nostra est potestate. Itaq. iudex vestes illis, pileos, cæteraq. scholasticorū more emi à se iussit. Sed Ignatius post sententiā nonnihil hæsitauit, quòd cursum suum impediri, aditumq. sibi ad salutem proximorum intercludi cerneret. Itaq statuit ad Toletanum Archiepiscopum Alfonsum Fonsecam, Pintiæ commorantem, se conferre; eiusque iudicio stare: ad quem cum in modum, quem diximus,

mus,indutus cum sociis discessit. Illum benignè exceptum Archiepiscopus fouit, & sua sponte ad Salmanticensem Academiam propensum viatico iuuit, suâq. & suorũ operam atq. omne genus officij humanissimè detulit.

SALMANTICAE RVRSVS *comprehenditur, & liberatur.*

CAP. XV.

SAlmanticæ cœpit (vt consueuerat) populi animos ad Christi imitationem acuere. Ex more sæpius confitebatur pio cuidam, & religioso ex Dominicana familia viro, qui in doctissimo illo Diui Stephani conuentu cõmorabatur. Haud ita multo pòst quàm Salmanticam venit, Confessarius Ignatio significat, sui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi audiendiq. desiderio teneri. Cũ se præsto esse respondisset, ad prandium in diẽ Dominicum inuitat, simulque vt sese præmuniret, præmonet, velle illos multa de ipso sciscitari, multa cognoscere. Ad condictum diẽ Ignatius cum socio venit; pransi, in sacellum ipsi, Cõfessarius, fratres præterea duo conueniũt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat. Is blandè Ignatium intuitus, ac beneuolè: Gaudeo, inquit, cùm tam multa de tua virtute ac moribus passim prædicari audio, teq. eum esse, qui non tibi solũ, sed aliorum etiam saluti seruias, & Apostolicũ in morem circumiens, populos doceas. Neq. hoc præcipuum mihi, sed commune etiã cum reliquis

nostris

nostris gaudium est. Quod quo solidius gaudeamus, cupimus his de rebus sigillatim aliqua ex te sanè audire, in primisq. in quo studij genere euigilaueris, quibus in litteris versatus sis. Cùm simpliciter candideq. id quod erat, Ignatius respondisset; Quid est ergo, inquit, quod tam tenui doctrina præditi, ac primis vix litteris imbuti, concionamini? Nos verò, Ignatius inquit, non concionamur, sed interdum cũ res fert, de diuinis rebus familiariter loquimur. Et ille, De quibusnã, inquit, diuinis rebus? hoc enim est, quod maximè scire auemus. Tunc Ignatius: Nos aliquãdo, Pater, de virtutis dignitate, ac turpitudine vitiorum loquimur: eos, qui nos audiũt, ad virtutes hortamur, à vitiis abducim⁹. Vos, Prioris Vicarius inquit, indocti estis, vt vos ipsi profitemini, de virtutibus tamen, & vitiis sermonem habetis, atqui de his quidem verba rectè facere nemo sanè potest, nisi aut doctrina labore parta, aut diuinit⁹ infusa: id vobis doctrina nõ pręstat, Spiritus ergo sanctus. Atq. hoc est de Spiritu sancto, quod scire cupimus. Hic aliquantisper Ignatius hæsit, nouo illo genere argumentandi cõmotus. Post aliquantulum verò silẽtium, cùm se collegisset, Sit, inquit, satis, nihil enim est opus, vt vltra progrediamur. Cũ verbo de Spiritu sancto Vicarius premeret, & vehementer ad respondendum, Ignatium vrgeret, elicere ab ipso illud tantùm potuit: Ego, pater, nihil quidem amplius dicam, nisi id fortè iubeant, qui superio-

superiores sint, & mecum agere suo iure possint. Cū tot mundum, Vicarius inquit, errores infestent, tot noneę pestes quotidie exiliāt; quæ doceas explicare non vis? atqui facilè efficiemus, ómnia vt dicas. Hic, inquit, manetote. Remanent Ignatius & socius in Sacello. Illi festinanter abeunt. Omnes Cœnobij fores occludi iubent, in cubiculum homines abducunt: tres ipsos dies eos retinent in Cœnobio: qui quidem dies Ignatio fuêre lætissimi. Cum monachis cibū vnà capiebāt: vbi Ignatius erat, eò multi ex ipsis ad illū audiendum ventitabant: cubiculum ferè semper erat auditoribus refertum, quibus ipse audacter, palàmq. de diuinis rebus ex more loquebatur, multisq. suum institutum, ac docendi rationem probabat. Quocirca dissensio quodammodo inter illos facta est, cū alij probarent, alij verò improbarēt eius doctrinam. Interea religiosi patres, temporū calamitatibus admoniti, & Ignatij de diuinis rebus loquendi vi ac libertate, hominum ad eum concursu, rumore deniq. ipso (qui aliquid veritati semper affingit) commoti, ne quid fortè mali subesset, rē deferunt ad Episcopi Vicarium. Vicarij apparitor post triduum in Cœnobium venit: Ignatium, sociumq. comprehendit: in càrcerē contrudit, non quidem in inferiorem cum facinorosis hominibus, sed in superiorem quendam à communi habitatione seiunctum, malè materiatum, peruetustum, repletum sordibus, fœtore tetrum, atque eadē cathena duodecim,

decim tredecímve palmorū longitudine, altero vtrumq. pede colligat, atq. ita constringit, vt alter alteri semper adesse cogeretur. In hunc modum noctem illam peruigiles, orantesq. traducunt. Postridie, vbi rescitum est eos in custodia esse, lectorum stragula, cibos, reliqua vitæ necessaria abundè suppeditarunt pij viri, quorum magnus numerus, audiendi causa, ad Ignatiū concurrebat. Ille verò morem suum illum retinebat, virtutes ornandi, accusandi vitia, excitandi omnes ad humanarum rerum despicientiam, Baccalaureus quidā Frias, Episcopi Vicarius, ad eos in carcerem venit: vtrumq. separatim interrogat: illi Ignatius scripta sua, hoc est, Exercitationum spiritalium librum ad examinandū tradit: duos (præter eū qui secum erat) socios sibi esse monet: locum, vbi sint, indicat. Socij illi, Vicarij iussu, in inferiorē carcerem detruduntur, vbi reliquæ custodiæ asseruabantur, quo ab Ignatio, parietibus disiuncti essent. In hac item iactatione, & oblata sibi tempestate, nullum innocentiæ suę defensorem adhibuit. Præterierant aliquot iam dies, cum ad iudices quattuor, viros eruditos, & graues, Ignatius adducitur. In iis tres Doctores fuerunt, Isidorus, Parauigna, Frias; quartus, is qui est à me nominatus Baccalaureus Frias, quē pro Episcopo fuisse iam diximus. Hi omnes traditum Exercitationum librum legerant, & curiosiùs etiam expenderant. Productum ad se Ignatium multa rogant, multa non modò

de

de libro illo, ſed de abſtruſis, reconditiſque Theologiæ quæſtionibus, de inexplicabilibus ſanctiſſimæ Trinitatis, incarnationis, atque Euchariſtiæ myſteriis, & id genus alia percontantur. Ad quæ Ignatius (ſe ineruditum modeſtè præfatus) tam doctè grauiterq. reſpondit, vt magis admirationi eſſet, quàm reprehenſioni locus. Deinde Epiſcopi Vicarius quæſtionem ex iure canonico enodandam Ignatio propoſuit: quā ille (cū ſe prius ignorare Doctorum de ea re ſentētias dixiſſet) ita diſſoluit, vt ſcopum ipſum attingeret. Deniq. iuſſus eſt, primum Decalogi præceptū, vt populis ſolebat, exponere. Ille verò tam multa, tam exquiſita in eā rem diſſeruit, vt omnē illi vltra interrogandi cupiditatem abiicerent. Vnū erat, quod iudices nō ſatis probare videbantur: quod initio ferè Exercitationum ſpiritalium poſitum, eam doctrinam continet, qua docemur, cogitationem, quæ peccatū veniale ſit, ab ea cogitatione, quæ ſit mortifera, verè ſeçernere. Id vitio propterea vertebant Ignatio, non quod falſum eſſet, ſed quod cùm minus eſſet doctrina exçultus, ea conſtitueret, quæ diſcerni abſque magna doctrina non poſſunt. Ad quod Ignatius tantùm, Vera ne ſint an falſa, quę ſcripſi, veſtri iudicij eſt (ego enim meū non interpono) ſi vera ſunt, probate; ſi falſa, reiicite. Illi tamen nullo modo improbare auſi ſunt. Multi, vt ſuprà diximus, ad Ignatiū, viſendi audiendiq gratia, conueniebant; ex quorū numero Franciſcus Mēdotius

(is

(is qui Burgensis Episcopus, & S. R. E. Cardinalis posteà excessit è vita) vicem illius dolens, ab eo familiariter aliquādo quæsiuit, dolenter ne ferret carcerem illū, ac vincula? cui Ignatius: An tantū malum tibi videtur carcer esse? at verò nō tam multæ Salmanticæ compedes sunt, nō tot catenæ, quin ego plures pro Christo cupiam. Atque etiā sacratæ quædam fœminę, sanctitatis Ignatij opinione cōmotæ, & priuatis eius colloquiis ad pietatem aliquando incensæ, ad ipsum in carcere inclusum epistolam scripserunt; in qua & eius iniurias dolebant, & eos qui Ignatium in periculum illud discrimenq. coniecerant, grauiter accusabāt: ad quas Ignatius rescripsit, oppido se mirari, illas quibus crucis Christi mysterium notum ac pertractatū esse oportebat, immensos gloriæ thesauros in cruce inclusos penitus ignorare: se quidē gaudio exultare, & maiora & grauiora propter Dominum suum patiendi, perferendiq. cupiditate vehementer ardere. Idq. grauissimis verbis, atq. ardentibus scripsit, prorsus vt illas & puderet sui, & Ignatiū imitandi patiendique propter Christū inflammatū quoddam desiderium incesseret. Dum in custodia Ignatij, socij tenerentur, accidit vt reliqui vincti, præterquam illi, aperto carcere fuga omnes euaderent. Itaque socij postero die manè, soli patentibus foribus reperti sunt. Idq. tum apud iudices, tum apud populum multum admirationis habuit; quocirca è carcere emissi sunt, & in amplam

domum traducti. Secundo & vicesimo die, ex quo capti fuerant, accersiti sunt à iudicibus, vt sententiã, quæ in eos ferebatur, audirent. Huius sententiæ summa erat, vitam atq. doctrinã Ignatij, sociorumq. integrã, nullaq. omninò labe aspersam videri: liberum illis esse, pro sua consuetudine, populũ docere, deq. omnibus rebus diuinis colloqui: illud vnum cauerent, ne quid mortale peccatum, quid veniale esset, definirent, nisi quatuor adhuc annos in litterarũ studio posuissent. Quam sententiã tandiu seruaturũ se dixit Ignatius, quamdiù in illorũ iurisdictione, ac potestate esset. Neq. enim esse æquum, vt nullo vitio in vita deprehenso, nullo errore in doctrina, ianuam sibi ad animarum vtilitatem obstruerent, ac loquendi liberè facultatẽ eriperent: se sui iuris esse, suęque vitæ rationibus consulturum.

IN PARISIENSEM ACADEMIAM *studiorum causa contendit.*

CAP. XVI.

EX quo primũ Ignatius animum ad studia contulit, magna deliberatione solicitari cœpit, vtrúmne, decurso studiorũ curriculo, Religionẽ aliquam ingredi, an liber atq. expeditus ad salutẽ animarũ vagari, aliosq. sibi eiusdem propositi socios deberet adiungere. Quæ sanè consultatio valde eius animũ sollicitũ habuit. Quòd si religio complectẽda esset, ea demùm sequenda videbatur, quæ labefactata esset, ac planè dissoluta, in qua videlicet
cet

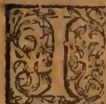
cet multa pati, multa ab hominibus seueriorē disciplinam recuſantibus, perferre cogeretur. Sed in hac deliberatione multò in eā partē eius animus erat propēſior, vt ſocios cogeret, quo liberiùs, pleniusq. omnes ſuas curas cōmodis proximorū cōſecraret. Quæ ſententia, quia melior, vicit. Itaq. hunc animū etiam tunc habuit, cū ferrea illa cathena deuinctus erat; ex qua ſimul atq. expeditus fuit, Salmāticæq. tantū impedimentum obiici ſuis conſiliis vidit, aliò ſibi emigrandū exiſtimauit. Quod & fecit, multis optimis atq. clariſſimis viris repugnantibus, moleſteq. eius diſceſſum ferentibus. Re igitur cū ſociis cōmunicata, & cōpoſita, ſolus aſellum libris onuſtū agens, in viā ſe Barcinonem verſus dedit, vt Lutetiam Pariſiorū ſtudiorū gratia ſeſe conferret. Barcinonē vbi peruenit, omnes eius neceſſarij ac familiares, cognito eius animo, vehementer profectionem illi Pariſienſem diſſuaſerunt. Erat ſumma hiems, bellum inter Hiſpanos Gallosq. ingens & ſæuū, iter infeſtū ac periculoſum, multa crudelitatis exēpla, eaq. recèns, ac hoſtiliter à militibus in viatores exprōpta, proferebātur. Hæc omnia tamen conſtantem Ignatij animū, ac diuino concitatū impulſu, retardare non potuerunt. Quapropter viæ ſe cōmiſit, Deoq. duce ita pedibus iter illud cōfecit, vt menſe Februario ineunte, anni milleſimi quingenteſimi vigeſimi octaui, Lutetiam Pariſiorum ſanus incolumisque peruenerit.

VITÆ IGNATII LOIOLÆ,

LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS *labor & fructus.*

CAPVT PRIMVM.

NGRESSVS Lutetiã Ignatius, cogitationes suas eò potissimũ contulit, vt rationem aliquam inueniret, quò eorũ, quæ ad vitã necessaria sunt, cura liberatus, in studiis ingenuarũ artium sedulò versaretur. Quæ res secus longè accidit: magnam enim in illa studiorũ tractatione molestiam & difficultatem sustinuit. Principio, quandam pecuniæ summã, dono sibi ex Hispania missam, accepit, eamque contubernali cuidam suo seruandam tradidit: in vsus ille suos commodumq. conuertit: soluẽdo posteà non fuit; itaq. Ignatio periit. qui in eas angustias adductus est, vt in hospitalẽ diui Iacobi domum diuertere, & ostiatim quæritare victũ quotidie cogeretur. Quod tametsi v sitatum ipsi erat, & per se iucundũ: multũ tamen impedimenti studiorũ progressibus adferebat. Iam illud permolestũ, quod à gymnasio,

vbi discebat, tā procul aberat. Nā cùm
ationes à præceptoribus hieme ante lu-
aberentur, in noctē producerentur ve-
aæ, ipse cū sole domo exire (vt xenodo-
ges seruaret) cū sole redire cogebatur.
igitur inchoata studia minimè sibi ex
tia procederent, magnoq. labore exi-
fructum caperet, eam tandē rationem
itauit, vt herū sibi aliquē quæreret, eru-
in primis virum, cui ipse deseruiret, vt
à domesticis ministeriis daretur tempo-
torum in litterarum meditatione con-
et. Quem si inuenisset, statuerat illum
i loco habere, in cōdiscipulis verò Apo-
ipsos cernere, & Christum ipsum sibi,
ssimumq. discipulorū illius cœtum, pia
tione repræsentare. Quæ eius cælestis
pictura quædā & cōformatio in cōmu-
æ consuetudine, & religiosa fratrū inter
nunicatione, magnopere à patre nostro
ndabatur, vtpotè quę ad retinendam in
iores obseruantiam, fraternā erga pares
atē, valeret plurimū. Herū, magna dili-
a multorum conquisitum, inuenire non
t. Quare vbi hęc non successit, aliā viam
nodiorē iniuit. Re Domino in oratione
n-er commendata, consiliū religiosi cu-
m viri sequutus, in Belgas annis singu-
cōstituit, vt ab Hispanis mercatoribus,
nibus copiosis, qui in illa prouincia ne-
bantur, aliquid pecuniæ in sumptus cor-
-er, & paucorū dierū iactura, studiorum
F 3 om-

omnium perturbationẽ redimeret. Hac via, tantum quotannis mercatorũ liberalitate pecuniæ referebat, quantum ad vitam sufficeret frugaliter sustentandam. Primo & altero anno in Belgicam Galliam profectus est, tertio etiam in Angliam excurrit. Post trienniũ verò, eundi ac redeundi cura liberatus est. Nam mercatores ipsi suapte sponte, pecuniam mittebant Ignatio in annos singulos, quæ ad eam addita, quæ ex Hispania subministrabatur, neq. tenuis omninò erat, neq. vsq. adeò angusta, vt ad illum parcè modiceq. viuentem, atq. ad alterũ etiam socium alendũ non sufficeret. Atq. hunc in modum Ignatius vitam tolerabat. Sed non inopiæ solùm incommodis illius affecta studia sunt, alia etiam extiterunt impedimenta. Nam diabolus, qui sibi ab Ignatio timebat vehemẽter, incitatum illius in litterarũ studia cursum auertere moliebatur. Quamobrẽ Philosophię curriculum ingredienti, eadẽ illi impedimenta ex cogitationum spiritalium importuna copia intulit, quæ Barcinone obiecerat in rudimentis Grammatices versanti Sed fallaces illas imagines facilè depulit, & callidi hostis impetũ, eadem ratione qua superiorem illum, refutauit ac fregit. Morbis etiã sub studiorũ finem, grauissimè est conflictatus. Nam etsi initio aliquanto meliùs illi à stomacho fuit; posteà tamen voluntaria corporis vexatio, & pœnæ (quas aliqua ex parte vel remissas auxit, vel interdũ etiã intermissas Lutetiæ reuocauit) studio-

ſtudiorũ labor, animi grauis ac perpetua contentio, cælũ ipſum Pariſienſe ipſi inſalubre & aduerſum, ita Ignatium afflixerunt, vt quò perditæ valetudini parceret, ſtudiorum curſum interrumpere cogeretur. Atq. his tamen tot incommodis oppreſſus, tantum in literis profecit, vt fructus minimè pœnitendus videretur. In Hiſpania, quorundam conſilio inductus, & animas citiùs iuuandi deſiderio quodam incitatus, minùs explicatas ſtudiorum ſuorum rationes habuit. Nã & Logicæ, Philoſophiæ, Theologiæq. ſtudia vno tempore complexus eſt: quæ præpropera feſtinatio magnam illi moram intulit. Quapropter vt tarditate curſum corrigeret, Lutetiæ primùm in Montis Acuti gymnaſio, ſe bonis Latinitatis præceptoribus reformandum tradidit, in eoq. ſtudio biennium ferè conſumpſit: deinde ſatis iam Latina lingua promptus, Philoſophiæ curſum, anno 1529. eſt ingreſſus: quem feliciter ſanè confecit. Quare lauream magiſtralem eſt adeptus, cùm ſeuerè de eius ſcientia periculum eſſet factum, lapideo (vt vulgo vocant) examine, quod omnium in illa academia, ſolet eſſe grauiſſimũ. Id, magiſtro ſuo auctore, non ad futilem oſtentationem Ignatius, ſed ad eruditionis teſtimonium fieri permiſit: cũ animo verſaret multa ob inopiã doctrinæ Compluti & Salmanticæ ad proximorum ſalutẽ ſibi obiecta fuiſſe impedimenta. Spatio Philoſophiæ emẽſo, reliquum tempus, ad annum trigeſimum quintum exeun-

tem, sacræ Theologiæ tribuit, parq. suscepto labori fructus, Dei benignitate, respondit. Illud sanè, quoniam res admonet, silentio non præteribo. Ex his tot tantisq. difficultatibus, quibus Ignatij studia implicata fuêre, eā curam natam esse, quam de nobis prouidus pater suscipiebat. Pressus est magna ipse inopia: at veró cupiebat, diligēterq curabat, vt dum in studiis litterarū versarentur, ita nostris ad vsus vitæ necessarios esset prouisum, vt absq. vlla victus quærē di solicitudine viuerēt. Aiebat enim, in summa mendicitate, sapientiæ studium haud facilè posse consistere, atq. animi cultū anxia illa cura alendi corporis impediri. Ex quo his nostram Societatem institutis tēperauit, vt Collegiis nostris cōmuniter habere ea bona liceret, quę paupertati nullo detrimento, scientiæ cōparandę magno essent adiumento. Vexatus est ille cælestiū rerum haud opportunis imaginibus. Ne veró istiusmodi rebus ab exercitiis auocarētur litterariis, voluit studiorū tempore, & meditationes, & ipsas proximū iuuādi occupationes nostris esse moderatas. Debilitarunt eū morbi, & idcirco filiorū suorū valetudini diligentissimè, dum vixit, per se consuluit, & vt idem semper fieret, essentq. scholasticorū nostrorū conatus ex intermissione diuturni, in constitutionibus prouidit. Perturbatè initio disciplinas multas vno tēpore cōplexus est. Quod ne nobis eueniret, sapienter cauit, vt nostrorum studia nihil haberent aut prępposterū, aut

muti-

nutilum & concisum: sed rectè omnia, atque rdine fierēt: in eo enim, in quo passus est ip- & tentatus, didicit eis, qui tentantur, auxi- ari. Itaque hac ipsa de re loquens Ignatius, rcupere se dicebat aliquē ex studiosorū nu- ero nancisci, qui tot tantisq́ difficultatibus, cōmodisq́ constrictus, atq. ipse, fuisset, tāta ntentione, parē annorum numerū in stu- is litterarū posuisset. Et meritò quidē id di- bat, ipse enim studuit magna in primis upertate pressus, eaque voluntaria, atq. spon- nea omninò, & nullo modo ab obedientia fecta, tum multis morbis diuturnisq́ con- tus: deinde neq. honores neque dignitates ctans, neq. vllum omninò præmium hu- nū, quod attrahere homines solet, atque ad ores perferendos animare. Nulla prætereà uptatis, quam ex studiis caperet, inuitatus cebra, quæ magnum inuitamentū morta- us est laborum. Imò verò & suapte natu- & propter ætatem iam maturam, & ad di- linas addiscendas minùs idoneā, & pro- degustatam spiritus suauitatem, à studiis rarum abhorrebat. Habuit denique toto iorum tēpore occupationes multas, per- tiones permolestas, magnas atq. innume- les curas, quæ studiorū illius cursum vel edirent, vel retardarent. Et tamen tot re- aduersis, tantis implicatus molestiis, duo- m annos litteris nauauit operam, assiduè strenuè, seipsum frangens, diuinæ volun- per omnia obsequens, suamq́. subiiciens.

Atque vt id faceret cõtentiùs, omnia quę impedimento ipsi esse poterant, studiosè summouebat. Quocirca Lutetiæ inter Ignatium Philosophiæ cursum ingressum, Fabrumque conuenerat, vt ipso studendi tẽpore de rebus spiritualibus ne loquerentur; propterea quod in eiusmodi rerum colloquiũ si fortè incidissent, ita Ignati⁹ diuini amoris quasi ęstu quodam atq. impetu abripiebatur, vt cætera oblitus, lõgius sermocinãdo proueheretur, tempusq. consumeret, atq. id totum de studendi ratione atq. vtilitate detraheretur. Eadem de causa, ab exercitationibus spiritualibus tradendis aliisque piis occupationibus, hoc ipso Philosophici studij tẽpore abstinuit, ne alienis distractus negotiis, remissior in studendi proposito, atq. segnior esset. Quo tempore cũ magna traquillitate vteretur, nemine ipsum tunc persequente, quidã ipsius familiaris ad Ignatiũ: nónne (inquit) vides, quanta rerũ vicissitudo, quanta voluntatum cõmutatio facta sit? qui te pauló anteà deprimebãt, extinctumq. cupiebant, ij nunc extollunt, & laudibus in cælũ ferunt: quid hoc rei est? Ad quem Ignatius. Ex istis (ait) vinculis sine me expediam, expecta dũ cursum Philosophiæ conficiam, & tunc causam huius tranquillitatis intelliges. Me enim tacente, tacent; quiescente, quiescunt: vbi me cõmoueo, inuidiæ cõtinuò tempestas exoritur, eiusq. quasi fluctibus exagitor. Euenit quod euenturum prædixit, & decurso Philosophiæ spacio, vbi sese ad homi-

nes

nes iuuandos transtulit, & contentiùs agere cœpit, odij & inuidiæ aculei qui excussi videbātur, denuò in ipsum emissi sunt, sicut paulò pòst explicabo. Quæ dicta sint, vt robur Ignatij, & animi in studiis contentio magis eluceat.

EX CHARITATIS OFFICIIS *in inuidiam vocatur.* CAP. II.

STudiorum tempore, nō studiis solùm dabat operam, sed etiā cōmouendis vitæ exemplo scholasticorum animis, & cōsilio monitisq. ad Christum adducendis. Nam & antequā ad Philosophię studiū aggrederetur, nōnullos honestos iuuenes, ingenio & doctrina præstantes, ita inflāmauit, vt continuò rebus omnibus se abdicarent. In ipso autem Philosophiæ cursu, ab hac (vt diximus) iuuādi alios occupatione, quasi minus propria & studiis apta ferè abstinebat. Cursu verò peracto, optimos quosque, & ad cultū cælestis doctrinæ appositissimos adolescentes, ita ad hanc perfectionis disciplinam incitauit, vt in eius ex Lutetia discessu, plurimi eius familiares, rebus omnibus nuntium remitterent, & in sacræ Religionis portum sese cōferrent. Nempe vsque eò diuini amoris ardore incēsus erat Ignatij animus, vt quocunque accederet, quo ipse ardebat igne, hominum mētes facilè accenderet. Semper tamen virtutis illius comes erat inuidia. Ex quo magnæ Lutetiæ tempestates in illum sunt concitatæ. Nam cū Ignatij opera, Hispani quidam eam morū vitæq.

muta-

mutationē fecissent, vt omnia bona sua pauperibus largirentur, stipem ipsi ostiatim rogarent, & suis domibus relictis, in diui Iacobi hospitali domo diuersarentur: eius rei fama sensim spargi primùm cœpta est: deinde hominū sermonibus ita percrebuit, vt omnem academiam Parisiensem peruaderet, & variis in vtramq. partē opinionibus oppleret. Hispani quidē certè nonnulli, homines nobiles, & cū hisce Ignatij iam tum discipulis amicitia necessitudineq. coniuncti, hoc factum illorum molestissimè tulerūt. Quamobrem ad eos celeriter veniunt; homines, domū suam vt redeant, hortantur; contendunt precibus, vrgent minis, omnia miscent; persuadere tamen nō possunt. Tū verò ira perciti, armati multi, homines vi abstrahūt; in eā oppidi partem, in qua Academia est, pertrahunt; id tandem extorquent, suis vt studiis finē imponant, animo suo deinceps obsequantur. Cùm autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat. In iis Petrus Ortizius, eruditionis laude florens, rei nouitate fortasse permotus est, vt eius doctrinam, de qua tam multa in vtramq. partē iactari audiebat, examinandā, interiusq. etiam perspiciendā curaret. Itaq. accusatus est apud fidei Inquisitorē Ignatius. Quod simulatque ille intellexit, nulla mora interposita, vltrò ipsi iudici se sistit. Is tū erat eruditus quidā grauisq. Doctor, Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologus. Huic Ignatius, quid audierit,

dicit, narrat; se, siue verum id sit, siue quid ipse aliud velit, præsto esse, vt sui ratione͂ reddat. Iudex tranquillo animo homine͂ esse iubet; eius quidem nomen ad se delatum, nihil tamen sibi videri cur timeat. Aliàs item, cùm studiis iam confectis, iter illi instaret in Hispaniam necessarium, renuntiatum est Ignatio, inquisitum criminosè in eius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorem delatam. Quod ille audiens, nihil sibi cunctandum ratus, iudicem ipsum conuenit: illud etiam atque etiam orat, causam vti cognoscat, proq. veritate sententiam ferat. Se quidem no͂ esse iam solum, sed habere socios, dè quorum fama, atq. existimatione laboret: non esse integru͂ sibi, rem tantam negligere, & proficisce͂tem in Hispaniam, falsos inanesq. rumores de sese dissipatos relinquere. Negat iudex crimen vllum in accusatione esse, quod Ignatio sit eximescendum; vana quæda͂, atq. inania, hominum vel errore vel improbitate iactata, contineri ait, quæ quòd falsa ipsemet intelligeret, se ne Ignatium quidem appellasse: cupere tame͂ se Exercitationum spiritalium eius libru͂ legere. Quem cùm legisset, ita probauit, vt eius describe͂di peteret sibi fieri potestate͂. De causa tamen iudicanda, cùm aut procrastinare Ignatio, aut dissimulare videretur, ne veritas mendacij tenebris demersa iaceret, publicum scribam ad iudicem adducit: testes vocari iubet: postulat suæ innocentiæ testimonium. Quod iudex veritati dedit: in tabulas scriba

retulit: Ignatius scriptũ accepit, vt contra falsi criminis infamiam, si quãdo opus esset, hac videlicet testificatione vteretur. Autores habeo ex nostra Societate idoneos atq. graues, qui Ignatij factum quoddã referunt, ad rem qua de agimus maximè pertinens; quod quidem ègo, tametsi in alia libelli huius editione præterij, propterea quòd Ignatius ipse in narratione de vita sua illud prætermisit, tamen scribendũ nunc putaui. Est enim Ignatij moribus consonum, eiusq. animi fortitudini atq. prudentiæ valde consentaneũ. Narrant igitur ij patres, eo ipso tẽpore, quo Ignatius nudis pedibus, ieiunus, tanto charitatis ardore incensus, Rhotomagum profectus est, vt eũ hominem, qui pecunia ipsum fraudauerat, iacentem in lecto erigeret, atq. afflictum recrearet (quemadmodũ lib. 5. dicam) apud fidei quæsitorẽ tunc accusatum, falsóque rumores per totam Academiã Parisiensem dissipatos, multumq. de illius bona existimatione apud imperitos fuisse detractum. Alij enim ipsum ex conscientia fugisse affirmabant; alij vanam illam hominis sanctitatis speciem atq. ostentationem erupisse tandem, & in nihilum recidisse, nimiaq. omnia atque extrema tum suspiciosa esse, tum periculosa: alij alia pro suo quisq. sensu atq. affectu loquebantur. Ea amicus quidam ad Ignatium scripsit, & ipsum de omnibus quæ vulgo iactabantur, peramanter certiorem fecit. Accepit amici litteras Ignatius Rhotomagi, in

Lib. 5. cap. 2.

ea fortè confitens, atq. è veſtigio, publi-
ſcribæ coram teſtibus accito, litteras quas
bellario acceperat oſtendit, docetq. homi-
ſimul atq. eas legiſſet, neq in hoſpitium
rſum, neq. cum vllo mortalium locutum,
in viam dare, & Luteriam Pariſiorum re-
li ſtatuiſſe. Atq. huiuſce rei teſtimonium
riba petit, quo ipſo, & teſtibus proſequē-
s, Rhotomago egreſſus eſt. Lutetiam in-
ſus, nihil prius habuit, quàm rectà ad ſi-
nquiſitorē pergere: illi fideliter ſimplici-
. exponit. quid Rhotomagi amicorū lit-
cognouiſſet, quid ad falſam illam depel-
am ſuſpicionem feciſſet; ſeq̄ue (ait) to-
in eius poteſtate fore.

VIRGARVM PERICVLO *liberatur.* CAP. III.

Cſuorum condiſcipulorū numero Igna-
ius multis perſuaſit, vt familiaritates vo-
tum potius illecebra, quā coniunctione
orum atq. virtutis conciliatas dirime-
diebus feſtis, pietati ſedulò ac religioni
ent, & Confeſſionis atq. Euchariſtiæ ſa-
enta, ritè ſuſciperent. Quapropter acci-
, vt à conſtitutis literarum ſcholis, inter-
per illos dies abeſſent. Quod Ignatij
eptor moleſtè ferens, & diſcipulos dila-
deſeri, aliter quàm par erat interpreta-
gnatiū monuit, ſua vt curaret, aliena re-
eret, diſcipulos ſuos in nullam fraudem
ceret, niſi ſibi fraudi eſſe, ac vim ſuā ex-
periri

periri vellet. Ignatius verò, ne tertiò quidem admonitus, à proposito desistit. Magister igitur, cum Iacobo Goueano (qui gymnasio prę-sidebat) re cõmunicata, minas illius nomine iactare cœpit, ac verberum terrorem intentare: sed nihil minis Ignati⁹ cõmotus est. Quare Goueano moderatori magister, vnũ Ignatium esse dicit, qui inani nescio qua simulatione sanctitatis, optimũ illius gymnasij statum ac disciplinã peruertat: se non semel atque iterum cõmonuisse hominẽ, minas precibus miscuisse; vsq. adeò tamen aduersus omnia obduruisse, vt neq. illius, neque suam auctoritatem veritus, tantillũ de pertinaci sententia decederet. His dictis, irritatũ iam tum Goueanũ propter Hispanum quendã Amatorem nomine, qui suo gymnasio relicto, nudus nudum Christum fuerat auctore Ignatio secutus, & sua sponte satis incensum, ardẽtius etiam Ignatij magister inflammauit, vt de illo, quasi de communis ocij perturbatore, pœnas sumere decerneret. Iubet igitur, vbi primum Ignatius venerit, obserari gymnasij fores, signum dari, hominẽ corripi, virgas expediri. Quæ res cùm emanasset, & ad amicorum Ignatij aures esset perlata, admonitus ab illis est, sibi vt caueret. Ipse verò expletus gaudio, pręclarã occasionẽ de se triumphandi, prætermittendã non putauit. In illud ipsum gymnasium, vbi cruciatus sibi, atque ignominia parabatur, pedes cõuertit. Hîc caro Ignatij metu exalbescere, trepidare, detrecta-

trectare imperiū. Sed ille, Ita ne aduersus stimulū calces? Ego te, inquit, asine, literas docebo: & simul properè gymnasium ingreditur. Occluduntur ianuæ, ad verberandum signum datur, virgis præceptores armantur, in cœnationem discipuli omnes conueniunt. Tum verò duæ res inter se quidem cōtrariæ, eòdem tamen spectantes, agitare Ignatij animum cœperunt, & varias in partes distrahere. Nam Dei charitas, summum pro Christo patiendi ferendiq. ignominiam desiderium, in eam partem illum impellebat, vt sese verberibus, & paratæ infamię vltrò obiiceret. Ex altera porrò parte, proximorum amor vrgebat, & inclinatum iam animum suo pondere illa reuocabant. Quid illis fiet, qui nunc primùm Dei viam sunt ingressi? Quàm multi ab instituta vita descißcent? illorúmne ego iacturam in meo lucro ponam? Quàm turpe præterea est, atq. nomine Christiano indignum, Christianum hominem in Christianorū cōsensu virgis cædi, quòd Christum sequatur? quod alios ad Christum adducat? Haud ita: sed Dei amor Dei amorem vincat, quo victus ille, vincat, atq. exardescat magis: mea vtilitas fratrum vtilitati cedat: desiderio nunc quidem aduersa patiendi, & voluntate, re, vbi sine detrimento alicuius fiat, Deo seruiamus. Hæc secum; & simul ad Goueanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantē, adit: facti sui consilium exponit: sibi quidem, nihil accidere in vita posse iucūdius, quàm verbera

 bera

bera pro Christo experiri, qui carcerẽ etiam & vincula expertus esset: se tamẽ pusillorum imbecillitati timere; illorum, nõ sui rationem ducere. Quid multa? prehensa manu Goueanus, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repentè se, omnibus inspectantibus, illi ad pedes abiicit: lachrymis veniam petit: se nimis credulum, illum virum sanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, sed Dei tantùm honore tangatur. Hoc facto, & improbi perculsi atq. afflicti, & probi erecti, & ad virtutem ardentiùs inflammati sunt: & Ignatij verborum vis, & animi robur magis enituit, & omnes didicerunt, quàm opportunè liberet Dominus sperantes in se. Quanta autem ex intẽtato hoc supplicio emolumenta in Dei Ecclesiam redundarint, alio loco huius historiæ dicam.

Lib. 2. c. 16.

QVOS SOCIOS SIBI *asciuerit.* CAP. IIII.

CVM primùm ad studia literarum animum adiecit, eò semper inclinauit Ignatius, vt aliquos commilitones, consiliorumq. suorum socios sibi aggregaret. Ex quo iã inde ab eo tempore, quo in Hispania tam variè est grauiterq. exagitatus, comites illos habuit, qui se in illius societatem dederant. Quæ tamen recens cõglutinata, Ignatij disiunctione, & ab Hispania discessu facilè diuulsa est. Nã cùm Ignatius Lutetiæ tot angustiis premeretur, eos de rerum suarum statu certiores fecit,

fecit,ex quo facilè intelligerēt, quàm exigua ſpes Lutetię ipſos alendi oſtēderetur. Quamobrem alius aliò dilapſi ſunt. Cùm igitur ad Philoſophiæ ſtudia Lutetiæ animū Ignatius appulit, Petrus Faber, Franciſcusque Xauier, in collegio diuæ Barbaræ, non modò ſtudiorum, verumetiā eiuſdem cubiculi ſocij erant, curſumq. Philoſophiæ iam ferè peregerant. In idem contubernium, vitæq. ſocietatē admiſſus Ignatius eſt, qui iuuenes illos indole ac doctrina excellentes, deuincire paulatim ſibi officiis cœpit. Fabrum in primis ſibi maximè obſtrinxit, cuius opera in auditis lectionibus repetendis multum vtebatur. Ex quo factus eſt eius in Ariſtotelica atque naturali doctrina diſcipul⁹: in ſpiritali ac diuina, magiſter: breuiq. hominem ita vitæ admiratione permouit, vt ſua ſtudia cum Ignatij ſtudiis, voluntatem cùm voluntate coniungeret. Neq. tamen ſubito in illo demerendo, vim omnem ſuam Ignatius profudit: ſed paulatim, pede tentimq. progreſſus eſt. Namq. illum docuit, primum conſcientiā ſuam quotidie examinare: tum, totius vitæ crimina, generali confeſſione eluere: deinde, octauo quoque die, ſacratiſſimam Euchariſtiam percipere. Denique cū quattuor iam annos in hac viuendi ratione conſumpſiſſet, eiusq. rei maturitas eſſe videretur, magno Deo ſeruiēdi deſiderio flagrantem Fabrum, exercitationibus ſpiritalibus perpoliuit. Qui tantū ex illis fructus cœpit, vt tum demū ſe reſpiraſſe, atq. ex

magna anteactæ vitæ iactatione, conquieuisse diceret. Ante exercitationes enim illas, ipsemet Faber scribit, nullam sibi securitatem fuisse. Quibus adductus, ad Ignatiũ sese totum contulit. Franciscus Xauier etsi consuetudine familiaris, animo tamen in principio alienior fuit: sed ipse tandem vim spiritus loquentis in Ignatio sustinere minimè potuit. Iacobus Laines adolescens, confecto Philosophiæ cursu, Lutetiam ex Complutensi Academia, cum Alfonso Salmerone, item adolescentulo, venerat; tũ studendi, tũ etiam Ignatij inquirẽdi videndiq. causa. Quem vitæ integritate ac parsimonia plurimum iam tum Compluti, hominũ sermone celebrari audierat: in eũmq ipsum primũ omnium Lutetiæ incidit, estq illi haud multo pòst familiaritate adiunctus; & eodem tempore, quo Petrus Faber, vnà etiam cum Salmerone, exercitationibus spiritalibus eruditus. Atque in hunc modum additi etiam Ignatio sunt Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla. Qui omnes numero septem, confecto Philosophiç cursu, laureaque magistrali insigniti, anno, 1534. die Assumptioni beatç Mariæ Virginis sacro, ad ædẽ beatæ Mariæ, quæ Mons Martyrum vulgo dicitur, & ab vrbe Lutetia non procul abest, vnà omnes conuenerũt. Ibi ritè, confessione facta, atq sacra synaxi percepta, voto se obstrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condictam diem renuntiandi, procurandæ proximorum salutis, Hiero-

roso-

rosolymam nauigandi; idq. præstituto tempore, atq. ea conditione, vt si intra præscriptum anni tempus eò nauigare, aut in sacris locis posteà viuere non liceret, Romam reuerterētur: Romano, summoq. Pontifici sese ad pedes abiicerent, vt ad suum arbitriū, ipsis in salutem animarum vteretur. Atq. hoc votum duobus sequentibus annis, eadem ipsa die, ceremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij, Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broetus, eiusdem propositi socij, ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus à nostris Patribus tunc gestis, quartum votum solenne, quod professi nostri edunt, de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem vsurpatur, ortum habuerunt. Intereà, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat & communierat, vt eorum studia, neq. conciderent, neq. languescerent, oratione in primis, meditationeq. rerum diuinarum, crebra peccatorū confessione, atq. sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa literarum, quæ quoniam sacræ erant, & in Deum iā tum referebantur, magnū pietati etiam adiumentum adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penè quotidiano congressu, cōcordissimæ vitę consuetudine, rerumq. omniū, atque animorum

communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cœnitare, & spiritalibus colloquiis sese ad sæculi contẽptum, rerumq. diuinarum studium incitare. Quibus rebus factum est, vt toto illo tẽpore, quo Lutetię, vt instituta studia absoluerẽt, remanserunt, non modò nulla de illorum ardenti voluntate decessio, verumetiam magna in dies accessio fieret.

LVTETIA IN HISPANIAM, *inde in Italiam discedit.*

CAP. V.

INterim Ignatius grauissimis stomachi doloribus conficiebatur: quare cũ rebus omnibus tentatis, nullum morbo remedium inueniret, medicorum consilio, sociorumq. cohortatione, in Hispaniã est redire coactus, atque experiri, num loci mutatio, natiuique soli salubritas, vel sanitatẽ posset, vel morbi certè leuationem aliquam adferre. Quod Ignatius eò libentius fecit, quod ex sociis nonnulli ea negocia habebant in Hispania, quæ si ipse expediuisset, magna illos cura ac molestia liberasset. Itaq. anno 1535. Ignatius sociique res ita inter se componunt, vt ipse in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorum negocia diligenter agat; Venetias tum proficiscatur: socij verò, vsq. ad diem octauũ ante Kalendas Februarias. 1537. Lutetię in studio literarum sint, eoq. ipso die Venetias versus decedant, vt sese cum Ignatio coniungant.

Igna-

Ignatius igitur, iumento propter summam illius imbecillitatem à sociis coëmpto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamq. firmior paulò, quàm Lutetia discesserat, venit; vbi obuiam illi sacerdotes omnes processerunt. Vt verò ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica hospitalique domo diuersatus est, stipemq. colligere ostiatim cœpit (multũ fratre repugnãte) & Christianæ fidei rudimenta pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natu maior vt Ignatium auerteret, futurã auditorũ paucitatem obtẽdit. Sed Ignatius vel vnũ modò puerum sibi instar omnium fore dixit: nihilque vel voluntatem fratris, vel prudentiã veritus, eam ipsam institutionem fidei tradere aggressus est, ad quã deinde frater etiam ipse ventitabat, magnaq. hominum copia cõfluebat. Ad conciones verò, quas singulis diebus Dominicis, feriisq́ nõnullis, magno audientium fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius prouinciæ locis fiebat concursus, vt præ multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores complere cogerentur. In prima autem concione, quam Azpetiæ habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudine audiẽte, dixisse fertur Ignatius, quiddã quod hîc subiiciam, tũ vt quanto studio, & suæ mortificationi atq. contemptui, & alienæ famæ, atq. existimationi consuleret; tum verò vt intelligamus, quantũ inter Dei vias & sæculi intersit, & quàm diuer-

ſum atq. omninò contrarium iter ſequantur illi, qui Deo Duce atq. authore viuunt, ab aliis qui carni & ſanguini ſeruiũt, & per omne genus flagitij volutantur. Quod videre etiã eſt
Lib. 2. in beatiſſimi Patris Auguſtini Confeſſionum
conf. c. 4. libro, in quo amariſſimè deflet adoleſcentiæ ſuæ errata; & pro magno atq. grauiſſimo ſcelere enumerat, quod puer fecit; huic exemplo ſimile quod Ignatius de ſe narrauit, ſuntque ſanctorum hiſtoriæ ſimilibus exemplis paſſim refertæ. Dixit itaq. Ignatius in concione, ſe quidem in patriã rediiſſe, cùm alias ob cauſas, tum verò potiſſimũ, vt quos populos deprauatis moribus olim grauiter adoleſcẽs offenderat, aliqua melioris vitæ cõmutatione, ſi poſſet ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpasq. contractas, bene factis palàm expiaret, quo pœnitentiæ ſuæ iidem teſtes eſſent, qui ſolutæ atq. profligatæ vitæ antea fuiſſent. Præcipuè verò ſe diu multumq. in magno dolore atq mœrore fuiſſe aiebat, & acerbiſſimis conſcientiæ ſtimulis exagitatum, quòd adoleſcens vnà cũ aliis adoleſcentibus in hortũ cuiuſdam ciuis ſimul intraſſet, & fructuum aliquantulam copiã furtim abſtuliſſet, magno domini damno. Qui quòd furti autorem neſciret, falſa ſuſpicione deceptus, hominem quendam in cuſtodiam tradi curaſſet, ac pecuniæ certa ſumma mulctari: itaq. nulla ſua culpa, nullo merito, & fama & bonis illum miſerum ſpoliatũ fuiſſe. Ego, inquit, ſum reus, ille innocẽs eſt: ego deliqui,

liqui;ego erraui, ille pœnas haud debitas luit; hominemq. ipsum, qui in cōcione fortè aderat, proprio nomine appellans, etiā atq. etiam rogat, sibi vti ignoscat. Se quidē publicè voluisse bonæ illius existimationi (vt par erat) satisfacere: & vt iacturam bonorum, quā sua causa fecerat, etiam resarciret, & quantū posset compensaret, habere se dixit possessiones duas, quas illi dono omnibus audiētibus dedit. Quibus quidem operibus, & vitæ exemplo, prudentiaq. tantum apud illos homines profecit, vt errores multos corrigeret; vitia, quæ in sacerdotum etiam mores irrepserant, & longa iam consuetudine honestatis nomen obsederant, emendare non destitit: multaque constituit, quæ ad hominum mores conformandos, pietatemq. augendam pertinerent. In his seueræ leges fuerunt eius opera latæ à magistratibus, de alea, de concubinatu sacerdotum. Nam cū patrio more Virgines, quoad viro traderentur, capite aperto essent, pessimo exemplo multæ, cùm apud clericos turpiter viuerent; perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iūctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, pręstabāt. Quod nefarium institutū, ac sacrilegum, funditus tollendum curauit: & vt egenis, mendicisq. hominibus sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, prouidit: atq. etiam vtter in die, mane, meridie, vesperi, populus ad orandum, campanæ pulsu admoneretur, Deoq. maximè pro illis supplicaretur, qui mortifero ali-

quo peccato obſtricti tenerentur. Quibus rebus, aliisq. id genus cõſtitutis, releuatus morbo, quo in patria etiam impeditus eſt, ad negocia ſociorum gerenda deceſſit. Sed cùm pedibus, & abſq. vlla prorſus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui ſibi eſſe ignominiæ duxerat, fratrem ſuum ad pauperes potius, quàm ad ſe diuertiſſe, abiectum deſpectumq. ſumma ſui contemptione, medicato etiam in oculis ſuis vixiſſe, vt huic dedecori mederetur, & obſcurati honoris (vt minus prudentibus rerũ æſtimatoribus videri poterat) damnũ reſarciret; illud vehementiſſimè pugnabat, vt eques, ac bene nummatus, comitatusque diſcederet. Quem vt leniret Ignatius, quo minus ſe proficiſcentem frater reliquiq neceſſarij proſequerentur, haud multum laborauit. Cùm digreſſi comites eſſent, finesq. illius prouinciæ ipſe exceſſiſſet, equum reliquit, pedibus, pecuniaq. vacuus, Pompeiopolim primùm venit: tum Almazanum, Seguntum, Toletum peragrauit, vt negocia ſibi data ab ſociis ageret. Quibus cum illorũ parentibus ita tranſactis, vt ne obolum quidẽ ab illis, vltrò etiam pecuniam liberaliter offerentibus, acciperet: deniq. Valentiam venit. Ibi amicis contradicentibus atq. diſſuadentibus, nauigationem (quod Aenobarbus, nobilis Turcarum archipyrata, valida claſſe Tyrrhenum mare tum fortè obſidere diceretur) nihil periculi magnitudine commotus, nauim conſcendit. Ea

naui-

nauigatio grauis fuit ac periculosa: malo enim nauis disiecto, multisq. armamentis vi tempestatis vel amissis vel labefactatis, spei nihil esse ad salutẽ videbatur: ex quo ad mortem se omnes parant. Ex quibus Ignatius se diligenter excutiens, animumq. suum pertentans atq. explorãs, timere nullo modo poterat. Pungebatur tamen acri doloris morsu, quòd nõ satis diuinis donis hactenus respondisset: quòd tot beneficiis tam plena manu à Deo in se collatis, minus strenuè gnauiterq. vsus esset, vel in suam, vel in proximorũ vtilitatẽ. Perfunctus eo periculo, placatisq. fluctibus, Genuam venit; inde Bonôniam, maximo grauissimoq. vitæ discrimine. Cùm enim solus per alpiũ radices iter faceret, à via aberrauit, in easq. angustias aliquando incidit, vt edito præruptoq. loco, amne depresso, rapidissimoq. subterlabente, neq. progredi, neq. regredi posset, cùm, quacunq. se verteret, mirandæ altitudinis præcipitium, atq. horribilis imminentis casus formido vbiq. occurreret. Sed bene longum viæ spatium manibus, pedibusq. reptans confecit, & Dei misericordia tandem euasit. In ipso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponticulo ligneo in fossam cecidit, ex qua cùm cœno oblitus, sordibusque fœdatus emersisset, risum spectantibus mouit: atq. ita vrbem ingressus, totamq. obambulans, eleëmosynam petens, qui teruntiũ aut panis frustulum sibi daret, inuenit neminem. Quod in tam opulenta, tamq. celebri ac benigna ciuitate

tate permirum est: sed probat suos interdum Dominus. Illic tamen morbum contraxit, quem paulò pòst depulit, seq. eo quo venerat modo, Venetias contulit. Ibi venturos socios, vt inter ipsos conuenerat, opperitur.

VENETIIS ACCVSATVR, *& innocens declaratur.*

CAP. VI.

NEque tamen hoc tempore ociosus Ignatius fuit: nam solita vigilantia & charitate in salutem proximorum incumbebat. Quapropter nonnullos ad Christi Domini nostri sequenda cōsilia permouit. In hoc numero ponuntur fratres Germani duo, Iacobus, Stephanusque Guia, homines honesti, ætateq. prouecti; qui Hierosolymis redeuntes, in Ignatiū, cuius familiares Cōpluti fuerant, Venetiis inciderūt, & sanctissimè in Societate posteà mortui sunt. In his etiā numeratur quidam Hozius Hispanus, vir eruditus ac probus, qui multū quidem Ignatij virtute atq. doctrina capiebatur; haud tamē audebat totum se illi penitusq. cōmittere, quòd multa de eo audiuisset, vel malitiosè ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantem hominem Ignatius deniq. perpulit, vt ad exercitationes spiritales faciendas, se inclinaret, dubitanter quidē primò ac timidè, posteà verò vltrò etiam ac fidenter. Nam cùm initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni instillaretur, multos secum libros,

bros, in cubiculo comportauisset, ad quorum normam, dictorũ illius veritatem exigeret; & si quid erroris esset infusum, hac veluti præsenti medicina sanaret: posteà tamen societatem cum illo, animumq́ue coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetiis etiã cum Ioanne Petro Caraffa, qui posteà Paulus IIII. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinẽ habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinũ, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios se socium adiunxerat. A quibus originẽ eorum hominum ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: quòd Theatinus (vt diximus) Episcopus, illius vitæ institutum complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenq́ue transfusum. Nam cùm ordo vterque, noster & illorum, clericorum Regularium sint, eodemq. fermè tempore nati, neq. habitu valdè dissimiles, populus rudis externa specie deceptus; alienũ nomen nostris imposuit, Romæ primùm; vnde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam prouincias penetrauit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosq́ue viros exercitationibus spiritalibus excoluit, & multũ consilio ad virtutem persequẽdam iuuit. Sed quidam vel maleuolentia suffusi, vel falsa persuasione decepti, sparserunt, fugitiuum illum esse, in Hispania non semel vinctum in custodia fuisse; igni tradita combustaq́ue ipsius
statua,

ſtatua, profugiſſe: ne Pariſiis quidem licuiſſe homini viuere: ex qua etiam vrbe fugiens, ſuę ſaluti cõſuluiſſet. Demum eò proceſſum eſt, vt res in iudicium ſit adducta: diligenterque in eius vitam atq. mores inquiſitum. Et quoniam mẽdacio res tota nitebatur, facilè concidit. Nam Ignatius non iam ſuæ, verùm ſociorum famæ proſpiciens, ne indefenſa veritas opprimeretur, à Hieronymo Verallo, qui apud Venetos legati ſummi Põtificis munere fungebatur, vt rem totam diligenter perueſtigatam & cognitam ſua ſententia declararet, omni ſtudio contendit, atq. impetrauit. Sententiæ autem, qua Ignatij integritas à legato per iudicem ſuum ordinarium patefacta eſt, apud nos extat exemplar.

SOCII LVTETIA IN ITAliam ad Ignatium veniunt. CAP. VII.

DVM Ignatius Venetiis ſocios præſtolatur, graue bellum in Gallia ſubito exarſit. Namq. Carolus v. Romanorũ Imperator, magno exercitu, per Inſubrũ fines Galliã inuaſit. Quamobrẽ noſtri, qui profectioni ſuæ eum diem, qui dies Conuerſioni diui Pauli eſt conſecratus, anni 1537. conſtituerant: bellico tumultu eũ præuenire ſunt coacti, & decima quinta die menſis Nouembris 1536. Lutetia excedere. Iter autem in hunc ferè modum inſtituerunt. Omnes ſcriptorũ ſuorum quiſq. ſarcinula onuſti, veſtitu vili abiecto-

iectoq. pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autē tres, Petrus Faber, Claudius Iaius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant: sex reliqui aduersus graues longæ molestæq. viæ difficultates, panis cælestis virtute sese communiebant. Ingredientibus diuersorium, egredientibusq. orationis prima erat cura. In ipsa via orationi meditatio, meditationi sermo de diuinis rebus succedebat: cibus frugalis, sobriusque. In rebus decernendis, plurium sententiis stabatur, idq. summa concordia. Quotidianas pluuias per Galliam pertulerunt, hiemalem asperitatem per Germaniam. Læti tamen, atque alacres insuetum durumq. laborem obibant: & Deo duce, multis (quæ in tam longis itineribus aduenis præsertim, ignotis, atq. egenis hominibus vsu ferè venire solet) maximisque periculis liberati sunt. Porrò, eo ipso die, quo Lutetia exierunt, nonnulli habitum, incessum, numerum nostrorum Patrum admirantes, de rustico quodam, qui prætereuntes illos curiosius fortè intuebatur, familiariter quæsierunt, qui nam illi homines essent? & ille, nescio quo afflatu, Gallicè; Aliquã, inquit, prouinciam reformaturi discedunt. Venetias ad octauum diem Ianuarij, anni 1537. peruenerunt, vbi cum Ignatio ipsos (vt inter se conuenerat) expectante, & cum alio Sacerdote, quem ad Ignatium sese adiunxisse iam diximus, peralacriter se coniunxerunt. Et quoniam Romam eundi, benedictionem.que ad pro-

profectionem Hierosolymitanam à Pontifice Maximo petendi, nondum tempus maturum videbatur: interea rebus omnibus intermissis, quinq. ex illis xenodochium Diuorum Ioannis & Pauli, in xenodochium quod vocant Incurabiliũ, totidem, ad pauperũ ægrotantium curam, concedunt. Vbi dum singulari charitate ac diligentia, vilissima quæque munera obeunt, dum afflictos recreant, quibuscunq. possunt rebus, magnam probitatis ac religionis existimationem adepti sunt. Sed cum reliquorum omnium, tum verò magistri Francisci Xauier incensa charitas, & plena sui, perfectaq. victoria maximè tum quidem enituit; qui nõ contentus ea sedulò præstare, quę sordidissima erant, vt horrorẽ, quem sentiebat, perfectius vinceret, saniosa etiã vlcera interdũ lingebat. Tale illius principium, nec progressus dissimilis, aut finis fuit. Ab illis tum Patribus, probationum Societatis fundamenta iaciebantur. Ad mediam Quadragesimam Romam proficiscũtur: Ignatius tamen Venetiis de industria remansit. Profectionis autẽ is modus erat. Terni simul ibãt, Sacerdos vnus, Laici duo, Galli, Hispanique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebant quotidie, alij communicabant. Ieiunabant (quòd Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis; idq. tantũ in cibum sumebant, quod ex eleëmosyna suppeditabatur; quæ vsq. adeo tenuis erat, vt non rarò panis tantùm cibus, aqua illis potus esset. Quapropter multis magnisq.

gnisque laboribus ac molestiis perfuncti in hoc itinere Patres nostri sunt:acciditq. vt die quodam Dominico,cũ frustulum tantùm panis mane sumpsissent, nudis pedibus, maximis, & perpetuis imbribus, octo. & viginti passuum millia conficerent, tanta aquarum inundantium copia, vt interdum etiam tantùm pectore extarent. Pergebant tamen alacres,summaq. lætitia animi gestientes,Dauidis Psalmos cantillabãt. Atq. etiam magister Ioannes Codurius, qui pedes habebat scabie aspersos,eo ipso die sanatus est. Multa Patres eo itinere diuinæ erga se prouidentiæ argumenta senserunt; & tam solidis atque eximiis voluptatibus à Deo affecti sunt, vt laborum magnitudinem exæquarent,vel etiam vincerent. Romæ tũ erat doctor Petrus Ortizius, à Carolo Cæsare in vrbem missus,vt Catherinæ Angliæ Reginæ,Imperatoris amitæ,aduersus Henricum VIII. qui, illa legitima viuente vxore,aliam duxerat,apud summum Pontificem, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu,Patres vrbẽ ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumq. Pontificem adduxit. Nostrorum aspectu plurimum Pontifex exhilaratus est, voluitq. vt ea ipsa die,qua ad se primùm adierant,coram se de proposita quęstione Theologica disputarẽt.Præterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit:suamq. benedictionem, ac Hierosolymam abeundi faculta-

tem benignissimè est impertitus. Illis etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntariæ, & sufficientis litteraturæ, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiendi potestas. Alij etiam, Hispani præsertim, pro sua quisq. facultate, pecuniā in sumptus itineris suppeditarunt. Itaq. summa coacta est decē supra ducentos ducatorū: quę pecunia sine vecturæ periculo, Venetiis à mercatorib' est curata. Neq. enim nostri, quousq. in nauim ascenderent, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino & vacui, quoq modo venerant, Venetias ad sua illa xenodochia reuersi sunt. Paulò pòst ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, postea verò etiā S. R. E. Cardinalis, paupertatis, castitatisq. votis piè susceptis, sacris sunt initiati, sacerdotijq. dignitatē ipso die diui Ioānis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex, ab Episcopo Arbensi sunt consecuti. Quo quidē die in ipsa consecratione, permagnam, atque adeò singularem tum Episcopus, tū ipsi animi senserunt iucunditatem.

IN VENETA DITIONE *passim operantur.* CAP. VIII.

DVM se Patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cū eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrannum, cum summo Pontifice & Carolo Cæsa e co spirassent, strato classibus mari, Hiero-

Hierosolymitana peregrinorũ nauigatio cõquieuerat. Quod quidem multis antè annis nunquam acciderat: neq. ex illo tempore vsque ad annum Domini 1570. posteà accidit. Deus enim qui omnia sapientissimè moderatur ac regit, aliquid maius, atque amplius quàm quod nostri Patres moliebantur, ipsis neque cogitantibus, neque scientibus, cogitabat. Quocirca admirabili planè, ac diuina prouidentia, institutum Hierosolymam nostrorum cursum interrupit, alioque deflexit. Ergo nostri, postquã nauigandi eo anno nihil spei ostendi vident, ad præstandã voti religionẽ, & fidẽ suam liberandam, integrũ annum nihilominùs expectare constituunt: sed vt liberiore animo, & ab aliis occupationibus vacuo, ad sacra Missæ peragenda se cõpararent, aliò sibi secedendum existimarunt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines Vicetiã: Franciscus Xauier, & Salmeron in Montẽ Celesium: Ioannes Codurius, & Hozius (quẽ nostris iam adnumeratũ diximus) Taruisium: Claudius Iaius, & Simon Bassanum: Paschasius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditione Venetorum omnes versantur, neq. ex illorum finibus vsquã excedũt. Ignatius igitur, sociiq́ue extra oppidũ Vicetiam, ædiculã humilem ac ruinosam reperiunt, foribus reuulsis, fenestris sublatis, ventis circumflantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocãt; palearum aliquantula copia comportata, humum ad cubandum sternũt. Bis quotidie op-

 pidum,

pidum,ad victum quæritandum, ingrediuntur,quem tenuissimũ referebãt: vix enim panis,quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebant;cui si olei,aut butyri paululũ accessisset(quod tamẽ rarissimum erat) id verò in deliciis numerabant. Ex tribus,vnus domi remanebat, ad panẽ durum mucidumq. aqua macerandum, ac percoquendũ. Is ferè Ignatius erat, qui ex oculis,propter maximã profluentium lacrymarum vim, grauissimè tum laborabat. Quod ab eleẽmosyna procuranda dabatur temporis,id totum orationi, meditationiq. diuinarum rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies posuerunt:quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit:cõmuni tum consilio, ad concionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademq. hora in quatuor diuersis vrbis plateis, clara primũ magnaq. voce clamare incipiunt: homines pileis manu ostensis ac circumactis conuocant, & ad concionẽ audiendam inuitant. Congregata tum populi multitudine, verba faciunt, de vitiorum fœditate, de virtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati seruitutem declinandam, ad bonam beatamque vitam persequendam conducunt. Sermo illorum indisertus quidem erat, atque impolitus: & quod Italici sermonis rudes tum essent, ex plurimarum linguarum commixtione conflatus;at pius, & eruditus, & quasi

mal-

malleus conterens petras. Quare ex incon- *Hier. 25.*
ditis quidem verbis magna tamen morum emendatio est consequuta.

AEGER IGNATIVS, ADuentu suo Simonem curat ægrotum.

CAP. IX.

DVM in his operibus versatur Ignatius, atque omnibus animi corporisq. viribus in Dei gloriam, suiq. ludibriũ incumbit, Vicetiæ, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus est: eodemq. ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidũ à Vicetia itinere ferè vnius diei abest) grauiter affectus erat. Cùm autem Simonis morbus ingrauesceret, lethalisque videretur, ea de re nuncium Ignatius accepit: atq. è vestigio, & quidẽ eo ipso tempore febre laborans (Laine ægrotante in pauperum xenodochio relicto) pedibus se itineri, vna cũ Petro Fabro Bassanum versus dedit, eo ardore animi, ea pedum celeritate, vt Faber antecedentem Ignatium, & longo interuallo præeuntem assequi vix posset. Cùm aliquantulum processissent, è via paululum Ignatius deflectit: preces Deo pro Simonis salute fundit: certior à Deo fit de futura hominis sanitate. Ex oratione porrò surgens, Fabro dicit: Non est, Petre, quòd nunc quidem de Simonis incolumitate tam anxiè laboremus: neq. enim hic morbus, qui illum grauiter vexat, etiam extinguet. Ad Simonem cùm venisset, in

lecto iacentem, ægritudinisque vi penè consumptum, hominem amplexus: Nihil est, inquit, Simon, quod timeas, sanabere: atque ita conualuit. Et hoc quidem Ignatij factū Petrus Faber illius itineris comes, vbi Vicetiam rediit, Patri Laini, Laines mihi ita narrauit, quemadmodum à me expositū est. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnouit & prędicauit hoc beneficium.

Bassani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, vbi templum quoddam Sancti Viti est, & iucundissimus amœnam vallem fluminis Meduaci irrigantis prospectus, solitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir senex & grandæuus, priscæ seueritatis, illiteratus quidem, sed candidus, & insigni sanctitatis opinione, qui moribus, & etiam ipso aspectu magnum illum Antonium nobis, aut Hilarionem aliquem referebat. Noui ego ipse postea hominem. Hic Antonius, cùm Ignatium nihil eximium prę seferētem haud magnifaceret, imò verò in corde suo imperfectum duceret: orationi aliquando impensè deditus, ipsum per speciem, Domino demonstrante, virum excelsum atq. admirabilem esse cognouit, & ad multorum salutem de cælo demissum: cœpitque illum pudere sui, seq. ac suum iudicium grauiter reprehēdere, sicut ipsmet posteà fassus est. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decem, Bassani cùm esset, & vnà Ignatius, fluctuare cœpit, & adubi-

dubitare, foret ne Deo gratius, ac sibi vtiliùs, incœptum vitæ cursum persequi, an ad Antonium sese transferre, & contemplationi vacantem, cælestem vitam, & ab strepitu hominum curisq. vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis, cùm diutiùs pungeretur, domo egressus aliquando, ad Antonium ire constituit: vt cum illo videlicet consilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aspectu, vultu minaci armatus occurrit, districto gladio in via consistens. Hominis aspectu perculsus Pater resistit primùm; deinde vt se collegit, ire perrexit, sed ille minitabūdus & ferox impetum facit, & vt erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se noster quantum potuit coniecit, & pauens fuga suæ saluti cœpit consulere. Fugientem illum armatus homo aliquādiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem ac trepidantem: insequentem alterum non videntibus. Tandem rei nouitate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum, vbi Ignatius erat, festinus irrumpit. Ad quem statim Ignatius, Ita ne N. inquit vacillas? *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationē Patri sustulit, & obfusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narrauit.

ACADEMIAS ITALIAE IN-*ter se distribuunt, & adeunt.*

CAP. X.

POst leues illos nostrorum Patrum excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerũt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq. vita & doctrina fuerat permota. Quo circa, in qua ciuitate tres pane tãtùm & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demũ vndecim in vnum congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primùm sacrum, prçter vnũ Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierosolymam nauigandi spem extrahi longius vidēt, illustres aliquot ac celebres Italiæ Academias, & studiosorum hominum maximè refertas, obire constituunt; si quem fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hieme igitur ineunte, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salmeron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curam, quæ cuiq. maxima & propria erat, animum suum perpurgandi, atq. ex illo, non solum amputandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: connitebantur quantum poterant,

vt

vt proximorum etiam ſalutem,cum ſua ſalute coniungerẽt,& omnibus illos modis,ad diuinarum rerum ſtudium accenderent. Adminiſtrandi porrò prouinciam, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis,vtriq. ſocio in alterum poteſtas erat: oſtiatim victum emendicabãt: in publicis plateis concionabantur. Ante concionem, qui parebat, ſcamnũ ex officina aliqua commodatum,pro ſuggeſtu,concionaturi ſocij pedibus ſubiiciebat: voce, pileoque ad verbum Dei audiendum,populum euocabat. In concione,nihil petebatur: nihil pòſt à circumfuſa multitudine accipiebatur, ne vltrò quidem oblatum. Si quem nacti eſſent cæleſtis doctrinæ cupidiorem,eum verò libentiſſimè priuatim informabãt, & vt res dabatur, etiam perpoliebant. Multorum confeſſiones audiebant: pueris, rudibusq. hominibus tradebant Chriſtianæ fidei inſtitutiones: ægrotis, afflictisq. pauperibus in xenodochiis decumbentibus (vbi per maiores occupationes licebat) ſedulò miniſtrabant. Denique nihil prætermittebant,quod ad augendam Chriſti gloriã faceret, & bene de hominibus merendũ. Quibus rebus Chriſti bonus odor vbiq. fuerunt, multiq. ſingularem ex illorum conſuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo,exiguoq. principio, Societatis noſtræ & nomẽ innotuit,& fama percrebuit,& fructus propagatus per Italiam, atq. amplificatus eſt. Illud non omittam: Patauij noſtri in carcerem ab Epiſcopi Vicario coniecti ſunt,

ACADEMIAS ITALIAE INTER SE DISTRIBUUNT, & ADEUNT.

CAP. X.

POst leues illos nostrorum Patrum excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerũt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq. vita & doctrina fuerat permota. Quo circa, in qua ciuitate tres pane tãtùm & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demũ vndecim in vnum congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primùm sacrum, prȩter vnũ Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierosolymam nauigandi spem extrahi longius vidẽt, illustres aliquot ac celebres Italiæ Academias, & studiosorum hominum maximè refertas, obire constituunt; si quem fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hieme igitur ineunte, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salmeron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curam, quæ cuiq. maxima & propria erat, animum suum perpurgandi, atq. ex illo, non solum ampurandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: connitebantur quantum poterant,

vt proximorum etiam salutem, cum sua salute coniungerēt, & omnibus illos modis, ad diuinarum rerum studium accenderent. Administrandi porrò prouinciam, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, vtriq. socio in alterum potestas erat: ostiatim victum emendicabāt: in publicis plateis concionabantur. Ante concionem, qui parebat, scamnū ex officina aliqua commodatum, pro suggestu, concionaturi socij pedibus subiiciebat: voce, pileoque ad verbum Dei audiendum, populum euocabat. In concione, nihil petebatur: nihil pòst à circumfusa multitudine accipiebatur, ne vltrò quidem oblatum. Si quem nacti essent cælestis doctrinæ cupidiorem, eum verò libentissimè priuatim informabāt, & vt res dabatur, etiam perpoliebant. Multorum confessiones audiebant: pueris, rudibusq. hominibus tradebant Christianæ fidei institutiones: ægrotis, afflictisq. pauperibus in xenodochiis decumbentibus (vbi per maiores occupationes licebat) sedulò ministrabant. Denique nihil prætermittebant, quod ad augendam Christi gloriā faceret, & bene de hominibus merendū. Quibus rebus Christi bonus odor vbiq. fuerunt, multiq. singularem ex illorum consuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo, exiguoq. principio, Societatis nostræ & nomē innotuit, & fama percrebuit, & fructus propagatus per Italiam, atq. amplificatus est. Illud non omittam: Patauij nostri in carcerem ab Episcopi Vicario coniecti sunt,

catenisque constricti. In quo quidem carcere, noctem vnam tam lætè, hilareq. traduxerũt, vt Hozius erumpentem, præ gestientis animi lætitia, risum tenere vix posset. Postridie verò re perspecta melius, & cognita, ab eodem iudice liberati sunt, & deinceps semper filiorum loco habiti. Et hæc quidem socij reliqui. Iam ad ea, quæ in sua profectione, & prouinciæ administratione Ignatius fecit, transeamus.

IGNATIO DOMINVS IESVS *apparet: & vnde Societatis nomen inditum sit.* CAP. XI.

SAcerdotio igitur iam decoratus, integrum anni spacium ad se præparandũ, animumque magis colligendum, sumpsit, vt augustissimum Iesu Christi Domini nostri corpus, viuam veramq. pro peccatis nostris hostiam, purius Deo Patri, primũ offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum cõmendationem incumbebat, & beatissimã Virginem, Deiq. matrem, diu noctuq. obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cæli esset ianua, & singularis Dei, hominumq. conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaq. toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venetiis, Vicetiæ, aliis in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eũ statum videretur, quẽ Manresæ habuisset, vbi supra mo-

modum (vt diximus) illustratus est. Etenim Lutetiæ studiorum tempore, neq. tã insignes, neq. tã multas de diuinis rebus notiones accepit. Porrò in toto itinere, quod ad prouinciam suam obeundam, vnà cum Fabro, Laineq. Romam versus instituerat, singulariter à Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieque sociis sacra facientibus corpore Dominico reficiebatur, mirificasque, & planè cælestes animi voluptates percipiebat. Accidit autẽ, cùm ad vrbẽ appropinquarent, vt in templum desertum, & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutatũ prorsus cor eius est; oculique mentis clarissima luce collustrati ita sunt, vt perspicuè videret, quomodo Deus pater, Deo Filio crucẽ gestanti Ignatium sociosq. peramanter commendabat, in eiusque dexteram inuictam, & patrocinium tradebat. Quos cũ benignissimus Iesus in se recepisset: blando, placidoq. vultu, vt erat cũ Cruce, ad Ignatiũ cõuersus, *Ego* (inquit) *vobis Romæ propitius ero*. Qua quidẽ admirabili, diuinaq. visione, mirũ in modũ recreatus Ignati⁹ & cõfirmatus est: Fabroq. post orationẽ, & Laini, Quid nobis, inquit, Romæ futurũ sit, planè ignoro: in crucẽ ne Deus nos, an in rota magi velit: hoc tamẽ mihi cõpertum est atq. exploratum, quicunque nos exitus maneat, Iesum Christum nobis fore propitium. Remque totam, quam viderat, sociis patefecit, vt & animum illis, & stimulos adderet. Quo etiã factum ẽst, vt cũ postea de Societate instituenda,

da, inter Ignatium sociosq́. constaret: nomen tamen quæreretur, quo insignita & notata à Christi Vicario confirmaretur, Ignatius à reliquis sociis impetrauerit, vt sibi integrum esset, ad arbitrium suum, Societati quod vellet, nomen imponere. Quod omnibus probantibus & libentissimis fecit. Et tum præclaro illo viso, tū aliis diuinis illustrationibus multis magnisq́;, ita Dominus Iesus eius in mēte sacratissimum suum nomen impressit, penitusque infixit, vt eius ex nomine Societati nomen imponeret: tā clara ac firma luce collustratus, & vsq. eò pro certo habēs id Deum velle, vt ab hac mente se dimoueri numquam posse diceret. Quodq́. volētibus sociis, ac consentientibus fecit, id repugnantibus ac dissentientibus omninò fecisset, propter diuini luminis claritatem. Itaq. Societatem Iesu appellari voluit: vt qui huc vocati fuerint, nō se in Ignatij ordinem aliquem adscriptos, sed in
1.Cor.1. Societatē filij Dei Iesu Christi Domini nostri vocatos agnoscant: sub illo summo Imperatore mereant: eius signa sequantur: crucem suam cupidè tollant: & in auctorē fidei, & consummatorem Iesum aspiciant, qui pro-
Heb.12. posito sibi gaudio, sustinuit crucem, cōfusione contempta. Et ne defatigentur animis deficientes, certū illis atq. persuasum sit, ducem suum sibi præsto esse: illum non Ignatio solùm, & sociis, vt videmus hactenus fuisse, sed sibi quoq. futurum semper propitiū sperent, si quidem se veros Societatis filios exhibeāt,
& Pa-

& Patrum suorum imitatores. Quę de admirabili hoc viso, & suauissima atq. amabili promissione hactenus dixi, qua Christus Redemptor noster pollicitus est Ignatio, se illi Romæ fore propitiū, Pater Iacobus Lainez, cùm esset Societatis nostræ Præpositus Generalis, & Romæ in conuentu quodam omnium nostrum (cui ego quoq. interfui) verba faceret, in hunc ipsum modū narrauit, quo à me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dum viueret, de hac ipsa cælesti illustratione quędam interrogatus, Quærite (inquit) ex Iacobo Laine; cui cùm gesta res est, verè rem totam fideliterq́. narraui. Porrò in Commētariolo quodam & diario (in quod dum constitutiones scriberet, affectus in oratione suos, & spiritales quasi gustus Ignatius manu sua quotidie referebat) scriptum reperi, Talē (inquit) hodie affectum sensi, qualem cùm æternus Pater me filio suo commendauit. Atq. hæc quidem de clarissima atque diuina illustratione sigillatim explicare volui, & veluti digito fontes, vnde hausta sunt, ostendere, propterea quòd eximia sit, & ad spe erigendos filios Ignatij, atque roborandos maximè accōmodata. Possem equidē in similibus beneficiis, quæ Deus in Ignatium contulit, vt eum erudiret, & cælestium rerum splendore illustraret, quæ mea hæc historia complectitur, hoc idem præstare, & quos auctores habeam, nominatim referre; sed ne longior sim, facere prætermitto.

VRBEM INGREDITVR: *in Casinate monte animam socij cælum intrantem videt.* CAP. XII.

ROmam ingressus, omnia collustrare animo attentè cœpit, omnia circumspicere: in primisq. ad omnes diaboli impetus sustinendos sese comparare. Prospexit enim, magnam sibi suisque impendêre tempestatem. Quapropter sociis aliquãdo, Clausos omnes, inquit, aditus video: magna quædam periculosi temporis procella nobis parata est; sed Iesu nitimur; ille nobis propiti9 erit. Paulò pòst, explorata sociorum Ignatij doctrina, iussi à summo Pontifice sunt publicè sacras literas profiteri; In Sapientiæ igitur gymnasio Faber reconditos multiplicesq. scripturæ sacræ sensus enucleabat: Laines eius Theologiæ quæstiones explicabat, quę via ac ratione plus vtitur: vterq. eruditè & grauiter suo munere fungebatur. Ignatij commouendi homines, & ad cælestia rapiendi cura erat. Quocircà D. Ortizium (cuius suprà mentionem fecimus) virum grauissimum eruditissimumque magno consilio aggressus est. Quem à se olim alienum posteà minus abhorrentem, ita sibi deuinxit, & cõsuetudine obligauit, vt homo id ætatis, maximaq. existimatione, negocium publicum gerens, erudiri se ab Ignatio cuperet, exercitationumq. spiritaliũ doctrinam, iis rebus omnibus antiquiorem duceret: quibus se omninò expoliendum dedere, ad Ignatij arbitrium constituit. Sed vt liberior

rior esset, magisque ab interpellatoribus vacuus, Roma in Montem Casinatem, locum in primis diui Benedicti vita & sepultura nobilitatum, & ipsa loci religione ac solitudine ad diuinam contemplationem maximè appositum, aliquantisper secedendum sibi existimauit. Ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus est: eosq. progressus fecit in cælesti doctrina, veraque cognitione sui, vt nouam quandam Theologiam, & sibi hactenus inauditam, se profiteretur didicisse: eamq. longè anteferre ei eruditioni, quam summo tot annorum studio sibi peperisset. Permultum quippe dicebat interesse, commẽtari, vt alios doceas, & meditari, vt ipse facias: quòd illud mentem illuminet, hoc etiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & præ se etiam tulit: & vt gratiam referret, summus posteà Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patauium vnà cum Ioanne Codurio prouinciam obtigisse diximus) excessit è vita, consummatusque in breui, expleuit tempora multa. Qui cùm viuus, nigellus esset, ac deformis, tantum decoris eius mortui ori, splendorisq. additum est, vt animũ Codurius satiare illius non posset aspectu, nullum intuendi illũ finem faceret; magna animi lætitia, lacrymarumque abundantia. Huius mortem multò antè Ignatij animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, vbi *Sap.4.*
Diuus

D. Greg. 2. li. Dial. cap. 35. Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphęra ignea ab Angelis in cælum ferri, ipse & animam illius clarissima luce circunfusam, in cælumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cùm rei sacræ daret operam, & in generali cõfessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorũ numerum fulgentem gloria, ante oculos positũ vidit, inter quos & Hozius aderat, splendidiore quàm reliqui, habitu, gloriaq. multo illustriore. non quòd sanctior ille cæteris, aut beatior esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamq. esse voluisset. Qua ex re, tanta animi lætitia completus eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recordatione fletum reprimere non posset.

ROMAE SIMVL OMNES DE *Societate constituenda deliberant.*

CAP. XIII.

COmmotis populis, apud quos vixerant, & ciuitatibus ad pietatem incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romam Patres omnes ad Ignatium conueniunt: in domum, vineamq. Quirini Garzonij, pij viri, quæ non procul à sanctissimæ Trinitatis Minimorũ Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna egestate, pane in diẽ quęsito,

ſito, viuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hiſpanicè in templo beatæ Mariæ Montis Serrati dicato, Faber in diui Laurentij in Damaſo, Laines in Saluatoris ad Laurũ, Salmeron in diuæ Luciæ, Claudius in diui Ludouici, Simon in diui Angeli ad forũ Piſcarium, Bobadilla in diui Celſi. His concionibus effectum eſt, vt populus longo interuallo ad Confeſſionis atq. Euchariſtiæ Sacramenta piè frequentanda moueretur. Ex quo priſca illa, & ſanctiſſima ſæpiùs peccata confitendi & communicandi cõſuetudo, tot iam ſæculis intermiſſa, tum primùm in vrbe reuocari cœpta eſt. Præterea, Hieroſolymitanæ profectionis ſpe deiecti, pecuniæ eam ſummam, quam in viaticum acceperant, ei, à quo acceperant, integram reſtituunt. Et cùm diſceſſus, ſummi Pontificis iuſſu, varias in partes nõnullis inſtaret, de Societate etiã coëunda inter ſe, vitaq. in poſterũ cõſtituenda, deliberant: decernuntq. imprimis omniũ conſenſu, in orationes, meditationes, ac Sacrificia, ſolito feruentiùs incumbere & gratiã ab illo recta & ſancta ſtatuendi efflagitare, qui nulli denegat ſpiritũ bonũ peteñti, ſed dat omnib⁹ affluẽter, nulli improperãs. Interdiu proximorũ ſaluti, impigrè nauabãt operam, noctu orationi & cõſultationi vacabant. Prima igitur conſultationis nocte, quæſitũ eſt, num cùm digreſſi à ſe inuicem eſſent, & in varias diſiunctaſq. regiones à ſummo Põtifice miſſi, ita inter ſe deuincti, & mutua caritate col- *Iacob.* 1.
I l ati,

ligati, in vno corpore esse deberēt, vt alij aliorum curam gererent, & nulla quantalibet corporum seiunctio, neq. mutuæ curæ, neq. solicitudinis, nedum amoris seiunctionem efficeret? Communi omnium consensu decretum est, agnoscendum esse Dei beneficium, qui homines ex tam diuersis prouinciis, moribus, ingeniis, conditionibus in vnum corpus, summamq. animorum consensionē conspirare voluisset: neq. eius coniunctionē mirabiliter consentientem, disiungendam esse: aut vnitatem discindendam, cuius virtus robustior semper est ad capessēnda ardua, & persequenda, & ad aduersa omnia sustinēda & propulsanda. Secūdo loco propositum est, an paupertatis & castitatis perpetuæ votis, coram sedis Apostolicæ legato, á se Venetiis iam tum nuncupatis, expediret tertium obedientiæ perpetuæ addere; & aliquem eligere, qui totius Societatis caput esset, & parens? In hoc nodo expediendo, diu multumq. laboratum est. Deniq. nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem propositæ difficultatis explicationem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandique contentione remitterent: sed in hoc vnū toto pectore incumberent, vt gaudium & pacem in Spiritu sancto inuenirēt in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent ad parendum, quám ad imperandū propensiorem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuius-
quam,

quam, aut persuasione, in alterutram partem penderet. Tertium, vt cogitatione sequisque ab hac congregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicare non sinunt, sepositis, sincera omnis deliberatio esset. Ad extremũ multis rationibus, quas enumerare longum esset, maximeque vt pro suo modulo similes essent capiti Christo, qui, ne obedientiam perderet, perdidit vitam, factus obediens vsq. ad mortem, mortem autẽ crucis, & eam virtutem retinerent, quæ præcipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturq. omninò Spiritus sancti afflatũ, ad perfectionem ipsos, & omnibus numeris absolutam sui victoriam excitantem: omnes vna mente, vno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obediẽtiã esse: & aliquem eligendum, qui vniuersæ Societati præpositus esset, cui omnes iudicia, voluntatesque suas submitterent. Hac eadem ratione alia multa sunt per tres mẽses summo studio à Patribus constituta, & maxima animorum consensione definita, cuiusmodi sunt quæ sequuntur: Quicunq. profitebuntur, votum expressum obedientiæ nuncupent, quo sese ad quascunque prouincias fidelium infideliúmve mittantur, paratos summo Pontifici offerant. De missione autem nihil vel per se, vel per alium, cum eodẽ Pontifice agant. Pueros rudimenta fidei Christianæ doceant. Qui in Societatem adscribi voluerint, exercitationibus spiri- Phil. 2.

ritalibus,peregrinatione, xenodochiis probētur. Præpositus Generalis perpetuus esto. In consiliis, ac deliberationibus, maior sententiarū pars esto superior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula instituti Societatis ea,quam posteà sibi propositam summus Pontifex comprobauit.

MAGNA ROMAE IN NOSTROS *tempestas exoritur,& sedatur.*

CAP. XIIII.

DVM à Patribus hæc geruntur,grauis illa, & multo antè ab Ignatio prouisa tēpestas exorta est. Nam cùm frater quidā, Augustinus Pedemōtanus, ex Augustiniana familia in vrbe cōcionaretur, & Lutheranæ doctrinæ venenum occultè populo infunderet, agnitus à nostris Patribus,publicis concionibus refutatus est. Cuius amici quidā Hispani (quos nominare non est necesse) opibus atq. autoritate confisi,pro Augustiniano vicissim, accusationem aduersus Ignatium sociosque suscipiunt, ministro ad eam rē adhibito, Michaële quodam Hispano, in quem Lutetiæ multa Ignatij,magnaq. merita extiterāt. Ergo iniquissimos rumores,cū de reliquis sociis, tum verò de Ignatio maximè dissipāt:in Hispania illum,Lutetiæ Parisiorum,deniq. Venetiis damnatum hæreseos fuisse: facinorosum & perditum omnino hominem esse,qui diuina, & humana omnia iura peruertat: in exercitationes prætereà spiritales, & in socios

ciòs ipsos crimina multa coniiciunt. Atq. iis fluctibus animosè fortiterq Ignatius restitit, & iudicio rem persequutus est, ac veritatẽ illustrandam patefaciendamq̀ue curauit. Cùm enim ipsum Societatis iugulum peti animaduerteret, & id agi à cõmunis omnium salutis hoste, vt appropinquantem iam, & prope maturum Religionis nostræ partum aut præfocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni cõtentione contra eius conatum sibi enitẽdum putauit. Itaq. retectis dolis, Michaël ille à iudice damnatus, in exiliumq̀ue missus est: alij verò accusatores, autoritate principes, primùm multum de accusatione remittere, tum etiam trepidare, postremò accusationem in laudem vertere; idq. coram Cardinale Neapolitano, summi Pontificis tũ Legato, & coram vrbis Gubernatore. Qui satis illorũ confessione factum esse veritati iudicantes, controuersiã silentio dirimi voluerũt. Quod quidem sociis, amicisq. probantibus, solus Ignatius minus probauit; ne quid ex oppressa veritate dedecoris aliquãdo in Societatẽ erumperet. Nempe refrigerato iudicio, reiq. gestæ memoria senescẽte, cùm de accusatione constaret, de absolutione taceretur, facilè suspicaturos homines datum hoc gratiæ, atq. hominum studiis, pro Ignatio sociisq. certantium, vt veritas lateret in tenebris, & silentio tegeretur. Quæ causa fuit, vt nullius autoritate neq. potentia permotus, ne sociorum quidem voluntate, aut amicorum consilio, ne mi-

nimum quidem de sua sententia dimoueri se Ignatius pateretur; sed in eo hæreret, & maximè insisteret, vt in iudiciū res adducta, iudicum sententia omninò declararetur. Vir sibi ipsi inglorius, Christo autem, fratribusque honoratissimus. Qui quādiu de se tantū agebatur, nullius patrocinio vti ad sui defensionem voluit: vbi Dei gloriam, aliorumq. salutē in fraudem adduci vidit, omnes & mentis & corporis neruos intendit, vt depulsa caligine, lumen se veritatis ostenderet. Quocircà, cùm iudices, à sententia ferenda, alienos animaduerteret, ad ipsum Pontificem Maximum Ignatius Tusculum adit: rē ordine Latino sermone exponit: quoties in vinculis, quoties in custodia fuerit, & quibus de caussis candidè, integreq. aperit: quantum diuinis rebus impedimentum iniiceretur, ostendit, si ea res silentio sopita contemptaque iaceret: rationes, quibus adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quas cùm Pontifex probasset, iudici mandat, vti rem maturet, & pro veritate sententiam pronunciet: quod & fecit. In hoc autē iudicio illud diuinitus cecidit, quòd qui in Hispania, Lutetiæ, Venetiis vitæ Ignatij iudices fuerant, ij vno eodemq. tempore ex iis ipsis locis, alius alia de causa in vrbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius virtutis atque innocentiæ testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi

Tole-

Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, & eius integritate cognita, liberârat: qui ad amplissimum dignitatis gradum posteà euectus, Regij consilij Præses in Hispania anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori, ex Dominicana, vt diximus, familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorē Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cuius iudicio fuerat Venetiis absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cū is ea in vrbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius esset: ij fuerūt virtutis Ignatij testes. Exemplum autem sentētiæ, qua Ignatius sociiq. sunt absoluti, quoniam alias ante id tempus latas cōmplectitur, ad verbum addendum existimauimus.

B. CONVERSIVVS, ELECTVS *Britouoriensis, Vicecamerarius Almæ vrbis, eiusque districtus Generalis Gubernator.*

Niuersis, & singulis, ad quos præsentes nostræ literę peruenerint, salutem in Domino.

CVM Reipub. Christianæ multum intersit, vt eos, qui in agro dominico, vitæ exemplo, & doctrina plurimos ædificant in salutem: & item illos, qui è conuerso potius superseminare videntur zizania, publicè notos esse: & nonnulli rumores sparsi essent, & delationes ad nos factæ de

dogmatibus, & conuersatione vitę, & spiritalibus exercitiis, quæ aliis conferunt, venerabilium virorum, Dominorū Ignatij de Loiola, & sociorum, videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broet, Didaci Laines, Francisci Xauier, Alfonsi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla Magistrorum Parisiensiū, Presbyterorum sæculariū, Pāpilonensis, Gebennēsis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscēsis, Ebredunēsis, & Palentinensis, respectiuè diœcesis. Quæ quidem eorū dogmata, & exercitia, à quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, & à Christiana doctrina nōnihil abhorrētia. Nos, pro officij nostri debito, ac speciali etiā mādato Sāctissimi Dñi Nostri Papæ, circa hæc diligēter animaduertētęs, quæ visa sunt ad pleniorē caussæ cognitionē opportuna, inquisiuimus, si fortè de quibus prędicti culpabātur, vera esse deprehenderemus. Quocirca examinatis primū quibusdā oblocutoribus contra ipsos; & consideratis partim publicis testimoniis, partim sentētiis de Hispania, Parisiis, Venetiis, Vicetia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum D. Ignatij, & sociorum fauorē, aduersus eorum criminatores prolatæ fuerūt, & ad hæc examinatis iudicialiter nonnullis testibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus: tādem omnē murmurationē, & oblocutionem, & rumores cōtra eos sparsos, nulla veritate subnixos fuisse,

com-

cõperimus. Quamobrẽ nostrarum esse partium iudicauimus, pronunciare, & declarare, sicut pronunciamus, & declaramus, prædictum Dominum Ignatiũ, & socios, ex prædictis delationibus & susurris, non solũ nullam infamiæ notam, siue de iure, siue de facto incurrisse; verùm potius, maiorem vitæ atque doctrinæ sanæ claritatẽ retulisse, cũ certè videremus, aduersarios vana, & penitus à veritate aliena obiecisse: & contrà, optimos viros, optimũ pro illis exhibuisse testimoniũ. Hanc igitur sententiã & pronuntiationem nostram, vt publicum eis testimonium sit contra omnes aduersarios veritatis, & in serenationem omnium, quicunq. sinistram illam de eis suspicionem, prætextu talium delatorũ & criminatorum conceperint, faciẽdam duximus: monentes insuper, & exhortantes in Domino, ac rogantes vniuersos & singulos fideles, vt dictos venerabiles viros, Dominum Ignatium & socios habeãt & teneant pro talibus, quos nos esse comperimus, & Catholicis, omni prorsus suspicione cessante. Ita tamẽ, quatenus in eodem vitæ & doctrinæ tenore, Deo adiuuante (quod speramus) permanserint. DATVM Romæ, in ædibus nostris, die decimo octauo millesimi quingentesimi trigesimi octaui.

B. Gubernator, qui suprà.
Rutilius Furius, Secretarius.

POrro Augustinus ille Pedemōtanus, qui huius omnis accusationis fons & origo fuit, posita larua, apertè publiceq́. Lutheranus posteà factus est. Accusatorum autē is fuit exitus, vt nostris tacentibus, & pro ipsis orantibus, illorum se & vita proderet, & doctrina: quæ vsqueadeò tetra fuit, ac detestabilis, vt alterius statua Romæ exusta sit, cum se ipse fuga ab incendio eripuisset: alter perpetuo carceri propter hæresim addictus, qui tamen sub vitę finem resipuit, & suam vitam, erroresq́. damnans, Romæ ita mortuus est, vt extremum hominis spiritum quidam ex nostris patribus exciperet.

IGNATIVS SOCIIQVE PARtim in vrbe, partim foris, Ecclesiæ nauant operam. CAP. XV.

FAlsæ accusationis procellam, magna tranquillitas est consecuta: & quę à diabolo ad obscurandam veritatem fuerant comparata, ea (vt omnibus in rebus, quæ quidem diuino patrocinio nituntur, fieri solet) ad illam magis illustrandam valuerunt. Quamobrē summi viri multi, à Pontifice Maximo nonnullos ex nostris petunt, alios aliò: eos Pontifex libenter concedit. Missi igitur sunt, magister Paschasius Senas, vt virginum sacratarum quoddam cœnobiū reformaret: quod & præstitit; & vitæ integritate, māsuetudine, & insigni Christianæ simplicitatis candore, multorum in Deum excitauit studia. Brixiā magister

gister Claudius Iaius, qui morum suauitate, omniq. genere virtutis, illius ciuitatis animos sibi obligauit, Christoq. coniunxit. Cum Ennio Philonardo Verulano, Cardinali Sancti Angeli, Parmam, Placentiamq. magister Petrus Faber, & magister Iacobus Laines, qui in iis vrbibus, permagnos ex suis laboribus fructus collegerunt, & non paucos tũ viros, tum egregiæ indolis adolescentes ad Societatem adiunxerunt. In Calabriã verò profectus est magister Nicolaus Bobadilla, vbi populos quosdam rudes atq. agrestes, plurimũ ad pietatem excoluit. Neq. verò ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt: nam cùm frumenti caritas in vrbe tanta esset, vt multi aut fame interirent, aut viribus consumpti, in plateis passim iacerent: patres, vt huic malo, quoad eius fieri posset, mederentur, pecuniã vndiq. corrogare, panẽ cõquirere, herbas in pulmentum concidere, mendicorum hominum quantam maximã poterant turbã cogere, domum perducere, pedes abluere, inedia confectos cibo reficere, vlcerosos curare, rudes docere, nullum deniq. officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. acciditq. aliquando, vt tota domus ita cõpleretur, vt conquisitos, & mediis ex plateis abreptos egenos homines vix caperet, cũ trecenti, quadringentive, in strato humi fœno iacerent. Quæ res, magna populum admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatẽ excitauit. Multi enim

viri clariſſimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exemplo permoti, ſtrenuè operam nauarunt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaq. tria millia egenorum hominum variis in locis alebant. Ad noſtros præterea nonnulli, iiq. præclari tum adoleſcentes, tum viri, adiuncti ſunt.

MAGISTER FRANCISCVS XAuier, & Magiſter Simon in Indiam deſtinantur. CAP. XVI.

Lib. 2. Cap. 3.

LVtetiæ Pariſiorum Doctorem quendam Theologum, Iacobum Goueanũ nomine, fuiſſe diximus, eum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniuſta indignatione cõmotus, virgarum ſupplicium in Ignatium primo conſtituit; veritate deinde, hominisq. innocentia placatus, paratũ ſupplicium in honorem ac reuerẽtiam vertit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio, beneuolentia ex errore illo parta, coniunctiſſimus. Qui magno Dei gloriæ deſiderio affectus, & Ignatij ſociorumq. æquè incenſam voluntatem, & ſenſus in hominum ſalutẽ conſentientes exploratos habens: ſcripſit ad Ignatium, magnum oſtium in Orientis India apertum eſſe; latiſſimum ipſi ſociiſq. patere campũ, ſi qui fortè regiones illas petere vellent. Cupere ſe ſcire, quid ſentiat; quo animo ipſe, quo ſocij ſint. Ad hæc Ignatius, ſe ſuosq. in Pontificis Maximi poteſtate eſſe: illius ſe imperium, illius nutum intueri: quóvis terrarũ à Chriſti Vicario

cario mittantur, nō detrectaturos imperium. Hac responsione ab Ignatio Goueanus accepta, Ioannem III. Lusitaniæ Regem suum, tota de re certiorem facit. Rex nō tam imperij propagandi, quā Christiani nominis amplificandi, & Indorum salutis percupidus, Petro Mazcharenæ, suo apud summum Pontificem Oratori mandat, de hac re vti cū Ignatio agat: illius ad Goueanum, Goueani ad se epistolas mittit: à summo Pontifice, si non plures, sex minimū impetret: deniq. det operam, vt, quo rem conficiat, neq laboři, neque sumptui parcat. Functus est Orator officio suo diligenter: Ignatium alloquitur: Regis literas ostendit. Porrò ab Ignatio illud accipit, se suosq. haud sui iuris esse: summi esse Pontificis imperare: suū, sociorumq. parere: duos quidem impetrare, non fore, vt sibi videbatur, laboriosum; plures autē perdifficile. Cùm autem Regis legatus instaret, & vehemētius Ignatium vrgeret, vt ex decem sociis, sex vt minimum, ex Regis voluntate eam prouinciam acciperent, Ignatius, sereno placideque vultu, iis ferè verbis respondit: Si ex decem, ad vnam prouinciam sex auferas, quid, Iesu bone, reliquo terrarū orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet vt ex Patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiscantur in Indiam: electiq. sunt ad hanc prouinciā magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla. Simon quartana tum febri laborabat, nauiq. in Lusitaniam vectus est. Ex

Cala-

Calabria Nicolaus in vrbē accerſitus eſt, qui egeſtate, aſſiduiſq́ue laboribus confectus, ex crure prætereà grauiter laborans, eo ipſo tempore venit, quo Petrus Orator diſceſſum in Luſitaniam parabat. Qui cùm neque profectionis tempus differre, neque ſine altero ex noſtris comite, omnino abire vellet; & magiſter Bobadilla morbo impeditus, cōſequi Legatum non poſſet: felici ſorte magiſter Franciſcus Xauier in eius locum hac ratione ſuffectus eſt. Iacebat Ignatius ægrotus, & Franciſco ad ſe vocato, Non te, inquit, Franciſce, clam eſt, duobus ex nobis proficiſcendū, ſummi Pontificis iuſſu, in Indiam eſſe: Bobadillæ autem huic muneri deſtinato, in præſenti per morbum ire non licere, neq. Oratori, propter feſtinationem expectare. Tuū hoc, Frāciſce, munus; tua hæc prouincia eſt. Tum ille peralacriter, Ecce ego prę̄ſtò ſum. Itaq. poſtridie cum Oratore diſceſſit: cū ad ſalutandos amicos, complectendos fratres, vilem tunicā reſarciendam, paucularum horarū tempus habuiſſet. Atq. eo animo, eoq́. vultu diſceſſit, vt iam tum Dei prouidentiā ſapientiſſimè ſuauiſſimeq́. omnia diſponentis, & Franciſcum ad tam glorioſos labores vocantis, cōiicere facilè poſſes. Atq. eo tēpore Ignatius, Societate nondum conſtituta, tametſi parentis tenebat locum, vt qui filios illos in Chriſto genuerat: non tamen præpoſitus erat vt Dei nomine iubere poſſet. Ex quo virtus obedientiæ & charitatis ardor in Franciſco magis enituit. Illud

addam,

addam, quod de Patre Magistro Iacobo Laine aliquoties audiui. Multo antea, dũ iter per Italiam peregrinantes facerent Iacobus & Franciscus, fiebat non raró, vt Franciscus ex somno expergefactus, Iacobum excitaret, & diceret, Quàm sum, Deus bone defatigatus! Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Aethiopémve humeris sustulisse, & aliquandiu gestasse, sed vsque adeò graue, vt suo me pondere penè opprimeret: itaq. fessus valde sum. Huic affine est, quod à magistro Hieronymo Domeneco accepi, qui magnam cum Francisco Bononię consuetudinem habuit. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, deq. illarum gentium ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præsagiret, eiusque rei incensam præ se tulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAVLO III. *Pontifice Maximo confirmatur.* CAP. XVII.

SED quoniam suos, & sociorũ labores atq. consilia pro salute proximorum suscepta, ita demum & Deo grata, & proximis vtilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua autoritate atque iudicio cõprobasset: Paulo III. Pont. Max. per Gasparũ Contarenum Cardinalem, propositum suum & sociorum significauit: Se suosque, ipsius Põtificis,

tificis, successorūq. obedientiæ se penitus totosq. deuouisse: labores omnes suos proximorum saluti, curasq, consecrasse. Optare se, ac summis votis expetere, vt quibus ipsi à Deo agrum Domini colendi desideriis accensi essent, ea vnà cum ipsorū vita ne extinguerentur, sed in aliorum exemplum adolescerent, si quos fortè Deus sui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidē Religio, Clericorum Regulariū esset; institutū verò, vt summo Pontifici ad nutū præsto forent, & omninò ad eam normam vitā suam dirigerēt, quæ multo antè meditata, & à se esset constituta. Quod quidem Pontifex tertio Septēbris Tybure libenter audiuit, atq. laudauit anno millesimo quingētesimo trigesimo nono. Posteà verò Ignatio eiusmodi instituti cōfirmationē scriptam postulante, negotiū à Pontifice Maximo tribus Cardinalibus datū est. Qui, ne res conficeretur, magnoperè pugnabant: præcipuè verò Bartholomæus Guidiccionus, Card. vir pius quidem atq. eruditus; sed qui tantam Religionū multitudinē, quanta nunc quidē in Dei Ecclesia cernitur, minus probaret: Conciliorū Lateranēsis ac Lugdunensis decretis fortasse permotus, quibus nimirū nouarū religionū multiplicatio prohibetur: aut certè propter quarundā lapsam fluxamq. disciplinā, quam in pristinū statum reuocandā cēsebat potiùs, quàm nouas Religiones instituendas: atq. de ea re librū dicitur scripsisse. Quapropter cùm id sentiret, acriter nostris

Cōc. Lat. c. 13. quod est in c. fi. de reli. do. & Lugd. & habetur in c. 1. de reli. do. in 6.

testi-

restitit, & Societatis confirmationi vnus omnium acerrimè repugnauit, aliique nonnulli conatus cum illo suos coniunxerunt: vt quo res exagitata esset vehementius, & magis lentè probata, eo testatior, atq. illustrior Dei voluntas existeret, per Vicarium suum, hoc institutum confirmantis. Namque victa omnis inuidia est, & intercessio omnis sublata, Ignatij continuis ad Deum lachrymis precibusque: qui etiã aliquot Missarum millia per se & suos Deo offerre constituit, ad felicem tantæ rei exitũ impetrandũ. Ex quo cùm reliquorum Cardinalium, tũ verò Guidiccionij cor ita immutatum est, vt adiutor ex aduersario repentè existeret; & ille nouarum Religionum tam acer paulò ante insectator, Societatis fine percepto, summopere eius institutum laudaret. Sic enim animo commotus est, vt aliquãdo etiam diceret: Nouas religiones non probo: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitùs sentio, vt quò me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet; & affectu quodammodò inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cùm formula quadam comprehensum perlegisset, vehementer probauit, & pontificio afflatu Spiritum Dei hîc esse dixit, seque non tenues fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo tenuiq. principio, vtilitates in Dei Ecclesiã peruenturas. Con-

firmata est igitur Societas anno 1540. v. Kalend. Octobris: definitè tamen & cautè: iis enim tunc finibus Professorum nostrorũ numerus circumscriptus est, vt sexaginta nõ excederet. Quod diuinitus etiã factum esse credimus, vt media primis, extrema mediis congruerent. Nã hæc Societas nondum nata, in auctore suo Ignatio, primùm probata est in Hispania, deinde iam edita in lucem, in Italia Galliaque grauiter oppugnata, ante hanc summi Pontificis confirmationẽ. Qui vt pedetentim progrederetur, & ipsa sua cõfirmatione Societatẽ etiã magis probaret, certum numerũ adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annũ 1543. probatio quædã fuit: quo quidem anno, vbi Domino cooperãte, & sermonem nostrorũ virtute sua cõfirmante, successus is fuit, qui sperabatur; ab eodẽ Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, ac robustior, & à Iulio 3. aliisq. Pontificibus confirmata, & multis magnisque priuilegiis aucta, & vehementius stabilita, vt suo loco dicam.

DEI IN SOCIETATE INSTItuenda *consilium exquiritur.*

CAP. XVIII.

ET quoniam huc peruentum est, & de institutione Societatis atq. confirmatione egimus, non erit (vt arbitror) abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis cõfirmatione

cou-

consiliũ pro modulo nostro inuestigem⁹. Ille enim Ignatium Ecclesiæ suæ labanti, singulari quadam prouidentia, auxilio misit: vt & se, & filios suos murũ pro domo Dei insultãtium hostiũ furori obiiceret. Atq. vt hoc Dei Opt. Max. propositum magis eluceat, necessariũ est, quo in statu Ecclesia sancta fuerit, quo tẽpore Ignatius vixit, diligenter consideremus. Ex hoc enim melius intelligemus, quanta fuerit huius auxilij necessitas: ex necessitate etiã Dei consilium magis apparebit. Qui quidẽ quasi Pater quidã familiâs vigilantissimus, nunquã non operarios cõducit in vineã suam; sed tũc maximè, cũ illa magis inculta videtur, atque deserta. Et tanquam Rex Regũ, & Dñs dominantiũ omniũ potentissimus atq. sapientissimus, regnũ Ecclesiæ suæ amplissimũ munire non cessat: & sacras religiones in eo, veluti munitissima quædã propugnacula collocare, atq. fortissimorum militũ præsidiis cingere: & armis, cõmeatu, rebusque ad defensionẽ necessariis instruere: ne vitiorum, hæresum, atq. errorũ monstra hostiliter irrumpant: bellumq. virtuti atque veritati impunè indicant: & de sanctissima religione nostra triumphare videantur. Nihil temerè facit Deus, nihil fortuitò. Nã si folium arboris absq. illius nutu non cadit; si omnes capillos capitis nostri habet numeratos; & sua ipsius prouidentia attingit à fine vsq. ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter; quanto magis in Religionũ & sacrorũ Ordinum in-

Mat. 20.

Mat. 10.
Sap. 8.

ſtitutionibus (quæ longè nobiliora nimirum atq. excellentiora ipſius opera ſunt) hāc ſuam admirabilē prouidentiā Deus prodere, atque illuſtriùs debet proferre ? Et vt certius aliquid colligere,& minus dubiis cōiecturis Dei conſiliū aſſequi poſſimus ; ponamus ante oculos finem,cuius gratia Societas eſt inſtituta; qui quidem is eſt , quem præſens Catholicæ Eccleſiæ tempus requirebat. Eſt igitur Societas Ieſu , vt in confirmationis Apoſtolicæ literis continetur, ad defenſionē ac propagationem fidei potiſſimùm inſtituta. Fides ab hæreticis defenditur ,apud Ethnicos propagatur . Videamus ergo , quid opus noſtris temporibus fuit , vel fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione defendere,vel eam inter Gentes amplificare : ex iis enim duobus capitibus,diuinæ prouidētiæ conſiliū fortaſſe licebit cōiicere. Nam hoc ipſo tēpore,quo Ignatius lucem hanc hauſit,innumerabiles , easq́. atrociſſimas calamitates Dei Eccleſia ab infidelibus , atq ab hæreticis perpeſſa eſt, vehementerq́. debilitata,atq. diminuta. Et tamen (quæ Dei in ſponſam ſuam benignitas eſt) ad reparandas has tantas ruinas, & damna reſarcienda, quæ patitur in Europa, nouū Dominus mundum , atq. hactenus incognitum mirabiliter patefecit , in quo ſe latius funderet lumen fidei, & innumeras atq. latiſſimas prouincias peragraret. Mitto nunc quas ſtrages ediderit, quas Chriſtianorum prouincias, Ottomanicū Imperiū ab anno fermè 1300.
quo

quo cœpit, vſq. ad annum Domini 1491. quo Ignatius in lucem editus eſt, occupauerit, quas nationes ſubegerit, quæ regna ſubiugauerit; in quibus ſcilicet, vel extincta, vel certè maiorem in modum afflicta & labefactata eſt Chriſti religio, & ſpurca tetraq. Mahometis ſecta inducta. Ex quo primũ certè Ignatius lucis huius vſuram accepit, religionis noſtræ lumen magna ex parte obſcuratum eſt in inferiori Pannonia, occiſo eius Rege Ludouico: in Dalmatia item, & Illyrico. Amiſimus Rhodum, fidei propugnaculum, atq. hoſtium terrorem, Chion Inſulam, Cypri regnũ, Coronem, Methonem, Neapolim, Maluaſiam, Neupactum, Guletam, Tripolim, Bugiam, aliaq. plurima loca munitiſſima, à Chriſtianis olim expugnata, vt in illis Chriſti fides effloreſceret. Quid dicam de hæreſeôn, atque errorũ portentis, quæ noſtro infelici ſæculo extiterunt? Quot prouincias euerterũt? quot regna afflixerunt? quot Catholicorũ Reſpublicas deuaſtarunt? quas calamitates non importarũt? quibus malis vniuerſam Eccleſiam non affecerunt? vexarunt? perdiderunt? Anno humanæ ſalutis 1483. natus eſt in Saxonia, ſuperioris Germaniæ Prouincia, humani generis pernicies, ac certiſſima peſtis Martinus Lutherus. Anno verò 1517. in condonationes peccatorum, ac remiſſiones à Romano Pontifice conceſſas, impiè debacchari cœpit. Furiis autem illum agitantibus, anno 1521. palàm Catholicæ Eccleſiæ, per ſummũ ſcelus

Iouius & Richerius de rebus Turcicis.

Coclæus, Surius, Fontanus, & alij.

bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, vt sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suę propugnatorem opponeret. Hoc diuinæ bonitatis proprium est. Hæc est certissima ratio diuini consilij. Nunquã Ecclesiam suam deserit Deus; sed vbi maximè oppugnatur, fortissimos excitat defensores. Sic Simoni Mago Simonem Petrum Apostolorum Principem, Ario Athanasium, Nestorio Cyrillum, Iouiniano, Vigilãtio, Eluidio Hieronymum, Mani & Pelagio Augustinũ, aliis Hæresiarchis, atq. fidei hostibus, alios clarissimos defensores opponit. Ex quo prudẽter est ab Ecclesiasticę historię scriptoribus animaduersum, quo die Pelagius in Anglia natus est, vt tenebras errorum mundo offunderet: eodem ipso die, Ecclesiæ lumen Augustinum in Africa emicuisse, vt impij ac nefarij hominis caliginem depelleret, & vniuersam Ecclesiam luce sua collustraret. Quo tẽpore Albigenses, aliiq. peruersæ doctrinæ magistri, importunius Ecclesiæ pacem turbabant, & succrescentes spinæ vitiorum semen à cælesti satore sparsum malignè suffocabant, duo illa mundi lumina atq. ornamenta, Dominicus & Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt per se, & per filios suos hęreticorum frænarẽt impetum, errorum radices euellerent, vitia tollerent, mores componerent, deniq. vniuersum terrarũ orbẽ admirabili vita atq. doctrina

Vvassila.

Ferdinandus à Castillo li. 1. Cronic.

na

na illuminarent, atq. ad Dei amorem accenderent. Quemadmodũ à sanctissimis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filiis, quotidie fieri videmus. Religiones eæ quæ militares vocantur, iis tẽporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata, atq. oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimùm, qua de agimus Iesu Societate. Nã cùm Martinus Lutherus Monachus, vnà cùm suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorẽ exuisset, & sacrilegas atq. incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudẽtissimè celebrasset, signum in Ecclesiam Catholicã sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites conscripsit, deniq. omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemiis ad arma concitauit. Sequuti Lutherũ è vestigio sunt homines prophani, perditi, seipsos amantes, superbi, elati, & rerum nouarum cupidi. In iis, magno numero Poëtę leues, Oratores garruli, Grãmatici fuerũt arrogantes: qui versibus, cantilenis, rythmis, comœdiis, declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, ceremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuecti sunt. Magnus deinde grex sese Luthero adiunxit Sacerdotum Monachorumque: qui quòd infirmis oculis clarissimã Religio-

Coclæus, Surius, Fontanus.

bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, vt sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suę propugnatorem opponeret. Hoc diuinæ bonitatis proprium est. Hæc est certissima ratio diuini consilij. Nunquã Ecclesiam suam deserit Deus; sed vbi maximè oppugnatur, fortissimos excitat defensores. Sic Simoni Mago Simonem Petrum Apostolorum Principem, Ario Athanasium, Nestorio Cyrillum, Iouiniano, Vigilãtio, Eluidio Hieronymum, Mani & Pelagio Augustinũ, aliis Hæresiarchis, atq. fidei hostibus, alios clarissimos defensores opponit. Ex quo prudẽter est ab Ecclesiasticę historię scriptoribus animaduersum, quo die Pelagius in Anglia natus est, vt tenebras errorum mundo offunderet: eodem ipso die, Ecclesiæ lumen Augustinum in Africa emicuisse, vt impij ac nefarij hominis caliginem depelleret, & vniuersam Ecclesiam luce sua collustraret. Quo tẽpore Albigenses, aliiq. peruersæ doctrinæ magistri, importunius Ecclesiæ pacem turbabant, & succrescentes spinæ vitiorum semen à cælesti satore sparsum malignè suffocabant, duo illa mundi lumina atq. ornamenta, Dominicus & Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt per se, & per filios suos hęreticorum frænarẽt impetum, errorum radices euellerent, vitia tollerent, mores componerent, deniq. vniuersum terrarũ orbẽ admirabili vita atq. doctri-

Vuassila.

Ferdinandus à Castillo li. 1. Cronic.

na illuminarent, atq. ad Dei amorem accenderent. Quemadmodū à sanctissimis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filiis, quotidie fieri videmus. Religiones eæ quæ militares vocantur, iis tēporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata, atq. oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimùm, qua de agimus Iesu Societate. Nā cùm Martinus Lutherus Monachus, vnà cùm suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorē exuisset, & sacrilegas atq. incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudētissimè celebrasset, signum in Ecclesiam Catholicā sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites conscripsit, deniq. omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemiis ad arma concitauit. Sequuti Lutherū è vestigio sunt homines prophani, perditi, seipsos amantes, superbi, elati, & rerum nouarum cupidi. In iis, magno numero Poëtę leues, Oratores garruli, Grāmatici fuerūt arrogantes: qui versibus, cantilenis, rythmis, comœdiis, declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, ceremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuecti sunt. Magnus deinde grex sese Luthero adiunxit Sacerdotum Monachorúmque: qui quòd infirmis oculis clarissimā Re-

Coclæus, Surius, Fontanus.

ligionum , in quibus viuebant,lucẽ ferre non possent,vt licentius libidini fræna laxarent, & in turpissimarum voluptatum cœno voluta-rentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tãtam insaniam impelleret, quasi clibanus igne succensus æstuarunt; & tanquam equi admissarij ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhinnierunt; vxores duxerunt; mulierculas deceptas , & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constuprarunt: & quidem tam impudenter, tam sceleste, vt in nuptiis cuiusdam illorum, Missam etiã composuerint (si sacratissimæ rei nomen , in tam immanem quadrare potest insaniã) execrationibus & blasphemiis refertissimã , in qua incestos & fœdifragos,atq.impuros sacerdotes collaudant, sanctos vocant, à Deo illuminatos prædicant , quod excusso continentiæ iugo, vxorum adhærerẽt amplexibus; & cæteros vt idem faciant,adhortantur. Nẽpe hæretici,cùm vita,factisq́ sunt detestabiles,tum verò ipsa peccandi licentia incredibili atque impudicitia longè etiam detestabiliores . Isti itaq. nefarij atq. perditissimi Apostatæ , cœperunt libertatem prædicare,vt homines peccati seruos efficerent: annuntiare voce Christum crucifixũ , re autem vera Antichristum: deniq. persuadere fidelibus, vt pœnitentiam, crucem , veram Christi imitationem abiicerent, & per omne flagitij ac turpitudinis genus agerentur præcipites. Erat hoc ipso tempore

In nuptiis Carolstadij Fontanus lib. 8.

pore iis vitiis contaminatus, iis morbis confectus mundus, ac tam incurabilibus saucius vulneribus, vt multi hanc doctrinam facilè admitterent, & venenum haurirent suauiter, & tãquam medicamentũ salutare aliis etiam propinarent. Fuerint in iis è fęce Reipub. sutores, cerdones, tinctores, lanij, homines facinorosi, & vulgo infames, & publicè damnati, & ignominiæ notis inusti, qui noui hui⁹ Euãgelij, noui magistri atq. concionatores extiterunt. Quos enim alios huiusmodi doctrina haberet doctores? Imò verò eò progressa est quarundam muliercularũ garrularum atque impudentium audacia, vt abstersa illa, quæ illis innata & propria est feminarum verecundia, & neglecto Apostòli Pauli pręcepto, *1. Tim. 2.* mulierem domi suæ in silẽtio discere iubentis, & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, *Fontanus lib. 5.* in concione de sacra Scriptura dissererẽt, doctissimos Theologos ad certamen prouocarent, assertiones aniles, & theses, seu potiùs deliramenta quædam publicè defendenda proponerent: vt verum sit illud D. Hieronymi: *In epistola ad Paulinum.* Quod medicorum est promittũt medici, tractant fabrilia fabri: sola scripturarũ ars est, quam sibi passim omnes vendicant, scribimus indocti doctiq. poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alij adducti supercilio, grãdia verba trutinãtes, inter mu-

lierculas de sacris literis philosophantur: alij discunt, proh pudor, à feminis, quod viros doceant; & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Hæc ille. Cœpit contagione serpere hoc venenum, & diffundere se quotidie latius Babylonicum hoc incendium, ac vires acquirere magnorum quorundam principum studiis: qui quidem, vel propter ambitionem atq. improbam cupiditatem, & ex bonis Ecclesiasticis magnũ quem sperabant quęstum; vel ad alendas atq. sustentandas quas cũ aliis gerebant inimicitias: vel aliis turbidioribus animi motibus obcæcati, perditorum concionatorum insanias sua potentia, atq. beneuolentia auxerunt: iisq. colore ac prætextu quodam religionis, ad suas ipsorum libidines facilius consequendas, per summum scelus abusi sunt. Et quoniã Deus mala nostra grauiter punire decreuerat: aliis malis maioribus, & magis perniciosis nos inuolui permisit, & omniũ penè maximo, quod hæresis. Itaq. & cruenta extiterunt hoc ipso tempore inter Christianos Principes bella, quæ hæresum atq. errorum sunt faces, & altùm dormientibus pastoribus, & mutis canibus, rapaces lupi tantam stragem (quantam proh dolor videmus) in Christi ouile ediderunt. consequutæq. sunt innumerabiles atq. grauissimæ calamitates ex nouo hoc Euangelio, quæ vniuersam Christianam rempub. acerbissimè afflixerunt, atq deformarunt. ex qui-

quibus nonnullas referam: omnes enim percensere, esset infinitum. Principio, omnes penè errores, atq. pestilētes hæreses, quæ ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, hactenus extiterunt, iamdiu sepultas ab inferis reuocarunt: vix enim ex omnium præteritorum sæculorum memoria, vlla fuit vel opinio tam absurda, vel blasphemia tā impia, vel doctrina tam perniciosa, vel dogma tam insanum, quod infelicissimo nostro tempore non reuixerit, & à Luthero eiusq. discipulis ab orco excitatū non sit. In sanctissimam Trinitatē, in Christi Domini nostri diuinitatē, in Spiritus sancti personam, in beatissimam Matrem, atque immaculatam virginem Mariam, in purissimas angelorum mētes; in sanctos, in animas quæ purgatorij igne expiantur, impuro ore perbacchati sunt; in ipso deniq. inferno, quod mentirentur ac blasphemarent, inuenerunt. Nullū est in Dei Ecclesia sacramētum, quod non peruertant: nulla sacra ceremonia, quam non irrideāt: nulla Apostolica traditio, quam non conuellant: nulla diuinæ scripturæ pars, quam vel non excludant, vel ineptis ac perniciosis translationibus, annotationibus, interpretationibus, non deprauent & corrūpant. Quid dicam de sacrosanctis Conciliis, Spiritu sancto autore atq. inspiratore celebratis? Quid de sanctissimorum Pontificum decretis, publicè à Luthero igne cōsumptis? Quid de doctissimorum atq. beatissimorum Patrum monimentis, qui cælestis vitæ exemplo, atque admi-

De iis lege Nicolaū Sāderum lib. 7. de visibili monarchia, & Surium in historia anni 1561. & Lindanū in exhortatione ad Hollandos c. 12.

admirabili doctrina vniuersam Dei Ecclesiã illuminarunt, & ad Christi Seruatoris nostri imitationem inflammarunt? quæ tanquã antidota & medicamenta salutaria, & eorũ venenatis erroribus omninò cõtraria, impostores isti mutilant, lacerant, deprauant. Mitto quæ dicunt & faciunt, contra summam Romani Pontificis, Christi in terris Vicarij, ac Petri successoris potestatem. Nam veluti latrones ac teterrimi parricidæ, leges ac magistratus odio prosequuntur: sic omnes semper hæretici Romanum Pontificem iudicem pauent, ac perhorrescũt. In summa, nihil est tam sanctum, quod non prophanẽt: nihil tam firmum, quod nõ labefactare conentur: nihil tam certum, tã fixum, tam omnium sæculorum, nationum, Patrum cõsensione in Ecclesia Catholica receptum atq. stabilitum, quod in dubium non vocent, quod non infirment, quod non conuellant. Et quoniam veritas vna semper est, falsitates multæ sunt, & sibi aduersantes atq. contrariæ: tot ex Luthero quasi ex Lernæa Hydria capita extiterũt, tot sectæ atque hæreses prodierũt, vt eas enumerare omnes, sit perdifficile. Nam vel ex vna Anabaptistarũ secta, 12. aliæ sectæ emerserũt, tam inter se pugnantes, vt quibus in vrbibus illæ aliæque similes pestes grassantur, vix domum inuenias, vbi quod maritus credit, credat vxor, & quod paterfamiliâs amplectitur, filius ac famulus sequantur, & quidem tanta inconstantia, vt in ea solùm sint constantissimi,

Federicus Staphylus & Sanderus l. 7. de visibili Mon. eas enumerant.

mi, Euripo omniq. vento mutabiliores. Gerũt prætereà inter se grauissimas inimicitias, & plus quàm Vatiniano odio se inuicem prosequũtur: in eo tantũ cõueniũt, vt Catholicis omnibus bellũ inferãt; vt Christi Ecclesiã iũctis viribus pertinaciter oppugnẽt, & tanquã Samsonis vulpes, segetes Catholicorũ incendãt. Neq. verò satis iis fuit, perniciosos errores excitauisse, & plusquã Cimmerias offudisse tenebras mortalibus, eorũq animas pestilenti doctrina perdidisse, sed in corpora etiã grassati immaniter sunt, & infinitis penè Catholicis vitã hanc mortalẽ violenter eripuerunt, quòd æternam auferre nõ potuissent. [a] Sanctissimi Episcopi, Monachi religiosissimi, Sacerdotes sacrosancti, Virgines honestissimæ, atq. etiam Deo dicatæ, pueri innocentes, senes ætate & canitie venerãdi ab iis mactati sunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dirè, vt noua atq. exquisita tormẽta excogitarent, & omniũ tyrannorum, de quibus fortissimi atq. beatissimi Martyres olim triumpharunt, sæuitiã etiam atq. immanitatẽ vincerent. Legat qui volet nostrorũ temporum historias, quas innumerabilibus reperiet refertas inauditæ crudelitatis exemplis. Quot virgines castissimæ, quibus ab hæreticis vis est illata, quòd fidem Catholicam nollent eiurare, mammillis deinde intra arcarũ vel torculorũ feras compressis, miserrima lentaque morte perierunt! quot sacrarũ familiarũ viri & Sacerdotes hæreticorũ truculentam barbariẽ experti sunt!

Iudic. 15

a Hæc omnia ex Suriȷ historia, maximè an. 1562. & 1566. ex Fõtano, ex Claudio de Sãctis, l. de direptionibus tẽplorũ: ex Sãdero. l. 7. de visibili Monarchia: ex Natali Comite. l. 18. historia: ex Antonio Possevino, Epistola ad Regem Poloniæ.

alij viui in terrā defossi, alij de turribus præcipites deiecti, alij excoriati, alij elixi, aut viui assi, alij cranio clauis trāsfixi, alij in os iniecto puluere tormentario, atq. incenso combusti, atq. in minutissima frusta discerpti? Quoties ex Catholicorum adhuc spirantiū ventribus discissis, atq. inter ipsa gementium piorū viscera iniecto hordeo, equis ipsis insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? Quoties mulierum prægnantium & viuentium vteri secti? eorumq. ob oculos palpitantes fœtus extracti, saxis illisi, aut in ignem iniecti, aut verubus alligati, lento igne tosti sunt? Quis credat vsque adeò hæreticos furiis agitari, omnisq. sensus, atq. humanitatis expertes, vt Sacerdotibus, Deiq. inuiolatis ministris, nares atque aures præciderint, eisque suorum equorum fræna ornarint? & quasi in publica gestarint lætitia, magna pompa, feritate, triumpho? Quis religiosissimis atq. sanctissimis senibus pudenda membra amputasse, coxisse, in os ingessisse, mādu care eos incredibili impuritate atq. violentia coëgisse? Hęc tamen & alia iis peiora, à Caluinistis in Gallia nostra ætate perpetrata sunt. Quod si hæc perditorum hominum feritas atq. insania in homines tantū sæuiret, nostro tantū sanguine suam insatiabilē rabiem exsaturaret: grauiter quidem, sed minus tamen esset dolendū. Sed proh nefas, Deo, Diuis, sacris omnibus bellum infert, cælum terræ miscet, & gigantum more pugnat cum Deo. Templa in Diuorum hono-

honorem Deo dicata prophana fecerunt: calices, vasa, vestes sacras, baptismi aquam, sacræ vnctionis oleum, sanctorum virorū ossa polluerunt, violarūt, dissiparunt. Quis possit narratione complecti, aut enumerando percensere templa incensa, & solo æquata? monasteria virorum & feminarum direpta atq. euersa? sacrarum rerum omnium instrumēta proculcata, atq. per summam ignominiam irrisa? beatissimorum virorum atq. in cælo cū Deo iam regnantium reliquias disiectas & cōculcatas? Quo furore ac rabie, SS. Episcoporum corpora Irenæi, Hilarij, Martini, Aniani, Th. Cantuariensis, Bonauenturæ, & aliorum exusserunt; in cineres redegerunt? in flumen præcipitarunt? Diuorum imagines demoliti sunt; cruces etiam, & Christi in cruce pendentis simulachrum flammis tradiderūt? Sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quòd augustissimam atq. diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sępenumero indignissimè tractarūt? Quis est tam stupidus, qui hìc nō excitetur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens, non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus idcirco Deū hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & cō-
niue-

niuere, quòd in ſceleſtiſſimos atque flagitioſiſſimos homines animaduertere non poſſit. Non eſt hic, non eſt defectus potētiæ, ſed bonitatis exceſſus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, ſed ad ignoſcendum faciles: probat fidem noſtram, dat infinitæ clementiæ ſuæ certa argumenta, expectat vt corrigat, præſtolatur peccatores, vt ſanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obſtinati animi peruicacia tardius quidem, ſed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem, ſupplicij grauitate compenſare. Hic enim quem tam impiè ac nefariè ab hæreticis noſtri temporis accipi atq. tractari videmus, ille idem eſt Dominus, qui Ozam percuſſit & occîdit, quòd incautè ac minus reuerenter Arcam teſtamēti tetigiſſet, quæ tamen figura tantū erat diuini huius Sacramenti. Ille eſt, qui quinquaginta Bethſamitarum millia interfecit, quòd eandem Arcam curioſius aſpexiſſent. Ille eſt, qui omnibus ſæculis atque ætatibus, & noſtris etiam temporibus, clariſſimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouinciis atq. regionibus veriſſimam corporis ſui præſentiam, & diuinitatis tremendam maieſtatē ſæpenumero teſtatus eſt. Ille eſt, qui Iudæos, qui minus pios Chriſtianos iuſtiſſimis grauiſſimisq. pœnis non ſemel affecit, quòd ſe indignè atq. irreuerenter in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento tractaſſent. Et quod in illos præſtitit, præſtare vtiq. poſſet in hæreticos, qui Iudęos perfidia, & tepidos

2. Reg. 6.

1. Reg. 6.

pidos Christianos impietate vincunt. Sed tamen dissimulat Deus & patiēter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immensæ verò illius sapientiæ notissimas. Et quanquam iis quæ retulimus reliqua minora sunt, quid dicam tamen de furtis, latrociniis, prædationibus, rapinis, incendiis, cladibus, quibus per summā iniuriam atque tyrannidem Sathanæ ministri, infinitam hominum multitudinem diuexarunt? Quid loquar de coniurationibus, rebellionibus, tumultibus, dissensionibus, perturbationibus, ciuiū discordiis, quæ simul atq. hæresum pestis exorta est, pacatissimas Prouincias, & florentissima Regna peruagatæ sunt? In Germania, Luthero autore atq. impulsore, rustici contra dominos suos arma ceperunt; tantaq́. est contentione pugnatum, vt rusticorū centū millia occisione sint occisa; tātæ strages factæ, vt in sola Prouincia Frāconia supra 200. castella, & religiosorum hominum monasteria funditus sint euersa. Heluetiorum Cātones (quos vocant) Catholici, pro auita religione, parua manu cum Cantonibus hæreticis, collatis signis dimicarunt, eosq́. & numero & militum virtute fretos, tribus præliis fuderunt, ac profligarunt, & Zuinglium eorū magistrum atque erroris Ducem concremarunt. Magna pars statuū Imperij à Carolo v. Imperatore defecit, delectū habuit, milites conscripsit, exercitum innumerabilem conflauit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania

Surius in historia an. 1525

Surius an. 1531.

nia deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo Duce atq. autore, gloriosam de potentissimis hostibus victoriam reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondam Franciæ regnum perpessum non sit? quàm diuturna & cruenta bella sæpè gesta? quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quãta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclinãte? Quoties homines perditissimi ac nefarij in Reges Franciæ Franciscum I I. Carolum I X. Henricum I I I. conspirarunt? vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimũ atq. potentissimũ regnum vastarent, Catholicam Religionẽ delerent? Quod nisi Deus piorum atq. integerrimorum hominum (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciens, impiorum hostium consilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset; actũ esset de regno illo Christianissimo: in quo tãta fuit, & tam aperta atque nefaria Hugonotorum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, monetamq. auream illum impressisse, in qua hęc erat inscriptio: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quæ inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Frãciæ Reges iniuriosa. Neq. iis contenti, vt nihil ad summam improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantium

Natalis Comes lib. 18. historiæ.

Natalis Comes lib. 19.

zantium miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliã, Hispaniam, Germaniam solicitarent, & auxilia sua pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, intestinis discordiis, atq. tumultibus, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominũ de istiusmodi mõstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationem audire contempserit, quòd diceret Hugonottos tam esse abiectos atq. despicatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, deniq. communis pacis, atq. tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq. probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem prætereà Allobrogum Philibertũ, quòd ex Valle Engronia hæreticos extirpâsset, ne illorum malum perditiones suas latiùs serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tollerẽt In quorum numero est Scotię Rex, quẽ occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quòd Catholica esset, eamq. Anglię Reginæ Elisabethę, ipsius odio flagranti, in potestatẽ tradiderunt. Quæ Elisabe-

Natalis Comes lib. 7.
Idẽ li. 14.
Idẽ lib. 19 & Surius.

ſabetha cùm fœmina ſit, Anglicanæ Eccleſiæ vniuerſæ ſupremum ac ſpirituale caput,ſe dici & haberi vult: & ſerendis diſcordiis,auxiliis ferendis , ſumptibus ſubminiſtrãdis, callidè & aſtutè bellũ aduerſus alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò ſui regni tam implacabili immanitate, atq. feritate ſæuit,vt omnis barbaria ab ea ſuperata videatur. Quis ignorat, quo in luctu iaceat, quanto in mœrore ſit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus ſit oppreſſa,florẽs quondam & feliciſſima Germaniæ inferioris Prouincia?quæ tam graues & acerbæ ſunt, vt ad regna etiam alia longè poſita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhauſta ſunt, populorum victu , vectigalium neruis , ærarij ſanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione conſumptis? Quantum eſt humani ſanguinis, ex quo primum Lutherus claſſicum cecinit, religionis ergô per omnes Chriſtianorũ Prouincias effuſum? Quot depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euerſiones,templorum incendia, cœnobiorum ſpoliationes , populorum ſtrages,clades Prouinciarum, Regnorum excidia ſunt conſecuta?In ipſo vndecim annorũ ſpacio,apud grauem ſcriptorẽ legi, in Gallia & Flandria, quingẽta, & eò amplius hominum millia in bello cæſa. Apud alterum verò vno tãtũmodo anno, qui fuit ſalutis noſtrę 1567. in ſola Gallia ſupra 600. monaſteria incenſa atq. euerſa,& quinq. Sacerdotum, miniſtrorum.

Antonius Poſſeuinus in epiſtola ad Poloniæ regẽ.

Natalis Comes lib. 18.

rumque Dei millia, à sanguinariis istis noui Euangelij concionatoribus, per summã crudelitatem fuisse mactata. Silentio prætereo permultas alias Prouincias graui hæreticorum motu conquassatas atque afflictas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicam religionem vel deleuerint, vel labefactauerint hæ furię atq. pestes. Neq. commemorabo superiorem, atq. inferiorem Pãnoniam, Bohemiam Poloniã, Lituaniam, Daciam, Sueciam, Noruegiam, Hiberniam, aliasq. innumerabiles ad Septentrionẽ Prouincias miserabiliter profligatas, atq. conuulsas; ne modum excedat oratio. Vnum tantũ rei gestæ exemplum referam, quo melius, quæ dicta hactenus sunt, intelligantur. Monasterium ciuitas est Prouinciæ Westphaliæ Metropolis nobilissima: ex ea hæretici Anabaptistę, Sacerdotes omnes, Monachos, Equites honestissimos, atque prudentissimos quosque ciues Catholicos sibi aduersantes violenter eiecerunt, domos diripuerunt, bona compilarunt. Tum furorem quendam, hominem scilicet despicatissimum atq. contempũ Regem creant, diadema cũ ea pompa, atque solennitate omni, quæ in verorum Regum coronatione adhiberi solet, capiti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terram appellatur: vxores plurimas ducit: ex iis vnam præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta in-

Surius in historia an 1534

ſanos, atque fanaticos concionatores, & tanquam Apoſtolos (ſic enim nominabat) varias in regiones ad diſſeminandum impurū ſuum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuoſus. Rex enim vxorem ſuam in medio foro ſecuri percuti iuſſit, quód muliebriter defleret ac lamentaretur miſerias atque calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obſidentium patiebatur. Ipſe autem Rex, capta ciuitate, atrociſsimis tormentis prius dilaniatus, extremo tandem ſupplicio, impietatis atque dementiæ ſuæ pœnas iuſtiſsimas dedit. Satis ne multa mala ſunt hæc? nónne fructus noui Euangelij vberes ſunt atq. copioſi? nō tamen hic finis eſt. Nam præter alia infinita damna, quæ exitioſa iſta prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum eſt, quòd ipſam naturam corruperunt, & laudabiles atque probati ſimos quarundam nationum mores ita peruerterunt, atq. in peius cōmutarunt, vt multi, qui antea honeſti erāt, temperati, ac penè frigidi, ex iſtorum doctrina flagitioſiſſimi atq. profligatiſſimi ſint, & quibuſdam libi linis facibus inflāmati. Qui fidelitate, ac modeſtia olim præſtabant, infideles nunc ſunt, & in fraudem ſemper intenti. Qui virtute atq animi fortitudine, cū hoſte manum conſerere, pedem conferre, & fortiſſimè pugnando vel occumbere, vel vincere ſoliti erant, iam hoſti terga vertere, fugere & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi do-

ctrinæ

ctrinæ studiũ ac sapientiæ floruit, nũc summa literarum est ignoratio. Neq. mirum sanè; semper enim veram religionem, quasi comites quædam, potentia & sapientia sequuntur: sublata autem illa, quæ domina & gubernatrix est; hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequuntur. Vt igitur me ipse colligam, & orationem meam cõtraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorũ doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus bonos non facit; & ex turbido atq. pestilenti fonte, salubris atq. dulcis aqua non fluit. Hæreticorum enim spiritus, licentiæ, blasphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tetrior fuit, atq. detestabilior, omniumq. præteritorum hæreticorum improbitatem atq. impietatem lõgè superat. quod vt manifestum fiat, & sole lucidius cõstet, ipsemet Lutherus non dubitauit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comedisse, atq. etiam disputasse, & Sophisticas, atq. in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cùm contra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatẽ sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusq. cultum atq. venerationem. Vt perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in

Matt. 7. *Iacob. 3.* *Libro de Missa angulari.* *Surius an. 1534*

auguſtiſſimum atque omnium excellentiſſimum Sacramentũ, quas ſuprà attigimus iniurias,& cõtumelias, quaſi riuulos ex Lutheri fonte fluxiſſe. Quanquã ſi quod res eſt proferre volumus, peſtilentem hunc Lutheri ſpiritum, Caluiniſtarum, atque Hugonottorum ſpiritus, impietate, violentia, truculentia, & omni immanitate ſuperat:& non ſolũ in Catholicos, verãq. religionẽ, ſed in vniuerſas ipſas Prouincias, Reſpublicas, Regna, in omne deniq. hominũ genus, pernicioſiſſimus & calamitoſiſſimus eſt, diciq. verè poteſt orbis terrarum incendium. Atq. hæc tanta, quæ aliæ nationes hæreſeôn labe infectæ experiuntur mala, & pacis, atque integræ religionis bona, quibus Hiſpania per Dei gratiam fruitur, vehementer nos excitare atq. commouere debent, vt & magni faciamus hoc tantũ Dei beneficium,& gratias pro eo maximas illi atque immortales agamus. Vtrumq. facient libentius, atq. expeditiuś, quicunq. ex Hiſpanja in alias Prouincias egreſſi, eas Regiones obierũt ac perluſtrarũt, quas effrænatus hæreticorum furor depopulatur & affligit. Poterunt ij minori ſanè negocio hæreſum infinita mala pro rei atrocitate expendere: eaque cum pace noſtra, & publici ſtatus tranquillitate conferre. Debemus etiam conniti quantum poſſumus, & dare operam, vt vitia noſtra corrigamus: ne ſingulare donũ fidei noſtris peccatis perdamus, quod aliæ nationes ſuis peccatis perdiderunt: & dies noctesq. Deum noſtris placa-

re atq. fatigare precibus, vt Philippum Regem Catholicum incolumem felicissimumq. quã diutissimè tueatur: qui pro sua auita atque eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilãtia, maxima inter omnes qui vnquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solũ armis inuictis, & consiliis salutaribus, sed etiam iis sacrorum Patrum excubiis, qui fidei Catholicæ Senatui præsunt, & in perenni quadã vigilia sedentes, hæreticorum furorẽ ab nostris ceruicibus, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationem atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481. in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Vt vel ex hac ipsa tã opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestum, fidei tribunal, hostibus fidei antidotum veneno prouidentissimè opponentis. Nam tametsi cùm primũ hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atq. improuidi, propterea solum institui, vt per illud Hispania Iudæorum atq. Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præterita, præsentia, futura, ab omni æternitate

æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorituros prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione atq. confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atq. perditorum manu ex Orco emersit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiam stellarum partem, ceu draco quidā cadens de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ suæ curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem, penitusq. cōtrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum hæreticorū hostem, Christi imperij amplificatorem. Quod verò Luthero eiusq. filiis decretum erat, cùm reliqua omnia diuina & humana iura peruertere, tum maximè in sacras religiones impetum facere, & Apostolicos viros sanctissimè in eis viuētes euertere, si posset, atque extinguere: vt illis quasi pastoribus atq. canibus è medio sublatis, ipse tāquam lupus sanguinolentus ac ferus, oues Christi raperet impuniùs atq. dispergeret. Incredibili Dei prouidentia factum est, vt noua hęc Societas ad defensionem ipsius fidei potissimū institueretur. Huius ordinis institutum est, alios reliquarū religionum

gionum fortißimos duces ac milites, strenuè pro fide & Christi gloria dimicantes iuuare, & laborantibus opem atque auxilium ferre. Vbi verò aliorũ præsidia desunt, milites suos armatos mittere: qui hostem longius progredi non sinant, furiosum eius impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiãt. Hoc præstat Societas iis in Regionibus atq. Prouinciis potißimũ, quæ hæreticorum armis & astu periculosius infestantur: in quibus videlicet, quòd religiosi alij, qui eas vita & doctrina illustrabant, vel omnino defecerint, vel pauci admodum (& ij quidem prostrati, debilitati & confecti) reliqui sint, necessariò Societas hanc prouinciam cepit, vt tantas Ecclesiæ ruinas pro sua tenuitate resarciret, & hæreticos hostiliter irrumpentes comprimeret: ne exultare in mendacio, & imprudentibus atq. simplicibus triumphum agere de veritate atque religione videantur. Porrò qua ratione hoc Societas præstet, & quo fructu, in nõnullis huius historiæ libris, summatim legere deinceps licebit.

DE FIDEI CHRISTIANAE *apud Indos propagatione.* CAP. XIX.

ET hæc quidem ad coërcendos atque frænandos hæreticos pertinent, & ad sanctißimæ nostræ fidei conseruationem. Iam quæ ad eiusmet fidei propagátionem atque amplificationem attinent (quæ sanè non est

minus

minus vel necessaria, vel admirabilis) hoc capite si placet persequamur. In quam quidem propagationem si oculos intendas, magna te admiratio capiet, infinitam sapientiam Dei, atque prouidentiam hac in re perspicientem: magna rursus grati animi pietas, inexhaustos illius misericordię thesauros considerantem. Nam mihi quidē certè pro miraculo est, noui orbis patefactio ab nostris hominibus inuenti; idemq́. dubio procul iudicabit, qui attentè apud se expenderit: Primū, quot sæcula fluxerunt, ex quo primū contrahendarum rerū vsus esse cœpit inter gentes, commerciūq́. ex nauigandi facilitate, & cōmeandi in alias Prouincias opportunitate. Deinde quàm curiosè clarissimi olim Reges, atq. potentissimi, Prouincias atque Regiones occultas indagauerint, easq́ue suo imperio subiiciendas curauerint: tum quàm incenso studio, atq. exquisita diligentia viri literatissimi, & Cosmographi præstātissmi, in eam curam incubuerint, vt orbis terrarum omnes partes percenserent, diuiderent, distinguerent, nobisq́. depictas atq. expressas ante oculos ponerent. Postremò mortalium insatiabilē auri & argenti cupiditatem, atque opum immēsam sitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. Hæc, inquam, si quis rectè apud se atq. diligenter consideret, admirabitur profectó arcanum Dei cōsilium, qui rem tantam tamdiu occultauit, & nostro sæculo

Pro-

Prouincias innumerabiles, Regna potentiſsima, Reſp. nobiliſsimas, maria immenſa, reregiones inauditas, oras terrarum latiſsimas, orbem denique quodammodo alterum nobis patefecit, pleniſsimum, refertiſsimum auri, argenti, gemmarum, aromatum, odoramentorum, rerum omnium incredibili copia cumulatiſsimum. Tanta enim eſt rerum ad nos ex nouis regionibus aduectarum vis, varietas, pulchritudo, ſalubritas, pretium, vt omnium fidem excedat. Atq. magis admirabitur, ſi quis veſtigia noui orbis, & quaſi indicia quædam apud veteres ſcriptores legat. Nã & in Platone ſub Atlantis nomine, aliqua (licet obſcura) illius ſit mentio: & apertè apud Tragicum Senecam, illis verſibus: Venient annis ſæcula ſeris, quibus Oceanus vincula rerum laxet, & ingens pateat tellus, Typhiſque nouos detegat orbes, nec ſit terris vltima Thyle. Quibus quaſi ſpiritu poëtico afflatus, futura pronuntiaſſe, quibuſdam viſus eſt. Et Carthaginẽſes incognitarum regionum notitiam aliquam habuerũt, & inſulã quandam remotam, deſertam, fertilem inuenerunt: & Phocenſes Gadium incolæ, ex freto Herculeo egreſsi, vento Euro ſecũdiſsimè nauigantes, ad nouas terras appulſi ſunt, quemadmodum ab [a] Ariſtotele memoriæ proditũ eſt. Et Strabo ex Heraclide Pontico narrat, Eudoxium quendam ex Gadibus in Indiam nauigantem, in Æthiopiam perueniſſe. Neq. deſunt qui ſcribant in India quæ ad Occidẽtem eſt,

In Timæo, & Critias.

In Medæa.

a *Lib. de mũdi miraculis.*

Strabo l. 2.

Marin. Siculus in Chronico Hiſpaniæ,

est, Augusti Cæsaris effigiem in auri venis repertam, & Romam, ad comprobãdam rei veritatem, summo Pontifici missam fuisse. Sed hæc atq. alia eiusdem generis argumenta, leuia atq. incerta sunt. Illud certissimũ, Deum (cuius iudicia sunt occulta, cuius cõsilia nulla ratione possunt inuestigari) hoc tantũ miraculum nostris temporibus reseruasse. Tum quod Christiani Imperij fines, Turcarũ potentia, atq. tyrannis impendio, quotidie magis contrahebat: tum quòd hæreticorum furor Catholicam religionem magis ac magis indies deuastabat: tum quòd hoc maximum beneficium Hispaniæ proprium voluit esse: vt ex ea videlicet primi illi explorandi nouas Prouincias autores prodirent: & inuictis potentissimorum atq. felicissimorum Castellæ ac Portugalliæ Regum armis, nouus hic orbis nobis innotesceret, & Christi iugum domitus subiret. Qui nauigationẽ in Indiá, quę orientem Solem spectat, primus tẽtauit, Henricus Ioannis primi Portugalliæ Regis filius fuisse dicitur. Qui vir cùm eruditus esset, & motus cæli, & Planetarum cursus, & Geographię scientia præstans, totum se rerum naturalium studio dedit: & multam in exquirendis atque inuestigandis naturæ arcanis operam posuit. Qua ex indagatione, paulatim sensimque in eam opinionem adductus est, vt ex Lusitania in Indiam nauigari posse crederet. Ad faciẽdum eius rei periculũ, naues ornatissimas suis sumptibus misit, & homines peritos, qui Africę oras

oras explorarunt, maris Atlantici insulas nonnullas incognitas repererunt, fidem Christi annuntiarunt indigenis. Deniq Henrici opera & industria, Matera insula, & aliquot aliæ notæ nostris hominibus esse cœperunt: multiq. populi ad oras eius maris in Occidentali Aethiopia degentes, Christiana religione exculti sunt. Hoc autem præclarum inceptum, & tanti Principis excellentia dignissimũ (in quo ad mortẽ vsq perseuerauit, & vitã Henricus omnem consumpsit.) Ioañes postea II. Emanuel, & Ioãnes III. Lusitaniæ Reges felicissimè prosequuti sunt: & classes suas fortissimis plenas militibus, rebusq. omnibus ad nauigandum instructas, in Brasilã Angolam, Cõgum, Monomotapam, Guineam, Aethiopiam, Sinum Persicum, Diò, Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Iaponem, aliasq. remotissimas prouincias, ingenti ausu ac felicitate miserunt. Quæ quidẽ Oceani immẽsitatẽ nouis atq. inusitatis nauigationibus trãsmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easq. vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atq. cælesti gratia protexit & cõmuniuit, vt ipsi sæpenumero, parua manu, innumerabiles barbarorum copias funderent: & prædicationi Euangelij obstructam atq. interclusam ferro ac virtute viam aperirẽt: & populos incultos & cæcos ad Euangelij splẽdorem adducerent.

rent. Itaq. magno, inusitato, atq. inaudito miraculo, domi nostræ, Iaponios generis nobilitate imprimis illustres iuuenes vidimus, qui sacri baptismatis loti fonte, & Christianis sacris initiati, patrias sedes, amicorum familiaritates, parentum consuetudinem, & ciuium suorum, quibuscum sanguine ac necessitudine sunt cõiuncti, beneuolentiã Christi amori posthabentes, ex Iapone in Hispaniam vsque, anno salutis nostræ 1584. nauigarũt, immensis perfuncti laboribus atq. periculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu Patres, à quibus ad fidem & omnem probitatẽ ab infantia sunt educati, Romam ipsam quasi ad nostræ religionis arcem profecti sunt: vt summum in ea Pontificem, Christi Vicarium, Petri successorem, corã agnoscerent, colerent, venerarentur: eique suo, & Bungi, & Arimæ, & Fiungi Regum consanguineorum suorum nomine, quasi Primitiæ Iaponẽsium Christianorum (qui sanè sunt innumerabiles ab Ignatij discipulis ad fidem conuersi) debitæ obedientiæ munus offerrẽt. Quos Gregorius XIII. Pontifex Max. prudentissimus, admirabili beneuolentia complexus, omniq́. humanitatis atque pietatis officio, ingenti totius vrbis congratulatione, prosequutus est. Existimauit enim sanctissimus Pastor, ad magnã Dei gloriam, atq. adeò ad suam pertinere (neque id iniuria) se Pontifice, Christianum Imperium, non aliis quàm orbis terrarum finibus circumscriptũ: & ad nouas & incognitas nationes,

tiones, & ex omnium hominū memoria hactenus inauditas, sic diffusum ac propagatū, vt per immensos marium atq. terrarum tractus, oues illæ, quæ non erant in hoc ouili, pastorem suum quærerent, vocem eius audirēt, & in illo omnium pastorum Principem adorarent, fieretq. vnū ouile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiam. Ad occasum verò Ferdinandus atque Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Ligure Duce, classes suas ad conquirēdas, suoq. imperio subiiciendas nouas prouincias miserunt. Et Carolus v Cæsar Augustus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara maiorum cœpta vehementiùs auxerunt: & vsq. adeò Hispanici imperij fines propagarunt, vt terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellanorum armis perdomita (si per oram maritimam, & sinuosos anfractus circumlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nonnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantùm, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credimus, si Alphragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigādi peritissimi, 6360. leucas tantummodo numerant, cuilibet cæli gradui 53. passuum millibus in terra attributis, hoc est 18. fermè leucis, si quælibet leuca cōmunis Castellana, tria passuum millia comprehendat. Acciditq. nostro sæculo alterū mi-

raculum, nouum item planè atq. inauditum, quodq. nihil minus habeat vel admirationis, vel ſtuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica diximus. Nauis enim è claſſe Caſtellæ Regum, Ioanne Sebaſtiano Cano Cantabro gubernatore, vniuerſum orbis terrarum ambitum circũlegit, & incolumis Hiſpalim (vnde ſoluerat reuerſa) meritò ſanè Victoria appellata eſt. Vt Dei Opt. Max. maximum in nos beneficiũ agnoſcas, qui quidem, vt tanti boni autor affectorq. fuit, ſic in ipſum laus omnis, atq. excellentiſſimi operis gloria, eſt omnino referenda. Ipſe enim rem maturauit, opportunitatem inuênit, Catholicos Reges permouit, vt profligato iá, ſeu potius cõfecto diuturno, graui periculoſo bello Granatenſi, & ſeruitutis ignominioſæ & acerbiſſimæ (quam 800. fermè annos Hiſpanæ nationes pertulerant) iugo depulſo, & Chriſtiani nominis dignitate in priſtinũ ſplendorem quaſi poſtliminio reſtituta, aliis bellicis curis expediti, rem tantam animo conciperent, ſpe aggrederentur, ſumma felicitate conficerent. Adde, quòd ad patefaciendum nouum hunc orbem, atq. armis ſubigendum, eos adminiſtros adhibuit Deus, quorũ ſiue paucitatem, ſiue animi virtutes, atq. fortunæ ornamenta conſideres, intelliges profectò, non humanis viribus, ſed ſummi atq. ſapientiſſimi moderatoris voluntate, tot tantasq. Prouincias ad Hiſpanum imperiũ aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque extat illuſtrius, ex ipſo.

ipso cursu, atq. ex vberrimo atq. copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutem Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerando percensere nationes multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, impietate idololatras, natura cæcas, vitiis omnibus corruptissimas, ab omni humanitatis sensu tam abhorrentes, vt innocentes mactarent filios, & quasi preciosas victimas Diis suis offerrent: denique quæ dæmonem ipsum pro Deo colerent, cũ illo sæpè familiariter loquerentur, ad eius arbitrium viuerent: ita esse ab errore ad veritatem, ab vmbra mortis ad vitæ lucem, à miserrima seruitute, ad gloriosam animorum libertatem reuocatas, vt Christum Deum ac Dominũ nostrum, Redemptorem agnoscerent, feritatem exuerent, idõla comminuerent, templa diabolo dicata vel euerterent, vel in veri Dei cultum conuerterent, & vitam dignam homine, dignam fide, dignam Christiano pectore viuere inciperent? Quæ tamen omnia nostro sæculo Catholicorum Regum opera diuinitus effecta sunt. Hoc igitur tempore tam opportuno, tam necessario, admirabili ac planè diuino cõsilio, Deus nostrũ elegit Ignatium, vt crucis trophæum in disiunctissimas terras atque Prouincias in ferret, & gentes infinitas, agrestes, ac barbaras, depulsis ignorantiæ, atque infidelitatis tenebris, Euangelij clarissima luce, per filios suos, collustraret. Vt Lutheri falsi prophetę, ac veri impostoris discipuli,

dentibus ſuis frendant & tabeſcăt, quòd quã-do ipſi apud nos tam furiosè debacchãtur, & diuina atq. humana iura omnia violant, fana diripiunt, monaſteria incendũt, cruces Chriſti demoliuntur, Sacramenta euertunt, à beatiſſimo Romano Põtifice ſe ſegregant, ac deficiunt: eodem ipſo tempore in aliis lõgè plurimis atq. maximis regionibus, noua templa vero Deo ædificantur, crucis vexillũ in omnium populorum ſalutem extollitur, ſacroſancta virent Sacramenta, Pontifex Romanus Chriſti Vicarius agnoſcitur, & adoratur. Deniq. hæc ipſa Catholica religio, quam ipſi tantopere extinctam cupiunt, ab ortu Solis ad occaſum, ab Aquilone ad mare prędicatur, viget, effloreſcit. Et Deus ipſe qui in Eurôpa tam multas, tamq́. acerbas ab hæreticis continenter perfert contumelias atq. opprobria: in nouo orbe, hoc ipſo tempore multa, magna, teſtata, admirabilia opera perfecit. Conſtatq́. ad præſentiam Chriſti Domini noſtri corporis in templis collocati, dęmones obmutuiſſe, aufugiſſe, neque deinceps apparuiſſe, aut cum idololatris (vt ſolebant) fuiſſe locutos: plurimosq́. mortales variis atq. inſanabilibus morbis oppreſſos, ſanctiſſimæ crucis cõtactu, aquæ ſacræ aſperſione, piacularib⁹ granis admotis, ab omni ægritudine liberatos. Alios quod irreuerenter minusq́. honeſtè in Eccleſia, vbi Euchariſtia erat, ſe geſſiſſent, multis incommodis, iisq́. grauiſſimis à Deo fuiſſe affectos: multaq́. alia literis conſignata

ſunt,

ſunt, quæ Deus effecit, tum vt hæreticos noſtri temporis (ſi vllam adhuc habent partem ſenſus) ad ſaniorem mentem reuocaret, tum vt gentes cæcas ad veri luminis cognitionem adduceret. Ea quòd infinita penè ſint, neque huius narrationis propria, ſilētio prætermitto: ex vtriuſq. Indiæ hiſtoriis petat licebit, ſi quis eiuſmodi rerum vberiorē cognitionem deſiderat. Quanquam autē Deus Opt. Max. alias fortiſſimorum militum copias, ad præclariſſimam hāc Indorum expeditionē anteà miſit, & in eā ſanctiſſimi multi viri aliorum Ordinū, omnibus viribus, totoq. pectore incumbunt: tamen tam latè patet hic campus, tam ſpacioſa, deſerta, inculta vinea hæc eſt, tam horrida aſpectu, feris frementibus plena, vitiorum monſtris efferata, vt pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quòd militibus aut obſeſſis, aut acriter prœliātibus, noua auxilia magnos animos addūt, magno ſæpè adiumento ſunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quæ Caſtellæ Regibus patet, potiſsimùm dicta ſint: in qua magna ſcilicet ſacrorum hominum vis eſt, eas regiones excolentium. Nam in Orientali India minor eſt operariorum copia, tum quòd Luſitanorum nauigatio longior eſt ac periculoſior: tū quòd bellum cum multis, variis, potentiſsimis Regibus continenter gerendum ſit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tū quòd ea de cauſa Luſitaniæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio ſuo

nondum subiecerint, nec tot sacrorum hominum conuentus constituerint, quot ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducēdos sunt necessarij. Quāobrem in Brassilæa, insulis Malucis, Iapone, aliisq. latissimis atque remotissimis Orientis regionibus, nulli fermè ex aliis regionib⁹ homines sunt, qui propagandæ fidei Christianæ prouinciam, & animarum procuratione susceperint, præterquam Ignatij filij. Quē quidem Ignatium, admirabili prouidētia Deus (vt diximus) peropportuno tempore elegit, atq. Ecclesiæ suæ acrem defensorem constituit. Neq. poterit sanè quisquā de diuino cōsilio dubitare, qui Societatis ab ipso Ignatio per vniuersum terrarum orbem disseminatæ fructus atq. vtilitates prudenter expenderit: quiq. ardens quoddam atq. incensum vitam pro Christo profundendi & sanguinem, nostrorum desiderium perspexerit: & vel assiduas, vt in longinquas & barbaras nationes mittantur, preces; vel alacrem, cùm sponte à Præpositis mittuntur, obediētiam, quo mortem pro fidei amplificatione oppetendi præclaram occasionem, nanciscantur. Non enim satis habent, vita & doctrina aut furentibus hæreticis sese obiicere, aut mortificationem D.N. Iesu Christi semper in corpore suo circumferre, vt infideles salutem ac vitam consequātur. Sed cùm intelligāt nullum magnificentius atq. illustrius ab hominibus Euangelio tribui posse testimonium, quàm si pro

illius veritate sanguinem ipsum profundant, omni ratione faciendum sibi putāt, vt pro illo vitam potissimū reddant, qui vitam suam pro nobis omnibus in cruce obtulit Patri. Septuaginta septē Patres ac fratres nostri (quod ego quidem sciam) ab hæreticis & Gentilibus pro Christi fide interempti sunt ad annū vsque 1585. quo hæc scribimus. Ex iis 24. variis in locis, ac temporibus ab infidelibus, vel Mahumetanis, vel Gētilibus, exquisitis tormentorū generibus occisi sunt. Quorū Dux ac Princeps Pater Antonius Criminalis fuit, qui à Badegis, ad Cauri promontorium orās, & in genua procumbens, oculis ac manibus sublatis in cælum, telis transfixus est, anno salutis nostræ 1549. Quo eodem anno & loco, Pater Alfonsus Mendez capite cæsus, martyrij gloriam est assequutus. In Brassilæa Prouincia, Petrus Correa, & Ioānes Sosa nostræ Societatis fratres, anno 1554. à Caribæis hominibus feris ac barbaris, sagittis orātes confixi ac perempti sunt. Eodem ipso anno, alius ex nostris Patribus in Orientis Solis India, primū quidem semiustus, posteà etiam veneno sublatus est. Apud Malucas verò insulas, anno Domini 1558. à Mahumetanis P. Alphonsus à Castro tractus, raptatus per aspera loca, ac præcipitatus est. Quid dicam de Patre Gonsaluo Sylueira, viro cum genere, tum sanctitate nobilissimo? qui cum Monomotapæ Regem ad Christi fidem conuertisset, illius præuaricantis iussu, & peruersorū homi-

num consiliis inducti, Domini nostri Iesu Christi in cruce pendentis effigiem manibus tenens, fune in collum eius iniecto tractus, & crudelissimo mortis genere (quam ipsemet prædixerat) necatus est, anno 1561. P. Franciscus Lopez, & alij duo fratres nostri Cochino Goam iter habentes, à Mauris, Christiani nominis inimicissimis, intercepti, telis transuerberati perierũt anno Domini 1567. In ea Occiduæ Indiæ parte, quæ Florida nũcupatur, tres Patres, Societatis Iesu filij, Petrus Martines, Baptista Segura, Ludouicus Quiros, ac sex alij fratres ad prædicandum Christi fidem in eas oras profecti, à sanguinariis illis hominibus trucidati sunt. Atque omnium nouissimi anno 1583. in Salsetana regione, quæ à Goa ciuitate atque insula freto tantũ disiuncta est, quinque alij eandem martyrij palmam sunt adepti. In quorum numero fuit P. Rodolphus Aqua viua Ducis Atrij, Claudij Aquæ viuæ Societatis nostræ Præpositi Generalis fratris filius, & Cardinalis Aquæ viuæ germanus frater. Alij 53. hæreticorum odio & crudelitate felices euaserunt, & summam erga se diuini amoris beneuolentiam experti sunt: nam vnus & quinquaginta, quòd ad Catholicam, Apostolicam, atque Romanam fidem gentibus nuntiandam nauigarent, capti ab hæreticis, atque dirè interfecti sunt. Horum omnium antesignanus P. Ignatius Azebedo fuit, vir non tam maiorùm sanguine, quam suo pro

Chri-

Christo fuso clarissimus. Qui cùm in Prouinciam Brassilæam nauigaret, vt in ea Præpositi Prouincialis, & præconis Euangelici munere fungeretur, à pyratis Gallis Caluinistis, Duce Iacobo Soria, captus, odio sanctissimæ fidei Catholicæ ipse atque alij 38. Societatis filij, eiusdem propositi socij & pietatis comites, non vno mortis genere, sed vno tamē spiritu omnes absumpti sunt anno 1570. Quos pari fide, constantia, & felicitate, insequenti anno imitati sunt 12. alij, qui P. Petro Diaz Duce, cùm eandem nauigationem & causam suscepissent, à Ioāne Claudio Hugonotto Gallo, extremo supplicio affecti sunt. Nec sanè defuerunt fortissimi milites, qui quòd Catholicam fidem mordicus tenerent, acriter defenderent, sapienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in modum prius excruciati, atque immanissimis tormentis dilacerati, beatissimo exitu, gloriosam de perfidia victoriam reportarunt. Eiusmodi fuerūt clarissimi Christi martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cottamus Angli, Societatis Iesu illustrissimi filij, qui anno 1581. & 1582. pro Apostolica atque Romana fide, ab Elisabetha Angliæ Regina atrociter mactati sunt. Quamobrem, quis non admiretur consilium Dei? Quis non suspiciat illius prouidentiam? Quis immensam erga mortales charitatem non redamet? infinitam benignitatem gratissimi animi pietate non colat? lau-

dibus efferat? obsequiis veneretur? qui minimæ huic Societati & martyrum præsidia dedit, & ornamenta? Nimirum vt hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatij, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacrorum hominum cœtus, quos in Catholica Ecclesia, alij sanctißimi Patriarchæ diuinitus instituerunt ac fundarunt. Qui quidem religiosi cœtus viris abundant perfectißimis, qui omnibus tormentis corpora sua obiecerunt, læti denique atque alacres, se dilaniari atque occîdi pro Christi nomine paßi sunt: neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiam nostro. Testes sunt strenui Christi athletæ Carthusiani, qui propterea quod vnum Ecclesiæ Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octauo Angliæ Rege raptati, suspensi, exēterati, membratim dissecti, elixi, in stipitem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternam sublati sunt. Testes sunt etiam multi alij sanctißimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij, qui eandem coronam nostra ætate sunt adepti in Gallia furore hæreticorum, qui noui sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & gloriosus in sæcula, qui munitißima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitauit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia; de hæresi, fidei inte-

integritate; de morte, ceruicibus datis; denique de teterrimis hoſtibus, fuſo pro Euangelio ac veritate ſanguine, ampliſsimè atque honeſtiſsimè triumphant. Neque enim fieri poteſt, quin iis Ducibus, ac fortiſsimis militibus, ſancta Eccleſia omnes contra ſe perfidia atque feritate inſtructas acies (quod ſemper hactenus fecit) profliget ac diſsipet, atque hoſtes ſuos audacia elatos retundat, & tumore inflatos comprimat: & vel obfirmatos, & in prauitate ſua pertinaces deſpiciat, vel humiles, ſuumque errorem agnoſcentes, benignè ſuſcipiat.

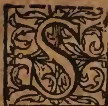
VITAE

VITÆ IGNATII LOIOLÆ

LIBER TERTIVS.

IGNATIVS PRAEPOSITVS *Generalis eligitur.*

CAPVT PRIMVM.

OCIETATE à Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil Patres priùs habuerunt, quàm vt Præpositum crearent eum, qui vniuersæ Societati præesset, cuiusq. spiritu ac prudentia omnia tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tũ fermè erat: Franciscus Xauier, & Simon Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad conuentum Imperialem Vormatiẽsem cum D. Ortizio profectus, in Germania; Iacobus Laines Parmæ erat, Brixiæ Claudius Iaius, Senis Paschasius, in Calabria Nicolaus Bobadilla: ipse Ignatius, Salmeron, & Ioannes Codurius Romæ remanserant. Lutetiæ prætereà iuuenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, iam tum in literarũ studiis versabantur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob causam missi. In ipsa verò vrbe, duodecim ferè ad Patres acces-

accesserant:habitabamu q. arctè sanè,& perangustè, ex aduersum vete is templi in conducta domo,malè materiat ,& ruinosa, quæ ad noui templi ædificationem sublata est. Et quod ego ex exiguo illorum erã numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societatę, & ab Ignatij latere(vt dixi)non discedebã, consequentes res non quasi auditor,sed vt spectator, & præsens, ac certissimus testis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum statu,euocati sunt Romam, qui ex decẽ Patribus in Italia erãt: omnesq. sub Quadragesimã anni 1541. venerunt,prętet vnum Nicolaum Bobadillam, quem Bisiniani fructuosè laborantem, summi Pontificis imperium retinuit. Diutius autem rẽs differri non potuit, quòd idem Pontifex paulò pòst,aliquot alios ex Patribus varias in Prouincias dimittere statuisset. Per Quadragesimæ ergo tempus Ignatius, Laines,Salmeron,Claudius, Paschasius, & Codurius, ad Præpositi generalis electionẽ conueniunt:rebus agitatis, statuunt, vt triduũ in oratione ponant, silentium hac de re inter se seruent: tum suum quisq. suffragiũ manu sua scriptum adferat,quo sensus cuiusque, ac volũtas declaretur. Post triduum rursus coëunt: suffragia sua cum absentium Patrum suffragiis, quæ illi aut scripta reliquerãt,aut postea miserant,coniungunt:post tertium itẽ diem, omnibus omnium tum præsentium,tum absentium sententiis Ignatius Præpositus Generalis renuntiatur. Hic ille,cũ ad parendum magis,

magis, quàm ad imperandū, se ex animo paratum ostendisset, ad socios, Ego fratres, inquit neq. hoc munere dignus sum; neq. verè idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipse regere nescio, alios quomodo regā? Quod ego vérè sincereq́ue coram Deo ac Domino nostro dum considero, dum præteritæ vitæ meę peruersos habitus, & præsentis peccata, & miserias multas diligenter mecum ipse reputo: facere nō possum, vt quod vos mihi onus imponitis, in me recipiam. Quare id vos, quæso, boni cōsulite, & de integro, per tres alios quatuórve dies, rem totam Deo commendate ardentius, vt diuino illius afflatu ac impulsu, in Patrem eū potissimū ex omnibus eligamus, qui optimè omnium Societatem sit vniuersam gubernaturus. Patres, principio quidem Ignatio aduersantur: sed acquiescere tandem coacti, tempus ad denuò deliberandū sumūt. Quatriduo interposito, rursus conueniunt: sed eadem animorum consensione, Ignatius Præpositus Generalis eligitur. Tum ille, ne aut omnibus vnus obsisteret, aut quod sibi non satis conueniens iudicabat, munus susciperet: Ego, inquit, meo cōfessario rem totam permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina aperiam: illi animi mei morbos, corporisq́ue ægritudines exponam: quibus auditis, si ille tamen Christi Domini nostri nomine, vel mandauerit mihi, vel consiliū dederit, vt tantū onus subeam, tunc denique obtemperabo. Hìc reliqui obstrepere, ac reclamare, & satis

esse

esse exploratam Dei voluntatẽ, dicere; Ignatiumq. vrgere, ne diutius humilitatis obiectu rem producat, ne Deo repugnare videatur. Cùm autem de sententia ille dimoueri non posset, tandem vt id fiat, quod volebat, inuiti decernunt. In cœnobio D. Petri, quod in mõte aureo Fratrum Minorum est, triduũ omnino fuit, in hanc rem vnam toto pectore incumbens. Et quidem nondum cõdita Societate, ejusdẽ cœnobij F. Theodosio, viro sanctitate ac prudentia singulari, confessus est. Post confessionem igitur, ipso lætissimæ Resurrectionis Iesu Christi die, confessarium Ignatius, quid videatur, rogat: ille, videri sibi ait, Ignatium Spiritui sancto resistere. Tum Ignatius hominem obsecrat, attẽtiùs vti rem totam expendat, & Deo commendet, ac tum demum ad reliquos Socios, quid sentiat, referat. Fecit ille quod rogabatur. Patribus refert, sibi videri omnino, vt Ignatius Societatis gubernationem accipiat: ille, maxima omnium gratulatione, se facturũ dicit. Sextam feriam à Pascha, proximam ad x. Kalend. Maij constituũt, quo die & septẽ vrbis insigniora templa, & illorum stationes obeãt, & in diui Pauli, à turba vacuo & peropportuno loco, singuli professionem suam emittant: quod & factum in hunc modum est. Ad diui Pauli cùm peruenissent, & peccata sua confessi inuicem breuiter essent: Ignatius in sacello beatę Mariæ (in quo sacratissimum Iesu Christi corpus tum asseruabatur) rem sacram facit: cùm ad per-

perceptionem Dominici corporis vētum eſt, altera illud manu in patena tenēs, altera profeſſionis formulam, ad ſuos cõuerſus, vota ſua iis verbis clara voce prounciauit: ¶ Ego Ignatius de Loiola; promitto omnipotenti Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vicario, coram eius Virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, perpetuam paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini noſtri Ieſu, & in eius conſtitutionibus declaratis, ſeu delarandis contentam. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas: rurſus promitto me curaturũ, vt pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eãdem Bullam, & conſtitutiones. Percepto ab Ignatio Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore & ſanguine: quinq. Patres alij ante ſumptionē Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis ſeruato, profeſſionem ſuam emiſerunt, cuius formula ſic habet: ¶ Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, caſtitatē, & obedientiam, iuxta formã viuendi in Bulla Societatis Domini Ieſu, & in eius conſtitutionibus declaratis, ſeu declarandis, contentã. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas. Rurſus promitto me obediturum circa eruditionem

nem puerorum in rudimētis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisq. illius templi locis piè sanctéq. obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum principum ossa condita sunt, Patres consistunt; ibi mutuo sese, amanterq. complectuntur: animos suos magis deuinciunt: & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluētibus lachrymis, Deo Opt Max. gratias agunt, quòd quæ ipse inchoasset, dignatus esset perficere; quodq. diem illum videre ipsis licuisset, quo se holocaustū in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouinciis collectos homines, in vnum corpus coalescere voluisset. Porrò Magister Ioannes Codurius eo die singularem quandam, atq. eximiā deuotionem sensit, & vsqueadeò vehementem Dei consolationem, vt illam, quominus efferuesceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere posset. Itaq. illum per vias ambulantem audiebamus magnis vocibus complentem cælum, & ad Dominum sic clamantem, vt præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quasi se ex custodia hac breui educendum, animo præsagiret. nam hoc ipso anno, qui primus ex decem post Ignatium professionem emiserat, primus omnium ad 4. Kalend. Septembris decessit è vita. Hic Pater in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademq. ætate qua ille, mortuus est, cùm ipso quoq. B. Ioannis natali die, Sacerdotij di-

gnita-

gnitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis confessionibus apprimè exercitatus, tractandisq́. proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaq. singulari: ex qua re magnam apud summos viros autoritatem erat cōsequutus. Eius mortui anima cælum intrare cuidam precanti cōspecta est, clarissima gloriæ circumfusa luce, Angelorum q́. permixta choris, quod Ignatius ad Fabrū scripsit. Qua verò hora mortuus est, ipsemet Ignatius qui ad D. Petri Montorij pro illo sacrificaturus pergebat, in Pōte Xisti, repentè quasi horrore quodā perfusus restitit, & ad comitem suum Baptistā Violæum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERALATVS *initia.* CAP. II.

PRæpositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius cœpit grauiter constituere, quæ tum ad vniuersæ Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atq. vt quo altius ascenderat, eo se gereret submissius, exemploque suo omnes ad veræ humilitatis studium prouocaret, culinam statim est ingressus: in eaq. permultos dies, & coquum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cœpit, tam accuratè ac seriò, vt quasi nouitius aliquis, sui tantùm profectus causa facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie & magnæ

illi

illi occurrebant) liberè atq. integrè eiusmodi officiis vacare non poterat: ita tempora diuidebat, vt & negociis grauioribus adesset, & & culinæ tamen non deesset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies continenter fecit: plurimiq. ad eum audiendum veniebant quotidie, neq. tam pueri quàm viri, & feminæ, indocti, doctique. Et cum pia potiùs quàm docta diceret, & impolitis, atq. impropriis verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumq. animos mouebant, nō ad inanē plausum, atq. admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaque cùm finem dicēdi fecisset Ignatius, permulti se ad Sacerdotum pedes gemebundi aduoluebant: ita commutati animis, dolòreque cōmoti, vt præ lacrymis & singultibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi sæpè affirmauit. Neq. mihi tamē hoc nouum aut admirabile videtur, cum ea quæ tum vidi, memoria repeto. Namq. memini, ea energia Ignatium, atq. spiritus feruore, verba facere solitum, vt flagrare charitate ipse, & ardentes diuini amoris faces quodammodo iaculari videretur: vt etiam illo tacente, vultus ipse, & totius oris inflammatio incendere facilè auditores posset, eorumque animos quocunq. vellet, impellere. Atq. vt Dei in illo lo-

quentis virtus, simulq́ Ignatij humilitas, suiq́ue contemptus magis eluceat, illud nō prætermittam. Hoc ego tempore puer eram, repetebamq́. postridie, quæ pridie Ignatius docuisset. Cùm autem dubitarem, ne præclaræ sententiæ, & ad mores hominū pietate confirmandos maximè vtiles, minus contortæ ferrentur, obscurarenturq́. verborū improprietate, Ignatiū monui, vt curam aliquam in expoliēda oratione poneret. Et ille, qua erat humilitate, & incredibili modestia præditus, blandè ac suauiter, Bene (inquit) mones, obserua (amabo) diligenter me dicentē; & quicquid vitiosum videbitur, notato, vt me corrigas. Feci postridie, Ignatius quod iusserat, calamo notare cœpi linguæ Italicæ errata. Porrò tā multa occurrebant, vt nō partē aliquā, sed totā orationē Hispanismis perpurgādam iudicarē. Itaq. emendatione desperata, annotare desij, & quid accidisset, ad Ignatiū retuli. Tum ille, qua solebat vultus hilaritate, Quid (inquit) Petre faciemus Deo? quasi diceret, nemo potest aliquid accipere, nisi ei datum fuerit desuper: ego autem à bonorū omnium largitore, non plus, quàm quod vides, accepi: conferam tamen in eius laudem hoc quidquid est, quod vt Deo redderem, ab ipso accepi. Itaque sermo eius & prædicatio eius, non in persuasibilibus humanæ sapiētiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. Neque enim Regnum Dei in sermone est, sed in virtute.

1. Cor. 2.

FRANCISCVS XAVIER IN INdiam proficiſcitur, Simon in Luſitania remanet. CAP. IIII.

HOc eodem anno 1541. 7. Aprilis, Magiſter Frãciſcus Xauier ex portu Vlyſſipponenſi in prætoria naui, qua Martinus Alfonſus Soſſa Pręter vehebatur, feliciter in Indiam ſoluit. Magiſter autem Simon in Luſitania remanſit, remanendi autem cauſa eiuſmodi fuit: Dum idoneam in Indiam nauigandi tempeſtatem ambo expectant, ne otioſi interim eſſent, pro ſua conſuetudine, homines ad veræ pietatis ſtudiũ excitare incipiunt, & in his præcipuam Luſitaniæ nobilitatem: & vitæ exemplo, piiſque monitis plurimum profecerunt. Qua de cauſa ex aulicis viri nobiliſſimi Regem ipſum docent, quanta in hominibus virtus ac prudentia ſit: monentque ſecũ cogitet, nũ in Luſitania vtiliores eiuſmodi homines, quã in India, futuri ſint. Quod noſtri ſubodorati, ad Ignatium ſcribunt, quid præſentiant: vereri ſe, ne Regis autoritate, contra Summi Pontificis mandata in Luſitania diutiùs hærere cogãtur. Ignatius cùm id egiſſet, vt Pontifex rem totam intelligeret, eamq. Pontifex Regi liberam reliquiſſet, eos per epiſtolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam eſſe: itaq. Regi per omnia obtẽperent: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (ſi Rex fortè ſcire velit, quid ipſe ſentiat) videri, vt Franciſcus in Indiam proficiſcatur: Simon in Luſi-

tania remaneat: quod vtique consilium Rex probauit. Hæc sunt disseminatæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

ALFONSVS SALMERON ET *Paschasius Broetus in Hyberniam legantur.* CAP. IIII.

HOc item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum perampla potestate, nuntij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniam missi sunt. Qua potestate castè, prudēterq. vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Angliæ potētia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studuerunt: fidei Christianæ dogmata imperitis explicarunt: pecuniam neque exegerunt vnquam, neque sponte oblatam acceperunt: si quid mulctæ nomine imperassent, id totum egenis tribuebatur, ipsi nihil penitus attingebant. Atq. hac sobrietate vitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquandiu versati, in Galliam redierunt, quòd aditū veritati clausum, & insidias à perditis quibusdā hominibus sibi fieri comperissent, qui eorū vitam pretio Anglis mercatoribus addixerant, vt eos Henrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus diuinitus effugerant. Certior factus de periculo Summus Pontifex, iusserat quidem, vt illi se in Scotiam transferrēt, cum eadem potestate:

sed

ſed cùm illa Prouincia, peſſimè aduerſus ſedem Apoſtolicam iam tum affecta eſſet, animiq. nobilium ab illius reuerẽtia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad ſe reuocauit. Itaq. Lutetia iter in Italiam ſuis ipſi pedibus, tenuiq. pecunia, Apoſtolici nuntij ſunt ingreſſi. Et cùm bellum in Hiſpaniam Gallia inſtrueret, quaſi ſpeculatores Lugduni intercepti, in vincula coniiciuntur: à Cardinalibus Turonenſi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & viatico equiſq. benignè donati, Romam ad Ignatiũ remittuntur. Intereà Faber cum D. Ortizio in Hiſpaniam hoc ipſo anno 1541. eſt profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, profeſſione edita, in Germaniam, Pont. Max. iuſſu, miſſus eſt. Et vt ex iis, quæ diximus, perſpici poteſt, ex quo à Summo Pontifice confirmata noſtra Societas eſt, vix anno vertente in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam diſſeminatam illam videre licet.

DE COLLEGIIS CONIMbricenſi, & Goenſi, ac Romana domo. CAP. V.

HOc rerum ſtatu, Ioannes III. Luſitaniæ Rex, vt Indorum ſaluti conſuleret, miſſo ad Indos Franciſco Xauier, alios ex noſtris, qua ratione in annos ſingulos poſſet mittere, cogitauit: Collegiumque noſtræ Societati decreuit omnium primus inſtituere,

quod illius propagãdæ in Lusitania, quasi seminarium esset. Quare ad celebrem Conimbricensem Academiam à se fundatam, nostrum quoq Collegium adiecit: cuius collegij propagatio, & soboles, origo reliquorũ in Lusitania collegiorum est. Ad quod quidẽ constituendum, Ignatius ex nostris, qui & Romę erant, & Lutetiæ, in Lusitaniam adolescentes aliquot, virosq. probatissimos, anno 1541. & 1542. ad Simonem misit. Mittebãtur autem nostri id temporis ab Ignatio (vt obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc ferè modũ: Pedibus suis peregrinabantur: non vno omnes habitu, sed semper vili: mendicato viuebant: in hospitali pauperum domo, vbi eius erat copia, dormiebant. Si quando vel victus ex eleëmosyna deesset, vel lectus, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reseruata. In plateis, pro loco & tempore concionabantur: hortabantur quoscunq. nacti erant, ad detestationem vitiorum, ad confessionem, orationemq́ue, & veræ pietatis cultum: egredientes hospitium armabat oratio: ingrediẽtes excipiebat. Diebus Dominicis, qui Sacerdotes non erant, aut sæpius etiam confitebantur, & communicabant: inter ipsos summa pax, summa concordia: & quod mirabilius est, in magnis laboribus, magna alacritas, animusq. semper lætus, &, præ laborandi pro Christo, patiendiq. desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestiis aut periculis cogitans. Imbecillus qui

qui maximè in ambulando erat, antecedebat alios, vt quod ille poterat, ad id se valentiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebant, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quò nostri, si quid in via accidisset, sese reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & seruabatur diligenter, vt si quis fortè morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidem tempus, reliqui omnes consisterent: sin diuturnior fore videretur, vnus certè remaneret, qui ad ægrotũ subleuandum videretur aptissimus. Hũc in modum, illis initiis, nostri Roma mittebantur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hispaniam: hoc modo in Lusitaniam vsque profecti sunt, qui Collegij Conimbricensis fundamenta iecerunt qui benignè à Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro Collegio parãtur, Vlyssippone aliquandiu commorati, domus sancti Antonij initium etiã fecerunt. Sed etiam in India, simulatq. Francisci Xauier virtus & prudẽtia tractari ab hominibus illis, & agnosci cœpta est, vberes protulit ex se fructus, vt suo loco dicam. Anno enim statim 1542. Goę, quæ ciuitas Regia est, & Indicarũ omnium, quæ Lusitano Regi parent, metropolis, Collegium quod ad alendos Gentilium filios ad Christi fidem conuersos, atq. educandos, Lusitanorum liberalitate, iam tum fuerat informatum, nostris datum est: vt eorum ipsorum puerorum ad pietatem informandorum cu-

in D. Andreæ templum incidit, curam quidem animarum habens, sed à pastore suo desertum, & feminæ custodiæ cōmissum. Cuius rei indignitate permotus Pontifex eiusdem Philippi monitu, illud nostris decreuit adiungere, qui in vicino Beatæ Mariæ templo, omni pietatis officio, Romanū populum ad benè beateq́. viuendum excitabant. Paucis post diebus, huic Pontificis decreto reclamatum à multis est. Sed Archintus vir prudens, atq. acris animi magniq́., eorum conatibus vehemēter restitit, & verissimis grauissimisque rationibus persuasit Pontifici, ratum vti suum decretum haberet, nostrisq́. in tradita iam possessione permanere liceret. Itaq. hoc ipso in templo D. Andreæ domus, quam incolimus, anno 1543. ædificari cœpta est. Porrò animarum cura vtriusq. templi, Sanctæ Mariæ de Strata, & Sancti Andreæ, ne impedimento nostris esset, autoritate Pontificis cum redditibus in Ecclesiā Sancti Marci vicinam ac percelebrem, translata est.

PATAVINVM COLLEGIVM.
CAP. VI.

PEr idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à summo Pontifice Venetias est P. Iacobus Laines, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cùm strenuè suo fungeretur munere, in Andreā Lippomanum, Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virum Patritium ac religiosum incidit,

cidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumq́; perspiciens, & Societatis nostrę institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cum Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiã Prioratum Diuæ Magdalenæ, ordinis hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorũ cõtra Turcas à Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionẽ conferre decreuit: & dum res à summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solùm futuri beneficij spe, sed præsentis etiã vtilitate frueretur. Itaque Roma missi Patauium ab Ignatio sunt, anno 1543. qui cum Ioanne Polanco, & Andrea Frusio (iam tum in Patauina Academia studiis literarum operam dantibus) sese coniungerẽt, & Collegij fundamenta ponerent. Anno deinde 1546. impetratus à Paulo III. Pontifice Maximo Prioratus est, ac sedis Apostolicæ autoritate, Collegij vsibus in perpetuum consecratus. Sed anno 1548. nostris, vt in possessionem mitterentur, à Senatu Veneto petentibus, quidã sanguine Priori Andreæ maximè coniunctus, vehementer obstabat: & vt erat Senatoria dignitate, & opibus inter suos præstans, facilè Iacobo Laini, & Alfonso Salmeroni, rem curantibus, aduenis, ignotisq. hominibus, & pauperibus negotium exhibebat. Accidit etiam, vt aliquando in Senatum ingressi, vt suæ postulationis ratio-

perceptionem Dominici corporis vētum eſt, altera illud manu in patena tenēs, altera profeſſionis formulam, ad ſuos cōuerſus, vota ſua iis verbis clara voce prounciauit: ¶ Ego Ignatius de Loiola; promitto omnipotenti Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vicario, coram eius Virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, perpetuam paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini noſtri Ieſu, & in eius conſtitutionibus declaratis, ſeu delarandis contentam. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas: rurſus promitto me curaturū, vt pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eādem Bullam, & conſtitutiones. Percepto ab Ignatio Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore & ſanguine: quinq. Patres alij ante ſumptionē Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis ſeruato, profeſſionem ſuam emiſerunt, cuius formula ſic habet: ¶ Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, caſtitatē, & obedientiam, iuxta formā viuendi in Bulla Societatis Domini Ieſu, & in eius conſtitutionibus declaratis, ſeu declarandis, contentā. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas. Rurſus promitto me obediturum circa eruditionem

nem puerorum in rudimẽtis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisq. illius templi locis piè sanctéq. obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum principum ossa condita sunt, Patres consistunt; ibi mutuo sese, amanterq. complectuntur: animos suos magis deuinciunt: & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluẽtibus lachrymis Deo Opt Max. gratias agunt, quòd quæ ipse inchoasset, dignatus esset perficere; quodq. diem illum videre ipsis licuisset, quo se holocaustũ in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouinciis collectos homines, in vnum corpus coalescere voluisset. Porrò Magister Ioannes Codurius eo die singularem quandam, atq. eximiã deuotionem sensit, & vsqueadeò vehementem Dei consolationem, vt illam, quominus efferuesceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere posset. Itaq. illum per vias ambulantem audiebamus magnis vocibus complentem cælum, & ad Dominum sic clamantem, vt præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quasi se ex custodia hac breui educendum, animo præsagiret. nam hoc ipso anno, qui primus ex decem post Ignatium professionem emiserat, primus omnium ad 4. Kalend. Septembris decessit è vita. Hic Pater in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademq. ætate qua ille, mortuus est, cùm ipso quoq. B. Ioannis natali die, Sacerdotij di-
 gnita-

gnitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis confessionibus apprimè exercitatus, tractandisq. proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaq. singulari: ex qua re magnam apud summos viros autoritatem erat cōsequutus. Eius mortui anima cælum intrare cuidam precanti cōspecta est, clarissima gloriæ circumfusa luce, Angelorum q. permixta choris, quod Ignatius ad Fabrū scripsit. Qua verò hora mortuus est, ipsemet Ignatius qui ad D. Petri Montorij pro illo sacrificaturus pergebat, in Pōte Xisti, repentè quasi horrore quodā perfusus restitit, & ad comitem suum Baptistā Violæum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERALATVS *initia.* CAP. II.

PRæpositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius cœpit grauiter constituere, quæ tum ad vniuersæ Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atq. vt quo altius ascenderat, eo se gereret submissius, exemploque suo omnes ad veræ humilitatis studium prouocaret, culinam statim est ingressus: in eaq. permultos dies, & coquum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cœpit, tam accuratè ac seriò, vt quasi nouitius aliquis, sui tantùm profectus causa facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie & magnæ illi

illi occurrebant) liberè atq. integrè eiusmodi officiis vacare non poterat: ita tempora diuidebat, vt & negociis grauioribus adesset, & & culinæ tamen non deesset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies continenter fecit: plurimiq. ad eum audiendum veniebant quotidie, neq. tam pueri quàm viri, & feminæ, indocti, doctique. Et cum pia potiùs quàm docta diceret, & impolitis, atq. impropriis verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumq. animos mouebant, nō ad inanē plausum, atq. admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaque cùm finem dicēdi fecisset Ignatius, permulti se ad Sacerdotum pedes gemebundi aduoluebant: ita commutati animis, dolòreque cōmoti, vt præ lacrymis & singultibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi sæpè affirmauit. Neq. mihi tamē hoc nouum aut admirabile videtur, cum ea quæ tum vidi, memoria repeto. Namq. memini, ea energia Ignatium, atq. spiritus feruore, verba facere solitum, vt flagrare charitate ipse, & ardentes diuini amoris faces quodammodo iaculari videretur: vt etiam illo tacente, vultus ipse, & totius oris inflammatio incendere facilè auditores posset, eorumque animos quocunq. vellet, impellere. Atq. vt Dei in illo lo-

quentis virtus, simulq́ Ignatij humilitas, suiq́ue contemptus magis eluceat, illud nō prætermittam. Hoc ego tempore puer eram, repetebamq. postridie, quæ pridie Ignatius docuisset. Cùm autem dubitarem, ne præclaræ sententiæ, & ad mores hominū pietate confirmandos maximè vtiles, minus contortæ ferrentur, obscurarenturq. verborū improprietate, Ignatiū monui, vt curam aliquam in expoliēda oratione poneret. Et ille, qua erat humilitate, & incredibili modestia præditus, blandè ac suauiter, Bene (inquit) mones, obserua (amabo) diligenter me dicentē; & quicquid vitiosum videbitur, notato, vt me corrigas. Feci postridie, Ignatius quod iusserat, calamo notare cœpi linguæ Italicæ errata. Porrò tā multa occurrebant, vt nō partē aliquā, sed totā orationē Hispanismis perpurgādam iudicarē. Itaq. emendatione desperata, annotare desij, & quid accidisset, ad Ignatiū retuli. Tum ille, qua solebat vultus hilaritate, Quid (inquit) Petre faciemus Deo? quasi diceret, nemo potest aliquid accipere, nisi ei datum fuerit desuper: ego autem à bonorū omnium largitore, non plus, quàm quod vides, accepi: conferam tamen in eius laudem hoc quidquid est, quod vt Deo redderem, ab ipso accepi. Itaque sermo eius & prædicatio eius, non in persuasibilibus humanæ sapiētiæ ver-
1. Cor. 2. bis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. Neque enim Regnum Dei in sermone est, sed in virtute.

FRANCISCVS XAVIER IN INdiam proficiſcitur, Simon in Luſitania remanet. CAP. IIII.

HOc eodem anno 1541. 7. Aprilis, Magiſter Frăciſcus Xauier ex portu Vlyſſipponenſi in prætoria naui, qua Martinus Alfonſus Soſſa Prętor vehebatur, feliciter in Indiam ſoluit. Magiſter autem Simon in Luſitania remanſit, remanendi autem cauſa eiuſmodi fuit: Dum idoneam in Indiam nauigandi tempeſtatem ambo expectant, ne otioſi interim eſſent, pro ſua conſuetudine, homines ad veræ pietatis ſtudiũ excitare incipiunt, & in his præcipuam Luſitaniæ nobilitatem: & vitæ exemplo, piiſque monitis plurimum profecerunt. Qua de cauſa ex aulicis viri nobiliſſimi Regem ipſum docent, quanta in hominibus virtus ac prudentia ſit: monentque ſecũ cogitet, nũ in Luſitania vtiliores eiuſmodi homines, quã in India, futuri ſint. Quod noſtri ſubodorati, ad Ignatium ſcribunt, quid præſentiant: vereri ſe, ne Regis autoritate, contra Summi Pontificis mandata in Luſitania diutiùs hærere cogãtur. Ignatius cùm id egiſſet, vt Pontifex rem totam intelligeret, eamq́. Pontifex Regi liberam reliquiſſet, eos per epiſtolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam eſſe: itaq. Regi per omnia obtẽperent: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (ſi Rex fortè ſcire velit, quid ipſe ſentiat) videri, vt Franciſcus in Indiãm proficiſcatur: Simon in Luſitania

tania remaneat: quod vtique consilium Rex probauit. Hæc sunt dissemínatæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

ALFONSVS SALMERON ET *Paschasius Broetus in Hyberniam legantur.* CAP. IIII.

HOc item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum perampla potestate, nũtij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniam missi sunt. Qua potestate castè, prudẽterq. vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Angliæ potẽtia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studuerunt: fidei Christianæ dogmata imperitis explicarunt: pecuniam neque exegerunt vnquam, neque spontè oblatam acceperunt: si quid mulctæ nomine imperassent, id totum egenis tribuebatur, ipsi nihil penitus attingebant. Atq. hac sobrietate vitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquandiu versati, in Galliam redierunt, quòd aditũ veritati clausum, & insidias à perditis quibusdã hominibus sibi fieri comperissent, qui eorũ vitam pretio Anglis mercatoribus addixerant, vt eos Henrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus diuinitus effugerant. Certior factus de periculo Summus Pontifex, iusserat quidem, vt illi se in Scotiam transferrẽt, cum eadem potestate:

sed

ſed cùm illa Prouincia, peſſimè aduerſus ſedem Apoſtolicam iam tum affecta eſſet, animiq. nobilium ab illius reuerẽtia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad ſe reuocauit. Itaq. Lutetia iter in Italiam ſuis ipſi pedibus, tenuiq́. pecunia, Apoſtolici nuntij ſunt ingreſſi. Et cùm bellum in Hiſpaniam Gallia inſtrueret, quaſi ſpeculatores Lugduni intercepti, in vincula coniiciuntur: à Cardinalibus Turonenſi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & viatico equisq́. benignè donati, Romam ad Ignatiũ remittuntur. Intereà Faber cum D. Ortizio in Hiſpaniam hoc ipſo anno 1541. eſt profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, profeſſione edita, in Germaniam, Pont. Max. iuſſu, miſſus eſt. Et vt ex iis, quæ diximus, perſpici poteſt, ex quo à Summo Pontifice confirmata noſtra Societas eſt, vix anno vertente in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam diſſeminatam illam videre licet.

DE COLLEGIIS CONIMbricenſi, & Goenſi, ac Romana domo. CAP. V.

HOc rerum ſtatu, Ioannes III. Luſitaniæ Rex, vt Indorum ſaluti conſuleret, miſſo ad Indos Franciſco Xauier, alios ex noſtris, qua ratione in annos ſingulos poſſet mittere, cogitauit: Collegiumq́ue noſtræ Societati decreuit omnium primus inſtituere,

quod illius propagādæ in Lusitania, quasi seminarium esset. Quare ad celebrem Conimbricensem Academiam à se fundatam, nostrum quoq; Collegium adiecit: cuius collegij propagatio,& soboles, origo reliquorū in Lusitania collegiorum est. Ad quod quidē constituendum, Ignatius ex nostris, qui & Romę erant,& Lutetiæ, in Lusitaniam adolescentes aliquot, virosq. probatissimos, anno 1541.& 1542. ad Simonem misit. Mittebātur autem nostri id temporis ab Ignatio (vt obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc ferè modū: Pedibus suis peregrinabantur: non vno omnes habitu, sed semper vili: mendicato viuebant: in hospitali pauperum domo, vbi eius erat copia, dormiebant. Si quando vel victus ex eleëmosyna deesset, vel lectus, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reseruata. In plateis, pro loco & tempore concionabantur: hortabantur quoscunq. nacti erant, ad detestationem vitiorum, ad confessionem, orationemque,& veræ pietatis cultum: egredientes hospitium armabat oratio: ingrediētes excipiebat. Diebus Dominicis, qui Sacerdotes non erant, aut sæpius etiam confitebantur,& communicabant: inter ipsos summa pax, summa concordia: & quod mirabilius est, in magnis laboribus, magna alacritas, animusq. semper lætus, &, præ laborandi pro Christo, patiendiq. desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestiis aut periculis congitans. Imbecillus
qui

qui maximè in ambulando erat, antecedebat alios, vt quod ille poterat, ad id se valentiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebant, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quò nostri, si quid in via accidisset, sese reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & seruabatur diligenter, vt si quis fortè morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidem tempus, reliqui omnes consisterent: sin diuturnior fore videretur, vnus certè remaneret, qui ad ægrotũ sublevandum videretur aptissimus. Hũc in modum, illis initiis, nostri Roma mittebantur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hispaniam: hoc modo in Lusitaniam vsque profecti sunt, qui Collegij Conimbricensis fundamenta iecerunt qui benignè à Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro Collegio parãtur, Vlyssippone aliquandiu commorati, domus sancti Antonij initium etiã fecerunt. Sed etiam in India, simulatq. Francisci Xauier virtus & prudẽtia tractari ab hominibus illis, & agnosci cœpta est, vberes protulit ex se fructus, vt suo loco dicam. Anno enim statim 1542. Goę, quæ ciuitas Regia est, & Indicarũ omnium, quæ Lusitano Regi parent, metropolis, Collegium quod ad alendos Gentilium filios ad Christi fidem conuersos, atq. educandos, Lusitanorum liberalitate, jam tum fuerat informatum, nostris datum est: vt eorum ipsorum puerorum ad pietatem informandorum cu-

ram susciperent, & venientes suos ex Lusitania fratres exciperent, & accolas Societatem ingredi volentes probarẽt: essetq. Collegium illud Christianæ fidei hostibus quasi propugnaculum quoddam oppositum. Multum ex humili ducta principio duo hæc Collegia, Conimbricense & Goense creuerunt: Nam ad 200. Conimbricense ex nostris continet: Goense ad 120. & in vtroq. disciplinæ omnes ingenuę, quę quidẽ à Theologo non sint alienę explicantur: & quidquid apud Indos à nostris gestum est; quicquid apud Iaponios, Sinas, Persas, Aethiopes, & alias innumerabiles nationes, veri Dei ignoratione cæcas effectũ, ex his duobus Collegiis profectum est maximè. Ex quo intelligimus Collegiorum, quę in vniuersa Societate constituta hactenus sunt, primum omnium tenere locum Conimbricense, Regis Lusitaniæ munificentia iã tum informatum, posteà verò etiam perfectum. Collegiorum dico; nam Romana domus reliquæ Societatis parens est: ex qua, vt ex matrice quadam ciuitate, Ignatij opera & consilio, Coloniæ deductæ in diuersas terras, & propagatæ sunt. Quæ quidẽ domus Romana cum ipsa Societate nata est: Siquidem exeunte anno 1540. templum Beatæ Marię (vt vocant) de Strata, Petri Codatij industria & beneficio nobis additum est. Hoc autẽ templum humile tunc fuit ac perexiguum, sed cùm confluentes ad verbũ Dei populos propter eius angustias non caperet, multis posteà addi-

additamentis auctum est: atq. diuersis tẽporibus varias in formas commutatum, donec anno 1568. Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Sapientissimi Pontificis nepos, ac S.R.E. Vicecancellarius, Princeps excellenti autoritate, eximiaq. prudentia, qui Societatem nostrã ab ipso eius exordio singulari patrocinio complexus est, vt bene mereretur de suis ciuibus, atque adeò de vniuersa Ecclesia Dei, & aui sui Põt. Max. maximum in ordinem nostrum beneficiũ immortalitati consecraret, & præstantem suam in nos beneficentiam testatam relinqueret, templum amplum, magnificum, pulcherrimum, à fundamentis excitare cõstituit, regio sumptu, opere præclaro, structura mirabili, in quo mortuus conderetur. & quidem meritò, vt quoniam Farnesiorum familia, Societatis nostræ constituendæ princeps fuit, ipse qui eiusdem familiæ decus ac lumen est, in eo templo, atq. in ea professorum domo, quæ ipsius Societatis caput ac parens est, principem locum obtineat. Anno verò 1543. templum sancti Andreæ peropportunum ac propinquum, opera ac studio Philippi Archinti, Seleuciarũ Episcopi, ac summi Pontificis, tunc in alma vrbe Vicarij, & de vniuersa Societate optimè meriti, ipsius Pontificis summi decreto adiunctum est. Nam Philippus iussu Põt. Maximi cùm obiret vrbis omnes Ecclesias, ac lustraret, vt earum sarta tecta tueretur, & ea quæ ad cultum earum, atq. ornatum pertinerent,

in D. Andreæ templum incidit, curam quidem animarum habens, sed à pastore suo desertum, & feminæ custodiæ cõmissum. Cuius rei indignitate permotus Pontifex eiusdem Philippi monitu, illud nostris decreuit adiungere, qui in vicino Beatæ Mariæ templo, omni pietatis officio, Romanũ populum ad benè beateq́. viuendum excitabant. Paucis post diebus, huic Pontificis decreto reclamatum à multis est. Sed Archintus vir prudens, atq. acris animi magniq́., eorum conatibus vehemẽter restitit, & verissimis grauissimisq́ue rationibus persuasit Pontifici, ratum vti suum decretum haberet, nostrisq́. in tradita iam possessione permanere liceret. Itaq. hoc ipso in templo D. Andreæ domus, quam incolimus, anno 1543. ædificari cœpta est. Porrò animarum cura vtriusq́. templi, Sanctæ Mariæ de Strata, & Sancti Andreæ, ne impedimento nostris esset, autoritate Pontificis cum redditibus in Ecclesiã Sancti Marci vicinam ac percelebrem, translata est.

PATAVINVM COLLEGIVM.
CAP. VI.

PEr idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à summo Pontifice Venetias est P. Iacobus Laines, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cùm strenuè suo fungeretur munere, in Andreã Lippomanum, Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virum Patritium ac religiosum incidit,

cidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumq; perspiciens, & Societatis nostrę institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cum Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiã Prioratum Diuæ Magdalenæ, ordinis hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorũ cõtra Turcas à Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionẽ conferre decreuit: & dum res à summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solùm futuri beneficij spe, sed præsentis etiã vtilitate frueretur. Itaque Roma missi Patauium ab Ignatio sunt, anno 1543. qui cum Ioanne Polanco, & Andrea Frusio (iam tum in Patauina Academia studiis literarum operam dantibus) sese coniungerẽt, & Collegij fundamenta ponerent. Anno deinde 1546. impetratus à Paulo III. Pontifice Maximo Prioratus est, ac sedis Apostolicæ autoritate, Collegij vsibus in perpetuum consecratus. Sed anno 1548. nostris, vt in possessionem mitterentur, à Senatu Veneto petentibus, quidã sanguine Priori Andreæ maximè coniunctus, vehementer obstabat: & vt erat Senatoria dignitate, & opibus inter suos præstans, facilè Iacobo Laini, & Alfonso Salmeroni, rem curantibus, aduenis, ignotisq. hominibus, & pauperibus negotium exhibebat. Accidit etiam, vt aliquando in Senatum ingressi, vt suæ postulationis ratio-

tationem exponerent, penè exſibilarentur: quod illo Patrū conſeſſu, homines ſpecie habitúque contemnendi, indigni viderentur. Sed ſilentio tandem impetrato, cauſaq. ab Iacobo perorata, magna omnium conſurrectio facta eſt, & perhonorifica compellatio: cùm in homine prudentiā, & dicendi vim, modeſtiamq́ue admirarentur. Sed cùm difficultates perrumpere noſtri non poſſent: neque aduerſarij potentiſſimi conſiliis obſiſtere, ad Ignatium Laines ſcripſit, quo loco res eſſet: petiitq́ue vt ad illam conficiendam, felicemq. exitum à Domino impetrandum, ſacratiſſimum Miſſæ ſacrificiū offerre Deo dignaretur. Fecit Ignatius quod rogabatur, ipſo die natali Beatæ Mariæ, Iacoboq. reſcripſit: Feci quod rogaſti: eſto bono animo, nec te hæc res ſolicitum habeat, ſed confectam puta. Nec fefellit euentus. Octauo poſt ſacrificiū die, frequens Senatus ea de re habitus eſt, & omnibus omnium ferè ſententiis, poſſeſſio noſtris adiudicata. Permirus autem illius Reipub. peritis videbatur, & inuſitatus, tātus frequentiſſimi Senatus, pro peregrinis, aduerſus ciuem conſenſus. Atque vt eiuſmodi euentus Deo, non hominibus tribueretur; quo die relatum ad Senatum de hac re eſt, probatiſſimi Senatores, qui noſtras partes agebant, eo die in Senatum non venerunt: ne quid homines ſibi de diuina laude decerperent, & nos non hominibus, ſed Deo niti, diſceremus: qui etiā ſalutaria effecit, quæ in perniciem ab aduer-

ſariis

ſariis parabantur. Nam cùm iactata de nobis, qui in Collegio Patauino eramus, multa ab aduerſariis eſſent, vt nos in periculi ſuſpicionem adducerent, Senatus decreto in noſtram vitam inquiſitum diligẽter eſt: eaq. à quibus mandatum erat, inuẽta & ſcripta ſunt ad Senatum, quæ nos ſuſpicione liberarent, & Societatem noſtrã probitatis teſtimonio commendarent. Eodẽ anno 1542. in Galliã Belgicã noſtri, non tã ſua volũtate quã neceſſitate quadã, ſunt ingreſſi. Nã cùm bellũ inter Carolũ v. Imperatorẽ, & Franciſcũ Galliarũ Regẽ repentè exarſiſſet, Hiſpani omnes, Flãdrique, qui in Gallia verſabãtur, Gallia excedere iuſſi ſunt: quo tẽpore, quindecim ſexdecímve de Societate, partim Itali, partim Hiſpani, Lutetiæ Pariſiorũ literis dabamus operã. Ex quibus, vt Regio edicto ſatisfieret, Italis Lutetiæ remanẽtibus, Hiſpani in Belgicã, amicã Prouinciã, duce Hieronymo Domeneco, ac moderatore, profecti, & ſtudia literarum in Louanienſi academia ſumus proſequuti. Ibi verò tantùm exemplo à noſtris, & Franciſci Stradæ Latinis concionibus effectum eſt, vt multi ſtudioſi, egregiique adoleſcentes, & viri doctrina atque autoritate nobiles, noſtrum inſtitutũ auidè arriperent: quos Magiſter Petrus Faber ab Hiſpania reuerſus, ex ſuperiore Germania in inferiorem deſcẽdens, ſuis conſiliis poſteà confirmauit. Et hoc quidem propagatæ in Prouincia Belgica Societatis ſemen & origo eſt.

CON-

CONFIRMATVR DENVÒ A *Pontifice Maximo Societas, & augendi numeri fit potestas* CAP. VII.

ANimaduertens igitur Ignatius nō modo præclaros adoleſcētes ad Societatem animum adiicere, verùm etiam viros graues atq. eruditos, Collegiaque, in quibus alerentur, inſtitui, magnum fructum à ſuis edi: neque tamen ſibi per ſummi Pontificis decretum licere, omnes qui à Deo vocarentur, in Societatē, profeſſione edita cooptare, à Chriſti Vicario contendit, vt Societatē ipſam denuò confirmare dignaretur, dilatareq́ cōtractum illum ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione, noſtris admittendis circumſcpſerat. Quod vtiq. Ponti-
Lib. 2. Cap. 17. fex (ſicut dictum eſt) anno 1543.. pridie Idus Martias, magna voluntate fecit: cùm patres noſtros, vita, doctrinaque ſua, vberes Eccleſiæ Chriſti fructus tuliſſe intelligeret, vberiores etiam laturos ſperaret. Ex quo tempore, magnum Societas noſtra incrementū cepit. Intereà, cùm ſemē illud, quod Petrus Faber ac Iacobus Laines in Parmenſi ſolo ſparſerant, feliciter adoleſceret, multiq́. eſſent Sacerdotes, illorū ſtudio diſcipuli, Socij voluntate, qui, quod illi plantarant, ipſi rigarent atque excolerent, & Parmæ magna pietatis acceſſio quotidie fieret: inimicus homo per cōcionatorem quendam hæreticum zizania ſuperſeminare conatus eſt: qui multa impia, atque hæretica ex ſuggeſto iactauit: & Sacerdotes

tres illos,quorum vitam,doctrinamq. obstare sibi intelligebat,falsi criminis inuidia onerare aggressus est. Itaq. grauis in illos(quamuis prorsus innoxios) quos Comtemplantes vocabant, tempestas coorta est; quæ in nostrum etiam nomen erupit. Nam etsi illi beneuolentia tantũ nostri erãt, & imitatione magis, quàm professione : in nos tamen quasi in autores, conferebatur culpa, aut nobiscum certè communicabatur. Ignatius igitur curauit in primis, vt summus Pontifex,quod Parmæ gestũ erat, intelligeret. Qua re permotus (vt par erat) grauiter Pontifex,& aliis contagionibus malorum admonitus,quæ in nonnullis Italiæ ciuitatibus serpere quotidie magis nũciabantur : ex vniuerso Cardinalium Collegio sex omnino delegit, qui summa cum potestate in hæreticos inquirerent, & in perenni quadam vigilia aduersus Ecclesię hostes essent. Quod præclarum inuentum, non vrbi solùm, sed Italiæ etiam vniuersæ extitit salutare. Illud etiam acriter pugnauit Ignatius, vt, quæ in Sacerdotes illos coniiciebantur, ea iudicio excuterẽtur, ac proferrẽtur in lucem, ne qua ex silentio infamiæ nota illorum vitæ, nostroque nomini inureretur: quod, multis repugnantibus atque obnitentibus, tandem vicit. Ergo illi, sententia pronuntiata à Ludouico Milanesio, Protonotario Apostolico, ac Vicelegato, omni criminis suspicione liberati sunt.

COLLEGIVM COMPLVTENSE.

CAP. VIII.

EX eorum numero, quos Roma ab Ignatio, anno 1541. ad Conimbricense Collegium constituendum missos fuisse diximus, Franciscus Villanoua fuit. Qui cùm ex longi itineris laboribus, incommoda vteretur valetudine, medicorum consilio, & patrum nostrorum voluntate, vt cælum mutaret, Complutum venit. Vbi vtcunq. ex morbo confirmatus, sedem, Ignatij iussu, fixit: & homo natu grandis, ad Grammatices studium aggressus, verborum inflexiones atque nominum meditari cœpit, & puerilia rudiměta studiose deuorare. Quo in labore duos annos posuit, summa inopia & tolerantia, rerumque humanarum contemptione; sed pari vel hominum admiratione, vel fructu. Nam homo literarum rudis, conditione humilis, ignotus nomine, doctissimos grauissimosq. viros, in nobilissima Academia consuetudine ita sibi deuinxit, vt spiritū hominis, prudentiáq; admirati, ad illum de rebus suis referrent, illum sibi magistrū exercendæ pietatis adsciscerēt, illum ducem sequerentur: plusq. illi autoritatis apud bonos adderet virtutis opinio, quā inopia adimeret doctrinæ. Adiūcti sunt paulò post tres alij, quorum exemplo commoti Scholastici nonnulli, ad nostræ institutū Societatis animū applicuerunt. Qui quidē molestiis perfuncti sunt multis, & rei nouitate, & falsi criminis suspicione cōmotis. Qua suspicio-

cione nostri, cognita veritate, publico. M. Velæ Academiæ Rectoris testimonio liberati sunt. Resq. cùm aliorum benignitate, tum verò Doctoris Vergaræ in primis, Canonici Conchensis studio ac beneficentia eò progressa est, vt commodum numerosumq́. Collegium Compluti habeamus. Ex quo lōgum sanè esset enumerare, quot vel maximis ingeniis adolescentes, præstantique scientiæ, ac virtutis spe, vel viri sapientiæ prudentiæque laude clari, Societatem nostram sint ingressi. Vt mihi quidem Complutense Collegium, principium constituendæ propagandæque in Hispaniarum prouinciis Societatis, & quasi seminarium præcipuum fuisse videatur.

IGNATIVS IN VRBE PIEtatis opera instituenda curat.

CAP. IX.

SEd non modò domesticarum rerū, & vniuersæ Societatis solicitudinē gerebat Ignatius, verùm etiam curæ & cogitationis suæ, quam poterat partem, in externorum vtilitates deriuabat. Quamobrem multa, quæ consuetudine inoleuerant vitia, abolenda, multa in vrbe instituēda curauit: quæ cū hominum essent salute coniuncta, illud in primis, vt Decretalis Innocentij III. hominum vitæ maximè necessaria & salutaris, instauraretur: qua nimirum cauetur, ne medici corpori curando manum prius admoueant, quàm ęgrotantis anima confessione curata sit: mitigata *Cap. Cum infirmitas de pæn. & remiss.*

tamen illius decreti seueritate, eaq́. moderatione adhibita, vt vno atq. altero die medicus ægris adesse possit; tertio verò nullo modo, nisi priùs confessi sint. Quod quidem decretum sanctissimus Pius Quintus, sui Pontificatus initio, seuerioribus etiā legibus in perpetuum sanxit. Præterea cùm in vrbe tanta Iudæorum esset turba, nullus tamē locus erat, quò se reciperent ij, si qui fortè, quod super cor eorum adhuc positum est, Dei misericor-
2.Cor.3. dia sublato velamine, ad Christi lucem sese conuerterent. Nulli doctores certi, qui illos ad Ecclesiæ gremium venientes erudirent: nulli reditus ad subleuandam eorū inopiam constituti. Ergo ne tantus periret fructus, eos ex nostris angustiis, domi nostræ aliquot annos sustētare, erudire, & in certo genere vitæ collocare, non dubitauit Ignatius: multiq́. ex Iudæis vel charitate nostrorum allecti, vel exemplo suorum commoti, ad Christum conuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerūt Iudæorum primarij, qui ad Christianam fidem amplificandam, momenti plurimum at-
Act.18. tulerunt. Vehementer enim reuincebant Iudæos, ostendētes per scripturas, esse Christum Iesum. Verùm ne hæc vtilitas exigui tēporis esset, in eam rem diligentiam suam nauauit Ignatius, vt locus in vrbe constitueretur, qui Catechumenis recipiendis esset, sustentandisq́ue accommodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. Et quo mollior illis ad Christum via esset, à Paulo III. Pont.Max.

impetrauit, ne quid suarum rerum amitterēt, néve detrimento Christi fides iis esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: imò verò Iudæorum liberis, ad Christum contra parētum voluntatem venientibus, bona ipsorum omnia integra omnino essent. Et quæ ab illis vsuris fuissent parta, quorum iusti domini ignorarentur, atq. iccirco per manus Ecclesiæ essent in pios vsus conuertenda, Iudæis ipsis ad sanctissimam Religionem conuersis, in suscepti baptismatis gratiam tribuerētur. Ad quæ illud etiam deinceps à Iulio III. ac Paulo III. prçclarè additum est, vt singulę Italiæ Iudæorum Synagogæ, certam pecuniæ summam, ad eos alendos, qui ex Iudaica perfidia euadunt, huic Catechumenorū domui quotannis impendant. Multaq. alia ad illos vel inuitandos, vel in Christi fide retinendos, sapientissimè constituta sunt. Ex quo magnus aditus apertus est ad illius gentis salutem, multique se ex reliquiis & fæce illa Israël ad Christum adiunxerunt. Ad hæc, magna Romæ muliercularum earum visebatur multitudo, quæ ex prostitūta pudicitia quæstum faciebant (maior enim per id tempus, morum in vrbe licentia, quæ sanctissimorum Pontificum vigilantia, seueris posteà legibus compressa est) & vrbs ipsa meretriciis sordibus obsolescebat: erantq. istiusmodi mulierculaturum nonnullæ, quæ diuino instinctu, cuperent aliquando se, ex impura illa flagitiorum voragine, in portum salutis recipere. Ad

quas alendas, Diuæ Magdalenæ (cõuersarum vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuę se religioni consecrẽt, & illius limen eo animo ingrediãtur, vt ex illo pedem nusquam efferre constituant: quo minus latè patent eius Cœnobij fructus. Nam permultæ ex iis nuptæ sunt, quæ hoc perfugio excluduntur: quibus tamen locus aliquis dandus est, quo se recipiant, dum maritis recõcilientur, vt à vitæ honestate, quam petũt, absit periculum. Porrò aliæ emergere quidem ex fæcibus illis vellent: sed non continuò se diuturnæ pœnitentiæ dedere: neque si vt pessima fugiant paratæ sunt, sectari iccirco optima concupiscunt: quibus receptũ ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, vt omnium saluti consuleret: & ne qua esset, quæ victus quærendi difficultatem suæ turpitudini prætexeret, locum peropportunum instituendum curauit, quod omnium esset commune perfugium. Cùm igitur hoc suum laudabile & præstantis operis cõsilium principibus multis viris, ac feminis cõmunicasset, quorum autoritate, ac benignitate conficeretur: operam suam illi quidem sunt facultatesq. polliciti, si quis inueniretur, qui eius rei perficiendæ princeps & autor esse vellet. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potiùs aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac recusatione, diem ex die duci videret Ignatius, & piũ opus impediri,

vt omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationem excogitauit. Ex area quadã nostra, quæ Romæ ante templum nostrum est, Petrus Codatius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquæ Vrbis ruinis. Tũ Ignatius Codatio ait: Vendito lapides, Petre, summamq. ex eis centum aureorum mihi conficito. Fecit ille, in magna nostrorũ inopia, quod fuerat iussus. Hãc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium cõtulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducem sequatur. Subsecuti sunt reliqui: & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum: Sodalitasq. instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ nomen est inditum. In hoc autem diuę Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quæstu abductas ipsemet sæpe numero, ne perirent, vel in matronæ alicuius honestæ domum, instituendas ad virtutis studium, id ætatis vir, & Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Osoriæ (ea Ioannis Vegæ Cæsarei apud Põtificem legati erat vxor) pietas atque benignitas in primis enituit. Cùm autem Ignatio obiiceretur, in curandis huiusmodi mulierculis malè operam poni, quippe quæ in vitiis iam occalluissent, facileque reuerterẽtur ad vomitum: Minimè sanè, inquit Ignatius: sed si omnibus meæ vitæ curis, atque laboribus id possim efficere, vt vel vnam noctem, peccato vacuã præterire ista-

rum aliqua velit: omnes ego quidem neruos contendam, vt vel illo tã exiguo tẽpore Deus ac Dominus noster non offendatur: etiam si sciam illam statim ad ingenium rediturã.

Orphanorum etiam solitudini vt consuleretur, multum laborauit: itaque eius etiã opera, duæ habitationes in vrbe sunt constitutæ: in quibus pueri & puellæ parentum orbati, præsidio ac vitæ commodis destituti, à periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ molestiis, & separatim moribus, doctrina, artib⁹ instituuntur. Illud etiam excogitauit, in lubrico versanti virginum pudicitiæ qua ratione succurreret: ne videlicet puellaris castitas, aut matrum turpitudine incuriáve deflorescéret, aut paupertate. Quamobrem præclarum, omniq. laude dignum Cœnobium constructum est, Sanctæ Catherinę, vt vulgo vocant, de funariis: in quod, tanquam in asylum arcemque transferuntur adolescentulæ, quæ in periculo pudicitiæ versantur. Et hæc quidem Ignatius Romæ, & alia id genus nonnulla, ad proximorum salutem effecit. In iis autẽ operibus constituendis, hanc seruabat rationem: Consilium suum, cum certis hominibus, grauibus, prudentibus, & ad omnem charitatem propensis, communicabat: è quibus Iacobus Crescentius, nobilis Romanus, intimus Ignatij amicus, & ad omnẽ pietatem semper propensus: Franciscus item Vanutius, Pontificis summi Eleëmosynarius: Laurentius Castellus, aliiq. nonnulli præstabant: quibus consi-

liariis

liariis Ignatius, adiutoribusque vsus est. Rebus inter ipsos agitatis, compositisque, opus ipsum primariis viris, locupletibus, benignis proponebatur, quorum opibus, atq. autoritate niteretur: in primisq́ aliquis S. R.E. Cardinalis deligebatur, qui ad patrocinium eius operis suscipiendũ, videretur aptissimus. Cõstituta deinde Sodalitate, sancitis legibus, totius gubernationis ordine, rationeq́ præscripta: cũ iam suam operam minus esse necessariam intelligeret, vigiliam suam aliis tradebat Ignatius, seque sensim ad alia æquè vtilia inchoanda conuertebat: Neque enim otiosa esse illius charitas poterat, sed semper nouum aliquid meditabatur, hominibus salutare.

VARIIS LOCIS COLLEGIA *instituuntur.* CAP. X.

DVm hæc Romę Ignatius ageret, totus in Dei gloriam intentus, Deus eius gerebat curam, & res Societatis propagabat, mouebatq. hominum animos, nostrorum Patrum integritate, ac charitatis studio excitatos, vt eos aut expeterent beneuolè, aut accersitos studiosè retinerent, & apud se certis in sedibus collocarent. Et quamuis omnibus, qui petebant, satisfieri, in tanta nostrorum paucitate non poterat: conabatur tamen Ignatius Dei gratiam non negligere, sed eos ipsos quos habebat, in ea loca dispergere ac distribuere, in quibus vel propter ipsorum locorũ opportunitatem ac naturam, vel propter ciuiũ ingenium, & in nostros beneuolentiam, vberio-

res fructus ſperabantur. Cùm igitur Hieronymus Domenecus, ciuis Valentinus, nõ ſolũ ſe (quod multo antea fecerat) ſed ſua omnia etiam Societati conſecrare, & Collegium ex ſuis redditibus Valentiæ inchoare ſtatuiſſet, Ignatius illius ciuitatis amplitudinem & nobilitatem, ac Gymnaſij celebritatem ſecum reputans, & vicinorum oppidorum ac pagorum copiam, ad quos excurſiones facere noſtri poſſent, & apud illos vtiliter aliquando verſari, Iacobum Mironum (qui Lutetia Pariſiorum, anno 1541. Conimbricam venerat, & eius Ciuitatis Collegio aliquandiu prę fuerat) aliosq. nonnullos anno 1544. Valentiam deſtinauit, vt Valentini Collegij ponerent fundamenta. Quod illi quidem fideliter præſtiterunt. Anno verò 1545. diplomate à ſummo Pontifice impetrato, certis reditibus conſtitutum eſt Collegium illud, quod & copioſo optimorum iuuenum in Societatẽ ingredientium prouentu, & ipſorum ciuium fructu, hactenus Dei benignitate ſemper floruit. Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Luſitaniæ Regis filiæ (quæ Philippo Hiſpaniarum Principi nupſerat) Regis iuſſu, ex Luſitania in Caſtellam profecti ſunt: & Pinciæ commorantes, eius Collegij prima fundamenta iecerunt. Quod initio quidem tenue ac peranguſtum, ita poſteà amplificatum eſt, vt propter eius oppidi magnitudinem ac frequentiam, & eos qui percipiuntur fructus;

ad

ad Collegiũ domus etiã Profefforũ addita fit. Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentiæ vicino, foli amœnitate præftanti, hoc ipfo tempore Collegium nobis inchoatum eft: quod eius oppidi Dux D. Francifcus Borgia, eximia Societatis opinione, ac beneuolentia incitatus, à fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domefticam noftrorum quietem ac relaxationem pe[illegible]opportuno, perpetuis fructibus ftabiliuit, temploq́. exornauit. Miffiq́. funt Roma ab Ignatio anno 1545. ex noftris quinque, qui cũ aliis in Hifpania fe coniungerent, & primi Gandienfe Collegium habitarent.

DE MORTE PETRI FABRI. CAP. XI.

GAndienfis Collegij fuafor in primis, atq. adiutor extitit magifter Petrus Faber, qui Romæ anno 1546. Kalend. Augufti, quo die Beati Petri Apoftolorum principis vincula celebrantur, ex hac vita migrauit ad Dominum. Vir planè admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Villareto diœcefis Gebennẽfis, anno M. D. VI. humili loco natus eft, parentibus quidẽ agricolis, fed piis: quorum ille veftigiis infiftens, tanta iam inde ab ineunte ætate, religiõnis indicia præbuit, vt fingulariter à Deo electus effe videretur. Nam & feptimo ætatis anno, eximios quofdam ad pietatẽ fenfit inftinctus: & duodecimo, conferuandæ caftitatis præclaro quodam incẽfus

ftudio,

ſtudio,eiuſdem votum in agro emiſit: & tam ardenti in ſapientię ſtudium incitatus eſt deſiderio, vt contra voluntatem ſuã pater, à paſtoritia illum cura,pecoriſq. cuſtodia,ad literarum ludum traducere cogeretur. Quo in ludo,optimæ indolis, excellentiſque ingenij ſpecimen edidit:Grammaticiſq. mediocriter eruditus,Lutetiam Pariſiorum, vndevigeſimum annum agens, profectus eſt. Ibi poſt Philoſophiæ curriculum feliciter immẽſum, Magiſtrali laurea inſignitus, cùm magnis ſcrupulorum ſtimulis conficeretur, & vel in deſertum locum ſe abdere, radicibusque victitare,vel alia æquè grauia,ad eum depellendum angorem,ſibi proponeret:neq. tamẽ vlla in re eius animus acquieſceret, in Ignatiũ incidit(quemadmodum diximus)à quo liberatus omnino, & ad eius vitæ curſum, quem poſteà Socij omnes ſunt ingreſſi,primus adductus eſt.Confectis ſtudiis,in Italiam dux reliquorum venit. Roma deinde Parmã primũ, tum in Germaniam à ſummo Pontifice miſſus eſt: poſteà etiam cum D. Ortizio in Hiſpaniam, haud ita multo pòſt reuocatus iterum eſt in Germaniam.Qua in Prouincia inſigni doctrina,vitę grauitate,atq prudẽtia, Catholicorum Principum animos mirificè ſibi obligauit. Pergratus ille fuit Alberto Cardinali Maguntino, apud quẽ diutiùs habitauit,Pſalmoſq. Dauidicos in ſchola Theologica Maguntię eſt interpretatus Gratus Othoni Cardinali Auguſtano, Epiſcopo tunc Spirenſi,

Lib.2. Cap.4.

renfi, multisque magnatibus, principibusque Catholicis. Hæreticorum furorem vehementer repressit, ac cũ illorũ antesignanis & magistris, in primisq. cum Bucero, sæpenumero est congressus, tam acriter ac fortiter, vt (nisi illi obduruissent) fidem, quam ipse profitebatur, facilè illis probare potuisset. Admirabilem pro Hæresiarchis, totaq. Germania orãdi spiritum à Domino acceperat: sentiebatque, ac verò apertè etiam prædicabat, Catholicam religionem suę integritati, atq. pristino splendori tum demum restituendam, cũ quorundam bonorum sanguine, Dei ira primũ esset placata. Ex Germanis, Petrum Canisium, hominis fama excitatum, atque ipsum videndi desiderio Magũtiam Colonia profectum, Christo lucrifecit, Societatique primum adiunxit. Hospitem suum Maguntinum Carthusianum effecit. Coloniæ multas sæpè cõciones Latinas habuit, nõ solùm in sacrorum hominum conuentibus, sed etiã in tota Academia, easq. mira, & graui pietate condîtas. In templo verò D. Vrsulę, locum sacrũ (quem verissimè auream cameram vocánt) beatissimarum Virginum ossibus atque reliquiis refertissimum, ac cœlestem quendam odorem spirantem, humi abiectus diu multumq. venerabatur. Vbi inter sacrificãdum, sicut alias sæpè, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit. Infracto semper pectore peruersorum hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentium maledicta contempsit: deniq. nostræ

nostræ Societatis bonū odorē vbiq. sparsit: eique in nobilissimā illā & religiosissimā olim Prouinciā, viā aperuit, in qua ipse seminauit cū lacrymis, quæ posteri cū exultatione meterent. Eius exēplo permoti Monachi Carthusiani, in publico conuētu, vniuersam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumq. suorum fecere participem. In Belgica deinceps Prouincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus, quibuscū vixit, venerationi fuit. Postremò dum ex Hispania, vt Tridentino concilio adsit, à Pontifice Maximo accersitus, anni tempore grauissimo, vrbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, breuique extinctus est. Sed eius iacturā Iacobus Laines, atq. Alfonsus Salmeron resarsierunt, in eodem Cōcilio Pōtificis Max. nomine, iam tum commorantes. Fuit Faber omnino, vir maximè pius, eruditus, spirituū discretione excellens, sanitatum dono ornatus, orandi meditandique assiduitate pręstās: tantæ verò abstinentiæ, vt aliquando sex totos dies cibi potusq. nihil sumpserit. Obedientiæ in primis cultor & tenax, sui contēptor egregius, Dei gloriæ, hominumque salutis cupidissimus: familiari, quotidianoq. sermone, ad permouendos animos, in primis efficax: grauitate morum, & suauitate quadam solida venerabilis. Diuinis illustrationibus mirificè abundabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem quasi commentarium de eiusmodi rebus scripsit: tum ex iis literis, quas ex Germania,

nia, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodem ſpiritu, & caritate & conſuetudine ſibi coniunctiſſimum, quaſi ad alterum ſe, fraternè miſit. Quarũ literarum particulã, in qua de ſe loquitur, vt plenius hoc intelligatur, adſcribendã duximus: VTINAM (inquit) tibi, frater chariſſime, explicare poſſem, quæ & quãta bona, ex quo abs te Placẽtia digreſſus ſum, vſq. ad hunc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permãſerint, quæ cognouerim, quæ ſenſerim in iis quæ ad Deũ, quæque ad ſacratiſſimam eius matrem pertinent, & ad beatiſſimos tum Angelos, tum animas, quæ vel in cælo, vel in Purgatorio ſunt. Interiora verò mea quid referam? eleuationes, & depreſſiones meas? introitus in me, & exitus ex me? quomodo didicerim mũdare corpus, & animam, & ſpiritum, purificare cor meum, & reiectis impedimentis præparare vt diuinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conſeruet: petẽdo ad omnia hæc diuerſa dona, quærendo, pulſando? De iis verò, quę ad proximũ ſpectant, non minus multa poſſent dici, in quibus Dominus Deus modos mihi & vias dedit, veritates oſtendit & vitas, vt illum cognoſcam, illi de bonis cõgaudeam, de malis compatiar in Chriſto, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi cõpatiar, pro illo gratias & agam, & petã, & veniam ac remiſſionem quærã, & excuſationes inueniam, & coram Deo, & Sanctis eius bona de illo, ac pro illo loquar. In ſumma, Iacobe frater chariſſime,

rissimè, nunquam ego non dicam factis aut verbis exequi, sed neque cogitatione possim cōprehendere, quę beneficia in me Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans: sanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipsi gloria, amen: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illū laudato: illi benedicito: quod ego de vniuersa Societate, & de misericordia Domini tam abundanti, hactenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille. Cùm verò ex nostris nonnulli tanti Patris obitu mœrerēt, cuius vita plurimum Societati cōtulisse, plura adhuc conferre posse videretur: ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumq́ue pro hoc Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis & augeat, & illustret. Quod quidem ita certè factum est. Nam Dux Gandię D. Frācīscus Borgia, Collegium nostris Gandiæ exædificasse non contentus, seipsum lapidem viuum Christo, in spiritalis ædificij structuram, offerre constituit. Itaq. ad Ignatium scripsit, statuisse nuncium se mundo remittere, & nudū Christum, nudum in Societate sequi: professionemq́ue post mortem Fabri primus omnium emisit, vt ei suffectus, eiusq́ue locum subiisse omnino videretur. Quantum verò incremēti, insigni sanctitate non minus quàm nobilitate, huius

huius viri exemplo & cura res Societatis acceperint, nemo est qui ignoret: cùm tot eius opera Collegia constituta; tot adolescentes eximia indole, tot matura grauitate senes, tot viros vel sanguine, vel doctrina clarissimos, eius exemplo commotos, in Societate videamus. Et hæc quidem antequam Præpositus esset Generalis.

VNIVERSI ORDINIS CARthusiensis erga Societatem charitas & beneuolentia. CAP. XII.

ET quoniam de præclaro ordinis Carthusiensis erga Societatem studio atque beneuolentia mentionem fecimus, non erit abs re, sigillatim ea referre, quæ ad sanctissimi Ordinis de Societate existimationem, atque testimonium pertinent. Nam qui hæc leget, intelliget profectò, quàm suauem probitatis, ac sanctimoniæ odorem, nostri patres ab ipso Societatis initio vbique sparserint, quantamque sui admirationem excitauerint: & eorum filij dabunt operam, vt optimorũ parentum vestigiis insistant: & vniuersa Societas gratissimam se exhibere conabitur religiosis Patribus Carthusiensibus, à quibus se tot charitatis atq. fraternitatis vinculis obstrictam videt, eosque pro sua tenuitate, quã simillimo munere remunerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat morũ grauitas, & vitæ integritas, vt omnes ad sui admirationẽ allice-ret: ex quo Colonienses Patres Carthusianos

ita cepit, vt sponte sua cum Reuerendissimo P. Petro de Sardis, magnæ Carthusiæ supremo, Generalique Priore agerent, & in publico conuentu, qui anno Domini 1544. habitus est, curarent, vt Ordo Carthusianus cum vniuersa Societate sanctissimam quandam amicitiam contraheret, nosq. in partem bonorum suorum omnium, & quasi hæreditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima Patrum illorum beneuolentia, sicut ex iis literis, quas hic subiiciam manifestum fiet.

Frater Petrus humilis Prior maioris Carthusiæ, cæteriq; definitores Capituli generalis Ordinis Carthusiensis, Reuerendo in Christo Patri, ac deuotis viris Dominis Ignatio Præposito, suisq. fratribus nouæ Societatis nominis Iesu, vbilibet locorum constitutis salutem, quam præparauit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera fratres in Domino dilectissimi, de vestra exemplari conuersatione, salutari doctrina, & voluntaria paupertate, cæterisque virtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi sæculi refulgentes, perhibemini homines in via perditionis errãtes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnum in Domino Ecclesiæ Catholicæ fructum afferre: gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes, quòd in tanta desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, qua premimur, excitare dignatus est & mittere nouos operarios in vineam suam, recordatus misericordiæ suæ. In quo quidem sancto opere, cupientes vobis

bis pro nostro modulo cooperari, fraternitatem vestram obsecramus, per charitatem eius, qui pro nobis nō dubitauit animam suam ponere, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: sed in sancto proposito perseuerantes, in omnibus exhibeatis vos, sicut Dei ministros, in multa patientia, non deficientes inter labores, pericula & persecutiones, quæ omnibus piè viuere volentibus occurrere solent: tempore enim suo metetis non deficientes. Et nos, fratres, si quid poterimus apud Dominum, diuinis sacrificiis, orationibus, abstinentiis, cæteris que piis exercitiis, quorum omnium vobis & successoribus vestris, in vita pariter & post mortem singularem concedimus participationem, vestris piis conatibus libenter cooperabimur in Domino, postulantes vt nos vicissim in orationum & bonorum participatione commendatos suscipere dignemini.

Datis Carthusiæ sub sigillo nostro, Anno Domini 1544 *feria* 5. *post Dominicam Cantate. Sedente nostro capitulo generali.*

SIGILLETVR.

Pater Prior
Carthusiæ.

IGNATIVS BENEFACIENS *malefacta recipit.* CAP. XIII.

FIrmata hūc in modum Societate, magnæ & turbulentæ procellæ ad eam labefactandam sunt excitatæ. Romæ quidam vxorem marito eripuerat, hanc Ignatius à consuetudine illius in D. Mar hæ nuper institu-

tam domum transferendam curauit. Hoc factum ille, quòd mulierem miserè deperiret, ægerrimè tulit:& vt erat vir acer, ac ferox, & in ipsum Sanctæ Marthæ Cœnobium furere nocturnis lapidationibus cœpit, & in nostros iniquis criminationibus debacchari: multaque in vulgus spargere, quæ non solùm falsa essent, sed dictu etiam turpissima. Eoq. processit (gratia fortassè, qua valebat plurimum, & autoritate fretus) vt Ignatij nomen publicè insectaretur, & laceraret: & ea nostris per se, & suos corã obiiceret, quæ honestè audire non possent. Famosos prætereà libellos confecit, & vulgo iactauit, quibus multa nefaria, & impura, multa impia, & scelerata continebantur: vt nostris vix in publicum prodire, vix cum hominibus de ipsorũ salute agere liceret: ita aut conuiciis ab improbissimo quoque, aut maledictis excipiebantur. Neq. imperitorum modò persuaserat animos hæc infamia, sed virorum etiam principũ, & ipsius Põtificis Maximi aures oppleuerat. Cui quidem infamiæ vt obuiam iret Ignatius, eamq. patientia & dissimulatione gliscentem diutius corroborari non fineret, à Summo Pontifice impetrauit, vt res tota optimis, integerrimisque iudicibus mandaretur, & nominatim de his criminationibus quæreretur, quæ ab illo maledicè essent in nostros iactatæ. Commissa res est Francisco Michaëlio almæ vrbis Gubernatori, & Philippo Archinto eiusdem vrbis Vicario. Illi diligentissimè inquirunt,

quirunt, ac perſcrutantur omnia: deniq. ſententiam anno Domini 1546. ad 3. Iduū Auguſti pronuntiant: noſtros non ſolum infamia liberant, ſed laudibus etiam ornant: calumniatori illi ſilentiū indicunt: pœnis propoſitis, eius petulantiam coërcent: in hominem grauius non animaduertunt: & quidem Ignatio ipſo deprecatore. Ille tamen Ignatij, noſtrique nominis olim exagitator, vbi cæcus ille inſani amoris ardor refrixit, & morbus curatus eſt, palinodiam cecinit: medicū amare cœpit quem oderat, & beneficiis eos afficecere, quos contumeliis affecerat, tam officioſe ac prolixè, vt præteritam culpam præſenti beneuolentia redemiſſe videatur. Non minor, atque haud ſcio an ſæuior procella, ex Catechumenorum extructa domo, in Ignatium noſtroſque commota eſt. Illam libido peperit, hanc ambitio, quæ præceps æquè, ac demens eſt. Nam Sacerdos quidam illius loci curam gerens, quòd ſibi aduerſarium exiſtimaret Ignatium, vel in illa certè cura adminiſtranda, eius conſilia videret ſuis præferri, inuidiæ ſtimulis incitatus ita exarſit, vt falſis illum odioſisq. criminationibus in inuidiam vocare, noſtroſq. infamiæ labe aſpergere conaretur. Nam & hæreſis calumniam, & auditarum confeſſionum ſacratiſſima iura violata, & alia, quæ honeſtè dici non poſſunt, non eſt verecundatus obiicere: & Ignatium ipſum viuum flammis cremandum iactare. Sed quia diuini amoris ille flammis ardebat,

languentem hunc miseri hominis impetum, & debilitatum, ne repellendum quidem putauit: sed in silentio, & spe pro illo Deū precari constituit, qui quidem seruis suis tacentibus, pro ipsis pugnare solet. Quare hanc iniuriam esse inultam non est passus: à Iudicibus enim damnatus est, & à diuinis perpetuo suspensus, beneficiisque omnibus priuatus & officiis, carceri in perpetuum addictus, propter crimina, quæ artificio quodam simulationis aliquandiu tecta, dies tandē patefecit.

IGNATIVS SOCIETATEM *fœminarum cura liberat.* CAP. XIIII.

EOdem fermè tempore, tentata Societas alia ratione est. Nam fœminæ nonnullæ pietatis retinendæ studio, & perfectionis desiderio flagrantes, à Summo Pontifice impetrarunt, sibi vt liceret sub obedientia nostræ Societatis viuere, & votis se Religionis obligare, idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Isabella Rosella, quæ cùm esset matrona honestissima, & optimè de Ignatio merita, eius visendi desiderio ex Hispania vsque Romam venerat: & cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ se regendam tradere omnino decreuerat. Cuius animo Ignatius, vehementer alioquin gratificari cupiēs, non potuit tamen hac in re non omni ratione resistere: cùm perspiceret, pium quidē esse illius desideriū, sed nobis perincommodum,

& valde ab instituto Societatis alienū. Quam eius sententiam, à certa ratione profectam, ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium mulicrcularum gubernatio, quantum illi molestiæ, & occupationis, paucis diebus attulerit. Ergo Pontificē Maximum docet, quanto ea res impedimēto Societati sit futura: orat, obsecratq́. Pontificem, vt se præsenti molestia, Societatē metu perpetuo liberet: neque permittat nostros homines, aliis in rebus magnis, vtilibus, necessariis occupatos, hac mulierum cura minus necessaria implicari. Quod vtique Pontifex, rationes Ignatij probans, Societati dedit: literasq́. Apostolicas scribi iussit, quibus nostri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarumcunque mulierum cura sub obedientia nostrorum in communi, vel aliàs viuere volētium, anno 1547. 13. Kalend. Iunij. Quo non contentus Ignatius, vt locum hunc maximè periculosum communiret, omnesque aditus obstrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curā Monialium, seu Religiosarum quarumlibet personarum recipere teneamur, per literas Apostolicas impetratas, vel in posterū impetrandas: nisi de indulto illo, & ordine nostro, expressam faciētes mentionem. Totidem enim verba Pontificij diplomatis sunt. Sapienterq́. etiam in Constitutionibus Societatem ab ea fœminarum cura remouit Ignatius, honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa,

uersa, minusque ab aliis deserta. Vt verò se ab hoc onere suauius eximeret, ad Isabellam Rosselã, cui multis eius beneficiis deuinctus erat Ignatius, epistolam scripsit Hispanicè, quam totidem verbis referam:

Venerabili (inquit) *D. Isabellæ Rosselæ, matri ac sorori in Christo Domino nostro. Cùm verè atque ex animo cupiam studio tuo ad maiorem Dei gloriam obsequi, teq; in obedientia mea permanentem, ad salutẽ animæ tuæ perfectionemq; dirigere: qua tamen ratione id faciã, haud equidem inuenio. Nam & vires me deficiunt continuis morbis affectum & tẽpus, multis magnisq; occupationibus districtum atque implicatum, quas reiicere aut prætermittere, cùm mei officij propriæ sint, haud sanè possum, citra meæ salutis dispendium, eiusq; seruitutis, quam Christo Domino, eiusq; Vicario debeo. Illa præterea ratio exstimulat conscientiam meã, ac vehemẽter vrget, quòd video, & verè atque ex animo coram Domino iudico, peculiarem hanc fœminarũ curam ac præcipuã, quæ votis nuncupatis sub obedientia nostrorum viuant, huic minimæ Societati nullo modo cõuenire. Quod, & causas quãobrem ita sentio, Beatissimo Romano Pontifici, aliquot ante mensibus explicaui. Quocirca, ad maiorem Dei gloriam fore iudico (quando mihi per obedientiam licet) hanc prouinciam deponere, quam eiusdem obediẽtiæ præcepto susceperam. Te igitur non pro spirituali filia sub obedientia*

mea

mea viuentem deinceps habebo, sed tanquã bonam piamq; matrem, qualẽ te mihi semper præstitisti, omni officio ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domini nostri gloriam. Quam vnam intuens atque spectans, & sempiternæ eius bonitatis laudem & cultum vberiorem tantummodò ante oculos propositum habens, quantum possum & debeo, hanc curam depono (salua semper obedientia) teq; committo ac prorsus relinquo prudentissimo iudicio, obedientiæ, ac voluntati Sanctissimi D. N. Papæ; orans interim Dominũ, vt anima tua in ipso Deo totius consolationis, & veræ pacis autore, pacem habeat, & diuinæ dulcedinis abundantia ad maiorem eius gloriam perfruatur. Romæ Kalend. Octobr. 1546. Hæc ille. Qui etiam Ferrariæ, vt nostri curam sacrarum sororum eius monasterij, quod mater Ducis fundauerat, ad tempus suscipe-rent, ipsi Duci obnixè postulanti negauit. Et Pinciæ quendam ex nostris, qui lacrymis fœminarum penè coactus, & obedientia victus, persimilem curã acceperat, vbi resciuit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS HOnores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem nititur.

CAP. XV.

IIs sedatis tempestatibus, alia grauissima in Societatem commota est: eò periculosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo

formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, vt hęreticorum pestem magis quotidie suas in prouincias influentem reprimeret, probatissimos quosque viros atq. doctissimos conquirebat, qui Pastores Ecclesiis destitutis præponerentur. Ex quo Magistro Claudio Iaio, de cuius integritate, atque doctrina magnam habebat opinionem, Tergestinæ Ecclesiæ Episcopatum detulit. Quem cùm ille constãter repudiasset, ad Summum Pontificem de illius statu Ecclesię, & impendente (ni celeriter obsisteretur) à lupis irruẽtibus vastitate, diligentissimè scripsit: & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Iaium pastorem ei Ecclesię præficere, propter hominis insignem probitatem, cum pari eruditione coniunctam, verùm illum obstinato animo recusasse. Petiitque à Pontifice summa contentione, vt Claudium pro imperio cogeret Episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua autoritate non potuisset. Regis voluntatem cõplexus est Pontifex, Claudiumq. Summo S.R.E. Cardinalium consensu, Episcopũ creare constituit. Id vbi cognouit Ignatius, confestim omnes neruos intendere decreuit, quo minus id fieret. Itaque aliis rebus frustra tentatis, ipsum Põtificem Maximum fidenter alloquitur: quamobrem Claudium, Episcopum fieri non expediat, rationes multas exponit: supplex rogat Pontificem, & obtestatur, vt qui omnium Pastor est, omnibus consulat, & aliorum vulnera, sine aliorũ vul-
neribus

neribus curare ſtudeat. Vereri ſe, ait, ne conatus Societatis, & labores vſque ad id tempus per Chriſti miſericordiam eius Eccleſiæ haud infructuoſi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis atque abiectionis, quibus nitebantur, exareſcentibus, inutiles atq. inanes fiant. Magnam impendêre ruinam ipſi Societati, magnum eſſe periculum, ne, quod charitas & humilitas coagmentarunt, cupiditas ambitioque diſſoluant: & nõnulli, qui nomen ſuum in Societate Chriſto dederunt, vt rerum humanarũ vinculis expediti, paupertatis, ſuiq́ue contemptus quaſi gradibus quibuſdam, facilius ad cælum aſcenderent, pedem referant, & ab incepto deſiſtant. Contrà multi, honorum quos in aliis cernant ſpecie deluſi, ſpeq́ue adipiſcendi ſimiles dignitates commoti, cupiant animum ad Societatẽ adiungere: quibus nimirum, non contemptus vanitatis, ſed vanitas ipſa ſuadeat ingreſſum. Timendum prætereà eſſe, ne hic Epiſcopatus non vno Claudio Iaio, ſed multis Societatem priuet, eiusq́ue ſtatum labefactet, atque conuellat. Secuturos enim alios, & facturos exemplo, quod ſine exemplo non feciſſent. Neque iccirco (inquit) hæc diſputo, vt aut honores ipſos improbem, aut religioſos permultos, qui honoribus piè, ſancteq́ue & magna cum Eccleſiæ vtilitate funguntur: Sed illud contendo, Pater Beatiſſime, aliam eſſe cæterarum religionum conditionem, ac noſtræ. Illas diuturnitate iam, longoq. vſu corroboratas, cui-

libet

libet oneri ferendo esse: nostram nascentem adhuc,& infirmam,grauiori pondere oppressum iri. Illas in militantis ecclesiæ exercitu, quasi statarias cohortes, & certos ordines ducere,& proprio loco,stabiliq́ue posse consistere: nostros homines quasi velites, ad subita belli ministeria promptos, huc, illucq́ue discurrere;atque ob id ipsum, ab omni eiusmodi munere vacuos, liberosq́ue esse oportere. Quis enim dubitat,quin,si nō tam ipsius Societatis vtilitatem, quæ tamē ab Ecclesiæ vtilitate seiuncta non est,sed aliorum salutē spectare velimus, vberiores perceptura sit fructus Christi Ecclesia, ex nostris non Episcopis, quam Episcopis? Nam qui Episcopus est, etsi maiorem autoritatem habet ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, & suis est tantum pascendis ouibus addictus. Fieri autem potest, ac sæpè fit, vt à suis non recipiatur: neque tamen aliò se transferre, neque alias oues curare possit. Si verò liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in vna ciuitate cùm persequentur, fugiet in aliam: & mundi vniuersi incola,omnibus se Episcopis ministrum, omnibus populis præbebit seruum. Adde Societatis existimationem, & famam,quæ in hac causa agitur. Nam vt alios permoueas, & ad virtutem impellas, permagni refert,quam opinionem, quibus persuadere velis,de te habeant:vt exploratum illis nimirum sit,te non ipsorū bona, sed ipsos quærere:non opes,non honores,

non

non titulos concupiſcere: ſed Chriſti duntaxat gloriam, & ipſorum ſalutē omni ſtudio & labore conquirere. Quod homines ægrè adduci poterūt de nobis vt credāt, ſi ipſis noſtræ Societatis, ac feruoris initiis, dignitatis inſignibus nos videant ornatos. Neq. verò id adſcribent obedientiæ, & charitati, ſed ambitioni potius, & cupiditati: deponentque opinionem eam, quam de nobis conceptam habent, quæque in primis ad proximorum ſalutem, Chriſti operariis eſt neceſſaria. Ea autem iactura tanta eſt, vt vnius Epiſcopatus fructu compenſari non poſſit. Iis rationibus, aliisq. permultis Pontificem Ignatius permouere conatus eſt, vti Claudiū priuatum viuere ſineret. A quo tamen illud tantum in præſentia obtinuit, res vt Deo amplius commēdaretur, ſe attentius deliberaturum. Ignatius igitur, & ſacrificia omnium Patrum qui Romæ tum erant Deo quotidie offerri iuſſit: & aſſiduas fratrum preces, vt imminens diſcrimen à Societate depelleret: & ipſe lacrymis, orationibuſque ſe penitus dedit: & huc, illuc, dies, noctesque curſans, Cardinalium omnium penè domos obiuit, eosq. docuit, quantum ineſſet in hac re periculi. Itaque tantū preces eius & lacrymæ apud Deum valuerunt, tātum apud homines prudens ſolicitudo potuit, & induſtria, vt res quæ certa omnino & conſtituta videbatur, longius proferretur, dareturq. ipſi tempus ſcribendi ad Regem Ferdinandum. Qui rationibus Ignatij edoctus, cùm ſine ma-

magno Societatis incōmodo, quod volebat, fieri non posse animaduerteret, vt erat optimus, ac religiosissimus Princeps, nostrique amantissimus, passus non est, nostro nos malo, aliis bono esse. Quamobrem Oratori suo mandat ea causa vti desistat: atq. hūc in modum periculū tunc euasimus. Deinceps etiam cùm Episcopatus & Cardinalatus nostris hominibus deferrētur, semper restitit Ignatius, & omnibus viribus contrà pugnauit. Nā anno salutis nostrę 1551. Iulius III. Pōt. Max. Caroli Cæsaris rogatu, Franciscum Borgiam (qui Christi paupertatē sæculi diuitiis præferens, nostram religionem nuper fuerat ingressus) in S. R. E. Cardinalium Senatū statuit cooptare. Quod vbi pro certo Ignatius audiuit, incertus ipse de Domini voluntate, animi dubius & anxius, rem totam explorare, ac precibus peruestigare constituit. Mandat igitur, omnia omnium domesticorū sacrificia, precesque in eum finem triduo ipso referri. Ipse verò cęteris curis abdicatis, in cubiculum se abdit, in hanc vnam rem summa animi contētione incumbit, habenas piis lacrymis laxat, & incensis desideriis, atque inflammatis affectibus, diu noctuq. Deū suppliciter orat, obsecratque, vti voluntatis suæ, ipsi lumen ostēdat, quo illustratus vel de hoc negocio nihil laboret, vel certè quātum in se est, det operam ne transigatur. Primo igitur die, ita dubius fuit atq. anceps, vt neutram in partem potius propendēret: proximo, eam in par-

partem inclinauit, vt rē quo ad eius fieri posset, impediret. Tertio verò tanta luce diuinitus completus est, vt clarissimè atque manifestissimè intelligeret, ex Dei voluntate, nihil sibi prætermittendum esse, vt rem totam disturbaret, atque excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Iulio persuasit, vt amplissimā illam Cardinalatus dignitatem Francisco quidē volenti offerret, sed vim recusanti non afferret. Sic enim futurum, vt Carolo Imperatori honesta petenti satis faceret, & tamen Franciscum in suscepto proposito perseuerantē non perturbaret, atque affligeret. Dixitq. mihi ipsemet Ignatius, tanto se fuisse tunc cælesti splendore perfusum, tanta firmitate roboratum, vt nullius potentia abduci potuisset, ab illo, rem deliberatam, & iam propemodū confectam, disiiciendi consilio. Anno item 1553. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atq. sapientiæ laude in nostra Societate præstantem, acremq́ue fidei Catholicæ aduersus hæreticos defensorem, optauit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim, cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per vniuersam Austriam hæreseôn pestem impunè grassari: & Pastore sanctissimo atque vigilante opus esse, qui à Christi grege luporum passim sæuientium rabiem arceret. Cùm igitur à Pontifice Iulio III. hoc Rex Ferdinandus summis precibus contenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, vt si ille probaret quod Rex petebat, id ipse concede-

cederet. Negauit Ignatius id ex vſu atq. commodo Societatis fieri poſſe. Adhibitæ ſunt omnes machinæ ad expugnandum illius animum, ſed fruſtra: manſit enim ſemper in ſententia, nec ſe ab illa vllis rationibus deduci paſſus eſt. Deniq. anno 1555. Octobris menſe ineunte, grauiſſimis autoribus intellexit Ignatius, Paulum IIII. Pont. Max. ſtatutum habere atque deliberatum, Iacobum Lainem ad purpuratorum patrum numerum omnino aggregare. Qua de re cùm ſermonem haberemus, dixit tunc Ignatius mihi, Niſi Deus obſtet, & ſuo conſilio & paterna prouidētia rem impediat, breui Iacobus erit Cardinalis. Sed ſi hoc quidem fiat, ita certè fiet, vt omnes intelligant, quàm grauatè atq. repugnanter Societas noſtra eiuſmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatij omnes qui illum poſteà conſequuti ſunt Præpoſiti Generales diligenter imitati ſunt: dederuntque operam, ne qua ad ambitionem feneſtra Societati aperiretur. Quin etiam illud impetrauit à Summo Pontifice & in Cōſtitutionibus ſuis diligenter cauit Ignatius, ne cui dignitatem vllam extra Societatem liceat admittere, ſine Præpoſiti Generalis facultate. Quam ille quidem nunquam dabit, niſi Summi Pontificis obedientiæ iure compulſus: eiuſq. rei profeſſi noſtri voto quodam peculiari ſe obſtringunt. Et quoniam ad conſeruandā Societatem, res qua de agimus, magni ponderis eſt, & nōnulli fortaſſe in ea erūt
ſen-

ſententia, vt exiſtimēt gratius Deo futurum, & ſanctæ eius Eccleſiæ fructuoſius, ſi Societas noſtra (vbi confirmata fuerit ac robuſta) Epiſcopatus aut dignitates admittat, quàm ſi in ſancta humilitate (vt hactenus fecit) & humili paupertate viuat: addam etiam alia, quæ ad vberiorem huiuſce rei explicationem pertinent. Marcellus Ceruinus S.R.E. Cardinalis, titulo ſanctæ Crucis, is qui poſteà Pontifex Maximus creatus, Marcellus II appellatus, breui bonis omnibus lugentibus Eccleſiæ Chriſti ereptus eſt. Is inquam vir vitæ grauitate, eximiaq. prudentia excellēs, hac ipſa de re cum D Olauio (de quo in hoc libello mentionem fecimus) aliquando agens diſputanſque, num commodè faceret Societas noſtra, atque è republica Chriſtiana, Eccleſiaſticas dignitates atque Epiſcopatus reiiciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardinalis Societatem noſtram, ſi ſanctos Epiſcopos Eccleſiæ Dei ſuppeditaret, tanto vtiliorem rē facturam, quàm nunc facit, dum egregios confeſſarios, cōcionatores, ac doctores illi ſubminiſtrat: quanto Epiſcopus ſimplici Sacerdoti poteſtate atque autoritate præſtat, & antecellit. Cùm autem Olauius Cardinalis rationes refelleret, ac veriſſimè doceret, nulla re Societatem noſtram Sanctæ Eccleſiæ tam poſſe prodeſſe, quàm ſi in incorrupta ſui inſtituti integritate atque abiectione ſe quam diutiſſimè conſeruet (ſic enim diuturnius, ſecurius atq; efficacius ſuam
Q ope-

operam illi nauare poterit) Cardinalis nihilo minus tamē in sua sententia persisteret, subiecit Olauius: Non rationibus tantùm Illustrissime Domine tecum agam, sed etiam autoritate. Magister quippe Societatis nostræ ac parens Ignatius, vtilius hoc iudicat, & maximè probat, nec solùm nostra referre putat, sed multo etiam magis Ecclesiæ Dei. Tunc Cardinalis, Nunc cedo, inquit, Olaui, & manus do: Plus enim apud me, in hac quidē causa, monenti habet Ignatij autoritas, quā omnes rationes, idque ipsa ratio manifestè docet. Probabile enim est, Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiæ necessario diuinitus instituit, felicissimè propagauit, prudentissimè hactenus gubernauit, eius qui illum vnum ad tam eximium opus elegit, voluntatem Dei potius habere compertam, quā nos qui sæpè hallucinamur, & media in luce nō videmus. Quis enim, qui Ignatium ad fundandam religionem vestram, amplificandam, atque administrandam, tanta à Domino gratia atque Spiritu donatum videat, nō etiam intelligat, illum ipsum cælesti lumine collustratum, certissimam rationem accepisse, in qua nimirum Deus velit, vt se ad eius obsequium Societas vestra exerceat, & perpetuò conseruet? Quapropter vestris quidem potissimùm in rebus, vnus Ignatius omnium mihi rationum instar est. Ipse verò Ignatius, quo tempore primū vrbem ingressus est, Aguilaris Marchionem

nem Oratorem tunc Caroli Cæſaris apud Rom. Pont. tum officij gratia conuênit, tum vt ſui inſtituti rationem redderet. Cùm autem mutuo colloquerētur, ſignificauit in ſermone Marchio atq. innuit, Ignatium multis in ſuſpicionem occultæ ambitionis veniſſe: quaſi ſplendida ſanctitatis ſpecie, tenebras oculis intuentium offunderet, & ad honores inſidiosè obreperet, captaretque paupertatis ſimulatæ atque humilitatis quaſi eſca, aliquam dignitatem. Tum Ignatius nihil omnino verbo reſpondit, ſed facto. Confeſtim enim eâdem vultus grauitate, caput aperit, ſigno crucis ſe munit, ſe nullam extra Societatem dignitatem, ne oblatam quidem admiſſurum, voto ſe obſtringit, niſi à Chriſti Vicario ita compellatur, vt tergiuerſari, repudiareque illam ſibi citra peccatum non liceat. Atque hoc facto expurgauit tunc ſuſpicionem atque dimouit. Aliàs item hoc idem coram Cardinali quodam eâdem ſuſpicione laborante fecit: vt falſitati aditus omnes obſtrueret, & tam certo grauiq. teſtimonio, eorum hominū, qui ex ſe alios fermè metiuntur, fallacis ſuſpicionis calumniā depelleret.

VARIA COLLEGIA.
CAP. XVI.

HIs Societas difficultatib⁹ opera Ignatij, & laboribus expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & nouis ſemper collegiis augebatur. Nam præter Col-

legium Barcinonense, quod à piis quibusdam viris propter D. Araoz, aliquandiu in ea vrbe commorantem, fuit inchoatum: præter Bononiense: ,quod anno 1546. initium accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt à primariis quibusdam viris, in primisq. à Ioanne Gonzales, Regni Aragoniæ Conseruatore. Illi verò, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in iis se exercere, & ciuitatem opibus, nobilitate, & autoritate præstātem, ad omnem virtutem commouere instituerūnt, multaque vt suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, vt crescentem suam familiam communicata cum aliis cura melius gubernaret, & Societatem in ordinem certum paulatim redigeret, Collegia in Hispania partiri, Prouinciasque designare cōstituit: & magistrum Simonem, quem à principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Prouincialem Præpositum esse voluit: in reliqua Hispania D. Antonium Araoz. Qua in Prouincia, hoc ipso penè tempore, Collegium Salmanticæ est inchoatū, quod tenue quidem principium habuit (vt reliqua ferè) sed progressus felices. Nam Franciscus Mendoza, Episcopus tunc Coriensis, ac S.R.E. Cardinalis, Ignatij vita, & nostrorum hominum fructu commotus, in Academia illa Collegiū nobis ædificare constituit: quod etsi variis occupationibus impeditus distulit primū, deinde etiam morte interceptus non perfecit, eius tamē voluntatem

tunc

tunc complexus Ignatius, D. Michaële Torrensem, pauló antè in Hispaniã missum, cum duobus sociis Salmanticam anno 1548. ire iussit. Vbi in perangusta domo, eaque conducta habitare primùm cœpit, & ciuium atque scholasticorum iuuenũ animos, ad pietatem tum factis, tum verbis excitare. Tam multa autem à principio, ea in ciuitate de nobis iactata, per viros etiam doctrina, ac religionis professione insignes, publicè ac priuatim, in sermonibus, & in concionibus disseminata sunt, vt nostrum nomen suspectum vulgo esset, & inuisum: & nõ modò infimi homines, qui aliorum ferè opinione ducuntur, sed viri etiam, vel nobilitate, vel literis, & rerum vsu, atque autoritate præstantes, à nostrorum hominum consuetudine abhorrerent, & perspicua etiam, atque honesta in suspicionem vocarent. Sed eorum, qui eo tempore aduersati nobis sunt, dux omnium fuit & princeps, vir quidam tum religionis professione, tum sapientiæ laude clarus, Episcopatusque depositi admiratione venerabilis. Qui vt se canem acrem, ac vigilantẽ Dominico præberet gregi, adlatrare eos cœpit, quos lupos arbitrabatur, nostrumque institutum grauiter insectari: cuius autoritatem multi, ac iudicium sequebantur. Verũ, procedente tẽpore, emersit veritas, omnisq. falsus rumor celeriter (vt solet) defluxit, & nostrorum patrum vita, atque operibus, & Francisci Stradæ maximè concionibus, obloquendi omnis licentia com-

pressa est. Atque ita exagitatione illa, Societatis cognitio creuit, vt nostri, qui intacti si fuissent, & quieti, diu fortè in tenebris latuissent, exagitati, in cognitionem hominum breui venerint, & magnopere ciuitatem illam commouerint. Nam præter eos, qui nostrorum opera & consilio sacrarum Religionum instituta, in nobilissima Academia secuti sunt (quorum magnus est numerus) huic Collegio potissimùm, & Complutensi, propagationem nostræ Societatis in Hispania, acceptam ferre debemus.

MAGISTRI GENERALIS ORdinis *Prædicatorum de Societate publicum testimonium.* CAP. XVII.

SEd illud minimè prætereundum videtur, quod occasione huius Collegij factum est. Nam cùm vir grauissimus, atque doctissimus Franciscus Romæus, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, ex sua familia in Ecclesia Christi sanctitate, doctrina, numero, fructuque clarissima, esse aliquot intellexisset, qui Salmanticæ nostri instituti ignoratione homines publicè hortarentur, vt suspectam haberent nouitatem, ac nostros vitarent, eos vt errore liberaret, omnesq; qui ad eius obedientiam pertinebant, cautiores redderet; patentes literas Ignatio dedit, quibus, si opus esset, vteretur: in quibus & Societatem præclarè sua autoritate commendat, & suis, vt eam complectantur, nostrosque commilitonũ lo-

eo habeant, grauissimè præcipit. Quarum literarum exemplum, vt magis pateat, quãtum optimi viri memoriæ debeamus, & sanctissimæ eius religioni, idque persoluere studeamus, hoc loco duximus adscribendum.

VNiuersis in Christo venerabilibus Patribus, & fratribus Ordinis Prædicatorum, vbique terrarum constitutis, Frater Franciscus Romæus è Castillone, sacræ Theologiæ professor, ac totius dicti Ordinis humilis Generalis Magister, & seruus, salutem, & Spiritus sancti cõsolationem. Pateat vobis, qualiter hoc calamitoso tẽpore, quo religio Christiana Hæreticorũ telis impetitur, malorũq; Christianorũ peruersis moribus labefactatur, nouus ordo Presbyterorum regularium sub titulo nominis IESV *de vrbe, quasi præsidiaria manus, Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & concionibus publicis, priuatorũ adhortationibus, cõfessionũ audientia cæterisq; sacris exercitiis, ac sanctorũ morũ exemplis in Ecclesia facit, Sãctissimus in Christo Pater, & Dominus noster Paulus Papa III. approbauit, & cõfirmauit. Quod ideo vobis significatũ voluimus, ne huius instituti nouitate seductus quispiã vestrum, commilitones suos ad eundem scopum tendentes, & à Deo sibi suppetias missos, per errorem fortassis oppugnet, eorúmque detrahat institutis, quorum fructibus gratulari, & pios actus æmu-*

lari debuerat. Credimus quidem vos omnes, vtpote cælesti sponso dilectos, & amicos, varietati, qua sponsa illius amicitur, non detracturos: sed eam potius caritate, qua congaudet veritati, cōplexuros, & exosculaturos. Attamen ne officio nostro desimus, omnesq; motus præueniamus, vobis omnibus, & singulis præfatis Fratribus præsentium tenore mandamus, & autoritate nostri officij in virtute Spiritus Sancti, & Sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis arbitrio nostro taxandis, præcipimus, ne dicto ordini per Apostolicam Sedem approbato, & confirmato, aut eius institutis vllo modo detrahere, aut de eo obloqui audeatis, tā in publicis lectionibus, sermonibus, & congressibus, quàm in priuatis vestris colloquiis: quin potius eū, Presbyteros eius, tanquam vestros commilitones, iuuare, & contra impugnātes protegere, & tueri studeatis. In quorum fidem, & robur, has fieri, & nostri officij sigillo muniri iussimus. Datum Romæ decima Decembris, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo.

Frater Franciscus Romæus, Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno I I I. &c.

HActenus ille, cuius in Societatem animi propensionem, ac beneuolentiam, decimoseptimo post anno, vniuersus diui Frācisci Minorum ordo de obseruantia, Ecclesiæ & ipse

ipse lumen, ac ornamentum, insigni charitate imitatus est: cũ in generali conuentu Vallisoleti anno 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoque de nobis adiecit:

PRaterea, cùm Ordo noster Fratrum Minorum existat, atque in humilitate præcipuè & caritate fundatus, nouerint Fratres omnes vbique terrarum dispersi, Religiosos cuiusuis Religionis cum omni humilitate, & humanitate tractare, tum maximè eos, qui de Societate Iesu fuerint, quos diligere et honorare debẽt, eosq; ad actus litterarios, ad Sanctorum nostrorum celebrationem, aliosq; publicos actus, ad quos Religiosi conuenire solent, cum caritate inuitare, & suscipere: nec eis quisquam nostrum publicè, vel occultè audeat detrahere.

IN VARIAS AFRICAE REgiones penetrant nostri.

CAP. XVIII.

HOc præterea anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, nostri in interioris, atque exterioris Africæ oras penetrarunt. Nam ex Lusitania in Mauritaniam ad Christianos captiuos redimendos, missi sunt P. Ioannes Nugnetius, is qui Aethiopiæ Patriarcha postea Goæ mortuus est, & P. Ludouicus Gõzalez à Camera: qui in commisso sibi munere egregiam operam posuerunt, magna sua patientia & vigilantia, nec minori

miserorum hominum salute. Multos enim labantes in fide confirmarunt: lapsos reuocarũt: afflictos, ac mœrentes consolati sunt: viros, fœminas, pueros, puellas conquisito pretio à crudeli seruitute redemerunt: suoque officio diligenter perfuncti, in Lusitaniã reuerterũt.

In Congum vero, extremæ occidentalis Aethiopiæ Regnum, quattuor ex nostris nauigarunt. Nam cũ Emanuel Lusitaniæ Rex, Christi nomen amplificari cuperet, homines certos, atq. ad eã rẽ idoneos misit, qui Euangelij lumen in maritimas Africæ regiones inferrent. Quod quidem multis in locis factum est: & cælestis doctrinæ semẽ in Congi etiam solo sparsum. Illud tamen postea cultorũ vel peruersitate, vel inopia exaruit: donec à Ioanne III. Lusitaniæ Rege, Emanuelis pietate atque hæreditate filio, anno 1548. eò nostri missi sunt, vt oppressum illud fidei semen (si quid adhuc superesset) excitarent, & deserta, atque inculta excolerent: quod illi quidem initio fœliciter præstiterunt. Rex enim ipse Congi baptisma suscepit, & plurimi alij eius exemplum secuti sunt.

Postea vero cùm illorum mores nostri ad fidem exigerent, ipsi autem fidem ad libidinem suã detorquerent, & barbarus Rex vitam Christiano homine indignam, non solùm ipse profiteretur, sed alios eodem etiam vel exemplo inuitaret, vel imperio cogeret, nostri ne porcis margaritas proiicerent, à quibus disrumperentur, & post cognitionem retror-

trorſum conuerſis, ab eo, quod illis traditum erat, ſancto mãdato, poſteriora prioribus deteriora fierent, aliò ſe tranſtulerunt. Multi enim, vt ait Paulus, bonam conſcientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. Nec meliorem ſanè exitum habuit noſtrorum in Angolam profectio. Nã cum Angolæ Rex in magno ſe Chriſtianæ fidei deſiderio eſſe oſtendiſſet, eius precibus adductus Rex Luſitaniæ, aliquot ad illum ex noſtris mittendos curauit: quibus Oratorem ſuum cum magnis ad ipſum Regem muneribus adiunxit, quò benigniùs reciperentur. Qui ſanè vt à barbaro Rege ſuſcepti quidem primo humaniter ſunt: poſtea verò miſſis à Rege Luſitano muneribus, pecuniaq́. conſumpta, in carcerem coniecti: vbi cum Regio Legato, magno ſuæ patientiæ fructu, multos annos aſſeruati ſunt. Itaque quamuis noſtri ex hac miſſione homines illos barbaros ad humanitatem, & Chriſtianam manſuetudinem non traduxerint, patientiæ tamen & fortitudinis ſuæ fructum vel maximum perceperũt: & pro Chriſto aduerſa multa patiendo, moriendiq́ue deſiderio merita ſua cumularunt. 1. Tim. 1.

SICILIA SOCIETATEM COMplectitur. CAP. XIX.

EOdem etiam tempore Sicilia inſula Societatem noſtram amplexa eſt, in quam Iacobus Lhoſtius Flander, vir ſingularis modeſtiæ, ac doctrinæ, noſtrum nomen primus inuexit. Hic Agrigentum vt mitteretur, Rodol-

dolphus Pius Carpensis S. R. E. Cardinalis, nostræque Societatis Protector, atque Agrigentinus Episcopus ab Ignatio impetrauit. Subsecutus illum est Hieronymus Domenecus, quem Anno 1547. Ioannes Vega Siciliensis Regni Prorex, ex vrbe ab eodē Ignatio secum adduxit, vt eius opera, & cōsilio in piarum rerū administratione vteretur: quod quidem largè, prolixeq. admodum fecit. Nam parum fore arbitratus, oppida mœnibus ac præsidio cingere, itinera sublatis latrociniis aperire, securitatem in illo regno, ac fidē constituere: quos gubernabat, eorum animos virtute, ac pietate impleri voluit, & à diuini nominis propagatione auspicari: vt superiora illa hoc stabili fundamento constituta, splendidiora multo essent, atque firmiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio consuetudinem, & nostrorum mores perspexerat, atque institutum, eām ad rem illos delegit, quos suo proposito congruentes, sibique vsui fore arbitrabatur. Atque vt fructus esset diuturnior, Messanensem Magistratum sua autoritate permouit, nostros vt experetet, atque accerseret, & fundato Collegio in domicilio certo apud se collocaret. Illa vero ciuitas, & nobilis, & opulenta, & sacrarum religionū in primis cultrix, grauissimi, atq. sapiētissimi Principis iudiciū secuta, diligere eos cœpit, quos nondum viderat, cupere quos illius testimonio vtiles sibi futuros sperabat. Itaq. anno 1548. Sūmi Pontificis imperio, &

Igna-

Ignatij volūtate, ad quos & Prorex Vega, de hac ipsa re, & Messanensis ciuitas scripserat, profecti suntMessanā Magister Hieronymus Natalis Hispanus, AndreasFrusiusGallus, Petrus Canisius Germanus, Benedict⁹ Palmius Italus,aliiq.nonnulli ex variis itē nationibus mixti,vt nouum Collegium constituerent, & optimarum artium ludum aperirent. Quod in opportuno ciuitatis loco, æde D. Nicolai, domo, Magistratus benignitate cōmodè instructa, feliciter sanè præstiterunt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaq́ue in Societate probationis domus Messanæ instituta.

Sed & Panormitana ciuitas, eiusdem Vegæ consilio, atque autoritate, & Messanensis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine,soli fertilitate,hominum splendore,ac frequentia,reliquas Siciliæ Vrbes vincat, passa non est se in pietatis studio ab vlla superari. Quamobrem à Paulo III. Pont.Max.& ab Ignatio per literas petit, vt ad suam iuuentutem literis ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos eò mittāt. Ignatius ergo anno.1549. duodecim Panormum misit, è quibus erant, Nicolaus Lanoius Flander, Paulus Achilles Italus,& alij lecti viri,itidem diuersarum nationum. Eis mandat, vt cum Iacobo Laine (qui in ea Prouincia ipsius Ignatij gerebat vices,& Alexandri Farnesij Cardinalis & Archiepiscopi Montis Regalis rogatu, in eius diœce-

diœcesi, ad componendas inueteratas quorũdam Ecclesiasticorum discordias, Visitatoris munere fungebatur,) & cũ Hieronymo Domeneco sese coniungãt, & Panormitani Collegij fundamenta ponant: quod & factum est magno hominum concursu, magna ciuiũ beneuolentia. Porro hæc duo Collegia, Mamertinum, ac Panormitanum, annuis, certisque fructibus Caroli Quinti Imperatoris benignitate, & ipsarum ciuitatũ liberalitate fundata sunt. Reliqua pręterea, quæ in Sicilia habemus collegia, ab his duobus exordium ac progressum acceperunt. Sed ille maximus, atque vberrimus fructus est, qui ex iis duobus Collegiis in vniuersum Siciliæ Regnum peruenit, quod Ioannes Vega multa eorum Patrum, qui in hisce Collegiis versabantur, vel consilio, vel ministerio instituit, multa perfecit, quæ ad veræ pietatis cultum augendum, ac hominum salutem pertinebant. Eodem anno 1549. Venetias nostri asciti, & ab Andrea Lippomano, qui Patauinum Collegium fundauerat, in certis sedibus collocati sunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortum hoc tempore habuit à nostris eò profectis, vt ipsam ciuitatem pacarent, & cum alia vicina ciuitate grauiter diffidentem reconciliarent.

In Germania præterea cœperunt nostri, maiori cum vtilitate versari. Nam Gulielmus Bauariæ Dux clarissimus, auitæque, & Catholicę religionis in Germania pręsidium,

&

& ornamentum, nostros accersiuit, vt Ingolstadij sacras literas profiterentur. Missiq. ad Ducem sunt ab Ignatio Alfonsus Salmeron, Petrus Canisius, Claudius Iaius, qui in illa Academia aliquot annis antea docuerat, & magna fuerat cum laude versatus. Hos Patres Gulielmus Dux peramanter complexus est, ac supremo suo Cancellario Leonardo Ekio viro nostri cupidissimo studiosè commendauit. Itaque Alfonsus Diui Pauli Epistolas, Claudius Psalmos Dauidis explicare aggressus est, Canisius Magistrum Sententiarum, vnusquisque eruditè, & grauiter, magnaque hominum admiratione, suo fungebatur munere. Quo ex tempore Academia illa reuirescere ac celebrior esse cœpit, & Theologiæ studia, quæ hæreticorum impetu conuulsa atque prostrata iacebant, excitata sunt. Vicini Episcopi spe erecti, Catholici animati, furor hæreticorum cōpressus, multa passim in Dei laudem effecta. Quibus Gulielmus commotus, Collegium Societati ædificare constituit, sed morte interceptus, quod prçclarè cogitauerat, non perfecit. Et Alberto filio pietate, prudentia, animi magnitudine sui quam simillimo, rem integram reliquit. Qui optimi patris vestigiis insistens, Catholicæ religioni accerrimum sese in Germania propugnatorem semper præbuit. Et quamuis sui principatus initio, grauissimis districtus negotiis, in longum Collegij fundationem distulit (ex quo Alfonsus Salmerō in Italiam
rediit,

rediit, Claudius Viennam profectus est, Canisius cum Nicolao Gaudano Ingolstadij ad tempus remansit) postea tamen, ita hãc moram diligentia, & præclara beneficentia compensauit, vt non solũ Ingolstadij nostros, sed etiam Monachij apud se habere voluerit, & in domicilio certo collocauerit.

NOSTRI IN BRASILEAM NAuigant, & pro Christo Antonius Criminalis occiditur. CAP. XX.

DVm hæc in Europa geruntur, in Brasileam Prouinciam vastissimam, & cæli quidem salubritate lætissimam sed Anthropophagorum feritate horribilem, & omnis humanitatis expertem anno 1549. Regis Lusitani voluntate, nostri primùm nauigarunt. Vbi in hunc vsq. diem, magna cum patientiæ & caritatis laude, atque indigenarum vtilitate perseuerãt. Multi enim variis monstrosissimisque Idolorum figmentis, superstitionibusque abiectis, vnius Dei, veriq́ue lumen aspexerũt: multi cũ infidelitate, immanitatem etiam, & crudelem illam deuorandi homines naturam exuerunt, & ad mansuetudinem, atque humanitatem traducti sunt. Vxorũ vero multitudinem sacratissimis Euangelici connubij legibus astrinxerunt, & impuras nuptias, vagamq́ue libidinem Christiana honestate commutarunt. Hoc item anno 1549. P. Antonius Criminalis Parmensis, in India à fidei hostibus occisus est. Qui honestis parenti-

rentibus ortus, in ipſo adoleſcentiæ flore ſe Deo ſacrauit,& Societatē eſt ingreſſus, miſſuſque anno 1542. Roma ab Ignatio in Luſitaniam, omnibus quibuſcū vixit, raræ modeſtiæ, ac ſingularis probitatis exemplo fuit. In Indiam deinde, ad gentium illarum ſalutem, inter primos mittitur: cognitaque eius virtute ac prudentia, ab ipſo Franciſco Xauier, in eo tractu collocatur, qui olim Cori, nunc Comorini promontorium appellatur, reliquisq. noſtris præficitur. Vbi propter cōtinua vicinorum Regum bella, propter idololatrarum ſacerdotum infeſtum odium, & victus cultusque inopiam, incommoda multa pertulit, & in illuſtrāda Chriſti gloria, ac propaganda, maximos labores tulit. Cùm igitur in Menancor Regis Prouincia verſaretur, & quos Chriſto per fidem genuerat, Catholicæ doctrinæ lacte nutriret, magnæ militum copiæ Biſnagæ Regis, ad illam Prouinciam deuaſtandam,& Chriſti in ea fidem extinguendam, hoſtiliter ſunt ingreſſæ. Quarum repentino aduentu nunciato, Antonius vbi eo ipſo die ſacrificauerat, in templum primo confugit, vt Deo oues ſuas commendaret: tum ad litus egreſſus, in Luſitanorum naues, quæ in ſtatione erant, Chriſtianas feminas, paruuloſque earum filios compulit (in quas tamen ipſe, vt cæteris omiſſis conſcenderet, ſeque periculo eriperet, nullis precibus adduci à Luſitanis antea potuerat.) Dū igitur ſui oblitus Chriſtianorum ſaluti conſuluit, reditu ad

R naues

naues intercluſo, aduentãtibus Badeghis hoſtibus (ſic enim appellantur) atque irruentibus, obuiam procedit intrepidus: flexis genibus, expanſis manibus, oculis in cælum fixis mortem expectãs, & ſe ceu bonus paſtor, offerens Deo pro ouibus ſuis. Ita repertus, à prima & ſecunda hoſtiũ acie intactus relinquitur, à tertia verò, ſariſſis haſtisq. transfigitur: & capite abſciſſo, ſpoliati corp⁹ in arce ſuſpenditur. Fuit vir ſui contemptor, diuini honoris ſtudio flagrans, obedientiæ imprimis cultor, orationis aſſiduitate ac virtute præſtans, cui ipſe Franciſcus Xauier probatiſſimæ vitæ teſtimonium dabat, eiusque ſimiles optabat eſſe omnes, qui in Indiam ex noſtris mitterentur. Ego verò, qui anno 1542. Lutetiam Roma proficiſcens, bonam itineris partem cum illo confeci, frequenterque adiutus ab eo, & ſubleuatus ſum, ſingularem in Antonio virtutẽ agnoui, & ſępenumero caritatem illius, ac pietatis ſtudium mecum ipſe ſum admiratus: vt mirum nõ ſit, ex tali principio talem exitum extitiſſe.

A IVLIO III. PONT. MAX. *Societas confirmatur.* CAP. XXI.

INterim mortuo Paulo III. Pont. Max. qui primus Societatem ſua autoritate confirmarat, multisque priuilegiis (quæ commemorare longum eſſet) ac magnis ornarat, Iulius III. ſuccedit anno 1550. à quo Ignatius

tius postulauit, vt ratum haberet, quod Paulus fecerat, cuius ipse successor esset, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterant obscuriora, apertiùs explanaret. Quod vtique Pontifex, cùm è Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit, Pontificiumq. diploma scribi iussit, quo approbatio eiusmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniam Pauli III. confirmationem, & multa eius priuilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quàm alia, ipsius institutum, distinctiusque comprehendit, subiicere hoc loco opportunum iudicaui. Sic igitur habet:

IVLIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Xposcit debitum pastoralis officij, cui nos, licet immeritos, prætulit diuina Maiestas, vt fideles quoslibet, præsertim religiosos, in via mandatorum Domini, ad illius honorem & gloriam, & proximorum spiritualem profectum deambulantes, paternis confoueamus affectibus: vt fideles ipsi, dextera Domini sibi assistente propitia, æternæ salutis præmium feruentius exquirant, & in eorum pio proposito confoueantur. Dudum siquidem, per felicis recordationis Paulum Papam Tertium, prædecessorem nostrum, accepto, Quod dilecti filij, Ignatius de Loiola, & Petrus Faber, ac Iacobus Laynez, nec non Claudius Iaius, & Paschasius Broet, ac Frãciscus Xauier, necnon Alfonsus Salmeron, & Simon Rodericus,

Summa literarũ Apostolicarum Pauli III. de Instituto Societatis.

cus, ac Ioannes Coduri, & Nicolaus de Bobadilla, Presbyteri Pampilonen. Gebennen. Segũtin. Toletan. Visen. Ebredunen. & Palentin. Ciuitatũ, & Diœc. respectiuè, in Artibus Magistri, in Vniuersitate Parisien. graduati, & in Theologicis studiis, per plures annos exercitati, Spiritu sancto afflati, iam dudum è diuersis mũdi regionibus decedentes, in vnum conuenerant, & exemplaris ac religiosæ vitæ Socij effecti, abdicatis huius sæculi illecebris, eorum vitam perpetuo Domini nostri IESV *Christi, atque suo, & successorum suorum Romanorum Pontificum seruitio dedicauerant, & iam pluribus annis verbum Dei prædicando, & fideles priuatim ad pias meditationes, beneq; ac beatè viuendum excitando, hospitalibus inseruiendo, pueros & alios rudes salubria dogmata ad Christiani hominis institutionem necessaria docendo, ac denique omnia charitatis officia, quæ ad animarum ædificationẽ pertinebant, vbique terrarum, vbi peregrinati fuerant, quisque iuxta traditam sibi ab ipso Spiritu sanctogratiam, multa cũ laude ob-*

 eundo,

eundo, laudabiliter in vinea Domini se exercuerant, eorum institutum, sub quadam viuendi formula ab ipsis edita, Euangelicæ veritati, & sanctorum Patrū sanctionibus conformi, vt vinculum charitatis & vnio in ipsis quidē Socus, & aliis qui prædictum vellēt institutum sequi, conseruarentur, approbauit, & confirmauit, & benedixit: ipsosq; Socios (quorum numerum, non vltra sexaginta esse tunc voluit) sub sua, & Apostolicæ sedis protectione suscepit, illisq; condendi Constitutiones & statuta quæcunq. ad ipsius sic institutæ & confirmatæ Societatis conseruationem, & felicem progressum, licentiam concesit per quasdam. Cumq; postmodum progressu temporis, Spiritu sancto cooperante, ex Societate prædicta spirituale animarum fructum crescere, & multos, qui institutum prædictum sequi vellent, in Parisiensi, & aliis generalium studiorum Vniuersitatibus, studere intellexisset idem prædecessor, Ignatij & aliorum Sociorum prædictorum piam vitam & doctrinam attendēdo, eidem Societati, vt quoscunq. alios idoneos, & iuxta

xta suas Constitutiones probatos liberè admittere possent, concessit. Et nihilominus, vt Coadiutores tam presbyteros, qui in spiritualibus, quàm laicos, qui in tēporalibus, & domesticis officiis eos adiuuarent (qui quidem Coadiutores peractis probationibus, iuxta Constitutiones Societatis huiusmodi requisitis, ad maiorē deuotionem suā, & meritum, etiā tria vota, Paupertatis videlicet, Castitatis, & Obedientiæ possent emittere, non solemnia, sed quibus, pro eo tempore, quo Præpositus generalis Societatis prædictæ eis, in ministerio spirituali, vel temporali, vtendum iudicaret, astringerētur: quiq; omnium bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent, ac meritorum omnium participes fierent, perinde, vt qui solemnē professionem, in eadem Societate emisissent) possent assumere, & alias gratias ac priuilegia ad fouēdam, & adiuuandam in iis, quæ ad Dei honorem, & animarum salutem pertinebant, Societatem prædictam, de benignitate Apostolica concessit. Vt autem prædicta omnia prius ab eodem prædecessore concessa, magis Supplicatio pro parte Societatis.

confirmentur, & simul omnia, quæ ad institutum Societatis prædictæ pertinent, eisdem in literis aliarum summam continentibus comprehendātur: & vt aliqua obscurius dicta, & quæ scrupulū ac dubitationem possent iniicere, per nos exactiùs explicentur: nobis fuit humiliter supplicatum, vt formulā, qua prædictæ Societatis institutū exactius & distinctius, quàm antea, edocente experientia ac vsu rerum, expressum, eodem tamen spiritu comprehenditur, confirmare dignaremur, cuius tenor sequitur, & est talis: Quicunq. in Societate nostra, quam IESV *nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, & soli Domino, ac Ecclesiæ ipsius sponsæ, sub Romano Pōtifice, Christi in terris Vicario seruire, post solemne perpetuæ Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ votum, proponat sibi in animo, se partem esse Societatis, ad hoc potissimū institutæ, vt ad fidei defensionem, & propagationem, & profectum animarum in vita, & doctrina Christiana, per publicàs prædicationes, lectiones, & aliud quodcunque verbi Dei ministerium,*

Instituti Societatis formula copiosior.

Vota paupertatis, castitatis & obedientiæ.

Instituti finis.

Societatis ministeria.

rium, ac spiritualia exercitia, puerorum ac rudium in Christianismo institutionē, Christi fidelium in cōfessionibus audiendis, ac cæteris Sacramentis administrandis, spiritualem consolationem præcipuè intendat: & nihilominus ad dissidentium reconciliationem, & eorum, qui in carceribus vel in hospitalibus inueniūtur, piam subuentionem & ministerium, ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire visum erit, exequēda gratis omnino, & nullo, pro suo in prædictis omnibus labore, stipendio accepto se vtilem exhibeat: curetq́; primò Deū, deinde huius sui instituti rationem, quæ via quadā est ad illum, quoad vixerit, ante oculos habere, & finem hunc sibi à Deo propositum totis viribus assequi, vnusquisque tamen secundum gratiam sibi à Spiritu sancto subministratā, & vocationis suæ proprium gradū. Ideoq́; ne quis fortè Zelo vtatur, sed nō secundum sciētiam, proprij cuiusq gradus iudiciū. et officiorū discretio, ac distributio tota sit in manu Præpositi Generalis, seu Prælati, per nos quocunq. tem-

Gratis omnino exhiben da sunt Societ. ministeria.

Habendū semper ante oculos institutum.

Graduū & officiorum distributio tota est penes Generalem.

pore eligēdi, vel eorum, quos ipse sibi ea cum autoritate substituerit, vt congruus ordo seruetur in omni bene instituta communitate necessarius. Qui quidem Præpositus, de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem huius propositi nobis finis conducentes condendi; maiorum suffragiorum parte semper statuendi ius habente, & quæ dubia esse poterunt in nostro instituto hac formula comprehenso, declarandi authoritatem habeat. Consilium verò necessario conuocandum ad condendas, vel immutandas Constitutiones, & alia grauiora, vt alienare vel dissoluere Domos, ac Collegia semel erecta, intelligatur esse maior pars totius professæ Societatis (iuxta Cōstitutionum nostrarum declarationem) quæ sine magno incommodo potest à Præposito Generali conuocari. In aliis, quæ non ita magni momenti sunt, idem Præpositus adiutus, quatenus ipse opportunum iudicabit, fratrum suorum consilio, per se ipsum ordinandi, & iubendi quæ ad Dei gloriam & commune bonum pertinere in Domino videbūtur, ius totum habeat, prout in

De condendis constitutionibus, & declarādis.

Consilium ad grauiora conuocādum.

In his quę non tāti momenti sunt, ius totū habet Præpositus.

in Constitutionibus eisdẽ explicabitur. Quicunque autem in hac Societate professionem emiserint, non solũ in primis professionis suæ foribus intelligant, sed quoad vixerint, memores sint, Societatem hanc vniuersam, & singulos, qui in ea profitentur, sub Sanctissimi Domini nostri Pauli Papæ tertij, & aliorum Romanorum Pontificum successorum eius fideli obedientia Deo militare. Et quamuis Euangelio doceamur, & fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter teneamus, omnes Christi fideles Romano Pontifici, tanquam capiti, ac IESV *Christi Vicario subesse: ob deuotionem tamen maiorem ad obedientiam sedis Apostolicæ, & maiorem voluntatum nostrarum abnegationem, & certiorem sancti Spiritus directionem summopere conducere iudicauimus, singulos nos, & quicũque eandem in posterum professionẽ emiserint, vltra illud cõmune trium votorum vinculum, speciali ad hoc voto adstringi, vt quidquid modernus, & alij Romani Pontifices, pro tempore existentes iusserint ad profectũ animarum, & fidei propaga-*

Sub obedientia Pontif. Rom. militat Deo Societas.

paga-

pagationẽ pertinens, & ad quascunque prouincias nos mittere voluerint, sine vlla tergiuersatione, aut excusatione, illico, quantum in nobis fuerit (siue nos ad Turcas, siue ad quoscunque alios infideles, etiam in partibus, quas Indias vocant, siue ad quoscunque Hæreticos, Schismaticos, seu etiam ad quosuis fideles, mittendos censuerint) exequi teneamur. Quamobrem qui ad nos accessuri sunt, antequam huic oneri humeros supponant, diu multumq; meditentur, an tantum pecuniæ spiritualis in bonis habeant, vt turrim hanc iuxta consilium Dominicum possint consummare, hoc est, an Spiritus sanctus, qui illos impellit, tãtum illis gratiæ polliceatur, vt huius vocationis pondus, illo adiuuante, se laturos sperent: & postquam, Dñino inspirante, huic IESV *Christi militiæ nomen dederint, die noctuq; succincti lumbos, & ad tam grãdis debiti solutionem prompti esse debebunt. Ne qua autem possit esse inter nos missionum aut prouinciarum huiusmodi ambitio vel detrectatio: intelligant singuli, sibi per se, vel alium, de huiusmodi*

Ingressuri Societatem quid cõsiderare debent.

Missiones non procurandæ.

modi mißionibus quidquã cũ Romano Pontifice non esse curandum, sed omnẽ hanc curam Deo, & ipsi Pontifici tamquã eius Vicario, & Societatis Præposito dimittendam: cui quidem (sicut cæteris) de sui ipsius missione in alterutram partem, nisi de Societatis consilio, cum dicto Pontifice curãdum erit. Voueant etiam singuli, se in omnibus, quæ ad regulæ huius nostræ obseruationem faciunt, Societatis Præposito (qui ad hoc munus quã fieri poßit idoneus, ad plura vota, prout in Constitutionibus declarabitur, eligetur) obedientes fore. Ille autem omnem eam autoritatem & potestatem habeat supra Societatem, quæ ad bonam eiusdem Societatis administrationem, correctionem, & gubernationem vtilis erit. Iubeat autem ea, quæ ad constructionem propositi sibi à Deo, & à Societate finis cognouerit esse opportuna, & in prælatione sua benignitatis, ac mansuetudinis, charitatisq; Christi, Petri, Pauliq; formulæ semper sit memor: & tam ipse, quàm consilium prædictum ad normam hanc aßiduè spectent. Singuli verò subditorum, tum

Votum obediẽtiæ.

Præpositi electio & potestas.

Gubernãdi ratio qualis futura.

Obediẽtia & reuerentia subditorum.

propter

propter ingentes ordinis vtilitates, tum propter nunquam satis laudatũ humilitatis assiduum exercitium, non solùm Præposito in omnibus ad institutum Societatis pertinentibus parere semper teneantur: sed in illo Christum veluti præsentem agnoscant, & quantum decet, venerẽtur. Cùm autem experti fuerimus iucundiorẽ, puriorem, & ad proximi ædificationem aptiorem esse vitam, ab omni auaritiæ contagione quàm remotissimam, & Euangelicæ paupertati quàm simillimam, cumq́; sciamus Dominũ nostrum Iesum Christum, seruis suis regnum Dei solùm inquirentibus, necessaria ad victum & vestitum esse subministraturum: sic voueant singuli & vniuersi perpetuã Paupertatem, vt non solùm priuatim, sed neque etiã communiter possint Professi, vel vlla eorum Domus, aut Ecclesia ad aliquos prouentus, reditus, possessiones, sed nec ad vlla bona stabilia (præter ea, quæ opportuna erunt ad vsum proprium, & habitationem) retinẽda ius aliquod ciuile acquirere, rebus sibi ex charitate donatis ad necessarium vitæ vsum contenti.

Paupertatis votum.

Modus nostræ paupertatis.

Professi reditus habere nequeũt

Quia

Quia tamē Domus, quas Dominus dederit, ad operandum in vinea ipsius, & nō ad scholastica studia exercenda destinandæ erunt: cùm valde opportunum fore alioqui videatur, vt ex iuuenibus ad pietatem propēsis, & ad literarum studia tractāda idoneis operarij eidem vineæ Domini parentur, qui Societatis nostræ, etiam professæ velut quoddam seminarium existant: possit professa Societas ad studiorum commoditatem, Scholarium habere Collegia, vbicunque ad ea construenda, & dotāda, ex deuotione aliqui mouebuntur: quæ simul atque cōstructa, & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad sedem Apostolicam pertinet) ex nunc autoritate Apostolica erigi supplicamus, seu pro erectis haberi: quæ Collegia possint habere reditus, census, seu possessiones, vsibus & necessitatibus studentium applicandas, retenta penes Præpositum, vel Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta Collegia, & prædictos studentes, quo ad Rectorum, seu gubernatorum, ac studentium electionem, ac eorun-

De collegiis, & eorum reditibus.

Collegiorum gubernatio penes Prępositū, vel Societatem est.

eorundem admißionem, emißionem, receptionem, exclusionem, statutorum ordinationem, & circa studentium instructionẽ, eruditionem, ædificationem, ac correctionem, victus, vestitusq́ꝫ, & aliarum rerum necessariarum eis ministrandarum modum, atq; aliam omnimodam gubernationẽ, regimen, ac curam, vt neque studẽtes dictis bonis abuti, neque Societas Professa in proprios vsus conuertere poßit, sed studentium neceßitati subuenire. Qui quidem studentes, ingenij, & morum indole tales esse debebunt, vt meritò speretur, post absoluta studia ad Societatis functiones idoneos fore: & sic demum post cognitum in spiritu & literis eorum profectum, & post sufficientem probationem, in Societatem nostrã admitti poßint. Socij autem omnes cùm Presbyteri esse debeant, ad dicendum officium secundum communẽ Ecclesiæ ritum, sed priuatim, & non communiter, vel in Choro, teneantur: & in iis, quæ ad victum, & vestitum, & cætera exteriora pertinent, honestorum sacerdotum communem & approbatũ vsum sequentur: vt quod inde

Quales futuri Scholastici nostri.

De officio diuino recitando.

In victu & vestitu sequendus nobis vsus honestorũ Sacerdotum.

inde pro cuiusque necessitate, vel spiritualis profectus desiderio subtractum fuerit, ex deuotione, & non ex obligatione, rationabile obsequium corporis Deo, prout expediet, offeratur. Hæc sunt, quæ sub præfati Domini nostri Pauli, & sedis Apostolicæ beneplacito, de nostra professione, typo quodam explicare potuimus, quod nunc fecimus, vt summatim informaremus tum illos, qui nos de nostro vitæ instituto interrogant, tum etiam posteros nostros, si quos (Deo volente) imitatores vnquam habebimus huius viæ: quam cùm multas, magnasq́; habere annexas difficultates fuerimus experti, opportunum iudicauimus etiam statuere, ne quis ad professionem in hac Societate emittendam, nisi diuturnis & diligentissimis probationibus (prout in Constitutionibus declarabitur) eius vita & doctrina explorata fuerit, recipiatur: quia reuera, hoc institutum omnino humiles, & prudentes in Christo, & in Christianæ vitæ puritate ac literis conspicuos exigit. Immò & ij, qui in Coadiutores tam in spiritualibus, quàm in corporalibus, & in Scho-

Periodus.

Ad professionē non admittantur nisi diu multumque probati.

S lares

Coadiutores & Scholares vota sua debent emittere. Aliqui tria vota solennia emittere possunt.

lares admittentur, quorũ vtrique, post sufficientes probationes, & tẽmpus in Constitutionibus expressum, vota sua, ad deuotionem, & meritũ maius, nõ quidem solennia (præter aliquos, qui de licentia Præpositi Generalis, propter ipsorum deuotionem, & personarum qualitatem, tria vota huiusmodi solennia facere poterunt) sed quibus teneantur, quàm diu Præpositus Generalis in Societate eos retinendos esse censuerit, emittere debeant, prout in Constitutionibus latiùs explicabitur, non nisi diligenter examinati, & idonei reperti, ad eundem finem Societatis, admittantur ad hanc IESV *Christi militiam, qui tenuibus cœptis nostris fauere dignetur, ad gloriã Dei Patris, cui soli sit semper decus & honor in sæcula amen. Quapropter considerantes, nihil, quod pium, sanctumq; nõ sit, in dicta Societate, eiusq; laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij, & aliorum Sociorum prædictorum vita & moribus reperiri, eaq; omnia ad suorũ, & aliorum Christifidelium animarum salutem, & fidei exaltationem tendere, Socios ac illorum*

Non nisi idonei Coadiutores admittẽdi.

Approbatur Societas & eius institutũ. Nihil nõ sanctum in instituto nostro.

Coad-

Coadiutores prædictos, & ipsius Societatis Scholares à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisq; Ecclesiasticis sententiis, censuris, & à pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes, illosq; sub nostra, & Apostolicæ sedis protectione suscipientes, Motu proprio, & ex certa nostra scientia, autoritate Apostolica, tenore præsentium, erectionem, & institutionem Societatis, ac extensionem numeri illius Sociorũ, ac receptionis, & admissionis Coadiutorum, ac omnia & singula, Priuilegia, immunitates, exemptiones, libertates, & condendi, & alterandi statuta, & ordinationes, ac alia quæuis indulta eisdem, Societati, & illius Præposito, per prædecessorem nostrum, & sedem huiusmodi, sub quibuscunque tenoribus, & formis concessa, & confirmata, ac desuper cõfectas tam sub plũbo, quàm in forma Breuis literas, & in eis contenta, ac deinde secuta quæcunque,

Omnia priuilegia prius concessa confirmantur.

perpetuò approbamus, & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis robur adiicimus, supplentes omnes & singulos tam Iuris, quàm facti defectus, si qui interuenerint, in eisdem: Eaq; omnia & singula, perpetuæ & inconcussæ firmitatis robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari debere, & sic per quoscunque Iudices & Commissarios, quauis autoritate fungentes (sublata eis, & eorũ cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate & autoritate) iudicari, interpretari, atque decidi debere, nec nõ quidquid secus super his per quoscunque, quauis autoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus, & declaramus. Quocirca vniuersis & singulis, venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, & eorum quilibet per se, vel alium, seu alios, præfatis Præposito, & Societati in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant autoritate

Iudices qui assistant.

nostra

nostra singulas prædictas, & præsentes literas plenum effectum sortiri, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari: non permittentes quenquam contra illarum tenorem, quomodolibet indebitè molestari, contradictores quoslibet & rebelles per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia (appellatione postposita) compescendo, ac censuras prædictas, legitimis super his habēdis seruatis processibus, etiā iteratis vicibus aggrauando: inuocato etiā ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Nō obstātibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, & singulis, quæ in literis prædictis idem prædecessor noster voluit non obstare, cæterisq́ contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes, plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, susceptionis, approbationis, confirmatio-

Nō obstantibus, &c.

mationis, adiectionis, suppletionis, decreti, declarationis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli, Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quinquagesimo, duodecimo Kalendas Augusti: Pontificatus nostri, Anno primo.

F. de Mendoza.
Fed. Cardinalis Cæsius.

SOCIETATIS IESV INSTITUTUM *& forma describitur.*

CAP. XXII.

EX Pontificio hoc diplomate manifestum esse arbitror, quis sit huius Societatis finis, quod institutum. Sed quoniam breuiter illud potius attingitur, quàm explicatur: credo equidem nonnullorum sitim esse incensam, & ex his quæ de hoc instituto intellexerunt, reliqua intelligendi cupiditate inflammatam. Quorum ego pio desiderio pro mea parte obsequi conabor: & quę summatim perstricta

ſtricta ſunt, ea enucleatius paulò, atq. vberius explicare. Etenim pertinet hoc quoque ad Ignatij (cuius vitam ſcribimus) laudem, intelligere homines, quibus hanc Societatem temperauerit inſtitutis.

Societas ergo Ieſu, hoc nomine à ſummis Pontificibus inſignita, Religio Clericorum & eſt, & appellatur à Concilio Tridentino. Eius vita neque in ſola contemplatione, neq. in ſola actione, ſed in vtraq. ſimul poſita eſt. Finis quò ſpectat, & quò actiones omnes ſuas refert, ſuæ eſt, & alienæ ſalutis, ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maximè charitate conſtat, in rebus omnibus propoſitam habet: ad eius normam, & ſuos & externos dirigit. Reliqua quæ finis cauſa quæruntur, huic fini conſentiũt: omnia enim ferè pietatis officia quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam aſſiduè concionatur, pueros rudesq́. rectè credẽdi regula inſtituit, virtutes operandi, fugiendi vitia, præceptis erudit: orandi cùm voce, tum mente certam rationem docet: ad pium frequentemq́ue Sacramentorum vſum hortatur: ægrotos inuiſit & conſolatur: moriẽtes in angore poſitos confirmat: vinctos in cuſtodia, pauperes in Xenodochio, miſeros vbique & calamitoſos ſubleuare ſtudet: odia extingui, & ſublatis diſſidiis inimicorum animos beneuolentia conglutinari: denique cuncta pietatis opera inſtitui, augeri, conſeruari. Quæ quidem omnia Domibus ac Collegiis noſtris communia

S. ſſ. 25. Cap. 16.

sunt. Collegiorum verò (in quibus quidē nostri docent) illa sunt propria: literarum studia exercere sedulò, & disciplinas omnes quæ quidem homini Theologo necessariæ sunt, pro cuiusque Collegij facultate diligēter explicare: iungere cum pietate doctrinam: formare adolescentiæ mores, & mollem ætatem ac lubricam ad omnem virtutem fingere. Hęc non apud Catholicos tantùm, atque integros populos conatur efficere, sed multo etiam libentius apud Barbaros, & hæreticos: tū quod sunt ab omni ope deserti ac destituti, tum verò quod hæc Societas, quemadmodū in Pontificio diplomate dicitur, ad defensionem ac propagationem fidei est potissimùm instituta. Ex quibus ipsius Societatis perfectio atq. præstantia, reliquarumque religionum, quæ idem habent institutum, facilè elucet. Religionis enim excellentia atque perfectio ex

D.Thomas 2.2.q 188. artic.6. perfectione finis dependet: estque illa religio perfectior, quæ perfectiorem finem, & ea quę finis gratia sumuntur, aptiora habet, & ad finem consequendum magis accommodata.

In iis muneribus quæ diximus, ad proximorum salutē Societas ita se exercet, vt omnia gratis omninò exequatur: nihilq. pro confessionibus audiendis, concionibus, lectionibus, Missis, reliquisque suis functionibus accipiat. Neque tamen ignorat, dignum quidem esse operarium mercede sua, ęquumque, vt qui altario seruit, de altario viuat, & proptereà sacrarum Religionum filiis, eleē-

Luc.10. Mat.10. 1.Cor.9.

mosynas hoc nomine debitas à populo esse: sed hoc tempore, quo Sacerdotes quidam malè propter cupiditatē audiunt, & Sacramentorū administratio ab hæreticis nundinatio appellatur & quæstus, vt amputet occasionem eorum, qui volunt occasionē, aliorum consuetudine laudata, ipsa Paulum in hac parte imitatur, atque Euangelium sine sumptu ponit, & ne eius gloria euacuetur, gratis tribuit quod gratis accepit. *Ibidem.*

Ex eadem item causa factum est, vt in victu atque vestitu communem quandam viuendi rationem sequatur: parcam quidem & sobriam, moderatam tamen, & quæ vitæ sustentandæ sufficiat. Itaque habitum quidem peculiarem nullum habet, sed communē cum Sacerdotibus earum regionum in quibus viuit: in quo tamen & honestatis, & paupertatis ratio maximè eluceat. Quod quidem factum est, tum quòd hęc Societas Clericorum est Religio (vt diximus) non Monachorum: tum verò quòd hæreticis atque aliis hominibus perditis, & suo & temporum vitio valde ab habitu Monachali abhorrentibus (ad quos potissimùm in rectam viam reuocandos est instituta) plus se prodesse posse hac ratione arbitratur. Et asperiores in victu atque vestitu leges, corporisque castigationes ordinarias suis hominibus nullas imponit, ad quas ratione sui instituti ęquè omnes adstringātur: quo ad ipsam venientium omni hominum generi, naturæ, valetudini, ætati, communis quæ-

dam, & æquabilis viuendi ratio proposita sit, quam suscipere & tenere omnes possint. Atq. ob eam etiam causam, quòd plures habet ac maiores difficultates hoc institutum, illiusq. sunt onera interna grauiora, quàm in speciem videntur. Non tamen asperitates eiusmodi aspernatur, aut abiicit, quas in aliis Religionibus suspicit, & sanctissimè institutas videt: sed vbi necessitas poscit, aut vtilitas, eas Præpositi vel suspiciendas prę̨scribunt, vel vt suscipiantur, probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac feruenter, vt per Dei gratiam fræno potius hac in re nostri, quàm calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus propriis hæc Societas distenta, Chorum vbi horæ Canonicæ decantentur, ordinariè non habet. Neque enim ad cõstituendam Religionem, Chorus requiritur necessario. Possunt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiæ & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò student, etiam si à Choro vacent, quã alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cùm impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, [a] à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tẽpore cùm pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occu-

S.Tho.2. 2.q.188. artic. 2.

a Apud Sur.t.4. l.2.c.2. vita S. Dominici. Anto.3. p.hist. ti.23.§.3.

occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq. tamē dicemus Ordinem illum sanctissimum, Religionem tunc propterea non fuisse, quando maximè eius Religio floruit, & vita & doctrina & miraculis Dei Ecclesiam tātopere illustrauit. Deniam Gregorius in Concilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleëmosynarum studium vacare congruebat, cantores eligantur. Quod videlicet (vt grauissimi sancti Patres interpretantur) nobilius sit homines verbo & doctrina, quàm cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cælestia inflammare, ij cantibus insistere non debent, ne dum illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neq: si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstātioribus, & magis necessariis distringūtur, eos & Choro, & minus necessariis officiis vacuos, liberosq. esse oportere. Itaque videmus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septē Diaconos reiecisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidem illa sed minus necessaria occupatione implicati, vllo modo retardarentur. Nō est (inquiunt) bonum, relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (iis etiā quæ ex instituto Chorum habent) publici professores, scholastici, con-

92. dist. c. in sancta. *Tho. 2.2. q. 91. ar. 2 Ad tertium.* *Ibidem.* *Act. 6.*

concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerũ administratione occupati, liberiorem à Choro vacationem habent, vt à Choro scilicet expediti, munus suũ quisq. pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis ei Religioni licebit, quę Chorum non habet ex instituto. In hac autẽ Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concionator, aut confessarius, aut coadiutor temporalis non sit, aut deniq. maioribus ministeriis suo ex instituto non vacet, reperies profectò neminem. Ex quo cùm multæ aliæ Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudibus publicè celebrandis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quiuis possit hoc ad excitandum animum, & pietate inflammandum adiumentum: & vtrumq. hæc Societas complecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab aliis, & magis necessaria, variaque & multiplex est, incumbendum sibi omni ratione putat. In qua tractanda atq. excolenda, vt intenta semper sit, ac nihil remittat, cætera quæ per se honesta quidem sunt & præclara, sed hoc eius instituto aliena, necessariò prætermittit, aliisq. concedit. Imitatur-
1. *Cor.* 1. que in hac etiam parte Paulum Apostolum, qui de se dicit: Non misit me Dominus baptizare, sed euangelizare. Non quòd præclarum non sit, & ad salutem necessarium, baptizare (siquidem Baptismus ianua Sacramentorum omnium est, & necessarius ad salutem) sed quòd multi essent alij qui bapti-

zandi officio fungi possent: pauci verò qui prædicatoris Euangelici personā pro dignitate sustinerent. Multiformis est gratia Dei, & varia atque innumera Spiritus sancti dona. Neque in bello minus vtiles sunt exploratores, qui hostium consilia inuestigant, quàm milites, qui manum cum hoste conferunt: neque minus prosunt, qui cuniculis actis oppositas munitiones disiiciunt, quàm qui in illas iam euersas impetum faciunt. Æqua etiam pars est descendentis ad prælium, & remanētis ad sarcinas, & similiter diuidunt: paremq. prophetandi gratiam à Deo acceperunt Eldad & Medad, duo ex septuaginta senibus, quos elegit Moyses, tametsi remanserūt in castris, quàm sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Vt is qui manducat, non manducantem nō spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed omnes laudent omnium Dominum, qui dona sua distribuit prout vult. Existimatq. Societas, se, tot laboribus atque operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorū non habeat, plenę populo satisfacere, & acceptas ab eo eleēmosynas pro sua tenuitate retribuere.

1. Reg. 30

Num. 11.

Rom. 14

Et quoniam ad ea quę commemorauimus munera rectè atque ex ordine præstāda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas prętereà naturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas,

tas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neq. iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullũ vero qui alterius cuiusuis religionis habitum susceperit (cupit enim vt in qua vocatione quisque
1.Cor.7. vocatus est, in ea permaneat: & vt reliqui sacrorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreãt) eos tantũ recipit, quos à Deo intelligit ad suũ institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiũt, & in hac Societate ad spiritualẽ aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cùm vitæ inculpatæ & sufficiẽtis doctrinæ sint; vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatẽ admittuntur. Tertium genus constat iis adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij præditos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij iis expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes quicunque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votũ nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac
Reli-

Religionem probant. Hoc autem probationis tẽpus, quod productius, quàm in reliquis Religionibus, ac prolixius est, magnam affert vtilitatem iis qui probantur, & ipsi etiã Societati. Nam cùm in subsidium humanæ fragilitatis spatium probationis sit institutum, vt Innocentij[a] tertij verbis vtar, & nõ solùm in fauorẽ conuersi, sed etiã Monasterij à sanctis Patribus indultũ, vt & ille hu9 asperitates, & hoc mores illi9 valeat experiri: hoc bienni spatio, nostri nouitij diligentius rẽtotã expẽdunt, ac lentius institutũ probãt, versantes diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri (ne impetu quodã animi potius quã ratione, aut Dei spiritu impulsi, onus tollãt quod ferre nõ possint) & Societas vicissim illos etiã probat, & intus, & in cute noscere studet: ne hominibus sese inutilibus oneret, eosq. minus probatos admittat, quos paulò pôst dimitti necesse sit. Estq. omnino & rationi consentaneũ, & sanctorũ Patrũ doctrinæ conueniens, & ab ipsa etiã antiqua consuetudine nõ alienum (quæ varia olim, & multiplex in Ecclesia Dei fuit) vt eo diutius atq. attentius Religionis institutum quisque perpendat, antequam illud aggrediatur, & capiat, quo grauius ipsum & præclarius est. & vt Religio etiã eò magis perspectos habeat, atque exploratos illos,

a De reg. & transeunt ad rel. c. 16. ad Apostolicam.

Pachomi regulã accepit ab Angelo in qua triẽnij probatio præcipitur, de quo Niceph. li. 9. c. 14. & Paladius in vita ipsius.

Hoc idem triennij spatiũ in militibus iubet Grego. lib. 7. reg. Epistola 11. & Iustinianus Auth. col. 1. tit. 5. Sacras sequens regulas idem statuit. Greg. tamẽ lib. 8. Epist. 23. biennio probari vult eos, qui ad cõuersionem suscipiuntur in Religionibus deformatis, Benedictus annũ tantùm probationis instituit. & S. Greg. confirmauit, vt scribit Alex. 2. 17. q. 2. c. Gonsaldus. Magna itaq. fuit olim varietas in Ecclesia Dei.

illos, qui veniunt ad se, quo eius institutum arduũ magis atque excellentius est. Quamobrem duorum annorum spatiũ, ad probandos nouitios suos, sedes Apostolica Societati dedit. Quo toto tempore, omnibus in rebus proprij instituti accuratè probantur, & orandi, tum voce tum mẽte assiduo vsu exercentur, variisque rationibus, quæ pertinẽt ad extirpandas prauas animi cupiditates, & mortificanda mẽbra quæ sunt super terrã, vt quidem ait Apostolus, & humilitatis officiis sursum deorsum versantur. Probationis enim
Coloss. 3.
tempore, Præfecti atque nouitiorum Magistri, eorum vocationem diligenter explorant & diiudicant: & vt illi ipsi eam intelligant, & confirment, magnopere laborant: in singulorum ingenium ac facultates studiosè inquirunt: quas cùm habẽt cõpertas, in suo quemque loco & gradu constituunt, nihil supra vires præscribunt, sed illas potius subleuant, & gratiæ Dei & naturæ seruiũt. Porrò cũ multa iis tradũt, quæ ad confirmãdos eorũ animos pertinẽt, & ad Regulã instituti proprij, normãq. reuocandos, tũ verò quatuor illa, quę ex Ignatij disciplina atq. exẽplo, quasi dogmata præcipua, & præceptorũ reliquorũ tanquam fontes sunt: Primũ est, vt Deũ in rebus omnibus inuenire studeant. Alterũ, illud vnũ propositũ habeant, vt omnia ad maiorẽ Dei gloriã fiant. Tertium, obedientiã mordicus teneãt, summãq. in ea colenda religionẽ constituant. Postremum est, vt aliud nihil ex hoc
mun-

mundo quærant, quàm quod quæsiuit Christus, vt sicut ille venit animas saluas facere, pro iis pati, ac mortem oppetere, ita ipsi animas Christo lucrifacere omni ratione nitantur: pro eis labori se, ac morti alacres etiam obiiciãt: opprobria & cõtumelias, si inferãtur, non solũ ęquo, sed etiã libẽti atque hilari animo propter Christum excipiant: si non inferantur, cupidè appetant, nullam tamen dantes ipsi causam vel occasionem maledicti. Quod si quis consiliis Præpositorum, ac monitis, aut Societatis institutis, vel pertinaciter repugnat, vel non satis se accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquissimum huic Societati est, vt quo puram se ac syncetam tueatur, quicquid vitiosum ac corruptum est, præcîdat, neque quenquã retineat, quem ex instituto retinere non debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione satis instructi, si ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & se Societati probauerint, possunt professionem emittere: si probata satis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipsi, & ij etiam qui secundo genere continentur, ac spirituales Coadiutores vocantur, Scholastici præterea, ac tẽporales Coadiutores, votis se perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ post nouitiatum obstringunt. Quæ quidem vota simplicia, non solennia sunt: quibus nimirum ita astringuntur, vt liberũ tamen So-

cietati ante professionē sit, quos nō probat dimittere, ac dimissos ab omni votorū obligatione absoluere. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quędā est, volūtaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantū in se est, in perpetuū se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (vt diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certè ante ingressum cùm liber sit, suique iuris ac dominus, re minus explorata vtique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima est atq. firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquā, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbū quē Societati seruiens contraxit: aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittēdi autē causæ præcipuæ (vt vno verbo dicā) ad duas redigūtur: cū aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominē dimitti: tūc enim illū retineri, contrarium esset charitati, cui omnia seruire debēt. Et quidē cū necessariò dimittitur, tā consideratè, tā cautè, tā beneuolè ac dolenter faciendū esse cōstitutiones iubent, vt nihil ad summā moderationē, religiosamq. prudentiā prętermissum esse videatur. Atque vt hoc quàm consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, eos ab Societate dimittendi, qui huius-

hujusmodi votis post biēnium obligati sunt. Quocirca non est in eorum, qui regunt, potestate, quenquam pro suo arbitratu à Societate dimittere, sed præscripto ac lege viuitur: & si qua in re moderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (vt par est) quā maximè. Nā prætérquam quòd Christiana charitas hanc moderationem pòstulat, Societatis ipsius rationes vehementer exigunt, atque adeò flagitant, ne inconsultè aut facilè, eruditi iam, & magnis eius multorum annorum laboribus, & sumptibus exculti ac perpoliti homines dimittantur, quos lentè, magnoq. iudicio, rudes atque impolitos admisit. Inconsultum enim esset, in serēdo strenuè laborare, metendi maturam frugem, percipiendique fructus tempus negligere. Sed cùm Societatis excellēs finis sit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatos viros, atque exercitatos omninò desiderat, vt sine offensione obtineatur. Quæ causa est, neminem vt censeat ad professionem admittendum, cuius virtus ac doctrina multis experimentis ac diuturnis perspecta antea non sit: ne videlicet sui, onus supra vires tollant, eoque opprimantur, atq. exitio iis sint, quibus saluti esse debuerant. At dum probantur, dum instituuntur, ne vagi omninò sint, & liberi, votorum huiusmodi (vt diximus) religione vinciūtur, & pedetentim, gradatimque ab imis ascendunt ad summa. Est igitur hæc ratio noua quidem, sed in hac parte nouo instituto conueniens, Scholasticis

ſticis ſalutaris, Societati neceſſaria, perutilis Eccleſiæ Dei. Nam Scholaſtici votorum merito ac fructu gaudēt, & firmiores in ſua vocatione, iis obligati reddūtur. Et Societas votis eiuſmodi veluti obſidibus acceptis, minus de eorum voluntate cōſtantiaque dubitabit: neq metuet, ne populus oleū, ipſa vero operā perdat, & vtriq. beneficiū apud eos ponāt, qui ipſorū benignitate atq. opera, bonas artes adepti, vbi referēdæ gratię tēpus aduenerit, ad ſęculum redituri ſint. Quod profecto ſi fieret, iniquū eſſet, neq. minus iniuſtū, quā ſi quis bonis Eccleſiaſticis locupletat⁹, & Chriſti patrimonio diues, ſtiuā manu tenens, poſt tergum reſpiceret, ſtatumque Eccleſiaſticū deſerens, negotiis rurſus huius ſæculi ſe implicaret. Quod nequando fieri poſſit, ſacris Canonibus cautum eſt, vt ſiquis ad regimen Eccleſiæ parochialis aſſumptus, ad Sacerdotium intra annum propter ſtudiū non promoueatur, ſubdiaconatum tamen ſuſcipiat, votoque ſe aſtringat. Quod vtique votum, quaſi fideiuſſor quidam eſt Eccleſiæ Dei, eius qui voto ſe obſtringit futuræ conſtantiæ. Ne quemadmodū Pontifex ait; ſicut à multis, de Chriſti patrimonio ſublimatis, olim factū eſſe dignoſcitur, à ſtatu retrocedere valeat Clericali. Eccleſia verò Chriſti magno eorū Apoſtatarum numero hac ratione liberatur, qui è Societate egreſſi, ſuis votis obligati perpetuo exiſterent, neque aliam viuendi rationem ſuſcipere tutò poſſent: ſicuti aliarum Religionum

In 6. de elect. & electi poteſtate tit. 6 c. Cū ex eo.

Ibidem.

num apostatis accidere, ipsa experiētia docet. Neque verò ei vlla fit iniuria, qui dimittitur, quandoquidē volens, ac sciens hāc legē subiit cùm admissus est: ac liber omnino, suique iuris relinquitur cùm dimittitur: & meliori cōditione plerumque egreditur, quàm ingressus est. Neque dimittitur, nisi propter ipsius, aut propter vniuersę Societatis bonū: cuius (quoniam multorum commune bonum est) maior sanè ratio, quàm cuiuscunque boni priuati habenda est. Vt enim maius bonum, minori bono præponitur: ita cōmunis vtilitas speciali vtilitati præfertur. Quod si Religiones omnes possunt, & solent, professos etiam suos qui insanabiles videntur, & curationem non admittunt, è cœtu suo pellere; cùm tamen sic eiecti, professionē suam quo ad possunt præstare teneantur: nulli sanè mirum videri debet, si Societas eos ab se dimittit, qui professionem nullam susceperunt, sed vota tantùm simplicia ediderunt, quorum, cùm dimittuntur, vinculis exoluti, liberam quocunque velint abeundi habent potestatem. Neque verò, si is qui Societatem ingreditur, ipsi Societati sese committit & credit, sperans se nullo vnquam tempore ab illa dimittendum, nisi magna quadā ratione: par est vt Societas illi ipsi ita confidat, vt nullam illius perseuerantiæ atque stabilitatis exigat cautionem. Nō enim partes pares sunt. Neque tamen si rectè perpendas, minor aut infirmior est cautio (vt paulò antè diximus) quam filiis suis præstat

Inno. III. de reg & transe. ad relig. c. Licet.

Societas ex instituto, ea, quam ab illis accipit ex voto. Et iis quidem vtilitatibus nouũ hoc institutũ firmatur. Neque tamen ita nouum est, vt non multa eius vestigia in seminariis antiquis Clericorum habeamus, quemadmodum in nonnullis Toletanis Conciliis, aliisq. videre est, quæ huc adducere, & alias rationes afferre, nimis longum esset, & à nostro instituto alienum, minimeq. necessarium. Nam quod caput est, cũ vniuersum Societatis institutum, tum verò potissimũ hæc eius pars, multorum summorum Pontificum iudicio atque institutione, & sacrosancta œcumenici Tridentinique Concilij autoritate comprobatur. Vt ergo ad quatuor illa hominum genera, quæ in Societatem admittuntur, reuertamur: Primi illi qui eruditione sunt conspicui, ad professionem quatuor votorũ admittuntur. Secundi, in Coadiutorũ spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota similiter publica, sed simplicia, in superioris manibus emissa, adsciscũtur. Eodemque modo, qui ad domestica munia obeunda sunt admissi, certum suum temporalium Coadiutorũ formatorum gradum, & ipsi consequuntur: vtrique autẽ formati Coadiutores, nullius posteà hæreditariæ successionis sunt capaces, vt in constitutione Gregorij x I I I. (quam paulò pòst subiciam) videre est. Spirituales Coadiutores, quasi subsidiarij milites adiuuãt professos & subleuant, & ad omnes excursiones parati sunt. Temporales verò Coadiutores, reli-

Tol. 2. c. 1. Tole. 4. c. 23. Cabil. c. 3. sub Ludo. Pio Aquisgra. c. 135.

reliquos domesticarum rerum cura leuant. Scholastici literas discunt, & cũ spiritu quem in Nouitiatu hauserunt, doctrinam coniungunt: totoque studiorum tempore, ita literarum disciplinis vacant, vt pietatem teneant, suique mortificationem non omittãt: immò verò in multis se Professorum & Coadiutorum spiritualium muneribus exercent (pro facultate cuiusq. & ingenio) vt consuetudine bene agendi paratiores sint, & tanquam exercitatiores, ad illorum ministeria suo tempore obeunda. Hoc in Collegiis fit. Habet enim Societas Domos & Collegia, quæ ita distinguũtur. Domus aut probationis sunt, in quibus eo quo diximus modo, ad religionis disciplinam cõformantur Nouitij: aut Professorum, in quibus scilicet, qui Nouitiatus, ac studiorum laboribus perfuncti sunt, confessionibus, prædicationibus, aliisque pietatis ministeriis, ad proximorum vtilitatẽ se exercent. Collegia Scholasticorum sunt, in iis quamuis nonnulla Professorũ vsurpẽtur munia, propria tamen illorum sunt, quæcunque pertinent ad discendas vel docẽdas eas disciplinas, quæ ad Professorum ministeria rectè obeũda sunt necessariæ. Domus professorum reditus nullos habere possunt (ne ad ædificationem quidẽ Templi, aut cultum eius, ac ornatum) nec possessiones vllas, priuatim vel in communi: nec ius petendi vllas, perpetuas eleëmosynas, sed quotidianis viuunt. Domibus probationis & Collegiis bona in cõmune

 habe-

habere licet: vt & nouitij oneri ne sint populis, antequam vsui esse incipiant, & Scholastici victum quærendi solicitudine expediti, liberius in rerum cognitionē incumbāt. Eiusmodi autem reditus, vel à ciuitatibus publicè constituuntur, vel priuatim à primariis viris ac copiosis, qui facultates suas rectè se collocare hac ratione putant, & præclarè de hominibus mereri, vt XXIIII. capite dicam. Collegiorum bona professa Societas administrat: ex quibus tamen ad ipsam nulla peruenire potest vtilitas, sed in victu Scholasticorum & vestitu penitus consumuntur. Ita fit, vt quorum est fructus, ij subsint imperio, neque bonis abutendi habeant facultatem: qui præsunt, ex suis laboribus vtilitatem nullam propriam percipiant, sed eam in certos vsus fratrum suorum, præstitutosque conuertant. Scholastici studiis confectis ad incudem rursus reuocantur, ac veluti excoquuntur, vt in Professorum, aut spiritualium Coadiutorum formatorum adsciscantur numerum. At verò Professis magna est in primis autoritas, & ius Societatem gubernandi. Ex illis, Assistentes, Prouinciales, Commissarij, Visitatores creātur, & Præpositus ipse Generalis. Ex quo etiā conuenit, vt spectatæ virtutis ac eruditionis laude, rerumque vsu præstent, cum omnibus tamen æqualiter (vt faciunt) viuant, & humilitate ac modestia exæquēt, quæ poterant videri inæqualia. Edunt autem professi solennia vota tria, cæterarum Religionum more,
Pau-

Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ (iis enim tribus votis, vis Religionis & natura cõtinetur) addunt quartum peculiare, ac proprium Societatis, de Obedientia ad missiones Romano Pontifici fideliter præstanda. Quod quidem his temporibus luctuosis ac perditis, quibus sacrosanctæ Sedis autoritas ab hæreticis acerrimè impugnatur, diuinum planè inuentum fuit. Nam præter alias vtilitates, quas continet multas & magnas, quæ in ipsa Instituti formula tanguntur, certè arctius adstringit, quod hæretici laxare student. Sed vt non solùm in præsens optimè Societas gubernetur, verùm etiam in posterum, & cupiditati atque ambitioni, religiosi status certissimis pestibus, quantum in ipsa est, occurratur: alia vota simplicia professi emittunt, promittuntque se non consensuros, vt Constitutiones de paupertate, quæ nunc est in Societate, immutentur, nisi fortè vt magis illam contrahant & arctent, nullam in Societate dignitatem, neque apertè neque occultè quæsituros: si quem verò abiisse sciuerint, fideliter prodituros: extra Societatem verò, nullam admissuros dignitatem, nisi eius qui præcipere possit, obedientia compellantur.

GVBERNATIONIS porrò forma & ratio hæc est: Vniuersæ Societati cum summa potestate præest Præpositus vnus generalis. Is Præpositorũ Prouincialiũ suffragio adlegitur, & duorum prætereà Professorũ, qui in congregatione Prouinciali electi, vnà cum Pro-

uinciali ex singulis Prouinciis ad generalem conuentum veniunt, perpetuusque est, ac maximam inter omnes habet autoritatē. Ipse ex cognitione rerum omnium & personarum Societatis, quā habet permagnam, Rectores Collegiorum, Domorum Præpositos constituit: Prouinciales, Visitatores, ac Commissarios creat. Quæ ratio commodissima est, & ad pacem, modestiam, humilitatemq. conseruandam aptissima: tollit enim ac rescindit perturbationes animorum, dissensiones, inuidias, odia, quæ Prælatorū electiones ferè cōsequuntur eas, quæ ex multorum pendēt iudicio ac voluntate. Præpositus item Generalis per se, vel per suos Prouinciales, Collegia moderatur: facultates à sede Apostolica Societati datas, & priuilegia suis dispensat, eorum vsum adstringit, relaxat, concedit, reuocat: admittendi in Societatem, atq. ab ea dimittendi, in Professorū numerum cooptandi, Conuentus generales (quibus ipse præest) indicendi, ac peragendi, plenissimam potestatem habet: deniq. ad eius arbitriū iudiciumque, summa omnium rerum, consiliorumque redit. Qua potestate ne ille fortè abutatur, præter eam curam, quæ in optimo Generali Præposito eligendo, atque ad id munus aptissimo adhibetur (quæ summa est, parique religione seruatur) quorū suffragio Præpositus Generalis creatur, ab eisdem quatuor spectatissimi Patres eliguntur, qui Assistentes appellantur, suntq. Præposito Generali à consilio.
Illi

Illi victum eius ac vestitum moderantur, labores definiunt, de erratis in humilitate admonent: ad eamq́ue rē Admonitor (sic enim vocatur) ab ipsa Societate est constitutus. Si quid grauius accidat, si acerbus ille plus æquo ac violentus, si bonorum Collegiorum profusus aut præposterus distributor fortassè sit, si doctrina deprauatus, vel moribus (homines enim sumus) congregationem generalē (quæ quoniam vniuersam Societatem repræsentat: ipso etiā Præposito Generali superior est) indicendi penes Assistentes ius est, in qua veritas earum rerum, & pondus examinatur; & pro modo culpæ, pœna imponitur. Priuari enim Generalatu Præpositus Generalis potest, si res exigat, & grauioribus etiā supplicijs affici. Ex quo Societatis gubernatio, cùm proximè ad Monarchiam accedat, multum etiam habet Aristocratiæ. Vitato enim quod vitiosum esse potest, id quod in vtroq. genere est optimū, Societas sumpsit. Nam vnum esse in gubernatione Principem, præclarum quidem est, & ad conseruationem firmū: sed si ille sit moderatus & sapiens. Verùm tamen periculosum est, ne honore elatus, libidinem suam, non rationem sequatur: & quod traditum est ad salutem, in perniciem multorum conuertat. Et vt hoc quidem absit, vtq́ue maximè sapiens sit, omnia certè scire vnus non potest, ac propterea, Ibi salus populi, vbi consilia multa. Quod enim quisque præ aliis scit, id in commune confert. At verò illud subest *Prouer.* 11.

in

in multitudine periculi, ne quot capita, tot sint sententiæ,& illud vnũ, quo maximè hominum conuentus, ac consociatio continetur,distractum in varia dissoluatur. Quæ pericula in vtroque genere vt vitaret, & vnitatem hæc Societas à Monarchia accepit, & ab Optimatibus consilium, & ita vtrunq. temperauit, vt Præpositus Generalis & præsit omnibus, & ipse quodammodò subsit,eiusq. Assistentes Consiliarij,non Iudices sint. Hæc est instituti Societatis huius species quędam, ac gubernationis forma,quã Ignatius expressit,ac nobis reliquit. Quæ quidem,vt ex superioribus liquet,quanquam multa cum reliquis Religionibus coniuncta atq. communia, nonnulla tamen propria habet ac singularia. Nam cùm hæc Societas Religio sit,ea habeat necesse est,quæ cęteræ habent Religiones, & quæ ita propria Religionis sunt, vt ab ea diuelli,distrahiq́ue non possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis,Castitatis,ac Obedientiæ, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse, dicíve non possit. Sed cùm etiam Religio Clericorum sit
Sess. 25. c. 16. (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat,oportet: in iis quidẽ, quibus illæ à Clero distant, dissidentq́ue. Et quamuis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionem Euangelicam tanquam in vnum eundemq́ue finem vltimum referantur: vnaquæq́ue tamen finem suum præcipuum ac peculiarem

fiarem habet, quem respicit ac sequitur. Qui finis cùm alius alibi sit, etiam ea quæ ad finem illum dirigũtur, diuersa, diuersis in Religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo media; & ex fine, ea quæ finis gratia quæruntur. Neque vlla Religio reperiri potest quæ tantam habeat cum vlla alia religione similitudinem & affinitatem, vt non multa etiã habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtramque intersit, non duæ similes, sed vna, eademque sit Religio. Habet pretereà Religio quælibet sua priuilegia, & iuris communis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris communis autor, interpres, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatem atque ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquam castra Dei, habet plurimas atque inuictas armatorum militum acies, in commune quidem fortissimè dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, propriisque armis vtentium. Quæ quidem armorum genera, tam inter se differunt, quàm milites, qui armis vtuntur. Denique Deus, qui sapientissimè omnia gubernat, ad morbi naturam medicinam accommodat, & pro temporum varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias Religiones præfinitis à se ætatibus mittit.

No-

NOVA GREGORII XIII. *Constitutio, & Instituti Societatis Iesu confirmatio.*

CAP. XXIII.

CVm hæc scripsissem, & publicare ac prælo mandare vellem, noua Constitutio felicis recordationis Gregorij XIII. in manus meas venit. In qua cùm vniuersum Societatis Institutum declarat, omniaque eius priuilegia, constitutiones, atque statuta approbat, & denuò confirmat: tum verò præcipua quædam ex iis quæ à me in proximo capite explicata sunt, ita definit & statuit, vt rem totam qua de agimus, maximè illustret. Atque etiam excommunicationis latæ sententiæ anathemate eos constringit, qui iis contraria dixerint, docuerintve. Et temerariam quorundam frænat audaciam, qui de hoc instituto, & de aliis Apostolicis eiusdem Gregorij literis, illud similiter confirmantibus detrahere ausi sunt: omnesque illorum assertiones huic Constitutioni repugnantes, falsas & temerarias esse pronuntiat. Nam cùm hæc religio, Iesu Societas sit, effugere certè calumnias non potest, quas quidem ipse Dominus Iesus, & omnes aliæ religiones, quæ Societates item Iesu, ac vera membra sunt, nusquam non pertulerunt. Id quod Sacri Ordines Diui Dominici, ac Diui Francisci abundè testantur, qui grauissimè initio ab improbis exagitati sunt, atque omnibus machinis pertinaciter oppugnati. Sed Deus qui

qui & institutor sanctarum Religionum, & propugnator est, Vicarios suos, Pontifices Maximos diuinitus permouit, vt illarũ protectionem atque defensionem susciperent: & clarissimos atque sanctissimos Doctores Thomam Aquinatem, & Bonauenturam, eo ipso tempore prouidentissimè illis auxilio misit, vt hostium conatus retardarent, calumnias obtererent, audaciam frangerent atque contunderent, & doctrinæ cælestis splendore, offusam animis caliginem discuterent. Sed vt hæc omnia Lector magis etiam perspiciat, partem ipsius Sãctissimi Domini N. Constitutionis hic subiiciendam existimaui.

GRE-

GREGORIVS EPISCOPVS, SERVVS ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam

SCENDENTE *Domino & Saluatore noſtro in nauiculã, ecce motus magnus factus eſt in mari, ipſe autem à diſcipulis rogatus, ventis imperauit, & facta eſt tranquillitas, quam nos in Petri nauicula collocati, turbinibus excitatis, ab eodem Domino aſsiduis precibus poſtulantes, noſtram intereà operam & laborẽ in frangendis procelloſis fluctibus impendere non deſiſtimus: cumq; tanti laboris ſocios, & validos remiges diuina nobis prouidentia præparauerit, eorum opera in ſuperandis ſæuientis pelagi tempeſtatibus nos maximè ſubleuat, qui pro communi fluctuantium animarum ſalute propria commoda nihili pendũt, ſeq; ad omnia diſcrimina exponunt. In quo cùm aliarum Religionum ſtudia, tum Societatis Ie-*

ſu

ſu aſſiduus pro Chriſto labor, nec non vſque ad finem perſeuerantia, promptam ſe oſtendit, cumq́ prolem Catholicæ Religioni valde proficuam, & ad omnia pericula pro vniuerſali Eccleſia ſubeunda paratam procreauerit, aliam atque aliam à prima non degenerẽ, præſtante gratia Dei, quotidie ſubſtituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altius prouecti, ſemper præſto ſint: quos in rebus arduis ſuſcipiendis fructuoſos operarios adſciſcamus: eos autem, vt firmiorem nobis opem ad prædicta nauare poſſint, ab omni non modò iniuria, ſed etiam calũnia ſtudemus intactos conſeruare. Quod vt à nobis efficiatur, ipſius inſtituta tanquam fundamenta eius præſidij, quod Catholicæ Religioni impendunt, immota atque inconcuſſa, aliorum etiam Romanorum Pontificum exẽplo debemus Apoſtolica auctoritate tueri, quorum felic. recor. Paulus III. & Iulius etiam III. Conſtitutiones, & laudabile dictæ Societatis inſtitutũ confirmarunt; Paulusq́ idem eã ipſam ab omni quorumcunque ordinariorum iuriſdictione exemit, Societatis confirmationes aliæ.

Exemptio Societatis. *quo instituto per Paulum III. examinato, & à Synodo Tridentina commendato, Pius V. item prædecessor noster, Societatem ipsam ordinem esse mendicantem declarauit. Quæ omnia non immeritò ab eis sunt concessa ob egregias virtutes, & dona Societati antedictæ diuinitus elargita, cuius* Societas mendicans declarata. *præcipuus finis Catholicæ est Religionis defensio ac propagatio, animarumq́; in Christiana vita & doctrina profectus. Gratiæ quoque eius vocationis est proprium, diuersa orbis terrarum loca ex Romani Pontificis, seu Præpositi generalis eiusdem Societatis directione peragrare, vitámque in quauis mundi parte agere, vbi saluandarũ sua opera animarum copiosior prouentus ad Dei gloriam speretur. Ad quem finem Spiritus sanctus bo. me. Ignatij Loiolæ, Societatis ipsius Institutoris, eiusq́; sociorum excitator,* Finis. *media quoque prædicationum ac cuiuscunq. ministerij verbi Dei doctrinæq́; Christianæ, & spiritualium exercitiorum, aliorum item charitatis operum, & Sacramentorum administrationis, ac præcipuè Pœnitentiæ, &* Media.

Eucha-

Eucharistiæ, horumq́; frequentioris vsus accommodauit. Ad quæ sufficienter & pro dignitate præstanda, difficultates superandas, periculaq́; adeunda, quibus dictæ Societatis Religiosi in huiusmodi discursionibus & ministeriis exponuntur, necesse est vt ipsi talia obituri, magno virtutis & deuotionis præsidio muniantur, quod illis gratia in primis omnipotētis Dei, simulq́; educatio ipsa, lōga item in Societate probatio, nec non regularum & constitutionum obseruantia præstare noscūtur. Quibus Cōstitutionibus, vt tanta ponant rudimēta virtutis ad quam aluntur, statutū est, vt Nouitij in Societate biennio probentur; quo expleto, si ipsi perseuerare voluerint, & Societati fuerit ab eis satisfactum (quoniam Societas ipsa non solis Nouitiis, & Professis, vt reliqui regulares ordines, constat) tria substantialia vota simplicia (nisi quis interdum ad professionem, vel gradum Coadiutorum formatorum admittendus videretur) Paupertatis, Castitatis, & Obediētiæ, in eadem Societate ex Apostolico indulto, ac iuxta vouendi formulam in eis-

Longæ probatio.

Nouitij biennio probantur.

Tria substantialia vota simplicia.

dem Constitutionibus expressam emittunt, ac secundùm illas promittunt se eandem Societatem ingressuros, hoc est, vlteriorem aliquem illius gradum, prout Præposito videbitur Generali. Quibus votis emissis, Nouitij esse desinunt, & in Societatis corpus, qui literis operam dederint vel daturi sunt, vt Scholares approbati: alij verò vt Coadiutores temporales nondum formati cooptantur, ac quàntum est ex parte ipsorum, perpetuò; ex parte verò Societatis, iuxta Apostolica indulta, & Constitutiones prædictas tamdiu obligati sunt, quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse censuerit. Quod ad Societatis conseruationem maximè esse necessariũ, idq; ab illius exordio prouisum, & pòst experimento comprobatum est, idq; initio ingressus illi explicitè manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, vt liberi potius, quàm votis obligati dimittantur, alijsq; iustis & rationabilibus de causis. [a]Coadiutores temporales non formati, qui non ad studia literarum,

Scholares approbati. Coadiutores tẽporales.

[a]Coadiutorũ tẽporaliũ formatorũ tria substãtialia vota publica, & in manibus, sed simplicia.

rarum, sed ad domestica munia curanda destinantur, post aliquot annos, quibus Generali Præposito, & Societati satisfecerint, per tria item Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ vota, licet publica, & in manibus Superioris emissa, non tamen solennia, sed tum ex Constitutionum præscripto, tum ex vouentis & admittentis intentione simplicia existunt, in Coadiutorum temporalium formatorum gradum admittuntur. Scholares verò, studiis in Societate absolutis, antequam professi, vel Coadiutores spirituales formati fiant, non solùm tertium adhuc vlterioris probationis annum, in deuotionis & humilitatis exercitiis impendunt, vt si qua fortassè in re, harum virtutum feruor per literarum occupationem intepuerit, per earundem virtutum frequentiorem exercitationem ardentioremq; Diuini auxilij inuocationem recalescat; sed etiam in verbi Dei sacrarum & scholasticarum lectionum, pœnitentiæq; & Eucharistiæ Sacramentorũ Societatis ministeriis tamdiu probantur, quamdiu Præposito Generali videtur,

Tertius probationis annus.

tur, nec antequam ipsi Præposito sint planè perspecti, eiq́ in omnibus satisfecerint, ad huiusmodi gradus promouentur. Qui enim ad professionem quatuor votorum admittēdi sunt, eos iuxta Constitutiones easdem, & Apostolica decreta & indulta viros omninò humiles ac prudentes in Christo, & in vitæ puritatē ac literis conspicuos, diuturnisq́ ac diligentissimis experimentis probatos, atque Sacerdotes, & in ministeriis huiusmodi prius diu multumq́ versatos, vocatio hæc requirit, vtpotè quos ardua maneant ministeria. Quo fit, vt non omnes ad eandem professionē idonei esse, nec tales sine longa exercitatione atque experimento fieri, aut etiam cognosci possint. Quapropter Societatis corpus in sua membra & gradus idem Ignatius diuino instinctu ita duxit disponendum, vt præter eos quos Præpositus Generalis ad professionem quatuor votorū idoneos esse cēsuerit, & nonnullos, quos interdū ad professionem triū admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes, quorum vita & doctrina in Societate diu probata esset, ac Præposito Generali perspecta,

Qui nā ad professionē quatuor votorū admittendi.

Professi triū votorum.

cta, & de ipsius licẽtia in Coadiutorum spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota similiter publica, sed simplicia, in superioris manibus emissa admitterẽtur. Quibus emissis, tam hi qui spirituales, quàm qui tẽporales Coadiutores formati fuerint, certum in Societate gradum habent, suntq; omnis hæreditariæ successionis incapaces, nihilq; omninò proprij iuxta Constitutiones easdem habere possunt. Nec propter emissa huiusmodi vota publica, aut per mortem ab intestato in illorũ sicuti nec in Professorũ bonis Domus vlla, aut Ecclesia vel Collegiũ dictæ Societatis succedere potest. Qui verò quatuor votorum Professi futuri sunt, ij tribus illis solennibus substãtialibus votis quartum similiter solenne addunt specialis Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ ob certiorem Spiritus sancti in missionibus ipsis directionem, ac maiorem ipsorum mittendorum Sedi Apostolicæ obedientiam, maioremq; deuotionem, humilitatem, mortificationem ac voluntatum abnegationem. Post emissam verò professionem siue quatuor,

Coadiutores spirituales formati.

Coadiutorũ formatorũ certus in Societate gradus, & paupertas.

Quartũ votum solenne.

Alia vota simplicia Profes-sorum.

tuor, siue trium votorum, Professi ad Paupertatis, quæ regularis instituti murus est & propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemq; ambitionis occasionem excludendam, nonnulla alia simplicia vota emittunt: quibus promittunt se nunquam quacunque ratione acturos vel consensuros, vt quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur, nisi quando ex iusta rerum exigentium causa paupertas magis restringenda videretur: neq. prætensuros ne indirectè quidem, vt in aliquam prælationem vel dignitatem intra vel extra Societatem eligantur: nec extra Societatem in sui electionem, quantum in eis fuerit, consensuros, nisi coacti obedientia eius, qui id ipsis possit sub pœna peccati præcipere. ª Item Societati vel eius Præposito manifestaturos, si quem sciāt aliquid huiusmodi moliri. Porrò non solū Professi, & Coadiutores formati, sed ex aliis, quicunque absoluto probationis biennio prædicta tria substantialia vota etiam simplicia emiserint, si absque expressa licentia à Societate discedant, etiam si prætextu

ª Qui emissis votis etiā simplicibus sine licentia discedūt, apostasiæ, & excommunicationis pœnas incurrunt.

textu melioris frugis, & transitus ad alium quẽmcunque ordinem (Carthusiẽsium duntaxat excepto) id faciant, apostasiæ & excommunicationis ex Apostolicæ sedis decreto pœnas incurrunt, à quibus non nisi à Summo Pontifice, vel à Generali Præposito absolui possunt. Iniquè enim cum Societate ipsa ageretur, si viris multo labore ad ardua ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ & huius Sedis detrimento priuaretur, præsertim cùm Societatis Cõstitutiones, & priuilegia quæ supradicta continent, in separata, antequam ad nouitiorum conuictum admittantur, habitatione eis maturius considerandæ tradantur. Biennio Nouitiatus cõpleto, & emißis votis simplicibus, vna est omnibus omninò viuendi & obediendi ratio, debent enim omnes in omnibus obedire, & in communi viuere, non secus alij, atq. ipsi Professi & Coadiutores formati, idq; in Domibus quidem Probationum & Collegiis ex redditibus; in Domibus verò Professorum, quæ nullos omninò reditus habere possunt, ex eleëmosynis tantũ. Et licet qui ad gradus

Pœnæ reseruatæ.

Omnibus vna est viuẽdi, & obediendi ratio.

Domus probationum. Collegia

Domus professorum.

Alia vota simplicia Professorum.

tuor, siue trium votorum, Professi ad Paupertatis, quæ regularis instituti murus est & propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemq; ambitionis occasionem excludendam, nonnulla alia simplicia vota emittunt: quibus promittunt se nunquam quacunque ratione acturos vel consensuros, vt quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur, nisi quando ex iusta rerum exigentium causa paupertas magis restringenda videretur: neq. prætensuros ne indirectè quidem, vt in aliquam prælationem vel dignitatem intra vel extra Societatem eligantur: nec extra Societatem in sui electionem, quantum in eis fuerit, consensuros, nisi coacti obedientia eius, qui id ipsis possit sub pœna peccati præcipere. [a] *Item Societati vel eius Præposito manifestaturos, si quem sciat aliquid huiusmodi moliri. Porrò non solũ Professi, & Coadiutores formati, sed ex aliis, quicunque absoluto probationis biennio prædicta tria substantialia vota etiam simplicia emiserint, si absque expressa licentia à Societate discedant, etiam si prætextu*

a Qui emissis votis etiã simplicibus sine licentia discedũt, apostasiæ, & excommunicationis pœnas incurrunt.

textu melioris frugis, & transitus ad alium quemcunque ordinem (Carthusiẽsium duntaxat excepto) id faciant, apostasiæ & excommunicationis ex Apostolicæ sedis decreto pœnas incurrunt, à quibus non nisi à Summo Pontifice, vel à Generali Præposito absolui possunt. Iniquè enim cum Societate ipsa ageretur, si viris multo labore ad ardua ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ & huius Sedis detrimento priuaretur, præsertim cùm Societatis Cõstitutiones, & priuilegia quæ supradicta continent, in separata, antequam ad nouitiorum conuictum admittantur, habitatione eis maturius consideranda tradantur. Biennio Nouitiatus cõpleto, & emissis votis simplicibus, vna est omnibus omninò viuendi & obediendi ratio, debent enim omnes in omnibus obedire, & in communi viuere, non secus alij, atq. ipsi Professi & Coadiutores formati, idq́ in Domibus quidem Probationum & Collegiis ex reditibus; in Domibus verò Professorum, quæ nullos omninò reditus habere possunt, ex eleẽmosynis tantũ. Et licet qui ad gradus

Pœnæ reseruatæ.

Omnibus vna est viuẽdi, & obediendi ratio.

Domus probationum. Collegia Domus professorum.

Professorum, & Coadiutorum formatorum nondum peruenerunt, bonorum suorum ius atque dominium tum alias ob iustas causas, tum etiam vt maiorem Societas habeat libertatem, illos, si opus fuerit, cum minori offensione dimittendi, ad tempus Generalis Praepositi iudicio praescribendum valeant retinere, vt in pauperes tandem seu alios pios vsus pro ipsorum deuotione distribuant iuxta Euangelicum consiliũ ac promissionẽ, quam initio Nouitiatus faciunt, interim tamen quantum ad illorum vsum, religiosam paupertatem seruant, nec vlla re tanquam propria, & sine Superioris facultate vti possunt. Et quamuis ij omnes qui post bienniũ Nouitiatus dicta tria vota Simplicia, vt praefertur emiserint, ac in corpus Societatis cooptati, illiusq; meritorum, & priuilegiorum non secus atque ipsi Professi participes effecti, quiq; quantum in eis est, & professionem emittere parati, si ipse Praepositus Generalis id praedicta Societatis instituto congruere iudicauerit, & in perpetuũ Dei seruitio votis simplicibus consecrati, ac sua sorte, prout laudabile

Promissio distribuẽdi bona in pauperes.

Qui expleto biennio nouitiatus tria substantialia Societatis vota simplicia emiserint verè & propriè religiosi existũt.

bile Societatis institutum exigit, contenti, verè, & propriè religiosi existant; & si à Societate deficiāt, excommunicationis & aliis Apostatarum pœnis sint subiecti: tamen cùm non ita pridem intellexissemus nonnullorum animos, qui pij alioqui & vtiles operarij existebant, solicitari interdū & affligi, quasi non essent religiosi; eo quòd non essent Professi, nec etiam deesse qui Religionis prætextu, transfigurante se in angelum lucis Satana, non solùm ea occasione inquieti existerent, sed etiam aliorum pacem & vocationem disturbare, eosq́ue in fraudem & defectionem deducere conarentur, vnde fructuosa hac religio grauissima potuisset accipere detrimenta. Idcirco cùm diuina prouidentia pro temporum necessitate, varia & salutaria Ordinum instituta in Ecclesia sua produxerit, nouisq́ue subinde in ea nascentibus morbis noua remedia; nouisq́ue emergentibus hostium impugnationibus, noua regulariū Ordinum auxilia excitarit; & cuiq. illorum, iuxta cuiuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiares quasdam notas, propria insignia, ac oppor-

Si à Societate deficiāt, excommunicationis & aliis Apostatarum pœnis subiacent.

opportuna ad finem quem intendit, media suggesserit, & nunc maximè (vt felicißimi toto orbe successus testātur) mirificos in agro Dominico fructus prædicto Societatis Iesu instituto proferat: quæ Societas (quemadmodum & alia nascentium regularium Ordinum exordia) à spiritu contradictionis impugnatur, cúmque ipsi Ordines Romanorum Pontificum propterea constitutionibus circummuniri consueuerint: cuius rei sanctorum Dominici & Francisci præclarißimi Ordines exempla abundè suppeditarunt: ita nos licet aliàs, institutum prædictum, Priuilegia & Cōstitutiones ipsius Societatis confirmauerimus & declarauerimus, motu proprio: statuentes eos, qui biennio Nouitiatus peracto, tria vota tametsi simplicia emiserunt, esse verè, & propriè Religiosos: cum præcepto, nequis hæc in dubiū reuocare audeat, ac cum irritante, & aliis decretis, prout in nostris super hoc confectis literis plenius continetur: quia tamen non defuit temeraria quorundam audacia, qui post declarationem, decretum, præceptum, & interdictum

Societatis exordia impugnata, vt & aliorum ordinū.

Alia instituti declaratio & confirmatio refertur.

ctum nostrũ huiusmodi non solùm multa ex prædictis, et fortassealia ad Societatis institutum, ac viuendi formam spectantia labefactare, sed & ipsa Apostolica decreta, ac præcepta, publicè, & ex cathedra, ausu temerario impugnare, mentemq; nostram peruerse interpretari non erubescunt, disputantes, & prædicta in dubium reuocantes: omniaq; ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus, formis, ac statutis metientes, Societatis Institutum, peculiares Constitutiones, ac vim votorum simpliciũ illius, à Sede Apostolica, in eadẽ Societatis Religione probatà admissorum, penitus ignorãtes, ac nonnulla iure antiquo, quæ post illud successu temporum huius Sedis autoritate, approbatione, & confirmatione, ac peculiaribus priuilegiis, sancita, & roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, conuellere nitũtur. Hęc Pontifex; & infrà: N o s *vniuersalis Ecclesiæ vtilitati, quam ex inuiolato & inconcusso dictæ Societatis instituto, & religiosæ sobolis educatione sentimus, & maiorem in dies speramus, prospicientes, &* Impugnantiũ obiectiones.

præ-

præterea eiuſdē Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento conſulere volentes: Motu ſimili, & ex certa ſcientia noſtra, deq́ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine laudabile ipſius Societatis inſtitutum, & quæ illud concernunt præmiſſa omnia, & ſingula prædictaq́ illius ac quæcunque alia priuilegia, facultates, exēptiones, immunitates, gratias, & indulta, à prædictis prædeceſſoribus noſtris, & à nobis etiam per communicationem conceſſa, Conſtitutiones quoque, ac ſtatuta, & decreta qualiacunque, ac ſi ad verbū præſentibus insererentur, pro expreſſis habentes, tenore præſentium approbamus & confirmamus, ſupplentes omnes iuris & facti defectus, ſi qui interuenerint in prædictis Conſtitutionibus & Statutis. Adhæc dictā Societatem firmo ſedis huius præſidio communire volentes, hac noſtra perpetua Conſtitutione, motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus ſtatuimus atque decernimus tria vota huiuſmodi, etſi ſimplicia, ex huius ſedis inſtitutione, ac noſtra etiam declaratione & confirmatione eſſe verè ſubſtātialia Religionis

Noua inſtituti ac præmiſſorū omniū Conſtitutionumq. & priuilegiorū Societatis Confirmatio.

nis vota, ac in dicta Societate tanquam in Religione approbata, per sedem eandem admissa fuisse, & esse, ac per nos admitti, nec in illis à quoquam præter nos, & sedem huiusmodi dispensari, nec ea vllo alio modo quam per legitimam dimißionem à Societate cessare posse, & non modò eos, qui in Coadiutorum formatorum, siue spiritualium, siue temporalium gradus & ministeria, vt præfertur, admittuntur: sed & Scholares ipsos ac supradictos alios omnes, & quoscunq. qui in ipsam Societatem admißi, biēnio probationis à quolibet eorum peracto, tria vota substantialia prædicta, tametsi simplicia, emiserint, aut emittent in futurum, verè & propriè religiosos fuisse, & esse, ac fore, & vbique semper & ab omnibus censeri & nominari debere, non secus atque ipsos tū Societatis, tum quorumuis aliorū Regularium ordinum Professos, suisq́ Præpositis in omnibus & per omnia obedire, & huic Sedi immediatè subiectos, & à quorumuis ordinariorum, & delegatorum, seu aliorum iudicum iurisdictione omninò exemptos, pro-

Huiusmodi tria vota, & simplicia, vere tamē sunt Religionis substantialia vota.

Huiusmodi vota, etsi simplicia, emittentes vere & propriè sunt religiosi.

Noua exemptio.

ut

vt nos etiam vigore præsentium eximimus, denique vt omniũ Societatis priuilegiorum iuxta Generalis Præpositi dispositionẽ sunt participes, ita quoque excommunicationis maioris latæ sententiæ, & aliis Apostatarum pœnis, siqui à Societate deficiant, subiacere, ac tanquam veros apostatas puniri posse, nec à quoquam, nisi per nos, & sedem prædictam, aut Generalem Præpositum ab eisdem pœnis absolui, nec ante huiusmodi absolutionem, & à Societate dimißionem, matrimonium contrahere, quinimò eos omnes ad cõtrahendum inhabiles, ac contractus huiusmodi nullos, & irritos esse, prout irritos facimus, & annullamus. Et vt cõtradicentiũ audacia coërceatur, præmissas omnes & quasuis alias illis similes assertiones contra dictæ Societatis institutum, vel quomodolibet in illius præiudicium ponuntiatas, aut scriptas, falsas omninò & temerarias esse, & censeri debere. Præcipimus igitur in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis excommunicationis latæ sententiæ, nec non inhabilitatis ad quæuis officia, & beneficia secularia, & quorum-

Pœnæ apostatarum innouãtur.

Earundẽ pœnarũ absolutio denuo reseruatur.

Nouum matrimonij impedimentũ dirimẽs.

Præcipitur sub excommunicationis, & inha-

rumuis Ordinum regularia, eo ipso absque alia declaratione incurrendis, quarum absolutionem nobis, & successoribus nostris reseruamus, ne quis cuiuscunque status, gradus, & praeminētia existat, dicta Societatis institutum, Constitutiones, vel etiam præsentes, aut quemuis earum, vel supradictorum omnium articulum, vel aliud quid supradicta concernens, quouis disputandi, vel etiam veritatis indagandæ quæsito colore, directè vel indirectè impugnare, vel eis contradicere audeant: districtiùs inhibentes, ne quis siue extra, siue intra dictam Societatem, nisi de illius Generalis, aut inferiorū Præpositorum licentia notationes, declarationes, glossas, vel scholiā vlla super præmißis facere, vel ea nisi quantum verba ipsa sonant interpretari, aut de eis disceptare, seu scrupulū cuiquam iniicere, vel in controuersiam aut dubiū reuocare audeat quoquo modo; nec glossas, aut interpretationes siue impressas, seu scriptas ad id pertinentes, legere, docere, aliuśq; tradere, vendere, vel apud se retinere præsumat: si quid verò dubij de eisdem oriri contigerit,

bilitatis pœnis eo ipso incurrēdis, ne quis audeat Societatis institutum & cætera impugnare. Nec nisi de Præpositorum licentia interpretari.

Nec in controuersiam reuocare.

Nec glossas legere, docere, aliis tradere, vel apud se retinere.

gerit ad ſedem prædictam, vel ad Generalem Præpoſitum dictæ Societatis, aut ad eos quibus id ipſe cõmiſerit, referatur. Sicq; in præmiſsis omnibus & ſingulis per quoſcumque Iudices & Commiſſarios etiam cauſarũ Palatij Apoſtolici auditores, ac S. R. E. Cardinales in quauis cauſa & inſtantia ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, & autoritate, iudicari, & definiri debere, nec non irritum & inane quidquid ſecus ſuper his à quoquã quauis autoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandantes vniuerſis & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & cæteris Eccleſiarum & locorum etiam Regularium Prælatis per vniuerſum orbem conſtitutis, vt præſentes literas in ſuis quiſq. Eccleſiis, Prouinciis, Ciuitatibus, diœceſibus & iuriſdictionibus ab omnibus inuiolatè obſeruari, quinetiam Præpoſitũ ac perſonas Societatis huiuſmodi defendant, eoſq; præmiſsis omnibus & ſingulis pacificè frui faciant, & gaudere, non permittentes ipſos per quoſcunq. quomodolibet moleſtari, Contra-

Sic iudicari & definiri debere.

Mandatur omnibus Ordinariis, vt præſentes literas obſeruari faciant.

traditores per cēsuras Ecclesiasticas, & alia iuris & facti remedia opportuna, appellatione postposita, compescēdo. Inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus recol. mem. Bonifacij Papæ VIII. *quæ incipit: Quod votum & aliis Apostolicis constitutionibus, ac etiam aliorum ordinum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis & literis Apostolicis quibuscunque huiusmodi ordinibus, Vniuersitatibus, locis vel personis per quoscunq. Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem prædictam etiam motu proprio & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, & cum quibusuis irritatiuis, annullatiuis, cassatiuis, reuocatiuis, modificatiuis, præseruatiuis, exceptiuis, declaratiuis, mentis attestatiuis, ac derogatoriarum derogatoriis, aliisq; efficacioribus & insolitis Clausulis irritantibusq;, & aliis decretis in genere, vel in specie, ac alias quomodolibet etiam pluries concessis, confirmatis, & in-* Nō obstantibus.

X 2 noua-

nouatis. Quibus omnibus & singulis, etiamsi in eis caueatur expreßè, quòd illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo & forma in illis expreßis derogari poßit, pro illorũ sufficienti derogatione de illis eorumq́ totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda, seu aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi præsentibus pro sufficienter expreßis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expreßè derogamus. Contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non poßint per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Præsentis autem Constitutionis & gratiæ communicationem omnibus aliis, qui sua priuilegia cum ipsa Societate copiose participant, participareq́ poterũt quomodolibet in futurum, fieri omnino prohibemus. Cæterũ volumus, vt præsentium transsumptis etiam impreßis manu

Præsens concessio non communicatur.

Trãssumptis habeatur fides.

Secre-

Secretarij dictæ Societatis, vel Notarij publici subscriptis, & sigillo Præpositi Generalis eiusdem Societatis, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem omninò fides habeatur in iudicio, & extra illud, quæ literis ipsis originalibus haberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis, suppletionis, decretorum, statuti, præcepti, interdicti, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autē hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datū Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1584. octauo Kalend. Iunij, Anno Pontificatus nostri tertiodecimo.

M. Card. S. Stephani.

Cæsar Glorierius.

A. de Alexiis.

Registrata apud Cæsarem Secretarium.

COLLEGIA CVR HABEAT SOcietas ad instituendam iuuentutem.

CAP. XXVIII.

INter alia munia & ministeria, in quibus ad Dei obsequium, Ecclesiæque sanctæ vtilitatem, hæc Societas, autore Ignatio, atq. institutore, se exercet, vnum (vt diximus) idque in primis vtile Collegiorum est, in quibus ad pietatem atq. ad doctrinam adolescẽtes conformantur. Quod docendi munus sunt nonnulli, & quidem viri graues ac prudentes, qui ea ex parte quę pueros attingit, & prima Grãmatices continet rudimẽta, tanquam nouum, & à religiosa grauitate alienum minus probant, causasque petunt, quamobrem Ignatius Collegia instituit, & ludum literarium pueris aperiri iussit, suosq. ea occupatione distineri, quæ laboriosa ac permolesta est, & abiecta in speciem videtur, & nõ satis propria religionis? Horum ego quæstioni, Deo adiutore respondebo, rationesque aperiam, quibus id quod fit, rectè ac sapiẽter fieri intelligatur.

Sunt igitur Collegia nostra ipsius Societatis, quasi seminaria, in quibus scilicet nostri Scholastici, postquã in virtutis studio, ac domandis prauis animi affectionibus, biẽnium nouitij posuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro mensura gratiæ sibi à Domino traditæ, vtiles esse eius Ecclesię aliquãdo possint. Sed eiusmodi Collegia ita sunt Societatis seminaria (vt diximus) vt in eis nostri interdũ literas nõ doceãt alios, sed ipsi addiscant.

cant. Plerunq. tamen ita instituũtur, vt nostri sciẽtias omnes profiteãtur ac doceant, Theologo quidem necessarias, & à primis Grammatices principiis, tanquam ab incunabulis incipientes, ad summum Sacræ Theologiæ fastigium, auditores suos gradarim, sensimq. perducant. Non tamen omnia hæc Collegia æqualia & paria sunt, neque in omnibus omnes, sed in quibusdam omnes, in omnibus quædam, in aliis aliæ facultates ac disciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in plerisque omnium, pueri Grammaticorum præceptis, ac primis literis instituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religiosæ ac tranquillitati haud satis cõgruentem, nonnulli reprehendunt.

Multæ sunt igitur causæ, eæque grauissimæ, quæ Ignatium ad constituendum huiũsmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quę ex propria vocatione, ac pręsenti Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerum omnium sit facta conuersio: quanta ruina, pernicies, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partẽ, aut infideles occupant, aut hęretici: & quę nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina syncera, atq. Catholica adhuc vigeat (quę est sanè perexigua) ea tamen moribus est inquinatissima, vitiisq. vsque eò contaminata, vt timendum sit, ne

corrupti ac perditi mores viam (vt solent) erroribus etiam atq. hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat.

1.Tim. 1. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam
1.Tim. 6. conscientiam, naufragauerũt circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinã parit. Cor enim à vitiis occupatũ, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit semper ac sequitur, non quæ vera, sed quæ blanda ac suauis sit, & quæ iucunda præbeat, iniucunda reiiciat. Et voluntas per se cæca, & perturbationum tenebris cæcata magis, lumen veritatis obscurat, aciemq. intellectus perstringit, ac hebetat, & secum impetu quodam rapit mẽtem, facileque persuadet, eam vt doctrinam & fidem abiiciat, quæ tanquam parens quædam, custosq. virtutis, vt bonorum cõscientiæ blanditur semper, sic malorum sceleribus grauiter aduersatur. Obstandum igitur principiis est, & arbor in radice sananda. Quod quò commodius fiat, danda est opera, vt extinctis vitiis, radicitusque euulsis, virtutum omnium fructus efflorescant. Vt autem hoc assequamur, nihil facilius, præstantius, diuinius, recta & accurata puerorum institutione reperiemus: vt videlicet, cum lacte nutricis virtutẽ sugãt, Dei timorẽ imbibãt, eosq. mores ab incunabulis discãt, quib⁹ robusta ætate victuri, & Rempublicã administraturi sunt.

Hec

Hoc ſpectauerunt, hoc ſibi propoſuerunt omnibus ſæculis,nationibus,Regnis,quicũq. de optima Republica leges ſcripſerunt. Hæc fermè eſt ſumma præceptorum omniũ. Hûc referuntur, in hoc conſumuntur dicta, facta, ſcripta penè omnia,quæcunque apud autores omnes, viroſque ſapientiſſimos legimus, ad conſtituendam præclaram quandam ciuilis gubernationis formam. Nam vt qui inſeritur ſurculus coaleſcat,& quæ plantatur arbor radices agat,tenella ſit oportet:citiùs enim frãgas quam corrigas, quæ in prauum indurueruunt. Adeò (inquit ille) à teneris aſſueſcere, multum eſt. Et quidam alius: Quo ſemel eſt imbuta recens,ſeruabit odorem Teſta diu. Et illud Philoſophi: non parum differt à iuuentute,ſic,vel ſic,aſſuefieri,ſed multum. Quem imitatus Poëta quidam ait, Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus inſtituas. Et paulò antè: Nil dictu fœdum,viſuque,hęc limina tangat,Intra quę puer eſt, procul hinc, procul inde puellæ Lenonum & cantus pernoctantis paraſiti. Maxima debetur puero reuerẽtia, ſi quid Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos, Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans. Sed longe illuſtriùs atque ſapientiùs hoc idem Spiritus ſanctus, per Salomonem teſtatur: Prouerbium eſt, inquit, Adoleſcens iuxta viam ſuam ambulans,etiam dum ſenuerit, non recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Iob: Oſſa eius implebũtur vitiis adoleſcentiæ ſuę.

Virgil. 2. Georg.
Hor.
Ariſt. 2. Ethic.
Iuue. Sat. 14.
Prou. 22.
Iob 20.

Plato. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm vt filij à teneris (vt ita dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus maiorem etiã curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm vt nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem ille ipse Plato, in libris quos de Republica & de legibus conscripsit, nihil accuratius præcipit, quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistratus præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas Nam lex scripta, si magistratum nullum habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maximè salutaris ac præclara sit, tamen lex mortua, iaceatq. necesse est. Optimus autem magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quæ vita prædita sunt non viuentibus, & animata inanimatis præstant, tantũ optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viua, legi in æs incisæ antecellit, quæ per se quidem mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porrò nunquam fore tales, nisi adolescentes, pueriq. tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, iis fermè moribus atq. opinionibus gerunt,

August. in Psal. 127.

Lib. 2. & de legib. 2.

runt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam puerorum educationem in Republica sapienter administranda, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus, Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorũ educatione scripsit, in quo rẽ totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium mẽbra, simul ac nati sunt, formari, cõponiq. debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio, aptè cõcinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingendum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dum molles adhuc extãt, disciplinæ melius instillantur: difficiliùs autem quæ dura sunt molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur ceris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, vt ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò pòst: Maximum omnium (inquit) longeque primarium dicturus accedo. Inquirendi filiis præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontem simul

Plutar. lib. de puerorum educatione.

ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, consona pueris instituta,& admonitiones inserunt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandique nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllā ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisq. ac ignorationis insignis, liberos commendāt. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis, quod tanti æstimandum sit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, sanitatem, robur, cæteraque quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cum exquisita liberorum educatione comparanda: eos verò paterna appellatione indignos, qui plus studij atque temporis ponunt in comparandis pecuniis quā in filiis, quibus pecunias relinquunt, ad virtutem effingendis. Neque hoc aliud esse ait, quā magnam calceorū sedulitatem habere, pedem verò ipsum paruipendere: esse autem perridiculum atque absurdum, liberos, si læua manu cibos capiant obiurgare,& grauiter reprehendere, distortis verò atque prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandem cum Plutarcho sententiā habet B. Chrysost. iis verbis: Magnum habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura; atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc, contrà penitus facimus. Nam vt fundus quidem

Chrysost. in 1. Timoth. c. 2. hom. 9.

sit optimus, cuncta molimur, cumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem, procuratoremque ac dispensatorem, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus: cæterùm quod nobis charissimum omnium est, omninò negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fideli cuidam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus æquè nobis gratus atque charus esse debet: quippe hæc omnia filiis quærũtur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimũ est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorũ animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Nam si quidẽ illi improbi fuerint, nihil iis pecuniæ proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hactenus Chrysostomus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarum vna erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectam ætatẽ iã agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partiũ, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præsint, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quàm optimos. Et leges, studia atq. eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, *In pædia Cyri.*

tur,

tur, quæ absque admiratione legi nõ possunt. *Lib. de Repub. Lacedæmoniorũ.* Idem ille ipse Xenophon alibi tradit, Lycurgũ pro seruis pædagogis, quos priuatim pueris suis quisq. præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempublicam gerunt, qui quoniã pueros moderaretur, Pœdonomus appellabatur. Deinde eius officium atq. instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetq. eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; qua sublata, pereat Respublica necesse est. *6. Polit. 41.* Negatq. vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorùm tenebras damnantur, quorũ pessima vita ex mala educatione ortũ habuit, atq. ex parentum incuria: quibus præstandũ certè est, quicquid in re tanti momenti per imprudentiam, aut socordiam deliquerunt. Philippus Macedonum Rex, nato Alexandro filio, epistolã scripsit ad hunc ipsum Aristotelem, qui sapientię laude, ea tempestate florebat; in quá minus se gaudere ait, quòd Regni hæredem suscepisset, quàm quòd eo tempore suscepisset, quo tantus viuebat Philosophus, cuius curæ Alexander rectè cõmitti posset: rogatq. vehementer Aristotelem, vt filium formandum, atque in omni genere virtutis atq. *Aulus Gel. l. 9. c. 3.*

offi-

officij erudiendum suscipiat. Neq. enim tanti est Regem esse, quàm sapientem ac præstantem Regem esse. Poëta quidam Græcus: Beatus (inquit) est, qui beatus est in liberis instituendis: significans cætera, quæ in humanis bona existimantur, non tanti esse momenti ad veram felicitatem. Romanæ eloquentiæ parentis illa verba sunt: Nullum munus Reipub. efferri maius, meliúsve posse, quàm si doceamus atque erudiamus iuuentutem, iis præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnibus opibus refrænanda atque coërcenda sit. Et Quintilianus, vt perfectum & omnibus suis numeris absolutum oratorem fingat, ab ipsis incunabulis præcepta tradere aggreditur, & magnam curam adhiberi vult, in ipsa nutrice deligenda, cuius etiam mores, & verba diligenter spectari iubet. Hieronymus, ea sanctitate atque autoritate vir, inter maximas occupationes atq. grauissimas, quibus distringebatur assiduè, puellam instituẽdi curam suscepit: itaq. ad Gaudentium Epistolam optimis refertam præceptis scripsit, de Pacatulæ infantulæ educatione: & alteram ad Lætam de institutione filiæ, qua carptim breuiterque perstringit, quicquid de hoc argumento vspiam est: & multa minuta, & penè puerilia grauissimè persequitur, quæ absque admiratione legi non possunt: propter summam, quam maximus vir in minimis rebus exigit curã. In hac igitur epistola ita ait: Magister

Eur. in Orest.

Cic. 2. de diuin.

Quint. li. 1. c. 1. & dein- ceps.

Hier. to. 1. Epist.

gister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescet vir doctus id facere in propinqua vel nobili Virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, vt ipse librariorũ vilitate initia traderet literarum. Non sunt contẽnenda quasi parua, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur: & post paululum: Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchylia, quis in pristinum candorem reuocet? Recens testa, diu & saporem retinet, & odorem quo primũ imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum potẽtissimum Regem, orbisq. domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pędagogi sui, nón potuisse carere vitiis, quibus paruulus fuit infectus. Et infra: Legi quondã in scholis puer, ęgrè reprehendas quod sinis consuescere Hæc Hieronymus. Cùm Sancta quædam femina vehementius oraret Dominum, vt Ecclesiam suam deformatam & obsitam reformaret, ac pristino splendori restitueret, quæsitum ex ea est: quánam ratione, ex malo quodam corrupto penitus & putrido, possent mala, & ad aspectum pulchra, & ad gustũ suauia procreari? audiuitque tandem, id nulla alia ratione fieri posse, nisi corrupti mali, incorrupta & integra adhuc semina, terræ molli ac subactæ mandarẽtur, ex quibus malus nasceretur, quæ ex se optima & suauissima mala proferret.
Neque

Neque secus esse faciendum in Ecclesiæ reparatione: itaque vt ea quæ vel aruerunt, vel infecta sunt reuirescant, in semine esse excitanda, atque sananda. An sine causa factũ putamus, vt ea Virgo, quæ Dei Patris sponsa, Filij mater, atque Spiritus sancti templum futura erat, triennis in Dei templo præsentaretur? aut Ioannes Baptista præcursor, vox, tuba Domini nostri, à prima ætate se in desertum abderet vsque ad diem ostensionis suæ? Aut alij sancti permulti, qui vitæ exemplo prælucere aliis, atque anteire debebant in Dei Ecclesia, à puero expressæ prębere inciperẽt sanctitatis documenta? quorum ex numero sunt Nicolaus & Hildefonsus, sanctissimi Episcopi: Benedictus, & Dominicus, clarissimarum Religionũ institutores: Thomas Aquinas sacræ Theologiæ decus: Ludouicus Frácię Rex, Regum specimen, & alij non pauci: qui suo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, sancta ac diligens à teneris educatio. Prudentissimè D. Basilius animaduertit, D. Paulum, cùm laudare vellet Timotheum discipulum, ad alias laudes hanc etiam adiecisse: quòd ab infantia sacras literas nosset. Hærẽt enim tenacius (vt D. Thomas scriptum reliquit) & perfectius conseruãtur, quæ ex illa ætate memoriæ commendantur. Quæ itẽ causa fuit, vt sanctissimi Apostoli (quemadmodũ à D. Dionysio Areopagita præclarè traditum est) instituerint, vt infantes baptismi aqua tingerentur, & cælestis gratiæ splen- *In reg. latius disp. c. 15.* *2. Tim. 3* *Tho. quodli 4. art. 23.* *Eccles. Hierarch. c. vlt.*

 dorem

dorem reciperent. Vt puri videlicet, ſancti, & omnis erroris fœditatisque expertes, ad obedientiam veri ſummique Dei ab ipſo matris vtero educarentur, pietatemque cum lacte nutricis ſugerent, & renati in Chriſto, nihil aliud ſaperent ac diſcerent, quàm Chriſtum quem ſimul atque editi in lucem, ac ſuſcepti fuiſſent, per Baptiſmi ſacramentum induiſſent. Crudeliſſimi Imperatores, qui Chriſti Eccleſiam omni diritate atque immanitate diuexarunt, vt religionem noſtram funditus delerent, atque ex animis hominũ fidẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, veramq́; pietatẽ radicitus reuellerent, eam rationem inierunt, vt molles puerorũ animos peruerterẽt, & Chriſti odio imbuerent. Nam Maximinus Imperator, tyrannorum omnium teterrimus, cùm omnibus tormentorum ac mortis generibus, nihil aduerſus Chriſti fidem profeciſſet, aſtu & calliditate perficere cogitauit, quæ violentia & crudelitate efficere fruſtra tentauerat. Librum enim conſcribi iuſſit (vt ab Euſebio Cæſarienſi literis proditum eſt) cui acta Pilati titulus fuit, infinita men acia, & deteſtabiles in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum contumelias continentem. Præcepitque, vt præceptores omnes, ac puerorum magiſtri, diſcipulis illum ſuis explicarent, & ipſi diſcipuli memoriter addiſcerent: vt videlicet pueri, impietatem à prima infantia combiberẽt, & deprauati Chriſti odio, & ſenſim peſtifera opinione infecti, Chriſtianos homines per

Euſeb. hiſt. lib. 9. c. 3.

totam

totám vitam deteſtarentur; quos execrabiles, ac peſtilentes eſſe, à teneris didiciſſent. Hoc nefarium impietatis exemplū ſecuti ſunt noſtra tēpeſtate hæretici Lutherani in Germania, & Hugonoti in Gallia, vt errores ſuos longè lateque diſſeminarent, & in hominum animis infigerent. Multa enim & ſoluta oratione, & aſtricta numeris ab oratoribus poëtiſque eruditis illis quidem, ſed impiis, contra ſummum Pontificem, atque Eccleſiaſticos homines, & recepta Eccleſiæ dogmata, eleganter, facetè, ſalſeq. conſcripta in vulgus emiſerunt, quæ in ſcholis pueri ediſcerent, vt dulciter venenum haurirent, & in totam vitam ſeruarent, quæ ineunte ætate credenda, & ſeruanda in animum induxiſſent. Almirallus certè Colinius (quem perduellionis, & diuinæ atq. humanæ maieſtatis læſæ reum & omnibus probris notatum, Carolus nonus Franciæ Rex interfici iuſſit) vt in Galliā hæreſes inueheret, ac certiſſimam peſtem in Regnum florentiſſimum inferret, multis in ciuitatibus illius Regni atque oppidis, puellarum magiſtras, ac puerorum magiſtros ſui ſimillimos conſtituit, hoc eſt, hæreticos & peſtilentes, vt illorum animos corrumperent, & cęreos, & in omnem partem ſequaces fingerent ad impietatem. Qua in re tantū (vt audio) curæ, ſtudiique ponebat, inſtigante, & oleum camino addente generis humani hoſte, vt vix credibile videatur. Quod ſi Sathanæ miniſtri, ad noſtram perniciem ita inui-

gilāt, quid causæ est, quo minus Dei ministri pro sua virili connitantur, omnesq. industriæ atque ingenij neruos ad salutem multorū intendant? Hoc idem sibi proposuerunt, atque spectauerunt sanctissimi Patres nostri, qui in Conciliis multis, præclara & salutaria de institutione puerorum decreta ediderūt. Nam & magistros moribus atque eruditione spectatos scholis præfici iubent, qui iuuentutem instituant: & stipendia eis constitui; & quod docere debeant præscribunt: quamq. viam tenere, vt discipuli sanctissimæ fidei nostræ instructi rudimentis, ad expressam virtutis effigiem, & certissimam bene viuendi regulam conformētur. Et in Cathedralibus Ecclesiis, Scholastici nomen & dignitas est instituta, vt honore atq. vtilitate inuitati (quæ fermè homines sequuntur) non deesset qui in hoc maximè vtili atque necessario docendi munere se exerceret. In canonibus qui sextæ synodi nomine (quæ sexta est vniuersalis, & tertia Constantinopolitana) in quibusdam exemplaribus circumferuntur, præcipitur vt Clerici scholas aperiant, & filios fidelium admittant, & cum charitate doceant, nihilq. pro suo labore, vel petant, vel accipiant, nisi si quid fortè parentes ipsi sua sponte offerāt: memores illorum Danielis verborū, Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Denique huc spectant seminaria, quæ nouissimè Concilium Tridentinum in Cathedralibus Ecclesiis institui iubet,

Cōc. Lat. sub Alex. 3. p. 1. c. 18. & sub Innocen. 3. c. 11 & sub Leon. 10. Sess. 9. c. 7 Concil. Valen. tēpore Lotarij. c. 18. Synod. Paris. l. 1. c. 30. & l. 3. c. 12.

Sexta syn. cap. 5.

Dan. 12.

Cōci. Tridē. sess. 23 c. 18.

bet, in quibus qui Clerici futuri ſunt, Eccleſiæque Dei miniſtri, ad Religionem ac Dei cultum omnemque pietatem à pueris inſtituantur, iiſque moribus & diſciplinis ornentur, quæ Sacerdotes, veroſque Dei miniſtros decent. Et quod tantopere referat in re omnium vtiliſſima maximam diligentiam adhiberi, quales eſſe debeant in ſeminariũ admittendi, quas artes diſcere, ac totam gubernationis formam diligentiſſimè ſacroſancta ſynodus præſcribit. Accedit eodem, Religionum ſacrarum omnium exemplum, quæ ad nouitios ſuos probãdos formandoſque, tempus, & locum, & modum deſignant: quòd nimirum intelligant vix fieri poſſe, vt ex malo nouitio, bonus profeſſus exiſtat. Quemadmodum ex diſſoluto ac perdito adoleſcente, honeſtus Sacerdos & grauis, aut vtilis Reipub. ciuis, ſapienſque gubernator vix vllus euadet. Eſt enim rara auis in terris, nigroque ſimillima cygno. Nam quæ ſeminauerit homo in adoleſcentia ſua, eadem metet in ſenectute. Vt ad propoſitum igitur reuertamur, hæc cauſa eſt, quamobrẽ Societas noſtra, hoc pueros docendi, inſtituendique munus ſuſcepit. Quod quidem neque nouum, neque Religione indignum, neque vile abiectúmve dici debet, ſed perantiquum, & in ſanctiſſimis ſacrorum Ordinum inſtitutis vſitatum, & laudabile in primis, atque honorificum. Nã ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio, eximij atq. excellentes vita & doctrina viri deligebantur, vt

catechesim, & fidei nostræ rudimenta populis traderent: & Alexandriæ (autore Eusebio Cæsariensi) schola ea de causa instituta est, cui præfuerunt, Pantenus, præclarus Philosophus, & Clemens Alexandrinus, vir eruditissimus, Origenis pręceptor; & ipsemet Origenes Clementi successit, & sociũ sibi ad eã rem asciuit Erachlæũ virũ sapientissimũ. Et Protogenes vir sanctitate & miraculis clarissim⁹, ludũ aperuit scribẽdi, puerosq; hac quasi esca, ad Christi cognitionẽ atq. amorẽ pellexit, vt autor est Theodoretus, semperque hoc etiam Grammaticã docẽdi munus, in laudatissimis Ecclesiæ Dei officiis habitũ est. Quod vt perspicuũ magis fiat, referã quod D. Basilius, monachorũ in Oriẽte lux, institutor, & pater, de hac re tradit. Is igitur quærit, nunquid conueniat vt inter fratres magister sit puerorum sęculariũ? cui quęstioni ita respõdet: Cũ Apostolus dixerit: Patres nolite ad iracundiã prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini, si qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui suscipiunt, tales sunt, qui plenissimè confidant, posse se qui sibi adducantur in disciplina & correptione Domini educare: seruetur quod præceptum est à Domino, qui dixit: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Remoto autem huiusmodi proposito ac spe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro aut vtilitate nostra esse existimo. Hæc ille. Atque hoc quod Diuus scribit

Euseb. hist. eccle. lib. 5. c. 10 & 11. & lib. 6. c. 12

Theo. li. 4 c. 16.

Basil. in regu. bre. dispu. q. 292.

bit Basilius, vsu postea receptum est. Nam & in Ecclesiis, & cœnobiis gymnasia literaria habebantur, vt ex sextæ Synodi vniuersalis Canonibus, qui (vt diximus) circumferuntur, manifestum est: quo facultas datur Laicis, ad scholas in templis monasteriisque constitutas ventitandi. Et idem ipse Basilius, non solùm pueros, sed puellas etiam admittendas, & separatim instituendas docet, & ritu ceræ earum animos confestim ab ipso initio, omni rerum bonarum fingi exercitatione. Quod præclarum inuentum imitatus est D. Benedictus, monachorum & ipse in occidente parens, qui pueros in cœnobiis educabat, informabatque ad pietatem (In eum fermè modum quo Societas nostra quibusdam in Collegiis separatim nunc facit) sic Placidum & Maurum puerulos à Benedicto receptos legimus, & in omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nã D. Gregorius, Anglos pueros magna diligentia conquiri iubebat, & in sui ordinis cœnobiis ali, atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore, in Casinensi monasterio à puero institutus est. Neque verò pueros fingebant monachi sancti Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed etiam disciplinis, & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia, magna cum laude docuerunt: autore & principe huius instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in

6. Syno. c. 4.

Basil. in regu. lat. disp. q. 15

D. Greg. in vita S. Benedicti.

Ioã. Diac. l. 2. n. 46. in vita Grego.

In vita S. Tho.

Anglia docuit, & scholæ præfuit: in cuius locum, postea successit Albinus Caroli magni præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldensis, qui postea etiam Archiepiscopus fuit Maguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, scilicet, quę nũc nos docemus, vt videre est apud Ioannem Tritemium monachum & Abbatem eiusdem ordinis, qui rem totam diligentissimè persequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & sanctissimis doctissimisque viris abundauit, quorum doctrina vniuersam Ecclesiam illustrauit, inflammauit vita. F. Ioannes Vercelensis, qui Ordinis Dominicani sextus fuit Magister Generalis, in cõuentu quodam totius Ordinis statuit, vt Religiosi fratres ex sua familia vbiq. designarentur, qui pueros instituerẽt, ac docerent, cõfessiones eorũ audirẽt: quod etiam in conuentu Generali anno 1251. Mettis habito, antea decretum fuerat, atque librum & statuta quædam Ordo ille sanctissimus conscripsit, ad eam rem pertinentia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, ei omnino similis quẽ nunc in Societate videmus. Ticini etiam publicum gymnasium in conuentu S. Augustini collocatum est, à cuius Ordinis viris disciplinæ omnes tradebantur: vt quidam eiusdem ordinis monachus scriptum reliquit. Et in Belgio vsque adhuc, nonnullos sacrorum hominum conuentus videmus, in quibus viget

Tritem. in Chro. Hir saugiensis monasterij anno Domini 854. & 890. & 952. & alibi.

F. Ferdi. à Castillo. l. 2. c. 70.

get

get ſcholarum puerilium diſciplina. Quæ cùm ita ſint: quis rem antiquiſſimam nouam exiſtimabit? aut à Religionis vſu diſcrepantem, quam ij viri qui Religiones nobis pepererũt, ſuo exemplo confirmarunt? An feliciora fortè ſunt noſtra tempora, quàm in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus eſt nunc neceſſarium, quàm olim fuit? Nihil minus. An coniunctius fortaſſe ac congruentius profeſſioni monachi eſt, qui plangentis habet officium, non docentis, quã eius Societatis inſtituto, quam Deus calamitoſiſſimis hiſce temporibus labenti Eccleſiæ ſuæ auxilio miſit, & ad hoc opus mirabiliter vocauit?

Itaque videmus, cùm ex reliquis Societatis miniſteriis multa & magna in Dei Eccleſiam emolumenta redundare, tum ex ſcholarum noſtrarũ vſu, plurima & maxima. Nam vt omittam diſcipulorum noſtrorum in literis progreſſus haud ſanè pœnitendos: & de eo tantũ loquar, quod omnium eſt maximũ: hac certè docẽdi ratione in octo Prouinciis, quas in Regnis hæreſi contaminatis Societas noſtra habet, Francicas nimirum duas, Aquitanicam, Belgicam, Rhenanam, Sueuicam, Auſtriacam, Polonicam, incredibiles commoditates & frũctus eſt conſecuta. Siquidem, eorum qui in Catholica adhuc fide perſeuerant filij, lacte veræ Apoſtolicæq. doctrinæ à noſtris nutriti, & ipſi veritatem fidei retinuerũt, & parentes ſuos ne ab ea diſcederent, ſuo ex-

emplo,& ingenito amore confirmarũt: & innumerabiles hæreticorum filij, hac eadem ratione, & per filios parentes ab errore reuocati ſunt. In aliis verò prouinciis integris atque ſynceris, magna in primis puerilium emendatio morum conſecuta eſt. Sunt enim pueri quã antea domi tractabiliores, parẽtibus obſequentes magis, modeſti erga æquales, erga maiores natu reuerentes, Dei cognitione imbuti, timore ſoliciti, amore incenſi. Ciuitas fuit, quæ cùm pueros haberet intractabiles ac contumaces, ad illorum frænãdam audaciam, & licentiam coërcendam, multis rebus fruſtra tentatis, Societatis demum Collegiũ inſtituit, idque felici ſucceſſu. Nam blandã noſtrorum magiſtrorum pueri ſequentes manum, & Chriſtianæ diſciplinæ præceptis inſtructi, magna ciues ſuos admiratione affecerunt, & præclaro exemplo docuerũt, quantum valeat à teneris vnguiculis ad virtutem, Deique timorem conſueſcere. Sed aliũ etiam fructũ Dei Eccleſia ex noſtris Collegiis percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graues miniſtros, in noſtris ſcholis educatos, atq. ab ineunte ætate Eccleſiaſticis officiis inſtructos, & ad omnem propẽſos pietatem. Et ipſi ſacrarum Religionum conuentus vtilitates maximas ex noſtris ſcholis ceperunt. Ex quibus permulti diſcipuli noſtri, carnis abdicatis illecebris, mundique omni vanitate reiecta, ad ſanctiſſimas Religiones, quaſi in portum confugerunt, tanto Euangelicæ perfectionis deſi-

desiderio atque amore inflãmati, sic in orandi, suiq́ue vincendi studio exercitati, vt nouitiorum magistri, ad illos sua sponte incitatos atq. currentes confirmandos, fræno potiùs, quàm calcaribus indigeant. Neque tamẽ adhuc perspicitur, quã latè pateant harum scholarum fructus; efferent se aliquãdo, & per omnes partes breui se latius fundent, ac tunc demũ intelligẽt homines, quid boni iis in scholis lateat, cũ hæc semina adoleuerint, & sanctissimos Episcopos Ecclesiæ Dei, optimos atque sapientissimos Gubernatores Christianæ Reipublicæ suppeditabunt.

Dicat aliquis, Vnde iste tantus & tam eximius ex scholis vestræ Societatis fructus? Nónne aliis etiã in scholis, præceptores sunt modesti, probi, eruditi, vigilantes & strenuè suo fungentes munere? sunt sanè permulti; non inficior; sed tamen egregij huius atque vberioris fructus, quem scholæ Societatis prę cæteris afferunt, multæ sunt causæ. Quarum prima est ac præcipua, Dei voluntas, quæ vt Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia sua illam prosequitur, vt munus quod eius inductu suscepit, laudabiliter expleat. Deinde etiã alia sunt, quæ hũc conducunt. Nam vt discipuli in virtute proficiant, ea adhibentur à nostris, quibus virtus ipsa generatur, conseruatur, augescit. Ea sunt, Matutina oratio, ad petendum à Deo gratiam, ne in peccatum labâre: oratio etiam Vespertina, diligẽsq́. commemoratio eorum quæ eo die cogitaueris, dixe-

dixeris, feceris, vt culpas quas admiseris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, attenta, ac deuota Missæ auditio: frequēs atq. humilis peccatorum confessio apud Sacerdotem: & si per ætatem liceat, & magna suadeat deuotio, & confessarij etiam consilium accedat, reuerens Domini nostri Iesu Christi corporis & pia susceptio: rudimentorū Christianæ fidei traditio atq. explicatio, quibus ad bene beateq. viuendum, pueri animentur atq. accendātur. Magna prætereà cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitiis inuestigandis, cognoscēdis, emendandis, tum verò iis præcipuè, quæ illi ætati insita & ingenita quodāmodò sunt. Ad quæ euellenda atque extirpanda, syndici, quasi communis boni defensores ac patroni creantur, decurionesque curiosi, pueris in decurias distributis, præficiūtur: qui mores singulorum diligenter obseruent, & si quid perperam à quoquam dictum, factúmve sit, deferant ad præceptores. Adde honoris gradus, quibus qui virtute modestiaq. magis excellūt, cæteris anteferuntur, & tanquā in medio ponuntur in exemplū. Sodalitates prætereà constituuntur, in quas admittitur atque cooptatur nemo nisi studiosus atq. probatus, idque magno delectu. Iis autem cū congregantur, virtutum omniū proponuntur exempla, mutuoque se iuuant, & ad omnē probitatis laudem impellunt. Suntque sua singulis distributa munia, onera, officia, quibus obeundis implicātur: & in hac exercitatione, tanquam

in vmbra meditantur quodammodo ea, quæ ætate iam confirmata, posteà in Repub. præstaturi sunt. Illud præthereà cauetur diligentissimè, ne quem librũ discipuli legant, quantumuis eruditum atq. elegantem, qui illibatam puerorum castitatem, atque animorum integritatem possit corrumpere. Ex lectione enim leuium & turpium amorem turpificatus animus, earum rerũ quas legit, sensim affectu tingitur, & libidine tandem incensus, ea incipit appetere, quæ anteà nesciebat. Quamobrem sanctissimi quique atq. grauissimi viri, libellos omnes de amoribus, de leuitate, atq. corruptione morũ, tanquam inimicos virtuti, & perniciem, pestemque adolescentiæ detestantur, & à Rebuspublicis bene constitutis arcent, eorumq. vsu pueris interdicunt. Serpit enim venenum cõtagione, & blande epotũ vi sua enecat hominẽ. Quod cùm Societas nostra animaduerteret, videretque nonnullorum auctorum libros, ad fingendam poliendamq. linguam propter summam elegantiã esse aptissimos, propter lasciuiam autem cum elegantia coniunctam moribus esse perniciosos: dedit operam, fecitq. prudẽtissimè, vt libros illos castigaret; & amputatis iis quæ moribus perniciosa videbantur, ea retineret, quæ linguam acuere atq. expolire possent. Hisce igitur rationibus, maximè verò, optimo vitæ exemplo, quod præceptores nostri tanquam Deo penitus dicati homines, ipsis præbere student, puerorum singun-

guntur animi, & ad ſanctiſſimã diſciplinam conformantur. Et hæc quidem ad mores formandos: ad eruditionem verò augẽdam, non deſunt alia etiam adiumẽta doctrinę. Ex quo plus noſtris in ſcholis videmus breui tempore pueros proficere, maioreſque in literis progreſſus facere, quàm longo tempore in aliis; idque accidere, tum propter modũ quo vtuntur, tum propter magiſtrorum aſſiduitatem ac vigilantiam. Nam alibi, vnus fermè magiſter multos ordines ducit, & diſcipulis infimis, mediocribus, ſummis, ſuam operam ſimul impendit, quibus ſingulis ſatisfacere vix poteſt. At verò in Societate diſtinctos habemus diſcipulos, & in ſuas Claſſes Ordineſq. diuiſos, ſingulisque Claſſibus, ſinguli præceptores præficiuntur. Nam tametſi non omnia Collegia ſint æqualia, ſed in nonnullis plures, in aliis pauciores ſunt præceptores: in quibuſdam maiores ſcientiæ traduntur: in aliis minores tantũ: in aliis omnes diſciplinæ, in nonnullis aliquę explicantur, pro cuiuſque Collegij inſtitutione & copia, vt dictum eſt: tamen omnia fermè Collegia, tres minimum habent Grãmatices præceptores ad erudiendam iuuentutem, alia etiam quinque, alia verò plures. Et quoniam hæc cura laborioſa, pro Chriſti tantũ amore ſuſcipitur, in illumque omnia noſtrorum ſtudia in inſtituendis pueris, laboreſque referuntur: multa excogitantur, multæque exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, diſpu-

putationes videlicet assiduæ, cõtentiones ingeniorum variæ, pręmia iis proposita qui cæteris præstant, & ingenij atq. industriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogatiuæ & virtutis quasi testimonia, magnopere commouent scholasticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & sua sponte currẽtes incitant magis, atq impellunt. Nam vt pœna & ignominia, quasi fræno quodam à malo coërcent: ita honos, lausq. ad decus virtutis & gloriam mirabiliter accendunt. Verissimeque ait Cicero: Honos alit artes, omnesque incẽduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quæ apud quosq. improbantur. Et poëta quidam: laudataque virtus Crescit, & immẽsum gloria calcar habet. Et Quintilianus noster exercitatissimus ac peritissimus pueros erudiendi magister, magnam vim ad acuendum alendumque iuuentutem hæc honoraria (vt ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (quæ illi ætati infirma adhuc est atque imbecilla) sed affectibus plerunque feruntur. Et ambitio ipsa, atque immoderatus honoris appetitus, quamuis in vitio sit, in virtutem tamen interdũ ducit: multaque facinorosa & fœda euitantur, quòd illis sit turpitudo coniuncta, multa præclarè fiũt, quòd honori atq. laudi futura sint. Atque hæ quidem potissimæ sunt causæ, & magistrorum imprimis cura, studium, opera, quamobrem tantus ex nostris scholis, quantum videmus, fructus colligitur. Nam quod præceptores

Lib. Tusc.

Lib. 1. c. 2

res

res nostri molestiis multis carent, & negotiis, solicitudinibusque familiæ alendę, quibus irretiti sunt alij, ipsi liberi sunt, plus temporis in hac puerorum institutione ponunt, & in illam sæculi vinculis expediti, toto (vt dicitur) pectore incumbunt. Prosequitur autem Dominus gratia sua nostrorum conatus pro ipsius gloria susceptos: & qui dedit velle, dat & perficere. Ipse enim fons est, ex quo omne datum optimum, ac donum perfectum deriuatur: cui maximè, imò soli, fructus omnis qui ex scholis nostris proficiscitur, tanquam bonorum omniũ auctori, tribuendus est. Qui etiam pro sua benignitate grauissimos Patres, & in Societate nostra peregregios ita permouit, & rei magnitudine atque vtilitate incendit aliquando, vt in hac pueros docendi, instituendique palæstra, se diu exercerent, & operam suam atque industriam optimè hac vna in re positã esse existimarent. Quos imitati sunt alij etiam Patres graues, ingeniosi, eruditi, & ad quæuis maiora munera habiles, qui cùm hoc docẽdi genus degustassent, rem non vulgi trutina, sed prudentiũ statera ponderantes, elegerunt, petiuerunt, impetrauerunt à superioribus, magnique beneficij loco duxerũt, in hac exercitatione vitam omnem traducere, & in ea consenescere. quòd videlicet sperarent, vberiores ex ea fructus se posse colligere ad Dei gloriam, quàm ex quouis alio Societatis ministerio, quamuis prę̨stanti, specioso, præclaro. Magnã nimirũ vim amor

Dei

Dei habet, in omnes partes versat agitq́. animum eius, quem verè fortiterq́. possidet: & ita luce sua cõplet, atq. iis facibus incendit, vt omnia tanquã stercora arbitretur, vt Christũ lucrifaciat: & quicquid in mũdo nobis blanditur, quicquid vsquam est vel autoritatis, vel honoris, & gloriæ, id totum pro nihilo ducat, vt vel minima re Deo placere, & eius nomen amplificare possit. Docet hoc suo nos exemplo B. Gregorius Nazianzenus cognomento Theologus, quo Doctore D. Hieronymus sacras literas didicisse gloriatur. Qui cũ Apostata Iulianus, omnium Philosophorũ, Oratorum, atque Poëtarum lectione Christianis interdixisset, ne eloquentia, verborumq́. elegantia nostris deesset, animũ ad scribendum versus omnis generis appulit, comœdiasque ac tragœdias de rebus honestissimis, & ad mores rectè instituendos aptissimas edidit, tanta grauitate, ornatu, atque elegantia, vt Christiani pueri nihil amplius desiderarent, neque prophanos autores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illustrius, Gregorij Magni Summi Pontificis, & Sanctissimi Doctoris exemplo, de quo Ioannes Diaconus memoriæ prodidit, illum ad instaurandum cantum Ecclesiasticum, & animos hominum ex cantu ad pietatem magis excitandum, ædes duas Romæ ædificasse, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Ioannem Lateranensem, in quibus puerorum cætus cantabant. Intererat autem canentibus ipse Summus Pontifex, ac

In eius vita à Greg. presbytero & Niceph. Calisto.

Lib. 10. c. 25.

Lib 2. num. 6.

Z veluti

veluti præsidebat, flagellumque manu tenẽs errantes pueros corrigebat, magna autoritate atque grauitate. Addit autem Ioannes Diaconus, suo adhuc tempore extitisse domum illam ad D. Ioannem, quam Gregorius ædificarat, & in ea lectulum ostendi solitum, in quo beatissimus Pontifex cantillans iacebat, flagellum item, & Antiphonarum librũ, quibus vtebatur. Quem igitur non summopere commoueat hoc tam rarum atq. inauditum diuini amoris exemplum? Quem non admiratione afficiat? Quæ enim vel grauitas, vel personæ dignitas, Pontificis Maximi maiestati æqualis? Vbi nam vel occupationes plures, quàm in summo Pontificatu? vel negotia grauiora? omnia tamen Dei amor vincebat. An minus fortasse Reipub. interest, pueros bonis moribus, ac literis imbui, quàm modulis institui? An Deo gratiores sunt concentus musici, quã animi moderati, pietateque flagrantes? & suauior vocum modulatio, quàm laudabilium morum harmonia? Haud ita. Maior enim & melior actionum, quàm sonorum concentus est. Per charitatem quippe, vitæque sanctitatem homo viuum Dei templum efficitur: Musica verò, Deus in visibili templo laudatur. Neque minorem sanè adfert admirationem, quod beatus Hieronymus in epistola illa (cuius supra mentionem fecimus) ad Lætam de filiæ educatione scribit. Nam hortans Lætã, vt filiam Paulã Roma Bethlehem vsq. ad Eustochium amitam,

& Paulam auiam mittat, à quibus ab infantia ad sanctitatem omneque genus virtutis educaretur: tandem hæc verba subiecit: Ipse si Paulam miseris, & magistrũ, & nutricium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo: multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillã & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus inserendã. Hactenus ille. Quid hoc exemplo admirabilius? Quid fortius? Quid sanctius? Nã si Diuus Hieronymus vniuersæ lumen atque ornamentum Ecclesiæ, ad quem tanquam ad oraculum, ex omnibus fermè orbis terrarum partibus, Doctores, Episcopi, ipsi denique summi Pontifices quæstiones suas explicandas deferebãt, infantulæ se magistrum & nutricium pollicetur; si summa sua grauitate, ætate, autoritate, sapientia indignum nõ ducit, infantulã gestare humeris, & balbutientia verba formare, immò verò vtilius & gloriosius operã suam se positurum arbitratur in puellulæ educatione, quàm posuit Aristoteles in Alexandri Macedonum Regis institutione: quis erit tam rerum rudis atq. imperitus, qui hominibus religiosis, & Deo in perpetuum consecratis indignum putet, eos pueros erudire, qui Cõcionatores, Canonici, Parochi, Episcopi, Rerumpublicarum gubernatores futuri sunt? Quandoquidem certissimum est, hæc omnia officiorum munera obituros aliquando, qui nunc pueri scholas fre-

quentant, eosque in senectute tales se exhibituros, quales fuerint in adolescentia. Sed vt finem dicendi faciam, hæ sunt potissimùm causæ, quamobrem Societas nostra ludũ aperit, & collegia instituit.

In iis autem Collegiis nullum omninò à discipulis stipendium accipiunt præceptores, sed gratis & absque vlla mercede docent: quod in reliquis etiam Societatis fit ministeriis, quemadmodum dictum est. Viuunt autem non ex quotidianis eleëmosynis (hoc enim proprium est domorum professarum) sed ex reditibus. Nam vt scholastici vni sapientiæ studio diligentius nauent operam, & præceptores in puerorum eruditionem strenuè incumbant, aliis molestiis sint expediti necesse est, maximeque earum conquirendarũ rerum solicitudine, sine quibus vita trãsigi non potest. Ne à victu, videlicet, ac vestitu pendeant, & in sui alẽdi curas distracti, à docendi cursu, & laboriosa contentione retardentur. Friget enim sapientiæ studium in summa mẽdicitate, & minor alios instituendi cura, maiori viuendi cura plerunque obruitur. Reditus porrò huiusmodi Collegiorũ Fundatores constituunt, aliique homines liberales ac benefici, qui rectè suas facultates collocare se putant, iis Dei ministris alendis, qui eius gloriam amplificaturi, & pro sua virili, in rem maximè vtilem labores suos collaturi sunt. Et meritò quidem. Omnes enim eleëmosynę nostræ Deum spectare debent, eiusque maiorem

Lib. 3. c. 22.

iorem gloriam intueri: maior autem Dei gloria in animarum quàm in corporum salute videtur posita. Ex quo eleëmosynę eæ quæ ad eos Dei ministros procreandos, sustentandosque referuntur, qui se totos proximorum vtilitatibus ex instituto dedicarunt, & salutẽ animarum procurant, gratiores Deo proculdubio s··t, iis quibus corporum tantum necessitati, atque indigentiæ subuenitur. Pertinet etiam ad omnes fructus hic, vniuersamq. Rempubli. complectitur, & iccirco priuatis commodis est præferendus: præsertim cũ solidior ac certior sit. Præciduntur enim (vt diximus) morborum radices hac puerorum institutione, & mala antequam eueniant præcaueantur: idque nunc quidem propter nostrorum temporum calamitates, si vnquam alias, summopere certè est necessariũ. Quod cũ viri multi præstanti prudentia, copiis, opibusque abundantes, & Dei gloriæ cupidi sapienter animaduerterent, ad Collegia Societati exædificanda, stabiliendaque animũ adiecerunt. Collegium Romanum, quod primum locum non tempore, sed dignitate atq. vtilitate inter vniuersa nostrę Societatis Collegia obtinet, Beatissimus Romanus Pontifex Gregorius XIII. summa beneuolentia, atque liberalitate fundauit. Atque alterum in Iaponnẽsi insula à nobis remotissima inchoauit. Tanto enim Catholicæ Religionis conseruandæ atque amplificandæ studio incensus sanctissimus hic Pontifex fuit, vt in

omnibus penè Prouinciis hæresi contaminatis, seminaria passim ædificauerit, ad retinendam vel restituendã fidei Catholicæ integritatem. Et vt illam etiam longè lateque propagaret, & in regiones disiunctissimas diffunderet, idem præstitit in Iapone, ad alendos atque instituendos Iaponios adolescentes, ad Christi fidem nuper conuersos. Societati præterea nostræ Collegium instituit, vt nostri operarij, qui ad messem illam copiosissimam & iam maturã & albescentem demetendam proficiscuntur, sine sumptu illorum apud quos ponunt Euangeliũ, viuant, & alios Iaponios in Societatem ingressos habeant successores. Quod quidem præclarum incœptum S. D. N. Xystus Quintus benignissimè prosecutus est, & Gregorij (cui ipse successit) beneficentiam sua liberalitate cumulauit, & perpetuis reditibus stabiliuit, Iaponiosque Oratores (de quibus supra mentionem fecimus) amplissimis muneribus atque honoribus auxit & ornauit: eosque Sedis Apostolicæ & tantæ vrbis religionis, maiestatis, magnificentiæ admiratione affectos, lætos in patriam alacresque dimisit. Lauretanũ item Collegium atque Auinionense, duo alij Pontifices Maximi instituerunt. Panormitanum verò Carolus v. Imperator. Viennense, Pragense, atque Oenipontanum eius Germanus frater Ferdinandus item Imperator. Conimbricense, Goense, Vlysiponense, Eborense, & in insulis Matera & Tercera (quas vocant) in

India

India etiam, Iapone, Brassilæa, Ioannes Tertius, Sebastianus, & Henricus Lusitaniæ Reges, multa alia, non minori pietate quã magnificentia Societati Collegia fundarũt. Stephanus Battorius, Poloniæ Rex, Claudiopolitanum in Transyluania Collegium, Rigense in Liuonia, Poloscense in Moscouiæ finibus nostris erexit; Hallense Magdalena Ferdinandi Imperatoris filia; Greciense Carolus Archidux Austriæ, eius frater; Ingolstadiense, & Monachiense Bauariæ Dux Albertus; Ciameri (quæ ciuitas Allobrogum caput est) & Taurini (quæ sedes est principibus Pedemontanis) Philibertus Princeps & Sabaudiæ Dux; Florẽtiæ verò, ac Ferrariæ, & Mantuæ, & Parmæ, & Niuernij, & Guisij, & Arci Duces, suis in ditionibus Collegia constituerunt: alijq́ue permulti Principes sæculares idem præstiterunt. Et vt ad Ecclesiasticos veniamus. Alexander Farnesiùs, S. R. E Cardinalis, Monteregali in Sicilia; Ottho Trusses Card. Episcopus Augustanus, Dilingæ in Germania; Card. Turnonensis, Turnoni in Gallia; Card. Carolus Lotoringus, Ponte Mossonij in Lotoringia; Card. Osius, Bransbergæ in Polonia; Mediolani Carolus Boromeus, Card. & Archiepiscopus Mediolanensis; Fuluius Corneus Card. Perusiæ, & nouissimè Gaspar Quiroga Card. & Archiepiscopus Toletanus, Toleti, ac Talabricæ; Maguntiæ verò, & Treueris, illarum ciuitatum Archiepiscopi, qui iidem sacri imperij sunt

Electores, Collegia nostris ædificarunt. Et in Hispania Petrus Guerrerius Archiepiscopus Granatensis, Granatæ: & Franciscus Blancus Archiepiscopus Compostellanus, Compostellæ: & item Malacæ, vbi prius fuerat Episcopus: Murcianum item, Placentinum, Legionense, illarum ciuitatum fundarunt Episcopi Omitto reliquos breuitatis causa. Quin ciuitates nonnullæ publicè suis ipsæ sumptibus in commune Collegia fundarunt, qualia plæraque sunt quæ habemus in Sicilia. Neq. pauca vel exilia sunt, quæ à priuatis quidem hominibus, sed familiæ splendore, opibus ac pietate nobilissimis fundata habemus Collegia. Eiusmodi est Collegium Complutense, quod D. Maria Mendotia Mõdeiaris Marchionis filia, pietate etiam ac religione quàm sanguine illustrior, insigni Societatis nostræ, & Complutensis Academiæ beneficio fundauit. Barcinonense item, quod perpetuis reditibus firmauit D. Maria Manrique de Lara, Naiaræ Ducis filia, tum generis nobilitate, tum eximiæ virtutis, atque integerrimæ vitæ exemplo clarissima. Collegium etiam Villagarziæ, quod D. Magdalena Vlloa, Ludouici Quixadæ, viri belli pacisque artibus spectatissimi, eius oppidi domini coniunx, præstanti liberalitate à fundamentis ædificauit. Neq. verò hoc vno collegio satis suæ pietati se fecisse arbitrata, alterum etiam in vrbe Ouetensi adiecit: vt ipsa facultates suas (quas habet copiosas) in Dei

gloria

gloria amplificãda cõſumeret, & ex Ouetenſi illo Collegio, doctrinæ Chriſtianæ ſplendor ſe latiùs funderet, & ad aſpera atque inculta illius regionis loca penetraret. In hoc etiã numero ponitur Collegium Villaretanum à Ioanne Pacheco, viro egregia in Deum religione excellentiq́ue prudentia, erectum atque ædificatum. Aliiq́ue permulti ſunt Collegiorum noſtrorũ Fundatores, ex pietate & præclaro de re Chriſtiana bene merend: ſtudio nobiles: ſed non omnia ſigillatim perſequenda ſunt, ne nimium creſcat oratio. Porrò autem quamuis Collegiorũ Fundatores à Deo potiſſimùm ſuæ benignitatis ac beneficentiæ præmia expectent, Societas tamen quibuſcumque poteſt rebus oſtendit, quam gratum habeat hoc quod à Fundatoribus accepit beneficium. Itaque illis gratificari, obſequi, atq. ſatisfacere ſtudet quàm maxime poteſt, & accepti beneficij memoriam in perpetuũ conſeruare. Illos meritorum omnium ſuorũ participes facit, plurimas Miſſas hebdomadibus, menſibus, atque annis ſingũlis, pro ipſis conſtituit. Quo verò tempore Collegij poſſeſſio traditur, tria per vniuerſam Societatem, quàm longe lateq́ue diffuſa eſt, ſinguli Sacerdotes Miſſarum ſacrificia pro Fundatore offerunt Deo, tria item ſimul atque illum è vita exceſſiſſe cognitum eſt: quo ipſo tempore qui Sacerdotes non ſunt, precationes certas ſtatasq́ue perſoluunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaq́ue ſunt præſcripta diligenter (&

magna, vt par est, religione seruantur) ad memoriam accepti beneficij declarandã, & grati animi pietatem. Quamobrem omnes qui in hac Societate versantur, fundatoribus deprecatores apud Deum sunt. Quorum preces, quòd Deo in perpetuum sint consecrati, probæque vitæ ac famæ, verisimile est plus promereri apud Deum, magisque esse ad impetrandum efficaces, quàm aliorum qui eiusmodi non sunt. Adde quod Societas ab aliis est Missarũ obligationibus libera, vtpote quæ eleẽmosynas nullas accipit ad Missas celebrãdas: atque ideo fit, vt solutior sit & ditior quodam modo, atq. locupletior, pluraque in bonis habens, quæ in fundatorum, atque hominum de se benemeritorũ vsum conferre possit. Multa ergo eis tribuit, propterea quòd multa se eis debere agnoscit, & multa habet vnde referat gratiam. Quod quanquam ita est, optimè scit tamen, fundatores suos non ea maximè causa moueri ad fundanda Collegia, quòd gratã se illis atq. accepti beneficij memorem Societas præbeat: sed quòd planè intelligunt, accuratam puerorum institutionem apprimè esse necessariam, magnosq. ex ea fructus in Dei Ecclesiam redundare. Et iccirco hunc docendi laborem acceptum esse Deo Optimo Maximo, à quo ipsi integram suæ benignitatis, plenamque mercedem exspectant.

VITAE

VITÆ IGNATII LOIOLÆ

LIBER QVARTVS.

ABDICARE SE GENERALATV *conantem Ignatium, Socij prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

ONFIRMATA igitur à Iulio III. Pōtifice Maximo rursum Societate, & ipsorerū successu firmius stabilita, an. 1550. primarios omnes Patres, qui commodo Societatis venire poterāt, Romam Ignatius ex variis prouinciis ad se conuocauit: quibus in vnum congregatis, epistolam manu sua Hispanicè scriptam, in hæc verba misit.

CARISSIMIS IN DOMINO *Fratribus Societatis Iesu,* *Salutem.*

QVOD *mihi de officij mei ratione, sine perturbatione vlla interiori aut exteriori sæpenumero consideranti visum est, id scribam: aperiamque coram Creatore, ac Domino meo, qui me iudicaturus est, quod ad maiorem laudem ipsius, & gloriam futurum intelligo. Equidem me ipse circumspiciens,*

spiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi & corporis ægritudines, sæpissime iudicaui, & verè atque ex animo iudico me infinitis partibus abesse ab eo gradu, qui ad sustinendum hoc regendæ Societatis munus, eius mihi voluntate impositum, est necessarius. Quocirca maximopere desidero, & à vobis quæso, vt tota re diligenter expensa, à vobis eligatur alius, qui melius quã ego, vel minus certè malè hoc munus gerat, & vniuersam Societatem administret. Neq. verò vt meliori hæc prouincia deferatur, tantùm peto, verùm etiam, vt pari, & æquali. Quod quidem vt ritè atq. ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generalatum simpliciter & absolutè, meque abdico hoc officio, & priuo, petoque, & omnibus animæ meæ viribus obsecro Professos omnes, quosque Professi sibi adiungere ad hanc deliberationem volent, vt hoc meum tam iustum desiderium admittant, & piæ oblationi suffragentur. Quod si quorum est iudiciũ, ferre de hac mea postulatione, minimè inter se consentient; per charitatem, & reuerentiam Christi Iesu, illos ipsos rogo, atque oro, vt precibus seriò incumbant, Deoq. hanc rem accuratissimè commendent, vt in omnibus, & per omnia sanctissima eius voluntas fiat, idque omninò quod ad eius gloriam, & communẽ animarum salutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam quæso, vt meam hanc petitionem, atque obsecrationem, optimam in partem accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui conuenerant, omnes vno ore laudare factũ Ignatij, ac voluntatem: admirari eius humilitatem, qui cùm

cum maximè in gubernatione excellat, se tamen minimè idoneum ad gubernandum iudicet. Negant tamen se quod postulat, salua conscientia, posse facere: neque ipso viuo, Præpositum alium Generalem experiri, idq́. Ignatio renunciare iubent. Ipsum esse Societatis parentem, ipsum magistrum omnium, ac ducem, atque à Deo electum, vt huius spiritalis ædificij quasi sapiens architectus fundamentum poneret, super quod ipsi, reliquiq́ue eius filij, tanquam viui lapides superædificati ipso summo angulari lapide Christo Iesu, crescant in templum sanctum in Domino. Nullo modo ipsis esse committendum, vt huius tanti beneficij aut ignari reperiantur, aut ingrati. Eodem tempore grauissimum in morbum incidit, & cùm se expeditum iri ex huius mortalitatis vinculis speraret, sic afficiebatur animo, vt præ lætitia, fluentes vbertim lacrymas cohibere non posset, cogereturq́ue, & suorum precibus, & medicorum seuera admonitione animum aliò transferre, & minus diu de suo desiderio, ac spe, minusq́ue sæpe cogitare.

CONSTITVTIONES AB IGNAtio præscribuntur CAP. II.

IGnatius ergo spe illa deiectus, onus quod sustinebat deponendi, & nouo morbo liberatus, quod Deum velle intelligebat, ad Societatem gubernãdam, & inchoata perficienda, se totum conuertit, imprimisq́ue vt certis

illam vinciret legibus, iisdem Patribus Constitutiones à se conscriptas ostendit, ac discutiendas tradidit: quas ipse compulsus est precibus totius Societatis perscribere. Extat cōmentarius eius ipsius manu scriptus, in arcula quadam post eius mortem repertus, in quem, dum constitutiones scriberet, assidua Dei beneficia illustrationesque eas, quibus à Deo perfundebatur, & memoriæ, & deliberationis causa, quasi in ephemeridem referebat. Quo ex scripto planè perspicitur Ignatij virtus, & diuinæ erga illum largitatis plenitudo, pondusque ipsarum constitutionum, & autoritas. Omittam reliqua: de vna paupertate dicam. Quadraginta continuos dies Deo Opt. Max. sacrificauit: & diuinis precationibus, solito se dedit ardentius, ob id vnum, vt statueret, expediret ne nostris professarū domorum Ecclesiis reditus aliquos esse, ad ipsarum Ecclesiarum vel fabricationē, vel cultum & ornatum. Et vt ego quidem existimo, vt superiora illa, quæ dixi, illustriora fierent; & diuina dona, quæ Ignatius humilitatis studio intra se occultabat, in lucem exirent, & foras ad nostram vtilitatē proferrentur: Deus ipse afflatu illum suo, instinctuque incitauit, vt quid illis quadraginta diebus in matutina oratione, quid in præparatione ad Missæ sacrificium, quid in ipso sacrificio, quid post, sibi accidisset, breuiter planeque conscriberet. In eo videre est, illi quanta fuerit sui examinandi, & conscientiæ perscrutandæ cura,
quàm

quàm incensa & accurata oratio, quanta lacrymarum, & continua penè effusio: quã sæpe consolationis magnitudo redũdaret etiam in corpus, & vox, intercluso spiritu hæreret, ac fari nõ posset: & totius corporis venæ, sensibiliter (vt ita dicam) commouerentur. Illic cernitur, quàm assiduis eius mens, atque eximiis de sanctissima Trinitate illustrationibus impleretur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarũ personarum, & operatione; deq. sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentiis, tum externis doceretur imaginibus. Neque verò breues illæ erant, aut fugaces, sed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in mensa, domi, foris illum comitarentur, & suæ magnitudinis æstu quodã absorberent. Singula persequi non est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere, qua veneratione suscipere, quo studio curaq. obseruare debeam9. Quãquam Ignatius, qua erat animi modestia prędítus, post tot cognitiones supernaturales, & diuinæ voluntatis testimonia, sibi non sumpsit, vt constitutiones firmæ essent ac ratæ, donec vniuersa Societas, suo eas iudicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno 1558. ipso mortuo factum est, in publico vniuersaliq. Societatis conuentu: in quo constitutiones omnes, vt fuerant ab ipso conscriptæ, magna veneratione susceptę sunt, & summa omniũ patrũ cõsensione ac volũtate cõfirmatæ.

Ro-

ROMANI COLLEGII *institutio*, CAP. III.

EX eorũ numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gandiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpositus Generalis. Is cùm intelligeret, quantas commoditates Collegium Societatis, in ea Vrbe quæ caput orbis terrarum est, esset allaturum: minimeque decere existimaret, eam, quæ Societatem prima omnium complexa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex nostrorum opera atq. eruditione perciperent, Ignatij hortatu atque consilio, Collegium Romæ instituendum curauit: cuius initium factum est anno Domini 1551. 18. Februarij, ad radices Capitolij, perangustis ædibus. Quo tẽpore fuerũt in Collegio quattuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus: ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septẽbri, duplicato penè numero, in ampliorem domum nostri cõmigrarunt. Et tunc quidem tres tantùm linguas, Hebraicam, Græcam, Latinãm, atque Rhetoricam, nostri præceptores suis auditoribus explicabant, non sine magna ludimagistrorum Vrbis offensione, & ea indignatione, vt discipulorum suorum stipati caterua, in scholas nostras aliquando irrumperent, & nostris præceptoribus docentibus obstreperent,

rent, atque intemperantius insultarent: donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque virorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ à nostris ac disputationes sunt, quibus illorum insolentia compressa est. Multo verò magis cum anno 1553. à nostris theses propositæ publicè sunt, non solũ de Rhetorica, & tribus linguis, vt fieri superioribus annis consueuerat; sed etiam de vniuersa Philosophia, ac Theologia. Quæ quidem disciplinæ, tũ primùm in hoc Collegio tradi cœperunt: cui tum præerat D. Martinus Olauius, vir excellentis doctrinæ, atque integritatis opinione nobilis, qui multùm per id tempus, Collegium Romanum illustrauit. Creuit hoc anno nostrorum numerus ad sexaginta: sequẽti verò ad centũ, quos cũ domus capere cõmodè nõ posset, in latiores ædes anno 1556. immigrarunt. In iis per annos fermè quattuor habitarunt, donec anno 1560. Pij IIII. Pont. Max. autoritate & hortatu, nobilissima atq. integerrima fœmina Victoria Tolfia, Pauli IIII. Põt. Max. sororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinantibus, sedem tamen Collegio certam in Vrbe quærentibus, locum commodum, amplum, salubrem, ac maximè celebrem præstanti liberalitate donauit. Quem, nihil minus quàm de nobis cogitãs, in pium vsum, ex viri Camilli Vrsini Guardiæ Marchionis testamento parauerat: multisque ædibus Pau-

li IIII. Pont. Max. imperio, ac poteſtate coniunctis, in Inſulã omninò redegerat: in quibus & ipſius Victoriæ domus eſt, & ea quam ipſe Paulus III. emit, & multis annis Cardinalis cũ eſſet, habitauit. Hoc in loco vehementer multiplicatus eſt noſtrorum numerus: fuit enim nonnunquam ducentorum & viginti, isq. conflatus ex omnibus penè Chriſtiani orbis prouinciis. Eodem enim tempore, ex ſexdecim, aut eo amplius diuerſiſſimis nationibus fratres noſtri in hoc Collegio ſæpe reperiuntur, linguis quidẽ inter ſe, ac ſermone diſtincti, ſed ſumma cõcordia animorum, fraternoque amore ſociati. Quos diuina benignitas in magna etiam annonæ caritate, ſupra hominum fidem, ſed non ſupra fiduciam ac ſpem Ignatij, hactenus ſuſtentauit. Ab hoc autem Collegio reliqua fluxerũt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia cõſtructa Collegia ſunt. Quę cauſa fuit vt Ignatius (cuius cogitationes omnes & vigiliæ in hominum ſalute conſumebantur) tantopere de hoc Collegio laboraret: cuius vtilitates non ad vnam aliquam ciuitatem, ſed ad multas nobiliſſimasque prouincias, ad nationes etiam hæreſeos erroribus deprauatas, maximè pertinere iudicaret. Quod quidẽ cũ re ipſa Beatiſſimus Põt. Gregorius XIII. expertus eſſet, videretq. latiſſimè patere Collegij Romani fructus, & ad ſeminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque Collegia diuerſarum natio-

nationũ à se ædificata corroboranda atq. augẽda esse necessarios; opus & Pastore vigilãsimo, & Principe liberalissimo dignum aggressus est, Collegiúmque Romanum fundare, amplificare, atque stabilire constituit, magnifico in primis atque sumptuoso ædificio, & reditibus magnis atque perpetuis: vt in eo ex omnibus nationibus magnus nostrorũ Scholasticorum alatur numerus, ad propagãdam Catholicam Religionem, & reliqua seminaria tuenda & conseruanda. Atq. vt hoc eius sapientissimum in fundando Romano Collegio consilium magis eluceret, sub primo fundamenti lapide, hæc verba incîdi iussit: Gregorius Pont. Max. Collegium Societatis Iesu, omnium nationum seminarium, pro sua in Christianam Religionem & Ordinem illum pietate, à fundamentis extruxit & dotauit, anno salutis, millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Pontificatus sui decimo. Romæ.

COLLEGIA ALIQVOT IN HIspania nostri instituunt: *ab Archiepiscopo Toletano vexantur.*

CAP. IIII.

IActis Romani Collegij fundamentis, discessit Franciscus Borgia ex Vrbe, atque in Hispaniam rediit: ibi ditionem suam filio natu maximo cedit: sæcularem cultum exuit: in Cantabriam remotam Hispaniæ partem se recipit: sacris initiatus concionatur: ostiatim

tim mendicat, magna hominum admiratione. Eius rei fama atque exēplo commoti nobilissimi quidam viri, ad illum veniunt, & se ad nostram Societatem adiungunt. Ognatense prætereà Collegium ab eodē Patre habitari cœpit, cui Petrus Araoz possessiones quasdam suas, & fructus anteà legauerat. Burgense eodem item tempore est inchoatum. Nam cùm Franciscus Mendoza Cardinalis, creatus eius ciuitatis Episcop⁹, ad diœcesim suam perlustrandam, & verbum salutis ouibus ministrandū, duos ex nostris ab Ignatio impetrasset: illi, imposito sibi munere expleto, præclāram Collegij instituēdi occasionem dederunt, quod Franciscus Strada multum deinde suis concionibus illustrauit.

Metinēsi etiā Collegio Rodericus Duegnas, vir copiosus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius ciuitatis vtilitatem, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò ciuium studium, nostrorum præsentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551. nostri ad constituendum Collegium Metinam primū missi sunt: quod posteà Petrus Quadratus, eiusq. vxor Francisca Manson, opibus ac religione præstantes exædificarunt, & certis reditibus stabilierunt.

Sed vt lætis aduersa succederent, & Societas nunquā nō exerceretur vtiliter, sub idem tempus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Tole-

Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quàm res est, de Societatis instituto sentiens, Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritalibus eruditi à nostris erant, confessiones audire Toleti vetuit: Cõpluti verò, vbi solũ in eius diœcesi, tunc commorabantur, publicis edictis populum à nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicit. Neq. vt sententiam mutaret, adduci prius potuit, quàm Archiepiscopi factum contra summi Pontificis autoritatem (de cuius voluntate diplomatis ipsis Pontificiis constabat) esse iudicãs, Regium Consilium nostrum nobis institutum voluit liberũ esse. Et Pontifex ipse Maximus Iulius III. certior de re factus ab Ignatio, grauiter ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quòd susceptam, & probatam à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouinciis magna cum vtilitate versantem, meritoq. proinde ab optimo quoque expetitam, solus ipse repudiaret, ac reiiceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisq́ue suã facultatẽ integram esse permitteret. Cùm primùm autem hanc ab Archiepiscopo Toletano in Societatẽ cõmotam tempestatem Ignatius audiuit, blando ac tranquillissimo, vt solebat semper vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hęc nobis aduersitas est numeranda, cùm nulla no-

ſtra culpa contracta ſit. Eſt enim euidens argumentum, quòd Dominus noſter magnos fructus faciet Toleti per Societatem. Nã illud compertum eſt, ibi noſtros vberiores fructus atque ſuauiores attuliſſe, vbi grauiora paſſi ſunt. Atque etiam illud adiecit: Archiepiſcopus ſenex eſt, Societas iuuenis, itaq. naturaliter plus viuet Societas, quàm Archiepiſcopus. Porrò quàm vera fuerint Ignatij verba, quæ Toleti poſteà conſecuta ſunt, atq. in præſens fiunt, facilè oſtendunt. Idq. ab ipſa ſtatim Archiepiſcopi Silicei morte manifeſtè cognitum eſt. Nam cùm illo mortuo, noſtri Toletum accerſiti primùm ſunt, & ad habitandum certum in nobiliſſima atque ampliſſima ciuitate domicilium ingreſſi: in his ædibus habitauerunt, quas Archiepiſcopus ipſe Siliceus exædificauerat in Clericorum vſum, & inſtruxerat. Notatumque eſt à multis, & animaduerſum, omnes magni illius Archiepiſcopi aduerſus Societatem conatus, eò demum recidiſſe, vt domũ illis ædificaſſe videretur, quos bono fortaſſe zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, ſuis ipſorum domibus cupiebat eiectos.

PROVINCIALIS IN ITALIA *declaratur Laines: Viennæ moritur Iaius.*

CAP. V.

ET hæc quidem in Hiſpania. In Italia verò eodem anno 1551. Collegium Florentinum, Leonoræ Ducis benignitate, initium habuit.

habuit. Neapolitanum item, ac Ferrarienſe. Et ad Neapolitanum quidem collocandum ac ſtabiliendum, magnum adiumentum attulit Magiſter Alfonſus Salmeron, ob eã ipſam rem ab Ignatio Neapolim miſſus. Ferrarienſe verò inchoauit Hercules II. Ferrariæ Dux, qui & Nicolao Bobadilla, & Claudio Iaio familiariter vſus fuerat, naſcentemque fouerat Societatem: ad quẽ Paſchaſius Broer, conſtituendi Collegij cauſa, ab Ignatio tunc miſſus eſt. Quibus quidẽ Collegiis, reliquiſq. per Italiam factis, præfecit Ignatius, & Præpoſitum Prouincialem conſtituit Magiſtrum Iacobum Lainem, qui ſub annum 1550. exeuntem, redierat ex Africa: vbi Chriſtianis militibus egregiã nauauit operam in eo bello, quod Duce Ioanne Vega Siciliæ Prorege, aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes, expugnato Aphrodiſio, feliciter geſtũ eſt. Ad cuius capti iam oppidi defenſionem, animãdos milites qui in præſidio erant, & in pietate iuuandos, profectus Hieronymus Natalis, euaſit ex naufragio diuinitus, ſocio nauigationis Iſidoro Sbrando in fluctibus extincto, anno 1551. Sed etiam in Germania, eodẽ tempore Societas creuit. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, vt Viennẽſis Academiæ ſtudia inſtauraret, & hæreticorum paſſim graſſantium furorẽ compeſceret, Claudiũ Iaium ad ſe accerſiuit, & aliquot Theologiæ profeſſores ab Ignatio poſtulauit: qui Viennam eodem anno 1551. profecti, apud Dominicanos

sunt in seposita Monasterij parte diuersati: posteà verò ne religiosis Patribus impedimēto essent, in Carmelitarum Cœnobium relictum, ac ruinosum, Præfectis eius Ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso Dominicæ Transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatij socius, vnus ex primis decem, natione Allobrox excessit è vita: vir de Christiana Religione optimè meritus, quam in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germania tota, magnis suis laborib⁹ amplificare nō destitit. In comitiis potissimū Augustanis peregregiam Catholicæ Religioni atque Societati nauauit operam, tanta hominum approbatione, vt præteritorum laborum pro Germaniæ salute susceptorum fructus haud pœnitendos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorum animis infixit, vt autoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxoniæ Ducis Oratoribus, vt in Saxoniam sese conferret, ac de Religione cum eorum magistris disceptaret, sed à Ferdinando Romanorum Rege ad Collegium Viennæ constituendum (vt diximus) euocatus, profectionem illā distulit. Fuit vir mitissimo præditus ingenio, & naturæ iucūditate quadam religiosa grauitate condita: paupertatis amore insignis; orandi assiduitate excellens; temporis parcus, & tenax; animi modestia atque humilitate eximius. Tergestinum

stinum Episcopatū tam grauiter firmiterq. repudiauit, vt multos dies in continuo penè luctu iaceret, quod illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinā rediit iucunditatem.

Collegii Germanici instituendi initium, & causæ.

Cap. VI.

NEque verò de Germaniæ salute in Germania solùm nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Iulio tertio, Pont. Max. Romæ eodem anno 1552. institutum est. Quod vtique Collegium etsi Societatis nostræ proprium non est, tamen quod à Societate gubernatur, ac pendet multiplex eius vtilitas, ea ex parte in nostris numero. Eius initiū eiusmodi fuit: Erat Ignatius cū ad curandas pro virili parte omnes vitiosas Christianæ Reip. partes intentus, tum verò ad eam, quæ maximè laborabat, Germaniæ Prouinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioānes Moronus S.R.E. Cardinalis, vir prudētiæ laude excellens, hāc vnam proposuit, quam cognitis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnā vim habituram sperabat: autorque in primis fuit Germanici Collegij in vrbe constituendi. Etenim animaduertit, quòd inscitia quorundam Sacerdotū in Germania, & vita non satis probata perditum & profligatum fuerat, doctorum ac pastorum erudita probitate re-

ſtituendũ. Eſſe autẽ percommodũ, Doctores ac Paſtores Germanorum Germanos eſſe: ſic enim fore, vt eiuſdem nationis legibus, moribus, natura inter ſe, atque amore deuincti, facilius in eorum animos influant: & materna lingua inſtructi, vim maiorem ad perſuadendum habeant. Eiuſmodi porrò magiſtrorum ea in Prouincia inopiam ſummam eſſe: eamque fieri quotidie maiorem, iis qui ſuperſunt, paulatim deficientibus: hæreticorum verò magnum eſſe numerum, & noua ſemper prole copioſiorem. Ex quo conſilium ſalubrius excogitari nullum potuit, quàm Seminarium inſtitui, quo, antequam omninò exareſceret, ſtirps ipſa excitaretur in ſemine: & præclari iuuenes, ingenij ac virtutis ſpe commendati, ab ea ætate quæ flexibilis eſt, moribus, literis, atque inſtitutis Catholicis ad omnem pietatem informarẽtur. Hoc Seminarium in Germania ſanè fieri vix poterat: nam vt maximè integrum locum, atque incorruptum eligas, inter venenatos tamen hæreticorum morſus, facilis cõtagio eſſet: neque vſpiam à callidis hoſtibus ſatis tuta adoleſcentia. Extra Germaniam verò, neque locus ad eam rem aptior, neq. Academia commodior, neque ciuitas, quàm Romana, opportunior eſſe potuit: in qua nimirum doctrinæ Catholicæ integritas, loci ipſius ſanctitas, hominũ in Vrbẽ confluentiũ multitudo, ac deuotio, Religionis auitæ atq. Apoſtolicæ reuerentia, benefica ſummorum Pontificum,

ficum, ac prolixa liberalitas, procreare in ipsis adolescentibus pietatem, atq. alere, & à fraude hæreticorum facilè possunt auertere. Hæc maximè fuit ratio instituendi Germanici Collegij, inita primùm, vt diximus, à Cardinali Morono, cum Ignatio deinde, aliisque grauissimis viris communicata, à Iulio I I I. Pont. Max. ac vniuerso Cardinalium Senatu suscepta, & confirmata. Atque vt certo res ac stabili fundamento niteretur, in victum illorum & cultũ summus Pontifex pecuniam de suo promissam quotannis benignè persoluit: eiusque exemplum Cardinales omnes, pro sua quisque facultate, cupidè sunt secuti. Quo ipsi Germani adolescentes rerum ad vitam necessariarum molestia liberati, de pietate tantummodò, ac doctrina cogitarẽt. Data igitur Ignatio cura est, iuuenes ex omnibus Germaniæ partibus ad eam rem euocandi, moderandique. Quã ille Prouinciã, tum rei magnitudine, tum Pontificis Max. permotus imperio, libentissimè suscepit. Spectatos viros Collegio præposuit, optimis illud legibus temperauit; & vt Germani idoneos haberẽt in nostro Collegio Romano præceptores, magna cura perfecit. Illud nequaquã suscepit, vt rationes pecuniarias nostri attingerent, aut iis, quæ ad sumptus pertinent, vel exigendis, vel distribuendis implicarentur. Mortuo tamen Iulio I I I. in eo bello quod ad Vrbem posteà gestũ est, cùm videret Ignatius propter annonæ caritatem, bellicosq. tumul-

multus Collegium Germanicum periclitari: ne præclarum opus ac necessarium omninò dissolueretur, partem ipsorum iuuenum id volentium in varia Societatis Collegia dimisit, in quibus dum nimbus ille transiret, commodius alerentur: partem Romæ retinuit, & conquisitis pecuniis magno suo labore sustentauit, suamque obligauit fidem. quam pulchrè Dominus liberauit, debitis ad nummum posteà persolutis. Quo ipso tantæ inopiæ tempore palam dixit Ignatius, quod alias sæpè dixerat, diem illum aliquãdo futurum, cùm Germanicum Collegiũ, non modò nullis rei familiaris premerētur angustiis, sed etiam abundaret rebus necessariis, atq. afflueret. Et cum Otho Trusses, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Augustanus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, atque eximius Germanici Collegij patronus, principio subuereri videretur difficultates, quæ in illo constituendo multæ & magnæ aliæ ex aliis subinde nascebãtur, ipsum bono animō esse Ignatius iussit, & in Deo bene sperare. Additq. si Prouinciam Cardinalis recusaret, se illam Dei benignitate confisum, magna animi alacritate susceptturum, depositumque ab aliis onus subiturum. Neq. Ignatiũ fefellit spes. Deus enim, vt impulsor præclarissimi operis atque autor fuit, sic adiutor eiusdem, fautorque esse non destitit. Nam Gregoriũ XIII. Pont. Max. sapientissimum afflatu suo, instinctuque diuino permouit, vt collapsum penè

Colle-

Collegium Germanicum erigeret, augeret & in domo certa magnis prouentibus atq. perpetuis ſtabiliret, & de nobiliſſima atque ampliſſima Germanica natione bene mereretur; & omnes animi neruos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel conſeruaret, vel reſtitueret, quam alij Gregorij ſanctiſſimi Pontifices luce Euangelica illuſtraſſent, amplificaſſent, & muneribus ampliſſimis Imperij ornatam, longè aliis orbis terrarum prouinciis prætuliſſent.

FRANCISCI XAVIER *obitus.* CAP. VII.

EOdem anno P. Franciſcus Xauier profectus ex India ad illuſtrandos Euangelij ſplendore Sinarũ populos, in ipſo primo aditu illius Prouinciæ deceſſit è vita. Hic Pater natione Hiſpanus, in extremis Nauarræ Vaſconum finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus eſt, liberaliterque à parentibus educatus. Poſt primæ ætatis incunabula atq. doctrinæ, ſtudiorum cauſa Luteriã Pariſiorum ſe contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Ariſtotelicã Philoſophiam publicè profiteretur. Quo tempore in Ignatium iiſdem ſtudiis vacantem incidit: & ad vtiliorẽ Philoſophiam traductus, voluntatem ſuam cum illo ſocietatemq. coniunxit. In Italiã poſteà cum reliquis ſociis venit: & multis laboribus in mendicitate, ac peregrinatione pro hominum inſtitutione, ac ſalute mira patientia & charitate ſuſceptis, anno 1540. in Luſitaniã Li.1.c.16

ab

ab Ignatio, vt in Indiam nauigaret, quo ſuprà diximus modo, miſſus eſt. Quo in itinere, cùm non procul à patria tranſiret, eiuſque cõſanguinei, atq. neceſſarij minimè deuij eſſent, vt eos ſalutandi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Luſitania, in qua ſe illis populis valde probauerat, ſeptimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonſi Soſſæ Prætoris, cum duobus Sociis Paulo Italo, & Franciſco Manſilla Luſitano conſcendit. Qua in nauigatione & longa & periculoſa ita ſe geſſit, vt ægris operam ſuam, ſanis doctrinam impertiret, noſtris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atque exẽplo eſſet. In Mazanbic (quod Praſiũ promõtorium olim nomen habuit) ſex menſes claſſiariis multis, nautiſque ægrotãtibus, operam ſuam diligenter dedit. Melinde Sarracenorum oppidum, ac Melindenſis Regni caput prætervectus, & Zocotoram (quam veteres Dioſcuriadam appellarunt) ſterilem inſulam Chriſtianorum, & aſperam, atque in eis ſuæ virtutis relinquens impreſſa veſtigia, tandem 6. Maij 1542. Goam appulit: atque in pauperum hoſpitalem domum primùm diuertit, in qua egenorum animis, corporibuſque curandis tempus traducebat. Mane hominum ad ſe venientium confeſſiones audiebat, pomeridianis horis eorum qui in vinculis & carcere erant: tum pueros Chriſtianis inſtitutionibus imbuebat. Dominicis diebus elephan-

tiaſi

tiaſi etiam, fœdoque & tetro morbo laborã-
tes extra vrbem poſitos inuiſebat, & eorũ do-
lorem ſua caritate mitigabat. Quibus rebus
vniuerſa Goenſi ciuitate commota, in eũ In-
diæ tractum, qui Peſcheria vulgo à margari-
tarum piſcatu, vel Comurini promontorium
appellatur, deinceps contendit. Ibi magnam
hominũ vim ab infidelitatis tenebris ad Chri-
ſti lucem conuertit, & lacte integræ doctrinę
nutriuit, & à quibus in poſterum etiam ale-
rentur præceptores reliquit, conſtitutis in eo
tractu Eccleſiis ſupra quadraginta. In Maſa-
car deinde profectus, duos Reges, & ingen-
tem cum eis populi multitudinem, ad Chriſti
fidẽ perduxit. In vrbe Malaca in primis no-
bili, deinceps aliquandui fuit, ſui omnino ſi-
milis: ex qua in Maluccas inſulas delatus, in
ipſo Malucco oppido innumeros penè infan-
tes baptizauit; reliquos ita docuit, vt femi-
næ, mares, pueri, ſenes, diuinæ legis præcepta
paſſim cantitarent: & piſcator in mari, colo-
nus in agro, Chriſtianæ fidei decantarent ru-
dimenta. Ipſe verò, præter occupationes, qui-
bus interdiu aſſiduis diſtringebatur, ac per-
petuis, de nocte tintinnabulo populum vica-
tim excitabat, & voce monebat, vt animis
quæ in Purgatorio expiantur ſuis opem pre-
cibus ferrẽt. Poſthac ſeptem in Amboino pa-
gos Chriſtianorum nomine potius, quam re,
circumluſtrauit, & ad veræ pietatis formã in-
ſtituit. Cùm autẽ intellexiſſet, in inſula Mo-
ri Malucco proxima, magnam indigenarum
copiam

copiam eſſe, quorum maiores olim Chriſti baptiſma ſuſcepiſſent,& mortuis iis,à quibus fuerant initiati ſacris myſteriis, deſerti ab omnibus remanſiſſent, atque ex eo tempore propter truculentam ipſorum hominum barbariem, & certum vitæ periculū, ad illos accedere auſum fuiſſe neminem,eò Franciſcus ire conſtituit:tum vt eorum,tum vt ſuæ ſaluti conſuleret. Nanque iudicabat,magnam eſſe illorum ſpiritalem, atque adeò extremam neceſſitatem, cui ipſe ſubuenire atque opitulari deberet, etiam ſi vita ei eſſet in eā re ponenda. Illud enim meditabatur attērius Domini verbum:Qui amat animam ſuam, perdet eam;& qui perdiderit animam ſuam propter me,inueniet eam. Quem Euangelij locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obſcurum. Eſt autem inſula illa aſpera, horrida, rebus ad vitam neceſſariis planè deſtituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræmotibus,iisq. penè quotidianis contremiſcens. Indigenarum porrò non mores hominū, ſed monſtra quædam ferarum immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior eſt, quā cædes hominum,& trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filiis,non filij parentibus: eosq. ipſos ſenio iam confectos filij interficiunt, eisque veſcuntur, & in eum vſum ſibi viciſſim accommodant. Cùm autem plurimi eius amici in apertum ipſum iudicarent ſe con-

iicere

facere vitæ discrimen, & propterea precibus illum,& lacrymis retinere conarẽtur, in eiusque vita multorum salutẽ repositam esse dicerent:ille tamen, qui summum in Deo præsidium suæ vitæ constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitæ prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus si opus esset, vteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiam venenis homines illi vtuntur) ne quid de excellenti illa sua in Deũ spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eò profectus insulam peragrauit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustrauit, doctrina mansuefecit, admirabili securitate mẽtis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curę, apud quem omnes capilli capitis nostri numerati sunt. Qua de causa illam non insulam Mori (vt vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasque consolationes accepit, vt maximos corporis labores non solũ mitigarent, verumetiam exhaurirent: negabatque hominem in ea insula viuere posse diutius, quin cõsolatoriis lacrymis oculos amitteret. Dum in iis versatur insulis, Iaponius quidam, Anger nomine, illum vt quæreret Malaccã venit. Hic vir prudens atq. honestus, magnis pungebatur consciẽtiæ stimulis ex recordatione peccatorum, quæ admiserat in iuuentute. Rebus multis tentatis ad eam depellendam molestiã, Bonzis (sic enim Sapientes & Sacerdotes suos *Mat.10.*

exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem offendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maximè, & Christiano iã, & in nostram Societatem admisso, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multas numero esse: eam verò quæ principem tenet locum, sua magnitudine ac celebritate in primis nobilem, & hominum ipsorum ingeniis, cultu, doctrina, sectarum diuersitate, Sacerdotum frequentia, atque varietate præstantem. Iaponios verò vsque adeo dociles esse, & rationi obsequentes, vt facilè eam Religionem sequantur, quam neque à ratione abhorrentem videant, neque ab eius qui illam profitetur, moribus discrepantem. Quæ cùm sermonibus Lusitanorum, & amicorum valde congruerent, in Iaponem nauigare constituit: & Paulo ipso, duobusque etiam Iaponiis eius famulis Christianis, ac nonnullis præterea sociis comitatus, eò penetrauit, superatis magnis & nauigationis periculis, & Gentilium insidiis. Insula magna parte peragrata, Meaco vrbe maxima atq. amplissima adita, hominibus plus minus 1500 Cangaximæ, Bungi, Amangutij conuersis ad Christi fidem, sociis ad nouellas plantas excolendas, regendasque Ecclesias ab se iam constituras relictis, in Indiam reuertitur: inde noua auxilia in Iaponē nostris mittit. Ipse verò, quod intellexisset Iaponios omnem disciplinam, ac Religionē à

exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem offendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maximè, & Christiano iã, & in nostram Societatem admisso, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multas numero esse: eam verò quæ principem tenet locum, sua magnitudine ac celebritate in primis nobilem, & hominum ipsorum ingeniis, cultu, doctrina, sectarum diuersitate, Sacerdotum frequentia, atque varietate præstantem. Iaponios verò vsque adeo dociles esse, & rationi obsequentes, vt facilè eam Religionem sequantur, quam neque à ratione abhorrentem videant, neque ab eius qui illam profitetur, moribus discrepantem. Quæ cùm sermonibus Lusitanorum, & amicorum valde congruerent, in Iaponem nauigare constituit: & Paulo ipso, duobusque etiam Iaponiis eius famulis Christianis, ac nonnullis præterea sociis comitatus, eò penetrauit, superatis magnis & nauigationis periculis, & Gentilium insidiis. Insula magna parte peragrata, Meaco vrbe maxima atq. amplissima adita, hominibus plus minus 1500 Cangaximæ, Bungi, Amangutij conuersis ad Christi fidem, sociis ad nouellas plantas excolendas, regendasque Ecclesias ab se iam constituras relictis, in Indiam reuertitur: inde noua auxilia in Iaponẽ nostris mittit. Ipse verò, quod intellexisset Iaponios omnem disciplinam, ac Religionẽ à

Sinis (quorum est latissima prouincia) quondam esse mutuatos & instituta viuendi accepisse: tum vt ipsis Sinis Euangelium afferret, tum vt illa quasi arce expugnata, victisq́. ipsis ducibus atque errorum magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterẽtur, in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris socio, duobus tantũ pueris Sinis comitantibus. Cũ in Insulam Sangiam, Sinæ proximã peruenisset, & aditus in Sinã sibi haudquaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cauetur ne quis peregrinus eò ingrediatur: néve quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, vel neci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamen piper quod ex eleëmosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis æstimabatur, Sinæ cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Canthonem, quod Sinarum primum occurrit, de nocte ipsum quàm occultissimè inferret, atque in aliqua vrbis platea collocaret. Atque illum hæc parantem, remunerari Dominus voluit, voluntatẽ eius metiens, rem integram aliis ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kalend. Decembris in naui cùm adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculũ obseratum, cibi omnis expers, totum diem se continuit, suspiriis crebro ductis identidem repetens: Fili Dauid, miserere mei, tam clara voce, vt à nautis etiam, vectoribusq́ue exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vita migraturum significans, in præaltam rupem, & asperam se depor-

deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissime, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominũ 2. Decemb. 1552. Et hæc quidem de eius obitu sic ad Ignatium ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morienti adfuerunt, & vita functum humarunt, Franciscum ad 12. Kalend. Decemb. in morbum incidisse, postea narrauerunt, & in insulæ portusque Sangian humili quadam atque straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse 2. Decemb. Neque mirũ in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædam minus fuisse comperta.

Fuit vir admirabilis, neq. Christianis tantũ, sed ipsis etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirificè tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu vtebatur vili, victum ostiatim mendicabat. Si quid ipsi ab amicis mitteretur, in egenorum vsus conferebat quàm poterat occultissimè. Semel in die capiebat cibum, carnibus raro vescebatur, vinum vix bibebat, nisi fortè apud amicos, inuitatus: tunc enim appositis epulis, nullo delectu vtebatur. Insigni erga proximos caritate, quibus vt subueniret, ac præsto esset, nullis parcebat laboribus. In facinorosis hominibus ad meliorem frugem reuocandis, dexteritate singulari. Si quem aut flagitioso amore irretitum esse intelligeret, aut perdi-

tum, artificio quodam mirifico, in eius se insinuabat familiaritatem: deinde consuetudine iam implicato, vltro se etiam ad prandium offerebat: cũ intimus esset, cõcubinas illi detrahebat, & pellices. Quod si plures haberet, & vnà simul omnes non posset, ita tractabat hominẽ, vt gradatim, sensimq́. omnes abiiceret: acciditq́. aliquãdo, vt octo cuidã concubinas ademerit, admirabilis prudẽtia, ac sermonis iucũditate. In aduersis infractus omninò, ac robustus: in diuina prouidẽtia semper defixus, cuius fiducia, & alieno tẽpore nauigabat, & vitã suã magnis obiiciebat periculis, à quibus sępenumerò ereptus est. Ter naufragiũ fecit, duos aliquando, tréſve dies iactatus vndis, in tabula seruat[9] est: diu postea in syluis abditus, manus se insequentiũ Barbarorũ, & crudelitatem vitauit: alias arbore tectus, in eaq́. pernoctans, mortem à Gentilibus sibi paratam, euasit. In summis sæpe molestiis Deum precabatur, vt dura semper duris succederent, neque sibi labores vnquam minueret, sed potius augeret. Orationis spiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, easque coram sanctissimo Domini nostri Iesu Christi corpore, cùm poterat, vel coram imagine Crucifixi insomnes traducebat. Si naturę imbecillitate opprimeretur, sæpe vel saxum capiti, vel ceruical durum subiiciebat, atque ita humi cubans, leuem capiebat somnũ, & breuem, quem frequenter tamen interrumpebat gemitu. Consolationibus diuinis mirificè

abun-

abundabat. Solum cùm se putabat esse, manu pectori admota, sublatis in cælum oculis, ad Deum sæpe clamabat, Satis est Domine, satis est. In Iapone verò, suis pedibus iter faciens, ita accipiebatur interdum, vt vepribus se induceret, in lapides offenderet, pedes laceraret, sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauiter aliquando verberauit: sed nō idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosq. colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex oppido Cangaxima, qui non solū in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiā Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Francisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesiæ perspecta maiestate, & cognitis Christianorū institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romę consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsentaret. Narrabat is mihi de Francisco tria. Primum,

tum, artificio quodam mirifico, in eius se insinuabat familiaritatem: deinde consuetudine iam implicato, vltro se etiam ad prandium offerebat: cũ intimus esset, cõcubinas illi detrahebat, & pellices. Quod si plures haberet, & vnà simul omnes non posset, ita tractabat hominẽ, vt gradatim, sensimq. omnes abiiceret: acciditq. aliquãdo, vt octo cuidã concubinas ademerit, admirabilis prudẽtia, ac sermonis iucũditate. In aduersis infractus omninò, ac robustus: in diuina prouidẽtia semper defixus, cuius fiducia, & alieno tẽpore nauigabat, & vitã suã magnis obiiciebat periculis, à quibus sępenumerò ereptus est. Ter naufragiũ fecit, duos aliquando, trésve dies iactatus vndis, in tabula seruat⁹ est: diu postea in syluis abditus, manus se insequentiũ Barbarorũ, & crudelitatem vitauit: aliàs arbore tectus, in eaq. pernoctans, mortem à Gentilibus sibi paratam, euasit. In summis sæpe molestiis Deum precabatur, vt dura semper duris succederent, neque sibi labores vnquam minueret, sed potius augeret. Orationis spiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, easque coram sanctissimo Domini nostri Iesu Christi corpore, cùm poterat, vel coram imagine Crucifixi insomnes traducebat. Si naturę imbecillitate opprimeretur, sæpe vel saxum capiti, vel ceruical durum subiiciebat, atque ita humi cubans, leuem capiebat somnũ, & breuem, quem frequenter tamen interrumpebat gemitu. Consolationibus diuinis mirificè

abun-

abundabat. Solum cùm se putabat esse, manu pectori admota, sublatis in cælum oculis, ad Deum sæpe clamabat, Satis est Domine, satis est. In Iapone verò, suis pedibus iter faciens, ita accipiebatur interdum, vt vepribus se indueret, in lapides offenderet, pedes laceraret, sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauiter aliquando verberauit: sed nō idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosq́; colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex oppido Cangaxima, qui non solū in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiā Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Francisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesiæ perspecta maiestate, & cognitis Christianorū institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romę consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsentaret. Narrabat is mihi de Francisco tria. Primum,

septem se menses cum illo vna in eodem cubiculo fuisse, & in leui, perexiguoque somno quem Frãciscus capiebat gemitus sæpe illius, & voces, Iesu nomen subinde vsurpantis, audiuisse: atque de ipso Frãcisco nonnunquam quæsiuisse, quid suspiraret tam crebrò, quid gemeret? illumq́. sibi respondisse, nihil se scire, nihil omnino sentire. Alterum, in magna disceptatione cum Bonzis, & graui altercatione, multis quæstionibus, iisque diuersissimis à multis ipsi Francisco propositis, frequentissime (cùm ipse quoque Bernardus adesset) ita illum omnibus vna respõsione satisfecisse, vt omnibus omnes dubitationes scrupulosq́. eximeret: idque multo etiam euidentius atque illustrius, quàm si singulatim cuique respondisset. Tertium, permultos variis morbis oppressos, suis oculis se vidisse, qui ad Frãciscum deportati, confestim ab illo vel Crucis signo, vel aquæ sacræ aspersione sanabantur. Quapropter Iaponiis illum, quasi aliquẽ de cælo lapsum, ac supra hominem aiebat visum. Neque mirum: multis enim claruit miraculis & in vita, & post mortẽ, quibus in hodiernum vsque diem illustratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberauit, illuminauit cæcos, mortuos denique vitæ restituit. Prophetiæ dono maximè excelluit: multa occulta patefecit, plurima longè posita vidit, eaque populis accidisse nuntiauit, quæ, repetitis atque enumeratis diebus, compertum est in eum ipsum

diem

diem incidisse, quo fuerant ab ipso procul posito, diuinitus cognita, atque aliis declarata. Eius mortui corpus integrũ, ac solidum, domesticis, sacrisque vestibus, quibus vtebatur, obuolutũ, à Lusitanis mercatoribus qui morienti adfuerant, calce contectũ, & humi conditum est, vt exesa vi calcis ossa, in Indiã deportarent. Sic enim ille piorum suffragia spectans, & piè de resurrectione cogitãs fieri iusserat. Post tres menses sarcophago effosso, vestes integræ omnino reperiuntur: corpus solidum prorsus, atque incorruptum, naturali colore, ac viuido, humida carne, ac succosa: nihil tetri odoris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corp9, vt erat, in nauim imponunt: Malaccam, magnis periculis liberati, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item menses asseruatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaque est vniuersi populi erga illum veneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in vita, & post mortem edita enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neq. enim huic narrationi propositum est, vt quæ in India per Franciscum gesta sunt, ea omnia persequar: sunt enim multa, magna, testata, & quæ iusto volumine explicari, non perangustè coarctari debent. Typis excusus prodiit libellus de eius vita, & de rebus Iaponensibus, sed breuis, &

qui magis commentarius sit, quam plena historia. quæ ampla sanè erit, si totam Francisci vitam complectatur, & ea quæ multis & grauissimis testibus comprobata, & in publicas tabulas, iussu Ioannis III. Lusitaniæ Regis relata sunt, diligenter persequatur. Quædam tamen breuiter fuerunt nostro more perstringenda.

CORSICA LVSTRATVR à nostris. CAP. VIII.

MVtinæ Collegium per idem tempus inchoatum est: Perusiæ item, Rectore Euerardo Mercuriano, viro graui ac prudenti, qui anno Domini 1548. & Philosophicis & Theologicis disciplinis eruditus, & politioribus literis excultus, & in tractandis iam tum hominum animis laudabiliter versatus, Lutetiæ Parisiorum Societatē nostram ingressus est. In Perusina autem ciuitate Iacobus Laines fuerat paulò antè concionatus, qui Republica Genuensi postulante, Genuam deinceps profectus est, vehementerque ciuitatem illam commouit, & omni genere doctrinæ atque virtutis, ad pietatis studium excitauit. Quæ causa fuit, vt eadem Respub. à summo Pontifice magnis precibus peteret, vt ex nostris aliquot in Corsicam mitteret, qui populos illos incultos ac rudes, multisq. propterea vitiis contaminatos obirent, ac docerent. Missi sunt duo cum magna summi Pontificis potestate, qua ad multorum salu-

tem

tem vsi sunt, ea abstinentia, atque integritate vitæ, vt homines cùm multùm verbo, plus tamen exemplo mouerent. Multùm illi in peragranda Insula laborarunt, in controuersiis componendis, vitiis tollendis (quæ innumera in coniugium illorum, ac nuptias irrepserant) reficiendis ædibus sacris, atque ornandis: commonendis Sacerdotibus, & ad tuendũm Sacerdotale munus cohortãdis: audiendis peccatorum confessionibus: in concionibus denique, & omni pietatis officio, multum studij operęque posuerunt. Sed hunc illorum cursum Diabolus impedire conatus est. Nam anno proximo 1553. Religiosi quidã, & Sacerdotes (quibus fortè seuerior disciplina odiosa erat) multa contra illos tum falsa, tum acerba Romam pertulerunt, ac dissiparunt, & iniquis criminationibus Cardinaliũ ac Principum aures compleuerũt. Quibus vt occurreret Ignatius, Sebastianum Romeũ in Corsicam misit, à quo breui multa præclara testimonia, atque grauissima sunt allata: quæ Gubernator Corsicæ reliquique magistratus, ac ciuitates, veritati, innocentiæque nostrorum, libentissimè tribuerunt: eaque Romam ad Pontificem Max. virosque clarissimos scripserunt, quæ propter summam laudem, audire nostri non possent sine verecundia.

In exercitia spiritalia *inquiritur. In Hispania distribuuntur Prouinciæ.* Cap. IX.

IN Hispania eodem anno 1553. & probabatur Societas, & augebatur. Nã exercitiorum spiritalium ratio (quorum vsus florebat in Hispania, & vberrimos Christi Ecclesiæ fructus adferebat) eodem tempore grauiter agitata est: & à bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandẽ omnes tenebras dispulit, & cùm suis se viribus defendit, tum verò sacrosanctæ Sedis autoritate, aduersariorum impetus facilè propulsauit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense Collegiũ ab Henrico Cardinali Emanuelis Lusitaniæ Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam eius religionem, & in Societatem beneuolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatũ, & noua Academia, & certis reditibus ornatũ ac perfectũ, vt permagno auditorũ numero, ac frequẽtia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi verò, ad Nouitios probè instituẽdos, & ad normã Societatis erudiẽdos, dom⁹ Probationis est instituta. Vlyssipone etiã, & Professorũ domus instituta, & collegiũ superiore anno informatũ, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense prætereà Collegium eodem anno 1553. ini-

tium

tium habuit. His adde Cordubense: cui quidem P. Antonij à Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentij Figueroæ Comitis Feriæ & Plieghi Marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quàm res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere: & per suos copiis, & clientelis facilè principes Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem, cum Magistratu transigendum, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubam profectus est. Qua in vrbe erat opibus, atque autoritate præstans D. Ioannes à Corduba, Cordubensis Ecclesiæ Decanus, & in nostros tunc quidem nō optimè affectus. Hic vbi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandique cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat, cogit, hospitio excipit: curiosè atq. assiduè, furtim etiam obseruat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: veritate cōperta amare eos incipit, quos odisse anteà videbatur. Intra paucos dies, ædes in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam prætereà vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca: annuos fructus ad victum cultumque constituit: tam studiosè & ardenter, vt se neque dormire, neque vigilare posse diceret, neque aliud, quàm de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnam,

gnamq́ue apud omnes ea volũtatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset anteà in nos animo tulerat obscurè: neque ignorari poterat quod faciebat, propter hominis dignitatem.

Atque ad hęc quidem conficienda, non parum contulit Magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno Commissarium generalem in Hispaniam misit, vt nostris constitutiones à se perscriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque disciplinam inspiceret: eaq́ue quo gubernarentur cõmodius, in plures quàm antea, Prouincias distribueret. quod & fecit; & Castellæ Antonium Araoz, Bæthicæ Michaëlem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam, Lusitaniæ Iacobum Mironẽ (vt fuerat iussus) Prouinciales cõstituit. Omnibus verò præfecit, & Commissarium generalem in vniuersa Hispania instituit, P. Franciscũ Borgiam, cuius erat apud omnes magna in primis autoritas.

VARIA COLLEGIA.

CAP. X.

HVnc in modum, res in Hispania compositæ, mirificum progressum habuerunt. Nam Cordubensis Collegij exemplo fructuq. inuitati, Hispalẽses multi ciues nostros expetiuerunt. Itaque in sequenti anno 1554. Hispalense Collegium, P. Francisci Borgiæ eam in vrbem aduentu & concionibus est informatum.

Gra-

Granatense prætereà institutũ est, ad quod stabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius Vrbis Archiepiscopus: qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alfonsi Salmeronis sermonibus, nostrum institutum probauerat, & Patrum illorum vita atq. eruditione commotus, nostris omnino fauebat: instituti verò iam Collegij amplificator idem semper dum vixit, ac denique fundator fuit. Placentinus etiam Episcopus D. Gutterius Carauaialius, Tridenti eorundem Patrum consuetudine, in reliquam Societatem bene animatus rediit in Hispaniam, & Placentiæ Collegium à fundamentis præclarè magnificeq́ue construxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac serie atque ordine pono Conchense Collegium, quod hoc item anno, Francisci Villanouæ consilio, Petrus de Puteo Conchensis Canonicus, ad valetudinem nostrorum qui Compluti commorabantur, æstiuis caloribus tuendam, tunc quidem inchoauit: posteà verò auxit, ac perfecit Petrus Marchina, Conchensis & ipse Canonicus, Ignatij dum viueret, posteà verò vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorũ verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrũ institutum aptius formarētur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In Italia porrò Genuense Collegiũ P. Ia-

cobi Lainis opera collocatũ est: in quod cùm aliorum ciuium, tũ verò maximè Pauli Doriæ, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum veró, Rodulphi Pij Carpensis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentiũ pietatẽ, ratus suis laboribus aliquid nostros posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primum Lauretum misit: quorum fructus, vbi nihilo spe minor fuit, posteà Collegium nostris Pontifex Max. Apostolica autoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Ná & Syracusani Collegij posita sunt fundamenta à Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis filio, eius vrbis Gubernatore: & in oppido Montis Regij sumptibus Alexandri Farnesij Cardinalis, eius vrbis Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoq; templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

SORBONENSIS COLLEGII *in Societatem decretum.*

CAP. XI.

HAEC in Italia, Hispaniaq́ue. In Gallia verò eodem anno 1554. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamuis ab

ipso

ipſo primo eius exordio, aliqui ex noſtris ſemper fuerint, qui in Academia Luteciana operam ſtudiis literarum darent: priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo ſuo collegio ea in vrbe cōmorabantur. Donec D. Guglielmus à Prato Claramontanus Epiſcopus, qui noſtrum Tridenti inſtitutum cognorat, & Patribus Iacobo Laine, Alfonſo Salmerone, Claudio Iaio familiariter vſus fuerat, Collegia nobis duo ædificare conſtituit: alterum in ſua Diœceſi Bigliomi, Luteciæ alterum, quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res noſtras in Gallia gubernandas, magiſtrum Paſchaſium Broetum Prouincialem Præpoſitum Ignatius fecit. Sed noſtris à Rege petentibus, Societatem vt admitteret, eiusq. filios Regni iure donaret: res ad Pariſienſem Senatum reiecta eſt. Senatus (quod ea res ad religionem ſpectaret) Facultati Theologiæ mandat, inſtitutum noſtrum vt examinet, Pontificia diplomata diligenter inſpiciat: denique quid videatur, ad ipſum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps, noſtris offenſus, quod adoleſcentem quendam ſanguine ſibi coniunctum, ipſo repugnante, in Societatem recepiſſent. Erant alij Religioſi Doctores, qui ſuis rationibus ducti, minus noſtræ cauſæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabāt: multi, qui popularibus opinionib⁹, ac peruulgatis contra Societatem rumoribus occupati, acriter noſtræ Religioni, propter religio-

nem ipſam aduerſabantur. Ij ergo iudices conueniunt: conſultant inter ſe: Decretū illud demum ſcribunt, quo Theologiæ Facultas quid de Societatis inſtituto ſentiat, apertè declarat: ei decreto omnino perſimile, quod eadem Theologiæ Facultas, in Religionem B. Dominici, ipſo eius principio traditur ſcripſiſſe. Eſt enim ſeuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque ſententias cum re ipſa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum eſſe iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis iactati ſunt noſtri. Nam recenti negocio, à ſcholaſticis in gymnaſiis, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur; à Senatu in curia, ab ipſo denique Epiſcopo, magnas in templis moleſtias perferebāt. Quo Romam allato, optimi quique, atque doctiſſimi Societatis Patres, in ea erant ſententia, vt decreto reſpondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignari, inſignis Facultatis autoritate, & grauiſſimo de nobis præiudicio commoti, à veritate alienas opiniones acciperent. Neque verò eſſe timendum, ne Facultas, veritatis hāc defenſionem & iuſtam, & neceſſariam, non optimā in partem acciperet. Nam quæ eius eſt modeſtia, ac veritatis amor, ſi rem, vti eſt, cognitam haberet, antiquaret certè ſuum illud ipſa decretum, atque induceret: quod nōn odio, ſed veri ignoratione feciſſet. Verùm Patribus ita ſen-

tientibus, æquissimo animo Ignatius, & vultu, vt solebat hilari, Pacem, inquit, meam do vobis: Pacem, ait Dominus, relinquo vobis. Ioan. 14.
Neque scribendum est, inquit, quicquam, neque faciendum, ex quo vel odium, vel acerbitatis aliquid nascatur. Neque verò vos Theologię Facultatis cõturbet autoritas, quę quanquam magna est, illa tamẽ nihil valebit contra veritatem: quę premitur quidem sæpe, sed nunquam opprimitur. Aliud minusq. periculosum, si opus sit (quod equidem non spero) huic vulneri medicamentũ adhibebimus. Ergo nostris mandat, vt ab omnibus Principibus, Episcopis, Magistratibus, Rebuspublicis, Academiis, Ciuitatibus, apud quas versabantur, vitæ suæ testimonium petant: testimonia perscripta, & obsignata ad se mitti curent, vt ea si opus sit Parisiensi decreto obiiciat, & paucorum hominum sententiis, iudicium orbis terrarum & approbationem opponat. Fit quod Ignatius imperauit: ex omnibus ferè Prouinciis, in quibus nostra Societas est, omnium penè Magistratuum literæ breui ad ipsum perferuntur: omnes sui iudicij, firmum, graue, prędarum nostris testimonium dant. Iis testimoniis Ignatius tamẽ non vtitur, quòd videret decretum ipsum concidisse sua sponte, atq. ita euanuisse intra paucos dies, vt eius vix nomen extaret. Falsitas enim cadit ipsa per se. Porrò in Hispania, quod Sorbonense decretum contra sacrosanctam Sedis Apostolicæ esset autoritatẽ, à qua

Religio nostra probata & confirmata est: fidei Quæsitores illud tanquã falsum, & quod pias aures offenderet, suo decreto legi prohibuerunt. Atque illud etiam consecutũ est, vt cùm ante decretum Societas nostra nullum Collegium haberet in Gallia, post decretum, intra annum, duo habuerit.

PETRVS CORREA, ET IOANNES *Sosa à Barbaris trucidantur.*

CAP. XII.

QVo tẽpore Societas iis modis exercebatur in Gallia, eodẽ, pro Christo sanguinem in Brasilea fundebat. Nam Petrus Correa, & Ioannes Sosa Lusitani, Societatis filij, ad Euangelium Ibiragiaris populis prædicandum profecti, à Carigis feris hominibus, ac barbaris, sagittis transfixi, & genibus flexis orantes, interfecti sunt. Erat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in Brasilea, antequã Societatem esset ingressus, Christiani nominis amplificandi studio quodam incitatus, vt à Christianis vim barbarorum auerteret, barbaris ipsis quæ poterat damna inferebat. Societati deinde nostræ, in Brasilea omnium se primus adiunxit: & vt præteritæ vitæ culpas redimeret, & illatum illis populis damnum, quoad posset resarciret, vitam suam Brasileorum saluti, laboresque dicauit. Itaque annos quinque quos posteà vixit, exin ia humilitate, obedientia, perfectionisq. desiderio, prudenter in ipsorum vtilitate, strenueque consumsit: multumque & vitæ exemplo, & Bra-

sileæ linguæ cognitione, & rerum vsu profecit: quoad exeunte anno 1554. quo suprà diximus modo, necatus est. Alter Ioãnes Sosa & ipse inter primos, qui nostrũ ea in Prouincia institutum secuti sunt, simplex, & rectus, excellentiq; pœnitentiæ, humilitatis, & charitatis virtute præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam gloriosum exitum assumptus est. Res autem nostræ ita sunt apud populos illos amplificatæ, vt in pagis oppidisque Saluatoris, Sancti Vincentij, Paratininge, Portus securi, Spiritus sancti, Illeos, Pernambuci, & aliis nonnullis domicilia habeamus: ad quæ constituenda, & nostros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpositum Prouincialem creauit.

IOANNES NVGNES AETHIOPIÆ *Patriarcha creatur, & in Indiam mittitur.* CAP. XIII.

Flebant hæc in Brasilea, cũ Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopiæ designatur. Eius rei ratio fuit huiusmodi: Sunt Aethiopes inter Christianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apostolo, partim ab Eunucho Candacis Reginæ Aethiopum, à Philippo baptizato, Christi fidem acceperũt. Sed Moysis legem vel primi illi retinuerunt, vel abiectam repetiuerunt eorum posteri: & Christianæ fidei sinceritatem, Iudaicis ceremoniis inquinarunt. Nam & baptizantur, & circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana Act. 8.

stiana religione ita confundunt, vt cum vtrique esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planè sint. Et à Patriarcha Alexandrino, variis Neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulã petunt. Propter longinquitatem porrò terrarũ, & interfusas Barbarorum nationes, iampridem nullo cõmercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebãtur: donec Lusitani nauigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Preste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, vt aditum in Aethiopiã suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus permotus Dauid Aethiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victoriis Christianã Religionem ad Orientẽ magnopere amplificauit) amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanũ Episcopum, vniuersalis Ecclesiæ pastorem: Optare idcirco atque omnibus precibus ab ipso petere, vt, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam doctores mittat, à quibus ipsi ad rectã sinceræ fidei normã instituantur: Regem ipsum Lusitaniæ rogat, vt suam autoritatem apud Pontificem interponat. Acta res est à Lusitano Rege diligenter sanè, sed perturbatione temporum impedita, & ad Iulium III. vsque protracta. Qui rei magnitudine adductus, & Ioãnis tertij Lusitaniç Regis, qui patri Emanueli non magis in regno, quàm

quàm in amplificandę Religionis ſtudio iam ſucceſſerat, precibus, Ioānem Nugnem Luſitanum (eum quē ſuperioribus annis in Mauritania Chriſtianis captiuis redimendis operā nauaſſe diximus) Aethiopiæ Patriarcham cum ſumma poteſtate conſtituit. Andream Ouiedum Caſtellanum, Melchioremq́ Carnerium Luſitanum, Epiſcopos creat, & Patriarchæ adiutores, & ſucceſſores adiungit. Quos honores Societas poſtquam humiliter modeſteque repudiauit, accipere demũ coacta eſt: & quidē magna ipſius Societatis commendatione, quod ampliſſimis honoribus repudiatis, eos tamen diceret Pontifex Societatem accipere; qui præter labores pro Chriſto, capitisq. pericula, nihil haberent ſplendoris aut fructus, quo allicere ad ſe homines poſſent. Patriarchæ, & ſociis Epiſcopis, nouē alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Luſitanos, Caſtellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex perbenignè cō-plexus, cùm aliis muneribus, tum veſtibus ſacris, iiſque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio ſumptu donatos, cum magna claſſe in Indiam miſit, vt inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui ſucceſſorem in Aethiopiam traiicerent. *Lib. 3. c. 18.*

CAESARAVGVSTAE SEDITIONE ab aduersariis concitata, nostri vrbe cedunt: mox honorificè reuocantur.

CAP. XIIII.

SVb idem tempus, Cæsaraugustæ grauis in nostros tempestas concitatur. Eam, quòd omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximā iudico, exitu verò etiam lætissimam, paulò latius explicabo. In vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religiosos gesta res est. Cæsaraugustæ igitur ædes amici quidam suo & ciuitatis etiā ære nostris emerunt, ad Collegium Societati constituendum. Magnus eò concursus fieri cœpit ciuium, qui ex consuetudine nostrorum egregium fructum percipere videbantur. Permolestum hoc accidit Monachis Augustinianis (qui per id tempus laxius viuebant, nunc verò obseruantiores sui instituti sunt) tametsi eorum cœnobium à domo illa nostra longius abesset. Curio item D. Magdalenæ grauiter admodum tulit, nostros suæ parœciæ esse vicinos. Archiepiscopus autē Cęsaraugustanus vir professione religionis, genere, autoritate clarissim⁹, minus nobis propitius existimabatur: cuius potestate, quā habebat amplissimā, suo ad omnia arbitratu eius Vicarius vtebatur. Qui quidem propter Curionem (quē diximus) D. Magdalenæ, quocum non solū amicitia, sed sanguine etiam esse coniunctus vulgo credebatur, à

nobis

nobis erat alienior. Ergo Augustiniani illi Patres, nostros illa in ciuitate esse grauiter dolent. Vicarius doloris socius adiungitur. Aliquorum Ordinū viri religiosi solicitati cum illis sese coniungunt: denique communi consilio contra nostros conspirant. Causa honesta quæritur: optima visa est sacelli institutio, quæ in parte quadam ædium parabatur à nostris, vt eo videlicet vterentur, tantisper dum nouum illis templum Deus ædificaret. Hoc sacellum aduersarij institui posse negāt, quod intra certos fines (canas vocant) illud contineri dicerent, & ipsorum priuilegiis à Sede Apostolica impetratis nostros excludi. Re diligenter inuestigata, compertum est sacello nihil obstare. Nam & nostra priuilegia posterius impetrata illorum priuilegiis derogabant: & reuera lōgius domus nostra distabat, quā vt limitibus illis ac finibus comprehenderetur. Itaque ratione vbi nequeunt, de possessione nostros vi & potestate deturbare cōtendunt. Nostri Archiepiscopum adeunt, oratorium aperiendi facultatem petunt, priuilegia Apostolica, quibus id fieri liceat, ostendunt, sacellum ornant atque instruunt, Proregem ac primam nobilitatem inuitant. Paratis omnibus, in ipso sacrosanctum mysteriū peragēdi articulo, Augustinianus quidam monachus Augustinianorum Conseruator, quod contra priuilegium suorum esset, ne in sacello sacrum faciant nostris interdicit. Viris piis, Deum timentibus, prudentibus, literatis

ea de re consultis visum est, & prohibitionem eiusmodi esse inanem ac nullam, & multis aliis de caussis haud pertimescendam. Cũ ergo nostri in incœpto perseuerarent, Archiepiscopi Vicarius edictum proponi, & nostris valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius ciuitatis Vicariis mandat, ne suos nostro in sacello Missam, aut diuina officia audire permittant, excommunicationis pœnam in rebelles atq. inobedientes ferant. In summa, eò demum progressa res est, vt nostris diras omnes atque execrationes publicè imprecarentur: in numero impiorum ac scèleratorum eos haberent: ab iis omnes decederent: aditum eorum, sermonemq́. defugerent. Nam & sacrificiis populo interdictum est, si quis aditu nostris aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi atque amplissimi, quod Vicarij decreto non stetissent, eiecti de templis, atque exturbati sunt. Quibus quidem in templis omnibus ferè concionatores nostrorum nomen dilacerarunt: Archiepiscopus sua potestate damnauit: omnes omniũ Ordinum conuentus, Sacerdotum item cœtus, publicè anathemathizarunt: eo ritu, atque iis cæremoniis, quæ in huiusmodi rebus adhiberi solent grauissimæ. Interdictum etiam publicatum est, quod tamdiu vim obtineret, quamdiu nostri in illa essent ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus nostros quasi piacula quædam diffugeret, atque exterminatos ex sua ciuitate cuperet, quos tot diris execrationibus

nibus videbat notatos. Præſertim cũ aduerſarij inuidiæ flammam ventilarent, & rudibus atque imperitis religionem obiicerent, ſi quis fortè ſermone noſtros, & communi ſalutatione non indignos exiſtimaret adhuc. Denique deteſtationem noſtrorum proſcribunt, publicè in cippis, ac vrbis triuiis proponunt: expingunt noſtros ea ſpecie, atq. habitu, agnoſci vt facilè poſſent. Error quo omnis abſit, ipſorum nomina adſcribunt. Cacodæmones horribili forma ipſos raptantes adpingunt: flammas ſubiiciunt: probroſas appellationes addunt: plura etiam affingunt, quã fieri ſolent in perditiſſimos Eccleſiaſticæ diſciplinæ contemptores. Immò verò longius prouecta eſt impudens, ac cæca quorundam temeritas, atque eò vſque prolapſa, vt Petrum Auguſtinum, Oſcenſem Epiſcopum, virum nobilitate atq. virtute eximium, ciuem Cæſarauguſtanum, eodem habitu, atque forma expingerent, quod noſtrorũ eſſet Conſeruator. Noſtri domi ſe continere; pueri cateruatim irruere, ianuam, tecta & feneſtras ſaxis impetere; omnia clamoribus replere. Si quem verò domo exire grauis aliqua cauſa compuliſſet: illum quaſi monſtrum aliquod inuiſum, inſequebatur puerorum turba inſultantium. Et hæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & ſuo momento res æſtimantibus, grauia videbantur, & Chriſtianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo ſuo peccato conflatam eſſe noſtris inuidiam: neque

que tamen vt contra Archiepiſcopi niti autoritatem audebant:aut furenti ſe multitudini obiicere: aut Religioſos viros ſui officij admonere, & concitatæ ſeditionis coarguere. Erat enim tumultus ſeditioſæ plebis, & imperiti vulgi clamoribus concitatus, non cordatorum virorum ac nobilium in noſtros conſpiratio, aut in Societatis noſtræ perniciem conſenſus. Nam nobiliſſimi quique viri atq. grauiſſimi à nobis ſtabãt. Quamobrem, cùm ad ædes noſtras magna manu perditi homines aliquando cateruatim irruerent,rumorq́. increbuiſſet, noſtros in diſcrimine verſari,iſq́ue ad multos nobiles atque egregios ciues, qui pilæ palmariæ luſum vel exercebant, vel ſpectabant,eſſet perlatus, repente illi ludo relicto,nonnulli etiam ſeminudi, vt erant,domum noſtram armati conuolarunt: vt noſtros & ab iniuria defenderẽt, ac periculo eriperẽt, & autoritate, atque armis etiamſi opus eſſet, imperitæ plebis clamores atque impetum ſedarent, vimq́ue operarum,vi depellerent. Ergo cùm armatam noſtri in ſe ciuitatem viderent,& in contentionem, atque diſcrimẽ adduci,conniuere Archiepiſcopum,ardere eius Vicarium,Monachos inſtare, vulgus vrgere, turbari omnia,ac miſceri: neque Pontificiam autoritatẽ,quã Sedis Apoſtolicæ legatus,neq. Regiam, quã ſeuere interpoſuerat Sereniſſima Ioanna Caroli v.filia, Hiſpaniarum Gubernatrix,neq. vlla ratione tantam tempeſtatẽ ſedari, aut mitigari potuiſſe: quod Diuum

Gregorium Nazianzenum, Conſtantinopoli, *Rufin. hiſt. eccleſ. lib. 1. c. 9.*
minori cauſa feciſſe legimus, in tanta rerum
perturbatione, facere ipſi ſtatuerunt: & ea vr-
be decedere, quã nulla quidem ſua culpa, ſed
propter ſe tamen videbant turbatam. Ergo in
Senatum veniunt: cum vnus ſuo & ſociorum
nomine alloquitur: docet noſtros ciuium ro-
gatu, & Patrum ſuorũ iuſſu Cæſarauguſtam
veniſſe: in ea tot annos ita eſſe verſatos, vt,
quantum in ipſis fuerit, offenderint nemi-
nẽ: pro Societatis inſtituto curaſſe ſe, ne pie-
tatis vllum officium ab ipſis, aut obſequiũ de-
ſideraretur. Negligenter quidem, & minus
ſtrenue ſe laboraſſe (quod & agnoſcerent, &
dolerent) ſed bona certe fide, ac volũtate, ma-
gnoq. ſalutis illorum deſiderio. Quoniã ve-
rò neq. omnium vna mens ſit, neq. idem de
rebus iudicium, hoc ſuum ſtudium probare
ſe multis non potuiſſe, quorũ opera tanti mo-
tus ſint concitati: rem eum in locum veniſſe,
quem vident: ſibi nefas eſſe, id committere, vt
propter ſe diſcordia, aut perturbatio vlla in ci-
uitate ſit. Non eſt, inquit, diſſenſionis Deus, *1. Cor. 14.*
ſed pacis. Si propter nos orta eſt tẽpeſtas, tol- *Iona 1. 5*
lite nos, & mittite in mare. Quod in nobis
eſt, pacem cum omnibus habere volumus: pa-
cem inquirimus, pacem perſequimur: quam
vbicunque gentium, Deo duce, nos conſecu-
turos, & facultatem pro Chriſto laborãdi, no-
bis non defuturam ſperamus. En ædium ve-
ſtrarum claues. Vrbe hac cedimus, ne qua ra-
dix amaritudinis ſurſum germinãs, caritatem
impe-

Heb. 11. impediat, & per illam inquinentur multi: loci enim perexigua iactura est, permagna caritatis: quã ne amittamus, libenter ciuitatẽ amittimus. Neq. tamen (nisi nostra nos fallit opinio) vestram omnium in nos beneuolentiam amittemus: quã tam benignam, tam paratam experti sæpe sumus, eamq́ue & agnoscimus, & grata memoria conseruabimus. Et quoniã ad remunerandum, nobis nihil aliud suppetit, Deum assiduè precabimur, vt cuius in nos caritatis ipse autor fuit, eius vobis fructum quã cumulatissimè retribuat. Nobis stat abire. A vobis, qui publicam personam geritis, etiam atque etiã petimus, vt quæ nostra culpa contracta sunt in vestra salute procurãda, nobis ignoscatis: consilium nostrum probetis; ac persuasum habeatis, mutare nos solum, non voluntatem. Quæ quidem, vbi placatis fluctibus licebit vti (quod breui futurũ in eo confidimus, qui pòst tempestatem tranquillũ facit) nihilo minus quã hactenus fuit, vestris commodis obsequens erit. Ad hæc Magistratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestam esse, & nostrorum voluntatem gratam: palam esse, quorum opera plebs tumultuetur, nostros velle sui similes esse: vt quorum mansio ciuitati plurimũ vtilitatis attulerit, eorum ex vrbe discessus, nõ minus admirationis adferat. Cõseruaturos se huius beneficij memoriam, & haud ita multo pòst testificaturos, quod fuerit ipsorum de nostris iudiciũ. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores aliquot

quot veniunt, nostrã paupertatem adspiciũt: quæ de abundantia nostrorum, ac deliciis acceperant, eorum falsitatem re cõprobant: quidam etiam, quod auditis fidem habuissent, suę facilitatis, erroris que veniam lacrymis petũt: supellectilem scribunt, proficiscentes nostros prosequuntur, pecuniam offerunt, gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formosæ ditione est, se recipiunt. Porrò Iona præcipitato de naui, stetit mare à feruore suo. Hoc enim facto, nonnihil aduersarij mitigantur: multum de contentione remittunt: amici Societatis animos sumunt: qui nostros vexandi vel autores fuerant, vel ministri, cùm pœnæ metu, tum verò conscientiæ angore cruciantur, quòd intelligerent se longius progressos, quã æquitatis & religionis ratio patiebatur. Ad summam (quoniam posteriora consilia, vt est in prouerbio, sapientiora sunt) Archiepiscopus sua ipse decreta refigit, & mutat: quã nostri habeant à Sede Apostolica facultatem, in templis promulgari iubet. Per certum hominem nostri euocantur: venientibus Magistratus vult obuiã procedere. Quod cùm appropinquãtibus renunciatũ esset, viros quosdam pernobiles, suiq. amantissimos (per quos res agebatur) nostri multis, & supplicib⁹ verbis rogant, obsecrantque, ne se tanto pudore afficiant, & præterita ex ignominia gaudium quod cœperint, præsentis honoris dolore cõmutent. Vbi ne tertio quidẽ recusantes, quic- *Iona 1.*

quam,

quam proficiunt (quòd illi publicas cõtumelias, publico honoris testimonio obliterandas dicerent) obediētiæ iure compulsi ad Vrbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad portã omnes magistratus, Senatus, & ex præcipua nobilitate viri clarissimi, magna hominum vis, ipse denique Archiepiscopi Vicarius. Eos in mulas paratas cogunt ascendere: ciues facilè primi latus eorum cingunt: celeberrima atq. frequentissima via domum deducunt, in quā à Prorege, fideiq. Inquisitore expectabantur. A Petro Augustino Oscensi Episcopo (quem & Auguistinum à Castello, virum grauem, doctum ac prudentem, in iis rebus præcipuos Societas propugnatores habuit) Missæ sacrificio Pontificali ritu peracto: summa bonorum lætitia, suis sedibus postliminio restituuntur. Hic tempestatis Cæsaraugustanæ finis fuit: quo ex tempore, magnum hoc Collegium incrementum accepit, & tam propensum totius ciuitatis studium, & erga se beneuolentiam semper deinceps expertum est, vt crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobilissimi ciues testari velle viderentur, non sua culpa sed vulgi, fluctus illos tunc fuisse excitatos. Consecuta porrò tranquillitas votis Ignatij atque verbis respondit. Nam simul atque procellosum illum in nos turbinem commotũ audiuit, gaudio exultauit: & singulari quadam cum lætitia significauit, tanto vberiores atq. suauiores fructus Cæsaraugustæ Societatem

no-

noſtram producturam, quanto per patientiam & malorum tolerantiam, altiores egiſſet radices.

IN BELGAS NOSTRIS PATEfit aditus. Variis Collegiis Societas augetur.

CAP. XV.

Reditus noſtrorum in Cæſaraugustanam vrbem, eam in Hiſpania de nobis ſuſpicionem compreſſit, quã exitus mouerat. Itaq. à tempeſtate & procella illa, & quidem tam turbulenta, non ſolùm imminuta non eſt de Societate bonorum opinio, verùm etiam aucta, & confirmata: ex quo Collegia nonnulla per id tempus conſtituta ſunt. Murciæ in primis D. Stephani Almeidæ, eius vrbis, nouæque Carthaginis Epiſcopi: in Monte Regio (quod oppidum eſt in Gallecia) eius ipſius oppidi Comitis beneficentia: Ocaniæ Ludouici Calataiudij benignitate: in oppido præterea Montilla, inſtitutum Collegium eſt ab optima atq. clariſſimà Catharina Fernandez à Corduba Plieghi Marchione, quæ tanta beneuolentia Societatem complexa eſt, vt eius tuendæ atque ornandæ, proprias partes ſibi deſumpſiſſe videretur. Itaque præter hoc Collegium, quod ſuis ſumptibus ędificauit, & Cordubenſe, quod eius opera atque authoritate inchoatũ eſt in oppido etiã Marchenæ integerrima femina D. Maria à Toleto, eius filia, Arci-dux matrem imitata, præclarum nobis Collegium conſtituit.

In Belgica verò prouincia, Germaniaque,

crescebat Societas, & fundebat se quotidie latiùs. Nam iam inde, ab illo nostro discessu
Lib.3.c.7 Parisiensi, de quo suprà commemorauimus, semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Coloniæ Agrippinæ, Leonardo Kesselio Rectore, literarum studia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad nostrorum institutum applicabant. Ciuibus verò Tornacensibus per Bernardū Oliuerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cœpit: multique vel nostris se adiungere, vel nostros apud se habere cupiebant: non sine magno hæreticorum dolore, quorum venenum multis locis iam tum sparsum, longius in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertens, Petrum Ribadeneiram eò misit, vt Cōstitutiones nostris communicaret: & quòd nulla religio per illius Prouinciæ leges, absq. Regis concessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda transigeret. Ille verò, multis licet repugnantibus, Societatis approbationem à Rege, & Collegiā ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueroæ, Feriæ Ducis studio atque autoritate. Qua facultate expeditior nostris patuit via: impedimentis, quæ obiiciebantur, sublatis. Ei Prouinciæ Ignatius Bernardum Oliuerium Prouincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori verò, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Pragæ (quæ vrbs totius Bohemiæ Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis Collegij fructu permotus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, VVicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemiæ depopulantur, suis laboribus propulsarent, & Societatis exercitiis, ad Catholicæ fidei veritatem conuerterent. Eius Collegij fundamenta posuit Petrus Canisius, quem Ignatius in Germania Præpositum Prouincialem instituit.

Porrò in Italia Senis Collegium inchoatum est, Francisci Mendozæ Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius quattuor ex nostris in eam vrbem misit, vt ciuitatem luctu & mœrore confectam consolarentur, & belli ruinis prostratam, piis laboribus recrearent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est in Sicilia) Isabella Vega, Ioannis Vegæ Proregis filia, Vibonensis Dux, præclarum nobis ædificauit Collegium, & certis fundis stabiliuit. Germanus etiam eius frater Ferdinandus Vega, Catinam (quam ciuitatem pro patre gubernabat) nostros accersiuit: eosque patris autoritate, & benignitate ciuium, in certo domicilio collocauit. Tan-

ta enim fuit patris Vegæ, & filiorum eius pietas, & in Societatem beneuolentia, vt inter se de ea augenda certarent.

IGNATIVS OBDORMIT IN Domino. CAP. XVI.

HIc erat Societatis status, cum Ignatius annis grauis, morbis sæpe vexatus, perturbatione temporum, & nouis Ecclesiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Christum desiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de custodia animam suam, ad confitendum nomini eius. Nam etsi corporis infirmitatem, animi robore sustentabat, & magna patientia, constantiáque, peregrinationis suæ molestias perferebat: tam incenso tamen Deum videndi, & eo fruendi tenebatur desiderio, vt de sua migratione (vt suprà demonstrauimus) non posset, præ gaudio, sine lacrymis cogitare. Cùm autem in Vrbe castra essent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulũ IIII. Pont. Max. & Hispaniarum Regem Philippum, armorum strepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena essent omnia, in vineam secessit paulò remotiorem, vbi absque interpellatione, tantum malum liberius defleret. Ibi cæli grauitate, caloribus maximis, solito cœpit habere deterius: cognouitque velocem fore tabernaculi sui depositionẽ. Paucis certè antè mensibus ad Leonoram Mascarenã ipsemet Ignatius epistolam scripsit, in qua illud

erat:

erat: Hæc est postrema epistola quã ad te scribam, rogabo Dominum pro te in cælo breui (vt spero) ardentiùs. Ex vinea domũ reuertitur, quo ipso tẽpore multi ex nostris ægrotabant grauiter. Ignatius igitur, cùm nudiustertius sacratissimũ Christi corpus antea suscepisset, ac nihil inesse periculi suspicarentur medici, 3. Kalend. Augusti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel scribendarum literarum, vel negociorum, nouem annos fuerat vsus) ad se vocato, ac nihil minus suspicanti, solus soli, maxima animi tranquillitate, instare ex hac vita ait suæ migrationis diem. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionem ab ipso, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorque discedat. Se, si vt sperat, Domini misericordia, in montem sanctum eius venerit, non commissurum, vt eam curam Deum pro Pontifice deprecandi intermittat, quam in carne positus, & de se ipso sollicitus, diligenter sanctéque coluerit. Benedictionem suam libentissimè impertitus est Pontifex, cum magna amoris ac doloris significatione. Sed quòd neque morbus grauis videbatur, neq. vllum acciti medici nuntiabant vitæ periculum, ipse autem Pater de sua consuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negocio quodam conficiendo ea ipsa nocte cum nostris egerat (quanquam Ignatij verba ipsos habebãt sollicitos) vt cõsultius tamen aliquid facerent, posterũ diem

Patres expectare constituũt. Qui vbi illuxit, suauissimè illum animam agentem offendũt: accurrunt, iusculum porrigunt, negat sumendi tempus esse, & manibus iunctis, oculis in cælũ defixis, Iesum corde, Iesum ore implorans, placido vultu sanctissimè migrauit ad Dominũ pridie Kalendas Augusti, 1556. hora post solis ortum prima. Vir verè humilis, qui cùm obitum suum præsciret, neque Vicarium generalem creare, neque filios suos accersere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: vt illi spes omnes suás in Deo constitutas haberent, ab illo penderent, ipsum nihil fuisse, nihil esse arbitrarentur. Quod quamuis pugnare videatur cùm quorundam aliarum Religionum Fundatorũ factis, qui sub mortem filios suos ad se vocarũt, & ad omne genus virtutis cohortati sunt: haud tamen pugnat cum Spiritu diuino, qui illos ad eiusmodi exempla edenda permouit. Diuersa ergo ac dissimilia sanctorum gesta, non aduersa atq; contraria inter se sunt. Deus enim qui illos instinctu suo incitauit, vt charitatis suæ affectum erga filios suos demonstrarent, idem afflatu etiã suo Ignatium impulit, vt humilitatis studio paternũ affectum silentio premeret: vt in illis magis charitas, in Ignatio humilitas magis eluceret. Cuius tamen mortui, vel verè potius viuentis patrocinium, filij eius omnes senserunt. Nam eius ex obitu, suauissimus quidam in vniuersa Societate doloris sensus est consecutus, lacrymæ

cum

cum lætitia, desiderium spei plenũ, vigor spiritus passim excitatus: sic vt omnes vbiq. laborandi pro Christo, patiendiq́ grauia & difficilia, nouo quodam desiderio ardere viderẽtur. Vir etiam (quod facilè iudicari possit) Dei munere, ac prouidentia, iis temporibus datus Ecclesiæ, ad resistendum conatibus hæreticorum. Itaque eo ipso tempore, quo Lutherus per summum scelus ab Sedis Apostolicæ obedientia desciuit, & funestum Catholicæ Ecclesiæ bellum indixit, Dominus noster (vt suprà demonstratum est) fortissimum hunc ducem excitauit, atque nefariis eius conatibus opposuit: vt exercitum per vniuersum orbem terrarum conscriberet, atque eos milites cogeret, qui nouo ac salutari voto summi Pontificis obedientiæ se obstringerent, & vita atque doctrina Lutheranorũ impetus propulsarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sanctorum inuocationẽ è medio tollunt, sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt, delent imagines Sanctorũ, reliquias illorum & beatissima ossa disijciunt ac persequuntur, euertunt templa, indulgentias peccatorum irrident, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum suffragiis priuant, denique quasi furiæ quædam cælũ terræ miscent, & quantum in eis est, iustitiam, pacẽm, Christianam omnem religionem extinctam cupiunt. Ignatius verò eiusq́ue filij iis omnino contraria, dictis, factis perseuerãter docent: hortanturq. omnes ad dignos pœ-

Lib. 2. ca. 18.

nitentiæ fructus, ad orationem, ac rerum diuinarum iugem meditationem, ad pium frequentemque Sacramentorum vsum, ad honorem Sanctorum imaginibus ac reliquiis habendum, & tum se ipsos, tum alios iuuandos condonationibus peccatorum ac indulgentiis, quæ ex locupletissimo meritorũ Iesu Christi D. N. & Sanctorum thesauro in Ecclesia recondito, per eius Vicariũ dispensantur. Deniq. omnia eius consilia & studia, vel ad conseruandam, vel ad reuocãdam per se & suos fidei Catholicæ sinceritatem spectasse, compertũ est. Eius corpus Kalend. Augusti, in templo nostro, ad dexterã aræ maximæ, humili tumulo conditum est. Mortuus est ætatis suę anno 65. post conuersionẽ verò suã 35. Quod omne tẽpus in summa paupertate traduxit: in pœnitentiis, peregrinatione, studiis literarum, persecutionibus, carcere, vinculis, laboribus maximis, quos pro Christi amore, & animi excellenti virtute suscepit, & admirabili constãtia peruicit: Societatis verò à Sede Apostolica confirmatæ, anno 16. quã toto propemodum terrarum orbe propagatam vidit. Duodecim Prouincias constitutas reliquit, Lusitaniæ, Castellæ, Bæticæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Siciliæ, Germaniæ tum superioris, tum inferioris, Galliæ, Brasileæ, & Indiæ quæ ad Orientem est: in iis nostrorum vel Collegia, vel domicilia fere centum.

DE IGNATIO VIRI GRAuissimi quid senserint.

CAP. XVII.

QVo tēpore Ignatius sanctissimè migrauit è vita, Iacobus Lainez æger Romæ sic erat, vt de eius vita medici diffiderēt. Mortuo igitur Ignatio, ingressi sunt Iacobi cubiculum ex primis Patribus aliqui, vt illū inuiserent, & Ignatij obitum celarēt, ne ex eo videlicet grauiori aliqua mœstitia amantissimus filius afficeretur. Ex vultu tamē (qui index est animi) facilè Iacobus cōiecit, quod Patres illi occultabant. Itaque ad eos conuersus: Est ne mortuus (inquit) sanctus Pater? est ne mortuus? Vbi mortuū audiuit, sublatis illico manibus, oculos in cælū coniecit, & se Ignatio ardentissimè commendauit. Et simul: Te Pater ęterne (inquit) supplex ego, humilis, atque abiectus homuncio oro atque obsecro, vt qui nobis Ignatium seruum tuum, Patrem, Magistrum ac Ducē dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum atque institutorem, quique hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, vt indignus filius sanctissimum Patrem sequar, & cū illo vnà (vt spero) te fruar in perpetuum. Sed res secus longè accidit. Nam statim meliusculè habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, vt pro ipso Societatem gubernaret. Quod multo

antè ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nec mirum sanè, Iacobum Lainem in eo articulo temporis, Ignatio se ita commendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cùm de principiis, propagatione, & fructu nostræ Religionis, deq. Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sæpissimè Iacobum mihi dicere solitum: Quid mirum Petre? *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij*. Quod scilicet aiebat, significans nimirum, copiosam hanc gratiam à Domino propter Ignatiũ in filios eius deriuari. Idem Pater Iacobus, quo tempore ad Conciliũ Tridentinum à Paulo Tertio Pontifice Maximo primũ missus est, vehementer optauit, & cum nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Cõcilium mitteretur: non vt cum hæreticis disputaret, aut controuersas de religione quæstiones dissereret: sed (vt mihi ipsemet Pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deũ, & eximia apud homines prudentia sustineret. Ille idem pater Lainez magni semper fecit Petrum Fabrum; eumque quasi cælestem quendam ac verè spiritalem magistrum, & ad regendas, atq. ex scrupulorum angustiis explicandas animas, apprimè eruditum suspiciebat. Et meritò quidem. Sed tamen aiebat Iacobus mihi, talem quidẽ esse

Fa-

Fabrum, si per se, ac seorsum spectaretur: sed tametsi cum Ignatio componeretur, balbutientem puerulum sibi videri, præ sene sapientissimo. In quo certe nulla Fabio fiebat iniuria. Ipse enim Faber hoc & agnoscebat & prædicabat; & Ignatium tanquam patrem ac magistrum suum, de interioribus animi sui motibus ac difficultatibus consulebat, & interrogabat: ab illius ore, tanquam infans ab vberibus matris pendebat: illum quasi perfectissimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, si qui ab ipso consiliũ peterent, de perfectione consequenda. Monebat enim omnes, & seriò ac grauiter hortabatur, vt si celeriter & compendio (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam assequi cuperent, vnum Ignatium sibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim breui futurum, vt omnes perfectæ virtutis numeros explerent. Et quoniam, quod istorum Patrum de Ignatio esset iudiciũ dicere cœpi, alios etiam testes addam grauissimos atq. certissimos. Claudius Iaius (viuente adhuc Ignatio) acerbissimo stomachi dolore in itinere correptus est; & cùm nulla medicina, nullum præsens adesset remedium, Deum rogare cœpit, vt per merita serui sui Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & simul atque preces fudit, liberatus est. Hoc idẽ Nicolao Bobadillæ accidit. Hic cùm ardentissima febri repentè aliquando æstuaret, Ignatio iam mortuo sese cõmendans, statim morbo

bo leuatus est. Simoni Roderico vitam precibus Ignatij prorogatam suprà scripsimus.
Lib.1.c.9 Itaque eam de Ignatio habebat opinionem Simon, quam de vitæ suæ parente habere pār erat. Franciscus Bergia Societatis nostræ tertius Præpositus Generalis, atque illustre humilitatis & totius sanctitatis exemplum, vim verborum Ignatij admiratus. *Loquebatur* (aiebat mihi) *tanquam potestatem habens*: Longum esset persequi cæteros, ac recensere quid optimi quique atque sapientissimi totius Societatis Patres, qui vel vitam cum morte cōmutarunt, vel superstites adhuc sunt, & intimam consuetudinem habuerunt cum Ignatio, de eius sanctitate senserunt ac prædicarunt. Vnum certè Franciscum Xauierum (vt alios omittam) præterire nō debeo, virū omninò Apostolicum, & ad illustrandas luce Euangelij tot barbaras ac feras gentes à Deo missum, & miraculorum numero & magnitudine admirabilē. Bernardus igitur ille Ia-
Lib.4.c.7 ponius (de quo suprà mentionem fecimus) narrabat mihi, à Francisco Xauierio, cùm de Ignatio loqueretur, sæpe se eas voces audiuisse: Magnus Sāctus est, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omninò Sanctus. Quasi Sanctum certè Frāciscus ipse venerabatur Ignatium. Itaque epistolas in genua procumbens præ reuerentia ad illum sæpè scribebat: consilium petebat, & documēta ad Indorū conuersionem: & quibusdam in literis ait, se quidem hæc ab Ignatio petere, ne se id facere
præ-

prætermittat, grauiter à Deo puniatur, propterea quod ſpiritu illo, & luce conſilij ſanctiſſimi Patris ſui ac Magiſtri, ad tot gentium ſalutem non eſſet vſus. Contra verò omnium tempeſtatum vim, & periculorum incurſus, nomine ſe atq. Ignatij intercesſione muniebat: appendebatq. collo quaſi ſcutum firmiſſimum Ignatij nomen, manu ipſius Ignatij ſcriptum, & ſuæ profesſionis vota. Et ne teſtes domeſticos tantũ proferre videar (quanquam ij certiores ſunt) paucos aliquot exteros adducam locupletisſimos, atq. autoritate ſingulari. Marcellus ſecundus, Pont. Max. Ignatij ſemper cupidisſimus, tanti ſemper fecit eius cùm aliis de rebus, tum de pertinentibus ad Societatem iudicium, vt in iis quidẽ, plus apud ſe ponderis habere diceret ſolam Ignatij authoritatem, quàm omnes in contrarium rationes, vt Libro tertio demonſtratum eſt. *Lib.3.* Ioannes tertius Luſitaniæ Rex eximius, & *c.15.* iis virtutibus quæ Regis propriæ ſunt cumulatisſimus, qui ab ipſo initio, Societatẽ & ornauit munificẽtisſimè, & defendit acertimè, magnam curam adhibuit vt res omnes Societatis cognoſceret, & erga Ignatium ſtudium ſuum teſtaretur. Itaq. Ludouico Gonzali (qui Ioanni Principi filio ſuo à confesſionibus fuerat) in Vrbem proficiſcenti mãdat, vt omnia Ignatij dicta factaque curioſe obſeruet, & ad ſe diligẽter perſcribat: & quid de toto homine ipſi videatur, ipſum Regem certiorẽ faciat. Fecit Ludouic⁹ quod fuerat iuſſus,

ſus, & poſt exquiſitam rerum omnium peruestigationem (vt ab ipſomet accepi) ſcribit Regi; Se quidē circumſpexiſſe omnia, & diligentiſſimè Ignatium obſeruaſſe, prout Rex iuſſerat, & ita virtutū illius magnitudine atq. excellentia captum eſſe, vt vel aſpectus tantummodo ipſius, & oris compoſitio, ac corporis motus vehementer ipſum Ludouicum ad Dei amorem inflammaret. Quocirca vel ex ſolo Ignatij intuitu, permultum ad virtutem ſe capere adiumēti. Gaſpar Quiroga, qui viuit adhuc, S.R.E. Cardinalis, Archiepiſcopus Toletanus, & fidei ſupremi conſilij Præſes, ſumma fuit amicitia cum Ignatio, neceſſitudineque coniunctus, multaque cum illo Romæ, & grauia tractauit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, à religione, ſanctitate, atque prudentia, cæteriſque præclariſſimis virtutibus: tantam verò animi, vultuſque conſtantiam, & tam æquabilē ac perpetuum tenorē in omni vita, quātus in Ignatio fuit, ſe in nullo mortalium vidiſſe affirmat. Multi principes viri, & tum Eccleſiaſtica, tum ſæculari dignitate præſtantes, ad Societatem poſt Ignatij obitum literas ſcripſerunt: in quibus & mortuum Patrem laudabant, & viuentes ac mœrentes filios conſolabantur. Ex iis vnus Ioannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo Rege Siciliā gubernabat, poſteà verò Regij Conſilij Præſes, in Hiſpania deceſſit è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus Caroli V. Cæſaris apud Ponti-

Lib. 3. c. 19.

ficem

ficem Maximum cùm esset, magnam cum Ignatio contraxerat familiaritatem, summaque beneuolentia illum deinceps prosecutus est. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Lainem, Vicarium iā tunc Generalē literas scripsit, quarum caput vnum de Hispano sermone in Latinum translatum hic subiiciā, quod tanto viro dignum, & à nostro proposito non alienum esse iudicaui:

TRIDVO (inquit) aut quatriduo antequā mihi reddita est epistola, quā Pater Polancus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me misit, nuntiatum erat nobis illū è vita migrasse, sed obscurè. Itaque magno tenebamur desiderio, omnia certius cognoscendi, & intelligendi, quis fuisset sanctissimi viri exitus, quis status sit sanctæ vestræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabam (quod in hac epistola vidi, & in ea etiam quæ ad Patrem Hieronymum scripta est) quin & illius vitam finis gloriosus clausisset, & vos vestramq. Sodalitatem diuina protectio prouehat. Sed tamen permagnam ex hac exacta & diligenti rerum gestarum narratione, consolationē atq. ædificationem accepi, quæ tamen cum certo quodam doloris sensu fuit coniuncta. Non enim possumus non dolere eorum obitum ac iacturam, quos in hac vita dileximus. Benedictus Deus, qui seruum hunc suum è custodia corporis eductum ad se vocauit eo tempore, quod ipsi opportunius iudicauit: quique illum ita instruxit, & gratia sua communiuit,

vt

vt tot suæ virtutis monimenta, tot sanctitatis trophæa relinqueret, quæ nulla consumet vetustas, non dies, non aër, nõ aqua corrumpet, nulla vis labefactabit atque conficiet, quemadmodum alia videmus diruta & absumpta, quæ vanitate & ambitione fuerant constituta. Ego verò mecum ipse cogito, qua pompa, quo triumpho, in cæloà beatissimis illis mẽtibus exceptus is sit, qui tot clarissimas victorias de gentib⁹ immanitate barbaris, multitudine infinitis reportauit, qui vel per se, vel per milites suos, lumẽ fidei ac religionis iis populis ac nationibus inuexit, qui sedebant in tenebris ac vmbra mortis: qui mortalium plurimorum infidelitatem vicit, feritatem emolliuit, ignorantiam depulit, perditam vitam profligauit. Itaque merito sanè atq. iure optimo, illius vexillum apud vexilla Sancti Dominici, ac D. Frãcisci, & aliorum Sanctorum in cælo collocabitur, quos Deus elegit, vt non solũ carnis illecebras, & mundi blandimenta ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarẽt. Quàm sincera porrò erit ista Ignatij gloria? quàm sine aliorum Sanctorum inuidia iste triumphus? quã dispar, quàm dissimilis, quàm contrarius speciosis, sed fallacibus huius mũdi triumphis, quos fugaces & breues, miseria & inuidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehementer perniciosos? Quæ omnia magnam nobis consolationem afferre debent, & tristitiam, quã ex morte Ignatij pro naturæ no-

noſtræ imbecillitate cœpimus vel mitigare vel tollere:noſtroſq. animos mœrore perculſos excitare, atq. ſpe erigere: vt cõfidamus illum iam regnantem, & verè viuentem cum Deo, neque ſuæ religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis porrecturum, filiis ſuis promptius etiam opem laturum; denique eos apud Deum habiturũ cõmendatiſſimos, qui Deũ ipſum in Ignatio agnouerunt ac venerati ſunt. Hæc ille. Ioannes Auila, vir excellenti virtute, prudentia, doctrina, & cùm in vniuerſa Hiſpania, tũ potiſſimùm in Bætica Prouincia (quã verbo Dei illuſtrauit) notiſſimus, cùm Patrẽ Ignatiũ cũ ſociis in mundũ à Deo miſſum primũ audiuit, eiuſq. propoſitũ atq. inſtitutũ intellexit, ſe quidẽ dixit hoc idẽ quod ille afferebat, iã diu animo concepiſſe, & magno labore atq. ſtudio conquiſiuiſſe atq. indagaſſe, ſed perueſtigare tamen, atq. deprehẽdere haud potuiſſe. Itaq. eueniſſe ſibi aiebat, quod puero ad radices montis agenti, qui onus aliquod magni ponderis diu multumque verſat, & in faſtigium montis toto conatu ſubuehere molitur, neque tamen præ virium infirmitate poteſt: quod onus ſi vir aliquis, corporis mole & robore Gigas, ſuſtulerit, minimo negotio transferet ſcilicet quò volet, & in cacumine montis collocabit. Atque hac ſimilitudine, pro ſua modeſtia, vir excellens, ſe quidem puſillum, Ignatium verò Gigantem nominabat.

c DE

DE STATVRA CORPORIS *eius*. CAP. XVIII.

STatura fuit modica, vel potius breui, cùm eius fratres procera fuerint, & quæ iustam excederet. Facie honesta: fronte lata, atq. exporrecta: depressis vi lacrymarum oculis: palpebris cõtractis, corrugatisque: auribus mediocribus: naso & à summo eminentiore, & ab imo diductiore: colore viuido, ac temperato: caluitio, totoq ore venerabilis: vultus illi iucundè grauis, & seuerè iucundus: quique tranquillitate quadã, ac serenitate exhilararet intuentes, grauitate cõponeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, sed honestè, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callosos pedes, & nuditate, crebrisq. itineribus exasperatos habuit:[1] & crus alterũ ex vulnere (vt Lib. 1. c. 1. diximus) imbecillum semper, ac tenerum: vt vel leuem contactum absq. dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantum terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaq. valetudine: quã ieiuniorum, pœnitentiæque magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque sæpè morbo tentatus est., maximeq. stomachi dolore per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cõtracto. Fuit enim tenuissimi vulgarisq. victus, & ita sobrius, vt tres interdum dies, integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque caruerit. Gustatum ita amiserat, vt nullam ferè ex cibo delectationem perciperet. Quapropter egregij medici negabant

gabant illum naturaliter ea corporis affectione, tamdiu potuisse viuere. Vestitus eius vilis, & neglectus, sed mũdus: cultus ipse, sine cultu. Nam quod de sanctissimis viris Nicolao, ac Bernardo memoriæ proditum est, paupertas semper ei placuit, sordes nunquam.

Et quoniam staturam Ignatij atque oris & totius corporis habitum constitutionemque descripsimus, non erit alienum proposito nostro illud etiam adiicere, Nullam nos habere imaginem, quæ ipsum ad viuũ referat: quod non obliuione tamen aut incuria factum est. Sed cùm Ignatius neque pictam, neque fictam imaginem suam pati posset, neq. quippiam quod vanitatem haberet, aut vanitatis vmbram, vt hoc fieri permitteret, qui ab ipso petere auderet, ex omnibus nostris inuentus est nemo. Ignatio inscio aliqua ad eam rem tentata sunt, sed frustra. Itaque imagines eius quæ circumferuntur, ex quadam ductæ sunt post ipsius mortem efficta. Quarum tamen omnium (meo quidem iudicio) proximè ad veritatem accedit ea quam Ildefonsus Sanctius, Philippi II. Regis pictor (qui exprimendis ad viuum rebus maximè excellit) me præsente & commonente, ex prototypo Romano Mantuæ Carpentanorum depinxit, hoc ipso anno salutis nostræ M. D. LXXXV.

VITÆ IGNATII LOIOLÆ

LIBER QVINTVS.

Præfatio.

ACTENVS *de vita Ignatij, & morte diximus, quæ nobis ad continuationem quandam historiæ, seriemq́ꝫ contexendam pertinere visa sunt. Nūc operæpretium me facturum arbitror, si aliqua de eius virtutibus separatim dixero. Quanquam enim in iis, quæ de Ignatio explicata à nobis sunt, omnium virtutum illius eminent insignia, & probatissimi integerrimiq́ꝫ animi lumē elucet: interdum tamen ipsa rectè facta, aliarum rerum narratione obscurantur: & vt maximè appareant, implicata tamen cum aliis & coniuncta minus delectant & permouent, & agendi verissimam rationem docent, quam cùm seorsum spectantur, neque*

que

que pondere ſolũ, ſed numero etiam lecto-rem excitant. Tenuia verò quædam cur re-cenſuerim, dicerem, niſi religioſis homini-bus, & parentem noſtrum Ignatium imitã-di cupidiſsimis, hæc ſcriberem. Quibus per-ſuaſum nimirum eſt, parua nõ eſſe, ſine qui-bus maiora conſtare nequeunt: & in perfe-ctionis acquirendæ ſtudio, Qui ſpernit mo-dica, paulatim decidere: contraq́ue, iuxta Christi Domini noſtri ſententiam, Qui fi-delis eſt in minimo, & in maiori fidelem eſſe. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos meus hic, qualiſcunque eſt, conatus ſpectat, commemorandis Ignatij virtutibus, illum ordinem ſequar, quem Ignatius ipſe in Con-ſtitutionibus tenuit, cùm perfectam Præpo-ſiti Generalis formam deſcriberet. Nam ni-hil minus quàm de ſe cogitans, ſuis coloribus ſe mihi videtur pinxiſſe. Neque tamen om-nia perſequar, quæ mihi comperta ſunt, ſed pauca quædam ex multis excerpam, quæ vel illuſtriora, vel ad exemplum commodio-ra videbuntur. Sic enim & breuitati, & le-ctorum vtilitati ſeruiam.

Eccle. 19

Luc. 16.

DE ORATIONIS GRATIA, ET *familiaritate cum Deo.*

CAPVT PRIMVM.

VT igitur de ea, quæ primo loco in Cōstitutionibus ponitur, deuotionis virtute dicamus, quæ Deo hominē iungit, & ex perenni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat: singularem quandam orationis gratiam Ignatius habuit.

Ex quo primùm diuina luce illustratus est, & à sæculi vanitate ad Deum conuersus, omnes contendit neruos, vt iugiter cum Deo ac familiariter versaretur, & in oratione totus omninò esset.

Sacris initiatus, cùm recitandis horariis precibus, diuinoque officio persoluendo occuparetur, tanta diuinæ consolationis copia perfundebatur, tanta lacrymarum affluentia, vt in singulis penè verbis hærere, ac preces interrumpere, & in Psalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, excæcatus ferme est. Qua de causa socij, vt omittere diuinum officium Ignatio liceret, à summo Pontifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet, nihil tamen consueuit prius constituere, quàm rem Domino in oratione commendasset. Hoc tamen studiosius faciebat, cùm scribebat Cōstitutiones ac Regulas Societatis.

Conscripserat aliquando Regulas quasdam Ignatius, ad modestiam religiosam, & totius cor-

corporis motum decorumque pertinentes. Eos vt promulgaret, Romanæ domus Ministro iussit: cessauit ille aliquantulum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatius hac ipsa de re agens: Ego, inquit, in meditãdis regulis, scribendisque diutius laboro, Ministri autem vt obseruẽtur, remissiores sunt, quasi paruo mihi constent. Certè vel hasce quas publicare iussi, anteaquam perscriberẽ, septies & eò amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de constitutionibus, aliisq. maioris momenti regulis credere par est? Has ipsas regulas postea domi nostræ promulgare P. Iacobum Lainem Ignatius iussit, & ad obseruationem earum nostros adhorrari: atque exhortationi Iacobi Patres fratresque qui domi erant antiqui & noui, vt ad vnum omnes interessent præcepit. Quod nouum admodum atque insolens fuit. Dum concio fit à Iacobo, ingens exauditur fragor, domus tota concutitur, tectum sub quo ea ipsa hora considere in horto primarij Patres à cœna cõsueuerãt (erat enim Augustus mensis, & calores maximi) repentè cõcidit: quos sine dubio ruina oppressisset, nisi præter morem, consuetudinemque in cõcione illos adesse Ignatius voluisset. Qui tectum collapsum videns, Deo, quòd omnes domesticos seruasset, gratias egit: Mihique videtur (inquit) Deus hoc facto significare voluisse, istiusmodi regulas sibi esse non ingratas.

In constitutionibus scribendis, aliisq. magni momenti rebus statuendis, Deum semper

(vt diximus) consulebat. Consulendi autem modus hic erat: Exuebat imprimis se omni affectu, qui tollit sincerū de rebus iudicium, abdicabatque à se omnem propensionē animi: deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi ac persequendi petebat: tum rationes vtraque ex parte considerabat peratentè & grauiter, earumque momentum ac pondus æstimabat, atque inter se etiam componebat. Postremo recurrebat ad Deum iterū; & quæ cogitasset atque inuenisset, eius in conspectu ponebat: vt ipse confirmaret, quæ in ipso operatus esset.

Patrem Iacobum Lainem qui omniū Sanctorum vitas, ortus omnium Ordinum, progressionesque legerat, sciscitatus est aliquādo Ignatius, quod eius esset de regulis illorū Patrum, constitutionibusque iudicium, qui authores ipsarum Religionum atq. parētes extiterunt: num scilicet, quæ literis mandassent, posterisque suis tradidissent, ea omnia per reuelationem accepissent; an ex his suo sensu quædam, iudicioque statuissent? Cui Iacobus proprius fidei esse respondit, grauissima quæque & maxima instituti cuiusque quasi fundamenta à Deo, qui omniū Religionum fons est, Patribus illis tradita fuisse diuinitus: reliqua quæ minora sunt, & naturā ipsam Religionis propriè non attingunt, Deū prudentiæ eorum qui leges condiderunt, iudicioque reliquisse. Sicuti etiam fecisse videmus cum Pastoribus ac Principibus Ecclesię, in iis quidem

dem quæ ad eius pertinent gubernationem. Tunc Ignatius, tecum planè sentio. Ex quo coniicere licet, quæ propria sunt, ac præcipua nostræ Societatis firmamenta, ea Ignatium diuinitus accepisse: cum verò de re aliqua leuiori deliberabat, in qua diuinam lucem non haberet, P. Lainem sciscitatum fuisse, vt videlicet illius consilium exquireret, & apud se statueret, vtrum posset pariter rem illā præscribere absque Dei reuelatione, atque alias cælesti lumine collustratus scripsisset.

In horas singulas sese colligebat, & à reliquis animum in Deum auocabat: conscientiamque suā discutiebat diligētissimè. Quòd si negocium intercederet grauius, vel occupatio aliqua tanta, quæ piæ consuetudini impedimentum adferret: proxima hora, vel certè primo quoque tempore, interpositam moram compensabat. Non tamen externarum rerum occupatione vsque adeò distringebatur Ignatius, vt deuotionis illius cursus retardaretur.

Vidimus frequenter illum ex tenuissimis rebus ad Deum, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem: ex plantulæ, frondis, floris, fructus vnius aspectu, ex vermiculi alicuius, aut bestiolæ consideratione, supra cælos attollentem se, & ad ea, quæ à sensibus remota sunt, penetrantem: capientemque è singulis vtilissima documenta, ad totius informationem vitæ.

Atque hoc familiare nostris optabat esse, vt Deum in rebus omnibus præsentem cernerent:

rent: & mentes suas non in oratione tantùm ad cælestia attollerent: sed vniuersas res, atq. actiones singulas in Deum referrent: neque minorem deuotionis spiritũ in actione, quàm in ipsa meditatione sentirent. Et hãc quidem orandi cõsuetudinem assiduam, cùm in aliis, tum verò in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, vt ex intentione animi morbum aliquando contraheret. Anno verò, 1550. quòd ipso Christi Domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum vitæ discrimen adductus est.

Neque verò, in sacrificio Missæ solùm ita intendebat animum, sed in minimis etiã rebus, quæ ad Deum pertinerent: cùm mensæ benedicebat: cùm, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demum rebus, ita seuocabat animum, seseq. colligebat, vt Deum veluti præsentem cernere videretur: semperque ante orationem pręparabat animã suam, & quasi in cubiculum cordis intrabat: & ita mens inflammabatur interior, vt facies etiam accenderetur, & tota (quod sæpe animaduertimus) quodam modo ignesceret.

Deum sæpissimè alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Domine, extra te volo, aut quid velim? Et quoniam voluntatẽ suam ad diuinam volũtatem accommodabat, idem volebat omninò, quod Deus, idem nolebat: in omnibus rara quadam illum consolatione, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præ-

Præsentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum, longius se quotidie progressum, & ardentioribus inflammatum studiis in dies reperiebat: vt suũ illum, quem Manresæ habuit statum (quemque primitiuam suam Ecclesiam studiorum tempore solitus est appellare) extrema iã ætate, prima fuisse rudimenta diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresæ lineamenta duxisset.

Cùm in singulis precationibus vberrimè fleret, & continua lacrymarum fluxio, lætitiam spiritui eximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & suauitatem spiritus potiorem longè corporis sanitate duceret, vereretúrque ne si lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa consolatione, & spiritali fructu detraheretur: ratione tandem, cõsilioque medicorum victus, à Deo petiit, vt liceret sibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam à Deo facultatem accepit, vt lacrymas ad arbitrium suum regeret, & illarum habenas vel adduceret, cùm vellet, vel remitteret: tam constanti & æquabili diuinæ consolationis gratia, vt cũ arescerent lacrymæ, deuotionis tamen víreret fructus: & cohibitus fletus, circumfluentem visitationis diuinæ copiam nihil omnino reprimeret.

Ardenti desiderio tenebatur, ex hoc carcere & vinculis euolandi ad Christum, vt quoties de morte sua cogitaret, temperare sibi à lacrymis, præ lætitia, nõ posset. Dissolui enim,

& esse cum Christo, multò magis melius sibi
Philip. 1. existimabat. Neq. verò, vt summum suũ bonum consequeretur tantũ, & in beatissima illa visione conquiesceret, Christi videndi desiderio flagraba:: sed (quemadmodum amici expetere præsentiam amicus solet) vt iucundissimo, multoque felicissimo illius perfrueretur aspectu.

Atque ex hoc fortasse moriendi desiderio, iugique meditatione mortis, admiratio illa nascebatur, quã Ignatio cuiusuis hominis sermo mouebat, qui se post tres quattuórve mẽses aliquid facturum diceret: cui (si quem nactus esset eiusmodi) tacita quadam, beneuolaque reprehensione admirans, aiebat, IESV bone, tam diu te victurum putas?

Dum ægrotaret, admonitus à medico, ne se angoribus daret, néve tristioribus rebus occuparetur: cogitare attentè secum cœpit, num res tam noua & acerba sibi posset accidere, quæ se molestia aliqua afficeret, & perpetuam animi securitatẽ perturbaret. Hæc cogitanti, illud (quod maximè insidebat animo) solũ occurrit: si quo modo Societas nostra dissolueretur. Progressus est longiùs, & vt se excuteret ac diligentius pertentaret, quęsiuit ex se, quam diuturna hæc molestia futura esset: Statuebatque, si hoc nulla sua culpa euenisset, post quartam horæ partem, quam in oratione posuisset, seseque collegisset, se, si quid ex ea re cepisset molestiæ, facilè depositurum, etiam si vniuersa (inquit) Societas delea-

deleatur, & tanquam ſal aqua diſſoluatur.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere ſe paſſiuè magis, quã actiuè: qui ſupremus gradus ab iis traditur ac perfectiſſimus, qui de contemplandi ratione ſcripſerunt. Itaque Areopagita Dionyſius de magiſtro ſuo Hierotheo loquens, Erat (inquit) patiens diuina. *De diuinis nom. c. 2. p. 1. in fine.*

Obſeruauit aliquoties illum idem P. Iacobus orantem in hunc modum. Aſcendebat in ſolarium, vnde liberè in cælũ poſſet ſuſpicere: ibi aliquantiſper corpore immotus, fixis in cælum oculis ſtabat: tũ genu flexo, Deum adorabat: deinde capite aperto, in ſcabello humili ſedebat, propter corporis imbecillitatẽ: continuo lacrymarum riuuli profluebant: idque ſuauiter, moderateque, & ſine vllo vel ſingultu, vel ſtrepitu, vel corporis motu.

Nullus quantuſuis ſtrepitus (ſi nulla eius culpa accideret) Ignatium obturbabat orantem: leuiſſimus interpellabat, ſi vitari diligẽtia potuiſſet. Ita non ſtrepitus, ſed negligẽtiæ culpa, quam ſuſtinere ſibi videbatur, moleſta erat precanti. Orãtem in cubiculo Ignatium, oſtio clauſo, importunè ianitor interpellauit aliquando, cui ſemel atque iterum pulſanti nihil reſpondit Ignatius: cùm moleſtus eſſe pergeret, & perſeueranter obtunderet, oſtium aperuit, Et quid (inquit) tibi vis? Cui ianitor: En, inquit, Pater literæ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicit, ſimulque literas in manus Ignatio tradit: qui recluſo oſtio, literas in lu-

lucentem caminum (erat enim hiems) cremandas coniecit, & continuo ad intermissam orationem rediit.

Defectus suos, culpasque quantùmuis leues agnoscens, deflensque dicebat, cupere se, vt pro pœna, sibi Dominus abundantis illius consolationis copiam adimeret, quo cautior, solicitiorque esset: sed tantam misericordiam Dei in se esse, gratiæque suauitatem, vt quo plus ipse deficeret, atque emendationem hac ratione percuperet, eo Dominus liberalior in ipsum esset, & dulcedinis suæ thesauros largius effunderet. Itaq. dicebat: Persuaderi sibi non posse, hæc duo simul coniuncta, in vllo hominum tam valdè reperiri, quã in se: vt in Deum videlicet æquè quis esset ingratus, & à Deo tam multa tamque magna beneficia quotidie acciperet.

Propter magnam suã imbecillitatem, donatum se à Deo gratia deuotionis dicebat, & ad nullam rem, ingrauescente iam ætate, & corpore grauiter affecto, idoneum, nisi vt vni Deo vacaret, & deuotioni sese penitus daret.

Illam in primis consuetudinem tenuit, vt Reges eosque Principes, ex quorũ fælici gubernatione vniuersæ trãquillitas pendet Ecclesiæ, diligentissimè Deo, assidueque commendaret: id, quæ mox subiiciam, exẽpla demonstrant. Anno Domini 1555. 21. die Martij, cùm Iulius III. Pont. Max. eo morbo affectus esset, quo etiam extinctus est, orationes pro salute Pont. domi instituẽs Ignatius, dixit

dixit se quidem pro Pont. antequam ægrotaret, semel quotidie preces cum lacrymis Deo fundere solitū esse: post morbum verò, semel atque iterum id se in dies singulos præstitisse. Leonora Mascarena, femina primaria atque clarissima, & de Ignatio ipso optimè merita, Ignatium per literas rogauit, vt Philippum II. Hispaniarum Regem, quem ipsa educauit à puero atque eduxit, suis precibus apud Deum haberet commendatissimū. Cui respondit Ignatius: Se quidem, pro Philippo adhuc Hispaniarū Principe semel orasse quotidie: postquā verò Carolus pater onus in illum reiecerat, & tot Regnorum clauum tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas statasq́ue preces, alteras etiam se diebus singulis addidisse.

Illud etiam minimè prætereundum videtur, quòd quamuis ipse tam excellenti esset orationis spiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, etsi ita connexi ij spiritus, iugatique inter se sunt, vt seiungi, distrahique difficulter possint. Ex quo, cū religiosum quēdam virum vt laudaret quidam ex nostris Patribus Ignatio diceret, Vir est multæ orationis; Ignatius, voce commutata, Vir est (inquit) multæ mortificationis. Eam porrò mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione posita est, sed multò etiam magis, quæ in propriæ voluntatis ac iudicij expugnatione consistit. Quocirca,

circa in hominibus potiſſimùm honoratis, atque ſplendidis,ſui contemptum, omniſque faſtus,exiſtimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac victoriam, corporis macerationi lõgè anteferebat: quod videlicet ſit difficilius ſpiritum comprimere, quàm carnem affligere. Quanquam rebellis caro ſæpè affligenda eſt, vt ſpiritus comprimatur.

Qui prolixiori oratione vtuntur,& multas horas in rerum diuinarum meditatione collocant, iis magnopere cauendum eſſe ſentiebat,ne præfracti nimis ac duri fiãt, & in proprio ſenſu pertinaces: néve ex re omniũ fructuoſiſſima,& Dei cõmunicatione præſtanti vitiũ ipſi contrahant,fiatq. ſua ipſis culpa venenũ,quod pręſens animę eſt omniũ morborũ medicina. Solẽt enim quidã difficili admodũ ingenio eſſe, & in propoſito obfirmati : ad quorũ naturã, ſi orãdi ſtudiũ nudũ acceſſerit, & meditãdi tantũ quędã aſſiduitas,abſq mortificatione, ſuiq. vincendi cura,ita capite exſiccantur interdum atq. obdureſcũt, vt dimoueri de ſententia,flectique non poſſint. Sunt rurſus qui quicquid in oratione ſentiunt, ſibi à Deo immiſſum putẽt,ſenſumq. ſuum,ſenſum eſſe Dei,à quo diſcedere nefas ſit: itaque & ſentiendi regulam & agẽdi, ſenſum quem habent in oratione certiſſimam ſtatuentes, ad eam omnes vitę actiones dirigũt. In quo falluntur ſæpè. Ipſi enim non rarò iudicium ſequuntur ſuum,atque animi impetum pro inſtinctu diuino habent : vitiumq. naturæ ſpe-
ciosã

cioſa quidem, ſed falſa excuſatione tegunt: prolabunturque frequenter in maximos errores, quibus orationi, rei pręclariſſimæ, ac mortalibus vtiliſſimæ; infamiam inferunt apud imperitos, exiſtimantes rei id eſſe, non perſonæ vitium. Neque enim ad ſenſum noſtrum (quantumuis pius videatur ac diuinus) detorquere quæ certa ſunt, ſed contrà, ſenſus cogitationesque noſtras (tanquam dubias & fallaces) ad rectiſſimá fidei & ſanctorũ patrum normam, atque exploratiſſimã, debemus exigere. Non enim dubiis perſpicua tolli, ſed illuſtrari perſpicuis dubia & cõfirmari par eſt.

DE CARITATE ILLIVS *erga proximos.* CAP. II.

EX iis quę hactenus diximus, facilè elucet, quibus diuini amoris facib⁹ arderet Ignatius: quo erga proximos fraternæ dilectionis igne eſſet inflammatus. Vbiq. enim ſuæ charitatis argumẽta, & cæleſtis incendij certa veſtigia relinquebat: Cùm eius omnia conſilia, ſtudia, labores in Dei gloriam, & hominũ ſalutem referrentur, & in eo vno conſumerentur, vt vitia radicitus è Chriſtiana Republica reuellerentur, virtutes infererentur, conſeruarentur, augerẽtur. Sed hoc iis exemplis fiet magis perſpicuum, quæ hîc apponam.

Lutetiæ, cùm quidam pellicis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominem poſſet vlla omninò ratione diuellere, aliquãdo reſciuit, illum extra oppidum iturum,

eò fortaſſe, vbi turpes eius delicię erant. Ignatius igitur in lacum frigidiſſimum, viæ qua tranſiturus erat, adiacentem ſeſe coniicit: corporeq. gelidis aquis immerſo, capite tantū extans, ad illum iam appropinquantem, Perge, inquit, miſer, perge ad tuas fœtidiſſimas voluptates: impendentem capiti tuo ruinam non vides? inſtantem peſtem non perhorreſcis? Hic ego pro te tamdiu me macerabo, donec iuſtiſſimum Dei furorem in te paratum auertam. Exterritus homo, & hoc tam inſigni charitatis exemplo perculſus, reſiſtit, pedem refert, familiaritatem illam ſcelere copulatam ſtatim diſcindit.

Dicebat ſe, ſi quid ad animarum ſalutem pertineret, paratiſſimum eſſe, nudis pedibus, cornibusque onuſtum per plateas incedere: nullum denique recuſare habitum, aut ridiculum ac probroſum veſtimenti genus, quod eſſe vtile hominibus poſſet: quod reipſa comprobauit, ſi quando ſeſe occaſio obtulit.

AEtate iam affecta nominatim rogatus, vt moribūdum hominem iuuaret, tametſi corpore erat morbis fracto, peneq. conſumpto, eſſentque permulti, qui labore illū leuare poſſent: tamen operam ſuam ei, qui peteret, negandam non exiſtimauit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti contentione dimicanti.

Religioſè, ſanĉteq. morē illū retinuit, vt nulli malū pro malo redderet, ſed vinceret in bono malū, & malefacta benefactis nō tantū

ex-

exæquaret, ſed etiam obrueret. Qua de cauſa cùm ſæpius appetitus eſſet à multis, & ad iuſtam indignationem prouocatus: ne minimam quidem commoti animi ſignificationem dedit: neque eos à quibus grauiter eſt laceſſitus, vel leuiter, cùm facilè poſſet, eſt vltus: quod quidem iis exemplis quæ mox ſubiiciam, planum fiet.

Romæ anno 1546. Religioſus quidã eruditus, ex amico inimicus factus, inuidia exſtimulante, grauiter in Ignatium exarſit: qui etiam iactare cœpit, omnes noſtræ Societatis homines, qui in Hiſpania eſſent, à Perpinniano Hiſpalim vſque, igni ſe traditurum: idque Ignatio, qui ſuis verbis renũtiaret, miſit. Cui Ignatius per eundem, ſcripto ita reſpõdit: Tu quidem quotquot noſtri in Hiſpania ſunt, cremandos te curaturũ dicis: ego verò id dico, & opto, vt & tu charitate flagres, & amici tui, ac neceſſarij, non ſolũ qui in Hiſpania, ſed qui in vniuerſo orbe terrarum ſunt, Spiritus ſancti igne inflammentur, & ardeant: vt perfectionis culmen adepti, diuinam gloriam augeant magis, & illuſtrent. Quod ſi q id, contra me (bone Pater) habes, Iudices Romæ ſunt, Gubernator & Vicarius, qui nunc, ſummi Pontificis imperio, res noſtras cognoſcunt, vt ſententiam de illis ferant: ad illos referas, quæſo, antequã ſententiam pronunciẽt, vt ego, ſi quid debeo, ſolus exoluam, & corpore meo potius ſatisfaciam (quod mihi quidem erit iucundiſſimum) quàm alij, qui in

 Hiſpa-

Hiſpania ſunt, nulla ſua culpa, pœnas indebitas pendant. Romæ apud S. Mariã de Strata, 10. Auguſti 1546.

Lib. 2. c. 1. Lutetiæ contubernalem Ignatij quendam fuiſſe dixim⁹, qui cõmiſſa ſibi pecunia Ignatium defraudauit, & in eas anguſtias hominem coniecit, vt magno ſtudiorum ſuorũ incõmodo, quotidie mẽdicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hiſpaniam ille Lutetia decedens, dum opportunam Rhotomagi nauigationem expectat, in morbũ periculoſum incidit. qui vſqueadeò mitem Ignatiũ, ac ſingulari præditum charitate eſſe intelligebat, vt ad illum de ſua aduerſa valetudine amicè ſcriberet: & quaſi eſſet beneficio à ſe aliquo affectus, opem ab illo ſibi auxiliumq́ue poſtularet. Oblatam occaſionem Ignatij charitas auidè arripuit, vt libenter ſe 2. Cor. 12 impenderet, ac ſuperimpenderetur ipſe, pro Rom. 12. anima illius, & carbones ignis non quidem vindictæ, ſed diuinæ caritatis in caput eius congereret. Rhotomagum quærendi iuuandiq́ue hominis cauſa confeſtim ire ſtatuit, & magna ſpiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atq. ita ieiunus percurrit, vt ne aquam quidem guſtaret. Porrò in hac Ignatij deliberatione, & Rhotomagẽſi profectione, eximia quædã acciderunt. Quorum aliqua, breuitatis ſtudio in priori editione prætermiſſa, nũc exponã. Primũ illud: deliberanti Ignatiò profectionem, & cum in mo-

modum quem diximus, Rhotomagum abire statuenti, magnus repentè metus, magnaque est iniecta religio, quasi hoc esset tentare Deum. Sed cùm in templo Diui Dominici feruentius orasset, Deumque esset precatus, vt vias suas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus est: & nouo diuini spiritus robore, mirum in modum animatus. Alterum est, quòd eo ipso, quo profectus est die, cùm è lecto surgeret, & se in viam dare vellet, tanto subitò horrore correptus est, vt neque satis pedibus consistere, neque vestimenta induere posse videretur: sed hanc perculsi animi trepidationem diuina virtute vicit, & ante lucem ex vrbe Parisiensi egressus est; sic tamen vt tres ipsas leucas ad oppidum Argẽtueil vsque tam lentè atque grauatè conficeret, ac si pedes haberet plumbeos. Sed hæc tentatio, & totius corporis grauitas eaten⁹ durauit, quoad superato quodam collis iugo, & aspero adscensu, in planum atque spatiosum campum tandem euasit. Vbi mirificè à Domino recreatus est, & tanta, tamque noua & subita luce perfusus, & spiritus ardore incẽsus, vt omni prorsus molestia, corporisq. grauitate depulsa, quasi ceruus quidam, per latam illã planiciem sic curreret, vt volare magis quã ambulare; magis rapi, quã se mouere videretur. Deumque suauissimè alloquebatur, & tã validis clamoribus, ex vulnerato amore corde, interpellabat, vt satis liqueret, Deum ipsum, à quo ita tractabatur, illius profectionis Igna-

tio fuiſſe autorem. Et quamuis dæmon impedire voluit hanc profectionem,& vano metu diſcutere; Deus tamen & Ignatium ad repugnandum illius conatibus virtute ſua communiuit, & victoriæ præmiis etiá in hac vita benigniſſimè affecit. Rhotomagi debilitatum hominem offendit, iacentē erigit, confirmatumque iam, ad primos illos ſuos ſocios in Hiſpaniam cum literis cōmendatitiis mittit, infidelitatem ſuam deteſtantem, admirātem Ignatij charitatem, gratias Deo agentem, quòd in terris is vir eſſet, ſibique eum oſtendiſſet, qui beneficiis maleficia vlciſceretur,officio cum offenſa certaret.

Lutetiæ item Pariſiorum, quidam vſque adeò in Ignatium concitatus, vt ſcalas iam ad eum occidendum aſcenderet, vocē audit dicentem ſibi: Infelix,quid facis? qua voce perterrefactus,à propoſito deſtitit. Hic autē exſuſcitator eius accuſationis poſteà fuit, quæ contra Ignatium, eiusque ſocios Romæ primum conflata eſt. Quem vt beneficiis vinceret,ipſis Societatis inimicis deprecantibus,in Societatem admiſit. Neque tamen in ſancto
Sap.4. propoſito ille diu permanſit. Quoniam adulterinæ plantationes, non dabunt radices altas,nec ſtabile firmamentum collocabunt.

Quominus eſt mirādum,ita in ſuos fuiſſe beneuolum,qui alienorū etiam fuerit amantiſſimus. Nam cùm frater quidam grauiſſimè agitatus, tentationi inconſtantiæ ſuccubuiſ-
Iere.2. ſet, & Deum fontem aquæ viuæ relinquere,

&

& ad cisternas dissipatas quæ continere non valent aquam, redire omnino statuisset, neq. huius mortiferi vulneris causas aperire vellet: Ignatius peccatum aliquod in sæculo admissum causam arbitratus, quod explicare frater verecundia prohiberetur, ipsum conuenit, & vitam suam, quam degisset in vanitate sensus sui, familiarissimè exposuit, vt illum sui minus puderet, & de Deo sentire in bonitate *Sap. 1.* disceret. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. *Eccl. 4.* Alias item, cùm ex primis nouem sociis molestissima tentatione quidam, periculosissimaq. laboraret, & eò res esset adducta, vt non multum ab extrema pernicie abesse videretur; tres integros dies nihil omnino gustans, lacrymisque Deum pro illo assiduè orans, hominē in Societate seruauit. Acerbior itē extitit alius quidam Pater, impetu quodam animi abreptus in Ignatium, ac cōtumacior: pro quo in Missa orans Ignatius instātius, & magnam vim lacrymarum profundēs, clamabat ad Dominū: Ignosce Domine: parce Domine: Cui Dominus: Sine me, ego enim pro te vindictam sumā; ego (ni resipiscat) vltor existam. Accidit autē postea, vt ille Pater in tēplo quodam, Sanctorum reliquias aliquando venerabundus intueretur: & inter beatissima ossa, quasi hominis aspectum videret, truci vultu flagellū intentātis, nisi Ignatio paruisset. Quod ille ipse Ignatio, Ignatius mihi narrauit. Eo viso, quanquam homo tumorem

compressit, animosque submisit, multis tamen posteà, magnisque molestiis affectus est, vt verissimum fuisse constaret, quod Ignatio fuerat à Deo significatum.

Ex multis virtutibus quæ in vita illius eminent, iucundissima fuit acceptorum beneficiorum memoria, atq. remuneratio. Fuit enim non in Deum tantũ, sed etiam in homines propter Deum re ipsa animoque gratissimus. Nam cũ Societatis per vniuersum orbem terrarum propagatæ vnum sit corpus, coagmentatum ex diuersis membris, & diuina charitate cõglutinatum, cuius corporis ipse caput erat, quidquid beneficij in singula eius corporis membra vbiuis gentium conferebatur, id totum ad vniuersum corpus pertinere iudicabat, suiq. muneris esse ducebat, id pro sua virili remunerari, & parẽ, quoad posset, gratiã referre: præsertim nascentis Societatis initio, quãdo neq. tã nota erat hominib⁹, neq. tã probata quã nũc est, nec ex suis in nostros beneficiis, vllã remunerationẽ, nisi à Deo sperare homines poterãt. Multa sunt, eaq́ pręclara, quæ à me afferri possunt ad virtutẽ hãc Ignatij declarãdam, & grati animi pietatem: sed ea pro meo instituto summatim attingam. In omnes de Societate benemeritos singulare eius erat studium ac beneuolentia, in maiores maior. Quos nostrorum orationibus vbique esse voluit quàm commendatissimos: de felici nostrarum rerum successu singulatim faciebat certiores: inuitabat, inuisebat,

consi-

consilio, opera, req. iuuabat per se & suos. Denique multa faciebat, sibi alioquin insuauia, atque etiam molesta, eam vnam ob causam, vt illis gratificaretur. Et quamuis plura præstaret, quã acciperet, & beneficia accepta gratissima vicissitudine exæquaret beneficiis, atque interdum etiam vinceret, tamen datorum immemor, memor acceptorum, in rependenda gratia nunquã satis sibi fecisse videbatur.

Vt pacem cum omnibus charitatemq. cõseruaret, à litibus quantũ licuit, & plus etiam fortasse quàm per alios licuit, atque ab omni contẽtione forensi maximè abhorruit: multa multis de iure suo cõcedebat, immò verò iniuriam sæpè accipiebat, fraudemque patiebatur, ne litigare cogeretur. Dicebat enim, nõ solũ hoc liberale esse, & Christiano homine dignum, verum etiam fructuosum: quòd rerum temporalium iacturam, si quam pro eius amore feceris, soleat Dominus abundanter compensare. Itaque cùm refectorium Romanæ domus esset obscurum, neque vicinus in medio communiq. pariete fenestram sine vllo suo detrimento aperiri pateretur, quanquam ius nostrũ erat perspicuũ, ne tamẽ Ignatius iudicio contenderet, ac in ipso Societatis nascentis initio litigiosus videretur, cæco potius ac perobscuro triclinio octo aut eo amplius annos vsus est, nullumque verbum cum homine commutauit, donec empta ea illius domo, quæ cœnaculo luminibus officiebat, impedimentum sublatum est.

De hvmilitate. Cap. III.

MIrum sanè est, quàm ardenter ac cupidè Ignatius humilitatem, ab ipso suæ conuersionis initio, tanquam virtutum omnium matrem ac fundamentum cõplexus sit. Itaq. vilissimo habitu ac seminudus incedebat, & tanquam mendicus cum mendicis hospitabatur: ignotus, abiectus, contemptus viuebat: lucem, honorem, hominumq. æstimationem fugiebat: lacessitus iniuriis, calumniis oppugnatus, carcere & catenis pro Christo vexatus, incredibili lætitia replebatur, vt tota eius in vita videre est. Cui sanè vitę, doctrina etiã illius de humilitatis virtute, omni ex parte respondet.

Summa spectantibus ab imis censebat incipiendũ, ne alta saperent, sed humilibus consentirent. Itaque quos aliquò primùm mittebat ad vineam Domini, suis laboribus excolendam, eos sic instituebat, vt humilitate ac cõtemptione sui, viam sibi ad ardua atque excelsa munirent: quòd tum demũ reliquum ædificium stare posse diceret, si humilitatis esset fundamento constitutum.

Rom. 12.

Sic Franciscum Xauier, & Simonem mittens in Lusitaniam, monuit vt ostiatim mẽdicarent, perque contemptionem ac despicientiam sui, aditum sibi ad fructum animarum, & Dei gloriam patefacerent. Alfonsum Salmeronem, Paschasiumq. Broetũ in Hyberniam proficiscentes, vt Sedis Apostolicæ nomine, Nuntiorum personam sustinerẽt; vt dictum

Lib. 3. c. 4

dictum est, pueros erudire, & Chrstianæ vitę documenta rudibus populis tradere iussit. Et Iacobum Lainem atque eundem Salmeronem à Paulo III. Pont Max. ad Concilium Tridentinum destinatos, vt sententias suas in theatro illo orbis terrarum grauissimo atque eruditissimo dicerent, ita instituit, ac cōmonefecit Ignatius, vt initio xenodochia obirent, miseris hominibus ægrotantibus inseruirent, egenorum haberent curam, pueros Christianis institutis prius imbuerēt, & tum demum vocati iussique maiora capesserent, & ad sententias dicendas aggrederentur. Quod ita vt iussit, factū est, & tam felici quàm scimus successu.

Paupertatem, matrem nostram vocabat: ignominiosumque affirmabat esse atque indignum, si religiosi homines aut pecuniosi essent, aut haberentur.

Illud Dei misericordia est consecutus, vt per multos annos antequam è vita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Immò verò vsque adeò erat diuina luce perfusus, suique perfectè cognitor atq. contemptor, vt nullum se vitium diceret minus extimescere, quàm vanitatis & gloriæ inanis: quæ ex ignoratione plerunque, & cæco amore sui ortum habet, & vel cedros ipsas libani solet euertere.

Obseruaui aliquoties ego illum, cùm de propagatione Societatis, vel fructu, in sermone familiari mentio incidisset, vel de alia re qua-

quacunque, quæ cùm virtute illius, ac laude implicata videretur, colligentem ſtatim ſe, obortiſq. lacrymis pudore quodam ſuffundi.

Cùm P. Laines à quodam ex noſtris audiuiſſet, in tutelam Ignatiũ Archangelo à Deo datum: ipſum & Patrem, verùmne eſſet, familiariter interrogauit: à quo verbis reſponſum nullum accepit, ſed vultus mutatione, ac rubore oris. Sic enim eſt verecũdatus (vt verbis Lainis vtar) ſic expauit, vt virgo ſolet caſtiſſima, à viris ſola deprehenſa. Idemque ſæpè accidit, vt de iis rogatus, quæ cũ eius laude coniuncta eſſent, non aliter quàm verecundia, ſilentioque reſponderet.

Illum dicentem audiui, domeſticos omnes, exemplo ſibi ad virtutem, atque incitamento eſſe, neq. quenquam præter ſe vnum, ſibi diſplicere.

Mihi aliquando dixit, illud ſibi à Deo petendũ eſſe, vt eius ipſius mortui cadauer volucribus & feris laniandum abiiceretur. Nam cùm ego, inquit, ſterquilinium & deteſtabilis omnino ſim, quid aliud meis criminibus dignum expetam?

Vbi perſpicua res non eſſet, atque euidens, facilè aliorum iudiciũ ſequebatur, & ſe, cum ſuperior eſſet, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus ſe cupiebat eſſe: etſi animo indulgere ſuo voluiſſet, nudus, deſpicatus, & oppletus ſordibus, vt inſanus haberetur, per vicos ambulaſſet. Sed hunc humilitatis affectum, proximorum vtilitas reprimebat,

bat, & charitas: cui vt fructuosius deseruiret, autoritatis etiam suæ, ac personæ rationem habuit.

De rebus suis rarò loquebatur, idque magna aliqua causa excitatus: vel ad sanandos eorum animos, & mœrore liberandos, qui ab ipso consilium peterent, ac medicinam: vel ad acuendos socios, & aduersus omnes difficultates suo exemplo confirmandos, idque parcè, & nascentis Societatis initio: qua iã constituta, mira taciturnitate sua omnia cõtexit.

Sed eius humilitas cùm in multis aliis se ostendit, quæ narrata à nobis sunt, tum maximè in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recusatione, quã summa omnium consensione electus, ne vel Præpositus Generalis esset, adhibuit, vel cùm iam esset, vt honorem deponeret. Quod certè eo admirabili⁹ est, quòd Ignatius tam grauiter & asseueranter se ex animo, & coram Deo, non esse idoneum ad regendum alios, testatus est, longissimeq. ab iis virtutibus abesse, quæ in eo, qui cæteris præsit, necessariæ sunt. Cùm tamen constet, omnibus virtutibus ita illum fuisse cumulatum, vt qui ad alios gubernandos accesserint, cum iis præclarè agatur, si sint eas virtutes, quas ille, consecuti.

Et quoniã Obediẽtia, Humilitatis filia est, & custos religiosarum omnium, ac Regina virtutum, illiq. Ignatius in Societate primas deferebat, vt arbitror, nõ erit inutile, quid de Obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

DE

De obedientia quid senserit. Cap. IIII.

PErfectæ obedientiæ Ignatij haud multa sanè habemus exempla: neque enim obtemperare aliis Societatis Præpositis poterat, qui Societatis ipsius autor, & quoad vixit, primus Præpositus Generalis fuit. Illa tamen apertè ostendunt, quàm excellenter omnes obedientiæ expleßet numeros Ignatius, si aliorum subditus fuisset imperio. Paruit confeßario suo semper in rebus grauißimis. Dedit operam, quantum salua conscientia potuit, vt munus Præpositi Generalis aut non susciperet, aut susceptum deponeret. Summo Pontifici obsequentißimum semper se præbuit, & in rebus arduis ac periculi plenißimis itidem se præbuisset. Admirabilem nobis de obedientiæ virtute atque præstantia doctrinam reliquit. Denique multis argumẽtis docuit, hanc præclarißimam virtutem maximè sibi cordi esse, & intimis eius sensibus insitam penitus, atque infixam.

Optabat filios suos cùm omnibus virtutibus excellere, tũ maximè obediẽtia, in eamq. omnem operam studiumque conferre. Hanc enim aiebat, præclarißimam esse virtutem ac
1. Reg. 15 nobilißimam, omni victima, sacrificioq. præstantiorem: humilitatis filiam, nutricem charitatis, iustitiæ comitem, religiosarum omnium virtutum ducem ac magistram: inimicam propriæ voluntatis; fraternæ beneuolentiæ, & concordiæ matrem; tranquillitatis portum,

cum, & securæ mentis iuge conuiuium. Dicebatque, vt nonnullæ Religiones, aliæ aliis rebus Societati præstãt, sic optare se, vt hæc Societas, obedientiæ virtute, cæteris antecellere niteretur. Eius porrò dignitatem atque præstantiam sic explicabat: Quemadmodum in hominum vita, duę sunt hominibus propositæ ad beatitudinem viæ, altera peruulgata & communis, quæ diuinis præceptis seruandis continetur: altera illorum tantũ, qui Christi consilia toto pectore complectuntur, quæ via Religionis est: sic in ipsa Religione duo sunt obedientiæ genera, quorum alterum imperfectum est, alterum perfectum, & omnibus absolutum numeris; in quo vis obedientiæ elucet, hominisque Religiosi virtus maximè apparet. Imperfecta obedientia, malè oculata est; perfecta, sapienter cæca: illa iudiciũ suum de imperatis rebus sibi seruat; hæc iudicium proprium non habet: illa in alteram propendet partem, hæc in neutram potius mouetur: illa mandatis paret, iudicio repugnante; hæc iudicium iudicio, voluntatem superiorũ suorum subiicit voluntati.

Quocirca docebat Ignatius, eam obedientiam imperfectam esse, quæ præter executionem, non habet voluntatis & iudicij consensum. Nam obedientia quæ in executione solũ posita est, obedientiæ nõ meretur nomen: quæ verò ad actionem voluntatem adiungit, efficitq. vt ille qui obedit, id ipsum velit quod qui iubet, nondum perfecta est, si eò non

progrediatur vt id ipsum non solùm velit, sed etiam sentiat, quod superior sentit, & quod jubetur, bene iuberi existimet: sic, vt præter executionem, sit ejusdem voluntatis & sententiæ, inter eũ qui iubet, & qui obedit, consensio. Hæc obedientia rectissima est, & omnibus expleta numeris, maximeque excellẽs, qua veluti captiuamus intellectum in obsequium obedientiæ; & id rectum credimus, quodcunque sit à superioribus nostris præscriptum: neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur, sed obediẽtiam auidè arripimus, nulla alia de causa, nisi quia obediẽ-
Galat. 2. tia est. Tunc mortui nobis sumus, vt Deo viuamus: neque in vllam partem impetu animi, atque inclinatione ferimur, sed indifferentes sumus, & vt mare, nullo vento mouente, tranquillissimi. Nam illi alij, quorum vel voluntas obmurmurat, vel ratio obstrepit, obedientiæque contradicit, nondũ sunt il-
Ioan. 12. lud consecuti, quod Dominus in Euangelio ait, Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solùm manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Isti enim adhuc moriuntur, nec dũ pla-
Ioan. 9. nè mortui sunt: & quia cæci non sunt, peccatum interdum habent: & videntes cæci fiũt. Affirmabatque Ignatius, eos qui voluntatẽ tantũ obediunt, ratione repugnante, vnum tantummodo in religione pedem habere: atque in magna plerunque incommoda incidere, & grauissimis perturbatæ conscientiæ molestiis

lestiis implicari, multumque ab eo spiritu degenerare, quem in ipso Religionis ingressu primùm habuissent, qui nisi studiose teneatur, labitur sensim, & effluit. Quapropter omni contentione elaborandum esse dicebat, vt id quod sequimur, assequamur: & perfectionis viam ingressi, perueniamus ad id, quod in Religione perfectissimũ est. Id adipisci haud fore difficile, iis rationibus: Prima, si nos Deo toto; penitusque commiserimus, & diuinæ illius prouidentiæ, vniuersum orbem terrarum gubernanti, habuerimus fidem: qua vnicuique dat gratiam secundum mensurã donationis Christi: & superiori, vt regat; inferiori, vt obediat, facultatem tribuit. Altera, si vocationis nostræ ductum sequemur, ac spiritum; & non quis sit, sed cuius personam gerat, quicunque tandem sit qui nos regit, perspexerimus. Tertia, si fallacibus argumentis, quæ contra obedientiã obiiciuntur, prudẽter exclusis, ea exquirem⁹ diligẽter quę sunt verissima, & pro superioris faciunt voluntate. Quarta si eorũ exẽpla, qui in simplici perfectaq. obedientia, præter cæteros excelluerunt, ante oculos semper habuerimus: maximeq. illius, qui propter nos Patri factus est obediens vsq. ad mortẽ, mortem autem crucis. Si deniq. oratione instructi, humilitate ornati fuerimus: neque opinionibus inflati, neq. amoris proprij, neque existimationis (quæ veræ obediẽtiæ pestes sunt) cupidi, sed demisse de nobis sentientes, nostrique iudicij atque inge- *Ephes. 4.* *Phil. 2.*

nij agnoſcentes infirmitatem, nō plus ſapiamus, quàm oportet, ſed ſapiamus ad ſobrietatem. Hæc ſunt Ignatij præcipua quædā de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat ſuos, & ad omnem præclariſſimæ virtutis excellentiam ſplendoremque conformabat. Sed quoniam vno anno antequam moreretur, hac ipſa de re quid ſentiret, expreſſit, illud minimè prætermittendum videtur: Nā admirabili illa de obedientia, atque diuina epiſtola non contentus, quam ad fratres noſtros Luſitanos ſcripſit, ſcribæ qui exciperet, ad ſe accerſito, Scribe, inquit, quid ego de obedientia ſentiam, vt hoc ipſum teſtatum Societati relinquam: vndecimque breuiſſimis capitibus rem vniuerſam complexus eſt, quæ ego de Hiſpanico ſermone in Latinum ad verbum penè conuerſa, hic attexam: vt res vtiliſſima, maximeq. Religioſis hominibus neceſſaria, ex ore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habent:

Rom.12.

1. In ingreſſu Religionis, vel poſt ingreſſum, reſignatus (hoc eſt, propria exutus, atque ab aliena pendēs voluntate) omnino eſſe debeo in conſpectu Dei, ac Domini noſtri, eiuſque qui loco Dei mihi præeſt.

2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprij iudicij, & intellectus inuigilet.

3. In quibus rebus peccatum non eſt, in iis omnibus voluntatem illius ſequi, non meam debeo.

4. Tres

4. Tres ſunt obedientiæ gradus: primus eſt, cùm fit obediẽtia, propterea quòd aliquid in virtute ſanctæ obedientiæ præcipitur: & hic quidem bonus eſt. Alter, cùm fit quod ſimpliciter mãdatur: & melior eſt. Tertius eſt, cùm obedientiam præuenimus; & id facimus, ad quod ſuperiorem propenſum cernimus: tametſi nihil ille præcipiat: & hic quidem cæteris longè perfectior eſt.

5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, ſummúſne, an medius, an infirmus ſit, ſed deuotionem meam omnem in obedientia collocare, & illud magni pendere, quòd loco Dei Domini noſtri præſidet. Nam perſonarum ſi diſtinguas gradus, perit obedientiæ vis.

6. Si quando tẽpus inciderit, quo mihi videatur à Superiore meo quid præcipi, quod contra conſcientiam meam ſit, Superiori verò aliud videatur, illi potius quã mihi credã, ſi quidem aperta ratio non repugnat. Quodſi hoc in animum inducere nõ poſſum, at certè meum iudicium, ſenſumq́. relinquam, & ad vnius, aut duorum, triúmve iudicium rem totam reiiciam, vt quod ab illis iudicatũ ſit, id ſequar. Hoc ſi recuſo, longiſſimè à perfectione abſum, & ab iis virtutum officiis, quæ veri Religioſi ſunt maximè propria.

7. Denique meus eſſe non debeo, ſed eius, qui me creauit, quiq́ue illius locum tenet, vt me duci tractariq́ue inſtar molliſſimæ ceræ ſinam, quæ ſequitur fingentis manum. Vt in

ſcribendis, accipiendíſve literis, & contrà, in colloquio cum fratribus, aut ſilentio, id mihi ſalutare credam, quod iuſſus fuero; deuotionemque meam in eo quod præcipitur, totam conſtituam.

8. Ita me inſtituā, quaſi corpus mortuum, quod neque voluntatem neque ſenſum habet. Secundo, non aliter quam paruulā quandam ſtatuam, quā quoquouerſum velis, haud repugnantem vertas. Tertio, talem me fingam ac præſtabo, qualis baculus in manu ſenis eſt, vt me ad arbitrium ſuum vtatur, ibiq; ponat, vbi eum adiuuare maximè poſſim: ſic ego paratus ad omnia ſim, ad quæ mea opera Religio vti velit, nihilque recuſem, quod ſit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multò minus flagitare debeo à Superiore, vt me aliquò potiſſimùm mittat, vt in hoc potius, quàm in illo munere exerceat: ſed cogitationes meas ſiue deſideria ſimpliciter exponere, atque ad illius pedes abiicere: vt ille conſtituat, atque imperet; ego, quod ab illo cōſtitutum fuerit, atque imperatum, id optimum putem.

10. In rebus tamen leuibus, ac bonis, facultas peti poteſt, vt ad Stationes Vrbis obeūdas, ad ſpiritales gratias petendas, & his ſimilia: dum eo tamen animo ſis, vt quod conceſſum negatúmve ſit, id optimum credas.

11. In his præterea, quæ ad paupertatem ſpectant, nihil meum ducam: ſed ita me comparem, vt quarum rerum vſum habeo, earum

me

me vestitu cultuq. ornatum, quasi statuam existimem, quæ ornatum detrahenti, nihil omnino aut resistit, aut repugnat. Hæc ille.

Neque verò nostrorum tantum obedientiam, ad hoc exemplum exigebat, verũ etiam aliarum Religionum homines, si qui fortè de obedientia superioribus præstãda, consilium ab Ignatio peterent. Ipse verò expletæ huius, cumulatæque obedientiæ magister, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum constituta, spes omnis Hierosolymam nauigandi, nostris Patribus erepta est, P. Iacobus Laines Ignatio dixit, habere in votis se in Indiam, ad salutem syluestrium illorum hominum, atq. efferatorum, proficisci. Cui Ignatius, Ast ego, inquit, nequaquam. Causam rogatus, Nimirum, quia cùm obedientiæ voto simus obstricti, summoque Pontifici integros nos ad eius voluntatem obtulerimus, vt quocunque terrarum velit, suo nos arbitrio mittat, indifferẽtes esse debemus, ac medij, & in neutram potius partem pendere. Immo verò, si me hoc tuũ desideriũ teneret, in contrariã partẽ flectere conarer animum: vt in ea æquabilitate tandem statuque consisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam est necessarius.

Cùm verò Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit: Si summus Pontifex imperaret, vt ostio Tyberino scapham, vel nauigium quodcunque primùm inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spolia-

tum conſcenderet, & ita abſq. vllo cõmeatu mare traiiceret, ſe id nõ ſolũ æquo ſed etiam libenti animo facturum. Cùm autem quidam ſummus vir, hunc illius animum admirans, Ignatio diceret, quæ iſthæc eſſet prudentia? Reſpondit Ignatius, Prudẽtia, Domine, non tam eſt parentis, quàm imperantis.

De mortificatis affe-*ctibus.* Cap. v.

Appetitus omnes ſic Ignatius Dei gratia, ſtudio, laboreque peruicerat, & obediẽtes rationi effecerat, vt non quidem ἀπαθὴς & abſq. omni animi affectione eſſet (hoc enim hominis naturæ eſt alienum) ſed certè, vt ab omni commotione animi, motuque turbulento vacuus videretur. Eratque id conſecutus, vt cùm calidus natura, corporiſque conſtitutione biliosus eſſet: propter ſummam tamen lenitatem, quam in omni ſermone, vitęque cõſuetudine adhibebat, frigidus ipſis medicis, lentuſque potius videretur. Sed eo, quod in interiori affectu vitioſum erat, edomito, actio, vbi opus erat, vigebat: neque animi ſumma moderatio vim efficiendi vlla ex parte minuebat.

Vidimus perſæpè illum affabiliter, hilareque, & magna animi æquitate colloquentem cum ſuis, accerſere aliquem, quem obiurgare vellet: primoque illius aſpectu commutare vultum, ad ſeueritatem componere, & quaſi iratus eſſet, grauiter hominem corripere, & caſti-

caſtigare. Statim tamen atque ille exceſſerat, ne pūcto quidem tēporis interiecto, ad ſuam illam tranquillitatem, iucunditatemq́ue ſermonis, ſereno vultu, explicata fronte, rediiſſe; perinde ac ſi nunquam aut ille interueniſſet, aut quenquam ipſe obiurgaſſet.

Itaque apparebat nihil animo fuiſſe commotum, ſed ſeueram illam obiurgatoris perſonam & ſuſcepiſſe cùm vellet, & depoſuiſſe. Quod in reliquis eius actionibus videre fuit, vt ex illis perluceret moderatio animi, & trāquilliſſimus ſecuræ mentis ſtatus.

Eundem tenorem ſemper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatē in omni vita. Nam quamuis corpore aliter atque aliter affectus eſſet, & propter valetudinis varietatem ad res tractandas vel magis vel minus aptus, animo tamen idem ſemper erat: vt ad aliquid ab eo impetrandum, aut conficiendum, obſeruare tempus & opportunitatem, nihil eſſet neceſſe. Nam ſiue illum ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio peracto, ſiue prandio conuenires, è lecto ſurgentem, aut ab oratione, perinde erat: ſiue res lætæ, ſiue triſtiores eſſent: denique in nulla rerum diſſimilitudine ac varietate, varius ipſe, ſuiq́ue diſſimilis fuit. Quæ animi æquabilitas, perpetuaq́ue conſtantia in corpus etiā (vt paulò antè diximus) redundabat.

Cùm in menſa, aut in ſermone aliquo familiari cū Ignatio vnà eſſemus: ſi cui noſtrū imprudēti verbum aliquod excidiſſet: ſi quid factum dictúve eſſet, quod minus probaret,

ſtatim colligebat animum, fingebatque vultum ad ſeueritatem, vt vel ipſo Patris aſpectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus ſæpè leuiſſimis fecit, quarum culpa propter tenuitatem, ſenſus noſtros, aciemq. fugiebat. Neque enim ſolùm apud ſe ipſe erat, ſed ſuos etiam volebat eſſe.

A conſanguineorũ moleſtiſſima cura negotiisque longiſſimè abfuit: & quaſi eſſet ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, vt Melchiſedech, vel omnino mundo, & omnibus mortuus quæ mundi ſunt, nihil quod ad eorum carnem pertineret & ſanguinem, ad ſe attinere iudicabat. Spiritum fouebat quoad poterat, & vt in virtute maiores indies progreſſiones facerent, oratione, ſtudio, opera curabat: omniaque quæ in eos conferebat officia, veræ charitatis, ac religioſi ſpiritus moderatione definiebat. Quocirca cùm eius fratris neptem Loiolæ familiæ hæredem, multi nobiles atque locupletes viri cuperẽt vxorem ducere: magni Principes atq. clariſſimi, quorum multa in Ignatium, Loioleamque familiam beneficia extabant, per literas rogarunt Ignatiũ, authoritatem ſuam vt interponeret, & ad ſuos ſcriberet, cupere ſe vt fratris neptis in honeſtiſſimo matrimonio collocaretur; & certo cuidam nobiliſſimo viro, & neceſſitudine & vicinitate coniuncto, opibusque præſtanti nuberet, quem illi ipſi nominabant. Ad quos Ignatius reſcripſit, matrimonium illud ſua nihil intereſſe; ſe iam tot ante annos ſæ-

culo

culo mortuum, curis illius omnibus nuntium remisisse: non esse æquum id repetere, quod pridem omiserat, & aliena seque indigna tractantē, induere interum tunicam quā exuerat, rursus inquinare pedes quos lauerat.

Sed præstat ipsiusmet Ignatij epistolam, de hac ipsa re ad Ducem Naiaræ scriptam apponere: vt tanti Patris verbis excitemur ad perfectionem, & admirabili exēplo magis etiam accendamur, sic enim ait:

LITERAS tuas 21. Februarij scriptas, heri mihi reddidit D. Ioānes Gueuara. Nulla autē excusatione vtar, quamobrem ad te hactenus non scripserim. Est enim illa maximè idonea, & per se manifesta, quòd quicumque sæculo renuntiant, vt Christum perfectius sequantur, omnia etiam quæ sæculi sunt, debēt repudiare atque obliuisci, vt cælestia studiosius meditari, atque ardentius possint concupiscere. Itaq. ista vrbanitatis officia fugiunt, vt quæ Dei sunt, impensè curent. Sed si vlla mihi sese obtulisset occasio, tibi, ad Dei gloriam, inseruiendi, eam verò libentissimè arripuissem: & pro mea tenuitate etiam ostendissem, quā me tibi, ac vniuersæ familiæ tuæ obstrictum putem: quotque & quàm magnis maiorum tuorum beneficiis, me deuinctum intelligam. Quod vnum mihi reliquum fuit, vt te Deo commendarem, præstiti sanè hactenus, & præstabo diligēter: Deumque precabor, vt te tuaq. omnia, quā felicissimè conseruet, & singulari quadam gratiæ suæ prote-

ctione, ad ipsius nominis gloriam tueatur ac gubernet. Quod ad matrimonium, de quo ad me scribis, attinet; illud certè eiusmodi est, & à mea minima professione vsque adeò alienum, vt ab eo, quasi meis institutis omnino contrario, ac vehementer repugnanti, mihi temperandum statuā. Possum enim tibi omni asseueratione affirmare, totos decem vndecímve annos, ad nullum ex Loiolea familia, ne literam quidem me scripsisse. Persuasi enim mihi, cùm sæculo vniuerso nuntium remisi, illam quoque propter Christum me semel reliquisse: neque debere me eam repetere, aut vllo modo propriam existimare, quā tam certo, tamq. considerato iudicio reliqui. Sed si tu tamen ad maiorem Dei gloriam fore iudicas, vt duæ istæ familiæ & dominatus in vnum coëant, & coniungantur; & ad eum finē quem omnes semper ante oculos debemus habere, in rem vtriusque futurum putas, Ozaetæ Dominum, & Martinum Garziam, cōsanguineos meos, ad te euocandos censeo, & cum iis ipsis transigendū. Ab iis enim duobus, res illius quidem partis pendet, quod Ioanni Gueuaræ copiosiùs exposui. Itaque rem totam sapientiori tuo iudicio relinquo: Deumque precor, vt nobis volūtatis suæ lumen ostendat, eamq. perfectè adimplendi abundantem gratiam tribuat. Romæ 26. Augusti, 1552.

Si sensum animi sui, eamque voluptatem, atque adeò vtilitatem, quā ex cantu magnam capie-

capiebat, sequi, suoq. indulgere genio voluisset (mirificè enim recreabatur eius mēs musica, atque incitabatur in Deum) se chorum in Societate instituturū (me audiente) esse dicebat; sed illud se prætermisisse, quòd Deo magistro atque autore didicisset, præclarum quidem in choro canendi esse munus, atque sanctissimum, sed minimè ad illud nos à Deo esse vocatos. Aliam nostri instituti rationem, alia propria nostræ Religionis esse munia.

DE MODESTIA ATQVE *efficacia sermonis.* CAP. VI.

SI is qui in verbo non offendit, perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totum corpus, vt beatus Iacobus ait; meritò sanè in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui linguæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænum iniecit, maximeque excelluit moderatione verborum. *Iacob. 3.* *Ibidem.*

Si quid audiret eorum quæ ad iram vel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines solent, statim sese colligebat, iungebatque cum Deo: & quid responderet, accuratè meditabatur. Ex quo illud consequebatur, vt neque rationem inconsiderantia vlla præcurreret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quanquam hoc non in huiusmodi rebus seruauit solū, sed perpetuum illi in omni sermone fuit, vt nihil temerè loqueretur, sed cogitato & prudenter.

Vndecim annis antequam moreretur, amicissimo

cissimo cuidam viro ac nobili, suam operam inquodam negotio est pollicitus: posteà se promisisse pœnituit: & hac de re, me præsente agens, adiecit: Vndecim duodecímve sunt anni, ex quo non memini me ita verbo lapsum, neque quippiam promisisse, cuius posteà me pœniteret.

Constat illum per triginta, & eo amplius annos, ne fatuum quidem aut stupidum appellasse quenquam, alióve contumelioso verbo affecisse. Quod in obiurgationibus sæpè obseruauimus, vt sermonis grauitate adiuncta, acerbitas tamen omnis abesset: neq. verbo morderet quenquam, sed rerum seuera explicatione compungeret. Neque enim quenquam, cùm asperius etiam obiurgaret, vocabat aut non obedientem, aut superbum, aut inertem, & pigrum: sed quid cuique inesset vitij, rei explanatione ostendebat.

In laudando parcus fuit, in vituperando parcissimus. Superlatiuis (vt vocant) vix vtebatur nominibus. De aliis nunquam detraxit: detrahentibus, aures nunquam patefecit. Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium versarentur, in sermone quotidiano ipse non vsurpabat: & in illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen aliis excidisset, ipse vel eleuabat, vel etiam excusabat factum, aut animum certè, & volũtatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuẽdiq. omnes aditus
1. Reg. 16 præcluderet, eò perfugiebat: Nolite ante tẽ-
1. Cor. 4. pus iudicare. De⁹ solus intuetur cor. Domino quisq.

quisq. suo stat, aut cadit: cùm grauissimè, ego quidem certè hoc non fecissem. Vt illud *Rom. 14.* Domini præceptū penitus in eius animo insedisse videretur: Nolite iudicare, & non iu- *Matt. 7.* dicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

De erratis verò domesticorum, mirum silentium: neque, si quid minus decēter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebat, nisi fortè vt emendaret: & tunc quidem tam modestè ac mansuetè, tam existimationi illius qui peccauerat amicè, vt si vnus testis satis esset ad remediū, duos nō adhiberet: nudamq. culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehensione verborum.

Audiui ego ex ipsomet Patre, Confessariū aliquando à se quæsitum, vt vnam tantū culpam confiteretur. Ea erat, quòd erratum cuiusdam tribus Patribus aperuisset, cùm duo ad remedium adhibendum sufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, vt vno illo errato diuulgato, nihil eius existimatio apud tertium illum Patrem læderetur. Et ita loquebatur de omnibus, vt singuli bonam de ipsis opinionem illum habere intelligerent, seque illi cordi esse.

Eius autem sermo, sententiarum erat grauitate plenus, non verborum copia; simplexq. potius, & aperta videbatur narratio, quā aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res vt erant, referebat: auditoribus, vt consequentia cernerent, rerumque momenta ponde-

ponderarent, ſuum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnā habebat ad perſuadendum vim eius oratio: & tamē propenſionem animi ſuī neutram in partem aperiebat. Illud erat in ſermone prudētiæ, quòd quæ grauia eſſent, & aliquid ponderis haberent, in iis multum. hærebat, eaque leuibus prætermiſſis, narratione ipſa ponderabat.

Tanta eius erat in ſermone grauitas atque efficacitas, vt non tàm humana videretur, quàm diuina: quocunq. enim volebat, impellebat homines, non verborum vlla vel copia vel elegantia, ſed vi ſententiarum ac pondere. Peruicaces ac ferreos etiā emolliebat, flexibileſque ad omnia reddebat & tractabiles, ſuoq. imperio ſic obedientes, vt ſe ipſi, ſuamque mutationem ſæpè mirarentur. Neq. ſolū noſtri, ſed etiam alieni: neq. gregarij tantummodo homines, atque infimæ notæ, ſed maximi etiam viri, ac præſtantiſſimi: ira cùm eſſent aut aliis turbidioribus motibus cōncitati, ad lenitatē eius ſermone, ac mentis tranquillitatem flectebantur. In certamen verò diſputationemque ſi quando cū illo deſcendiſſent, ſuperiorem in ipſo vim agnoſcentes, facilè illi concedebant, animoſque ſubmittebant, Domino verbis eius dante virtutem. Quod quamuis multis exēplis illuſtrari poſſet, duo tamen in præſentia adduxiſſe ſufficiat. Quo tempore Romæ tam multa falſa in Ignatium à calumniatoribus, ſocioſque coniecta ſunt, Ioannes Dominicus de Cuppis,

S. R. E. Cardinalis, ſacriq́ue Collegij Decanus, Quirinum Garzonium, hominem nobilem, familiarem ſuum ac neceſſarium (qui Ignatium, ſocioſq́ue hoſpitio benignè exceperat in vinea ſua apud Cœnobium Sanctæ Trinitatis) ſeuerè monuit, ne ſe conſuetudine Ignatij implicari aut circumueniri pateretur: nihil cum illo, illiusq́ue ſociis haberet commune, ne ex eorũ coniunctione aliquid dedecoris in eius nomen, infamiæq́ue redundaret. Quirinus contrà, Ignatium, ſe, ſocioſq́ue diligenter obſeruaſſe ait, nihilq́ue omnibus veſtigiis indagantem, in eorum vita deprehendere potuiſſe, quod ſanctitatẽ non ſaperet, quod non ad amuſſim quadraret Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Ad quem Cardinalis: Falleris Quirine, falleris, nec mirum: neq. enim tam multa tu de iſtis hominibus audire potuiſti, quàm ad me perlata ſunt: qui ſpeciem quidem habent pietatis, ſed factis eius abnegant veritatem. Lupum in ſpecie lupi facilè vites: lupum autem ouilla pelle indutum, neque agnoſcas facilè, neque declines. Perturbatus homo ad Ignatium venit: quid nam à Cardinali audierit, narrat: quid ſibi faciendũ ſit, conſiliũ petit. Ignatius verò læto vultu hominis mœrorem abſtergit, & verbis bono animo eſſe iubet. Cardinalis, ait, errorem ſuum, optima ex mente & rerum ignoratione profectum, cognita veritate libẽter deponet, offenſionemq́ue in beneuolentiam vertet. Neque exiſtimes tantũ virum, Quirine,

ſo-

solũ in ea esse sententia, quæ tamen non propria ipsius est, sed eorum qui vel maleuolentia adducti, vel zelo fortè Dei, sed nõ secundum scientiam, ea spargunt in vulgus, & in aures Principũ etiam instillant, quæ aut confinxerunt ipsi, aut conficta ab aliis vera putant. Quoniam simulata & falsa, à synceris & veris secernere atque internoscere, haud proprium illorum officium est. Orabimus Dominum, in silẽtio & spę erit fortitudo nostra: Nos tacebimus, ille pro nobis loquetur. Cùm autem Cardinalis ea sæpè repeteret, atq. inculcaret Quirino, rogatus ab ipso est, Ignatium vt alloqueretur, & ab ipsomet rationem dictorum, factorumq́. omnium reposceret: & de certis atque exploratis ferret iudicium. Neque enim sapientis esse viri (qualis ipse esset) inauditum quenquam & indefensum condemnare. Audiam, inquit Cardinalis, si veniat ad me, & ita tractabo, vt dignus est. In summa, dies dicitur, Ignatius ad Cardinalem venit remotis arbitris, ipso etiã Quirino pro foribus cubiculi expectante, duas ferme horas Cardinalis Ignatiusq. colloquuntur. Quo in colloquio, tanta spiritus Domini, verborumque Ignatij vis fuit, vt se Cardinalis ad eius pedes abiiceret, suppliciter veniam peteret, abeuntem comiter beneuoleq́ue prosequeretur: eẽmosynam panis, vinique certam, ipsi in hebdomadas singulas sociisq. decerneret: quã etiam ad extremum vsque vitæ diem perliberaliter tribuit. Postremo ex inimi-

inimico amic⁹, ex aduersario, eximius repentè patronus factus est. Quod Quirinus ex ipso tum Cardinali, ego ex Quirino posteà accepi: qui non sine magna admiratione, & iucũdissima recordatione, inter alia virtutis Ignatij documenta, hoc mihi solebat referre.

Huic persimile est illud: Compluti habitauit vir nobilitate atque dignitate excellens (cuius nomen de industria silẽtio prætereo) sed idem moribus dissolutis. Huius ex vita, hominis scilicet Ecclesiastica dignitate præstantis, magnã offensio erat in populo. Multi fortè præeuntem illum sequebantur ruentem in præceps. Ignatius igitur sub vesperã domum illius ingreditur, loquendi cum illo facultatem petit, quę postquam facta est, in cubiculo, solus solũ hominem aggreditur, suauiter ac fortiter admonet, arguit, obsecrat, increpat cum omni patientia, & à perditæ vitæ rationibus, ad meliorem conatur mentẽ traducere. Hic homo principio furere & insanire, & magnis clamoribus se exturbaturum Ignatium, & præcipitem eiecturum dicere. A quo imperterrito, cũ seueritate vultus & tranquillitate, ac veritatis robore premeretur, mitius agere cœpit: iracundiam deinde temperauit, vocis contentionem remisit, aures clausas aperuit veritati. Quid verbis opus est? Famuli qui initio domini sui clamores minaces, ac iracundia plenos audierant (etenim Ignatij voces nõ exaudiebantur) illud vnum expectabant & in id parati erant, vt iussi hominem

minem abriperent, ac deturbarent, & in malam crucem abire permitterent. Sed ita Ignatij sermo in domini animum influxit, sic illum cōstrinxit ac obligauit, vt ad cœnā etiam inuitaret, ipsisque famulis, aliisque qui aderant, & in exteriori cubiculo rei exitum operiebantur, demirantibus, blandè, amicè, beneuolè, ac reuerenter Ignatiū acciperet. Qui quo plus hominem demereretur, cœnā etiam non recusauit: qua exacta, quod pluuiosum esset ac tenebrosum cælū; mulam, famulosq. cum facibus præsto esse dominus iussit, vt Ignatium domum reducerent. Sed ille, mula reiecta, quos vitare nulla ratione potuit famulos, vix domo egressus declinauit, & per angiportum, & occultas vias digressus, præeuntes delusit: mirantesque quanam Ignatius euanuisset, ad dominum suum redire compulit: qui magna deinde beneuolentia Ignatium prosecutus est.

In communi consuetudine, negociisque cum aliis contrahendis, parcè loquebatur, & consideratè: prolixè, ac libenter vsque ad finem audiebat, sine interpellatione. Neq. ex vna in aliam rem fortuitò, & casu deuoluebatur, sed consultò transibat, transitionemque præmunitione molliebat.

Viros graues, autoritateque præstantes, nunquā autores proferebat, nisi magnarum rerum, in quibus nihil aut dubitationis inesset, aut vanitatis.

In depellendis molestiis, animique pertur-

turba-

turbationibus ſedandis, ſermo illius familiaris valebat plurimum. Scimus quendam veniſſe ad Ignatium, qui adhuc viuit in Societate, ita perculſum animo, tam acerbo, eoque diuturno mœrore confectum, vt nunquam reſpiraret, aut tranquilla mente conquieſceret. Et cùm triſtitiam animi ſui aperuiſſet, vno Ignatij verbo in hodiernum diem omni moleſtia liberatum.

Alium etiam in Societate ſuperſtitem nouimus, qui inani quodam terrore correptus, vel vmbram ſuam formidabat. Cui Ignatius pauciſſimis verbis, & vanum metum ademit, & mentis ſecuritatem reſtituit.

Poſſem equidem alia hic exempla referre magis interiora ac propria, quibus conſtaret, quanta verborũ eius vis eſſet, ad animos hominum immutandos, trãquillandas cõſcientias perturbatas, ęgras ſanandas, afflictas conſolandas, roborandas, atque erigendas infirmas & abiectas: ſed malo tacere, ne de me loqui videar. Hoc eſt certiſſimum, tam excellenti à Deo Ignatium gratia fuiſſe donatum, vt non rarò ad ſe venientium; paucis verbis, non ſolũ præſentem morbum depelleret, ſed ſanaret in perpetuum, neque tantũ ægritudinem animi, ſed ægritudinis etiam quaſi radices euelleret.

Antequam Catechumenorum domus Romæ eſſet inſtituta; domi noſtræ erudiebãtur, qui ex Hebræis ſacrum baptiſma petebant: in his quidam Iſaac nomine, inſanire ita cœpit

aliquando, & quasi furiis agitari, vt è domo nostra se proripere statim vellet, & baptismi petitionem abiicere: neque aut retineri à nostris verbis, & blanditiis, aut vlla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentique, illud tantùm: Maneto nobiscum Isaac. Quibus verbis placatus omnino eius animus continuò est, sibique restitutus, lætusque domi in sententia permansit, baptismumque suscepit.

Energumenum quendam sermone suo liberauit, qui (vt arbitror) in sanctissimo quodam cœnobio viuit adhuc, mihi familiariter notus, antequã à diabolo liberaretur, & pòst.

Energumenus hic de quo loquimur, iuuenis quidã fuit Cantaber natione, Matthæus nomine, qui etiam si noster nõ fuit, cum nostris tamen Romæ habitauit. Qui anno Domini 1541. quo tempore in cœnobiũ D. Petri de Montorio se recepit Ignatius, vt diuinam voluntatem exquireret, deliberaretque, vtrum onus Præpositi Generalis susciperet, an reiiceret, à dæmone correptus est, grauiterque vexatus. Nam & se vehementer collidebat, & tanto pondere veluti defigebat, vt octo aut decem homines robusti illum humi iacentem vix loco dimouere possent. Et cùm esset omnino literarum rudis, & maternam tantũ linguam callens, variis tamen linguis tunc loquebatur expeditè, scienterque. Præterea os primùm inflabat, cũ signũ crucis à Sacerdote impressum, confestim tumorem

rem ab ea parte depellebat: sed ita vt in inferiorem descenderet, gutturq. occuparet, quem idē crucis signū admotū veluti deprimebat: in pectus deinde, stomachū, ventrem defluebat. Nam omnes istæ corporis partes, alia alij succedens, repentè turgebant, tumore (quasi crucis virtutem fugeret) delabente in inferiora membra. Hic igitur adolescens, quem ego tunc obseruaui aliquoties, vel dęmon potius in adolescēte, cùm à nobis audiret Ignatium breui domum rediturum, & ipsum ex obsessi hominis corpore exturbaturum, validè sese decerpens clamabat. Ne mihi nominetis Ignatium, quem ego inimicissimū habeo, omniumque hostem infestissimum. Reuertit domū Ignatius; quod ipso absente accidisset, à nobis didicit; Matthæum accersit, remotis arbitris alloquitur; quid dixerit, fecerítve, mihi compertum non est. Iuuenē certè illico sibi redditum constat, & ab illa dæmonis tyrannide liberatū. Qui (vt puto) in sanctissima Italiæ Camaldulensi Eremo adhuc viuit, & appellatur frater Basilius.

Et quoniā de dæmonis in Ignatium odio (quem ipse hostem suum omnium atrocissimum nominabat) mentionem fecimus, non erit abs re, illud quoq. quod est persimile, adscribere. Patauij miles fuit quidam Italus natione, homo simplicissimus, qui Ignatium de facie non nouerat, neque eius (quod sciam) nomen audierat. Hunc dæmō inuasit: qui sacris precationibus dum excantaretur aliquando,

do,de Ignatio loqui cœpit, eumque suis coloribus pingere tã scitè & appositè,vt P. Laines(de quo hæc audiuimus) vehementer miraretur: addebatque diabolus frendẽs ac stridens Ignatium omnium qui viuerent, sibi esse inimicissimũ. Mortuo verò recèns Ignatio, Drepani(quæ ciuitas est in Sicilia) puella quædam virgo quæ à dæmone vexabatur, interrogata à quodam Sacerdote(multis magnisque viris præsentibus) Ignatiúmne nosset, & vbi nam ille esset?respondit, Ignatium inimicum suum, vita iam perfunctũ,in cælo esse inter alios sacrarum religionum Fundatores. Quæ tametsi, quòd à dæmone profecta sint, certam nõ habent fidem;tamen quoniam Dominus veritatem ab illo sæpe exprimit inuito, hęc quę & veritati, & Ignatij moribus consonant, non sunt quasi falsa repudianda. Nam homo habens dæmonium immundum, exclamauit voce magna dicẽs: Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quòd sis sanctus Dei. Et alibi: Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia, Quia tu es filius Dei. Voluit itaq. Dominus, vt dæmon ipsum vel inuitus agnosceret, & Dei filium esse testaretur. Atque alia iis similia legimus in Sanctorum virorum historiis, quæ ad eorum laudem pertinent.

Luc.4.

Ibidem.

S I-

SEVERITATEM QVOMODO *cum benignitate temperauerit.*

CAP. VII.

EX multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud postremo loco numero, quòd difficilē illā seueritatis cum lenitate coniunctionem, tā perfectè obtinuerit. Formidabilis cōtumacibus, in obsequentes mitissimus: spōte tamen sua, ad lenitatem semper quàm ad seueritatem propensior.

Nouitium quendam vacillantem in proposito, ollasque Aegypti suspirantem, vt ab ea mente deduceret, ac firmiorem redderet, humanissimè aliquando est allocutus, sed frustra: tum vt reliqui Patres idem præstarent, iussit. Ad quorum voces cùm aures illius obsurdescerent, & nihil animus lenissimis admonitionibus, salubribusque consiliis flecteretur: renuntiatum est Ignatio, obfirmatum pertinacia illum esse, ac summo mane postridie (nox enim erat) constituisse discedere. Tū Ignatius: Haud ita sanè, neq. enim apud nos ille pernoctabit: hominemq. dimitti cōtinuo iussit: vt cui inutilis benignitas extiterat, vtilis eius exemplo, cæteris esset seueritas.

Authoritatē retinebat in primis omnium virtutum exemplo, deinde maximè prudentiæ opinione, & rerum gerendarum vsu: tum in rebus periculosis, quæque vel exemplo inficiunt, vel contagione serpunt, seueritate: qua magna præcipuè in eos vtebatur, qui vel obstinati & insanabiles, vel ceruicis in

obedientia duræ, vel seditiosi, & fraternæ pacis, concordiæque perturbatores viderentur, vel opinionibus certè turgidi, atque inflati & cedere nescij. Hos omnes in religione perniciosos censebat esse. Quocirca neque illos, si tales sciret, in Societatem admittebat: neque cognitos postea retinebat, si illis curandis nihil profecisset. Atque vt quisque doctissimus erat, ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illo esset vitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatem posset.

Illud etiam augebat authoritatem, quòd in leuibus erratis, grauia interdum exempla statuebat. Nam & in nonnullos qui ad afflictam valetudinem ex morbo cõfirmandam, inscio ipso, pila palmaria in vinea luserant, grauiter animaduertit: & in quendam nouitium non Sacerdotem, manus interdum sapone lauãtem: & in alios etiam, pro minimis delictis magnas nonnunquam pœnas constituit. Ne videlicet ex minimis maxima fierẽt: etsi minus deformitate ac magnitudine nocerent; imitatione certè serperent, atq. exemplo. Magnumque Religioni detrimentũ inferri existimabat, cũ quarumlibet nouarum rerum inductione, tum verò illarum potissimũ quæ ipsum Religionis statum immutare possunt, sensimq. peruertere: & quidem maximè in ipso Religionis initio.

Beneuolentiam verò suorum multa Igna

tio

tio conciliabant: ipſa eius ſapientiæ in primis opinio, qua imbuti hominũ animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebãt enim omnes, ſe illi filios eſſe chariſſimos. Præterea, cùm ſingulorum & animi & corporis facultatem noſſet, quantum quiſque oneris ferre poterat, tantũ cuiq. imponebat, vel aliquanto etiam minus: ne ponderis magnitudine opprimerentur, ſed potius cũ gaudio illud perferrent, & non gementes.

Si quid porrò ab illo noſtrorũ aliquis peteret, quod negandum ſtatueret, negabat: ſed ſi rei ac perſonæ ratio poſceret, cur negaret, cauſas proferebat. Sin concederet, cauſas nihilominus addebat, cur negari poſſet: vt & qui nõ acciperet, minus ferret moleſtè, & qui acciperet, gratius quod dabatur haberet.

Cùm maximè cuperet, vt indifferentes ſui eſſent, & in his rebus quæ ad obedientiã pertinent, neutram in partem mouerentur: explorabat tamen diligenter, acuteq́ue perſpiciebat, quò quemque natura duceret, quam in partem cuiuſque propenderet animus: & ad illius ſe honeſta cupientis, inclinationem accommodabat: cùm id intelligeret laborioſum eſſe, quod natura fit repugnante: neque violentum quicquam eſſe diuturnum. Itaq. in eo ſapientię illius ſplendor erat maximus, quod maximè diſiuncta tam artificiosè coniungeret: & indifferentiam cum propenſione cuiuſque copularet: in alteroq́ue exigendo

elucebat ſeueritas, in altero præſtando eminebat humanitas.

Si quid à quopiam eſſet commiſſum, quod pœna expiandũ iudicaret, ſtudioſe dabat operam, vt qui in culpa eſſet, culpam agnoſceret: eamq́ue non verbis, ſed rerum põdere exaggerabat. Tum vt pœnæ modum ipſe ſibi ſtatueret, qui deliquerat: de qua tamen pœna, ſi grauis videretur, multum detrahebat Ignatius: ita fiebat, vt integra beneuolentia, nihil tamen eſſet impunitum. Et certè admiratione dignum eſt, quod in hac parte & vidimus & obſeruauimus, vt in tanta hominum multitudine, nemo ferè ab Ignatio aut verbis caſtigatus, aut pœnitentia aliqua grauiore affectus indignaretur: nemo in obiurgantẽ, ira, vel aliqua perturbatione incitaretur, ſed in ſeipſum exardeſceret, quod deliquiſſet.

Se ab errore reuocantes, æquè complectebatur ac ſuſcipiebat, ac ſi nihil deliquiſſent: vt præſenti beneuolentia, illorum minueret verecundiam, & omnem errati memoriam ſempiterna obliuione deleret: nec vulneribus modò, ſed cicatricibus etiam mederetur.

De commiseratione.

Cap. VIII.

AD eandem benignitatem pertinet ſympathia illa, & miſericordia, quã ex morbis ſuorum capiebat. Nam in eos præcipuè, qui valetudinis imbecillitate tentarẽtur, aut grauiùs ægrotarent, eximia erat illius & charitas,

ritas, & sollicitudo. Itaque iubebat, statim vt aliquis in morbum incidisset, ad se referri: obsonatorem domus bis quotidie sibi renunciare, num præfecto infirmorum emisset, quę ad illorum ipse vsum postulasset. Quòd si pecunia ad sumptus non suppeteret, stanneas lances, vel quadras perpaucas, quæ in domestica supellectile fortè reperiebantur, vendi primùm, deinde lectorum stragula distrahi iubebat. Et cùm præclaros adolescẽtes summa ingenij spe, doctrinæque præditos, aut laborũ magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipso Societatis nostrę exordio animaduerteret (quod spiritus quodam impetu longiùs nostri progrederentur, quã moderationis & diuturnitatis ratio patiebatur) domum in remoto loco Romæ exædificandam curauit: in qua, qui literarum studiis inuigilarent, interdum laxarent animũ, & aliquid de summa illa studendi, meditandique contentione remitterent. Sed cùm inopia pecuniæ obstaret, nonnullique id dicerent, viuendi tũ quidem tempus esse, non laboriose ædificandi: nunquam de sententia deduci Ignatius potuit, pluris sibi esse dicens quã omnes thesauros, cuiusuis fratris salutem. Illudq. addebat, Cùm homo ægrotat, rarò aliquid boni potest in aliorum vtilitatem facere: quando verò sanus est, potest multa bona facere.

Cùm grauissimè ipse langueret, & ad illum subleuandum, Patrum, qui Romæ tum quidem eramus, precibus temporariũ Vicarium admit-

admittere cogeretur: omnibus, quæ domesticus Minister ad se referri ex præscripta sui officij regula deberet, in Vicarium reiectis: illa tamen excepit, quæ ad curam, salutemq. eorum qui ægra essent valetudine, pertinerēt. Hæc enim ad se tum etiam referri volebat.

Patrem Iacobū Lainem cum Ignatio iter vnà facientem, acerbissimus quidā dolor inuasit, quem vt leuaret & mitigaret Ignatius, quem vnicum ex eleëmosyna denariū acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo suo tenui attritoque inuolutum, imposuit: & vt magis hominem animaret, ipse, tanquam Helias alter, tanta animi alacritate, atq. pedum velocitate antecedebat, vt Laines præeuntem illum equo vix consequi posset.

Dicam quod ægrotanti mihi accidit. Cùm de nocte sanguis mihi ex brachio esset missus, custodesque, qui excubias agerent, Ignatius apposuisset, reliqui quieti se dedissent, ad multam noctē, aliis dormientibus, bonus sollicitusque pater vigilabat Bis térve misit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commodè: ne fortè, soluta vena, sanguis effflueret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitūm adferret.

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, vt tot ipse morbis esset obnoxius, vt ex suis doloribus aliorum dolores æstimare disceret.

Et hoc quidem misericordiæ erat, & benignitatis. Illud tamen seueritatis, quòd ægros vole-

volebat omnem sui curam deponere; dicto audientes esse; patientes, tractabiles, minimè querulos, aut morosos; cælũ ad arbitriũ suum non mutantes, neque ea de re medicũ consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum. Qui secus facerent, in eos vbi cõualuissent, grauiter animaduertebat. Si quem verò cerneret difficili, immoderatoque ingenio, & propter contumaciam carnis, robustamque naturam, minus se ad spiritus, mortificationisque legem accommodantem: illum verò, vt spiritus saluus fieret, facilè patiebatur supra vires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauatè ferebat, adhibebatq. eum medicinæ modum, quem & paternæ charitatis ratio, & illius spiritalis salutis poscebat.

DE MAGNITVDINE ANIMI.
CAP. IX.

Constantiam Ignatij, fortitudinem, magnitudinemque animi multa declarant. Cum morbo sæpe tentaretur, & doloribus torqueretur, nullum vnquam gemitum edidit, nullum afflicti animi signum: sed placidè, vt remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando sedatissimè dentium dolorẽ grauissimum, neq. vllam tamen doloris significationem dedit. Aliàs item, ad morbum, quo laborabat, curandum, quidã ex nostris lineum panniculum ceruicibus Ignatij circum-

circumponens, & consuens, auriculam etiam illius incautè perforauit, acuque traiecit. Ad quem Ignatius moderatissimè illud tantum: Vide, inquit, frater quid facias. Quanquam quid mirum, tam patienter illum Christianæ iam militiæ ducem, acus tulisse vulnus, qui vanitatis adhuc miles, secari crus sibi tã fortiter pertulit?

Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni vir animi, Christique paupertate diues, ac de vniuersa Societate optimè meritus (qui primis illis, difficillimisq. temporibus, ad subleuandam Societatis nostræ tum nascentis inopiam, singulari Dei beneficio nobis donatus est) cùm in conducta domo viueremus, extruere aliam, in qua nunc habitamus, est aggressus, magna potius diuinæ prouidẽtiæ spe, quã præsenti pecunia fretus. Ad ædificationem cœmenta, calcem, reliquamq. materiam comparauit. Sed cùm soluere creditoribus non posset, illosque diem ex die iuberet expectare, missi tandem domum à magistratu apparitores sunt, qui Codacium pignoribus ablatis coërcerẽt, & in domesticam supellectilem inuolarent. Ea erat tenuis sanè, ac perangusta, quæque nostram paupertatem satis per se indicaret. Minister domus cum satellitum turbam irrumpentẽ aspiceret, misit repentè, qui curriculo Ignatium moneret de nostrę domus exspoliatione. Cui apud viros nobiles amicissimosque sedenti, qui missus erat cùm rem ordine in aurem insusurrasset,

ſet, nihil omnino commotus: Bene, inquit Ignatius, habet, ſat eſt: ſermonemque ſuum, quem fuerat exorſus, pertexuit. Quo ſermone omni poſt horam confecto, placido vultu Ignatius ad amicos; An neſcitis, inquit, quem paulò ante nunciũ acceperim? Quem? illi. Cũ rem ſubridens aperuiſſet, & (quaſi nihil ad ſe pertineret) æquiſſimo eſſet animo, perturbãtur illi, rem indignam dicũt, ſeque in omnes partes verſant, vt tam graui malo remedium inueniant. Sed eadem trãquillitate Ignatius, eodemq. vultu, Nihil eſt, inquit, opus. Nam ſi lectos auferent, terra nobis cubile erit: pauperes enim ſumus, & vitam pauperibus dignã agemus. Quod ſi ego præſens fuiſſem, nihil amplius ab illis certè poſtulauiſſem, quàm vt ſcripta mihi quædam relinquerẽt, cætera ſuo arbitratu auferrẽt: id ſi negaſſent, ne ego haud magnopere contendiſſem. Quid plura? Hieronymus Stalla, homo nobilis, & vicinus & amicus noſter, ſuam authoritatẽ interponit: res noſtras eodẽ loco futuras, ſuam fidem obligat: Satellites nihil omnino de rebus noſtris attingunt. Poſtridie amicus Societatis quidam ſacræ Theologiæ Doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, huius quidẽ rei omnis ignarus, ſed diuino afflatus inſtinctu, Ignatium accerſit, ducentos aureos coronatos in manum Codacio dat: illis æs alienum diſſoluit, & hoc tam illuſtri exẽplo diſcit, quàm ſit extremis etiam rebus ac deſperatis, ſperandum in Domino.

Atque

Atque in hac firmissima in Deum spe, pecuniæque despicientia, Ignatij altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Deique fiducia opulentissimus. Quapropter nullũ, qui ad institutum nostrum aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit propter nostrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter vsurpabat: Nos quidem Deo seruiamus: ille certissimè reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum nostrũ in Dominum, & ille nos enutriet Speremus in Domino, & faciamus bonitatem, & pascemur in diuitiis eius. Et cum quidam non ex externis modò, sed etiam ex domesticis vehementer mirarētur, qua fretus spe, tã multos Ignatius nullis certis reditibus fultus, Romæ haberet, quibus alendis, magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærerent: An nescitis (inquit) quantas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi esse loci, vbi omnia abundè suppetãt? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deum spes? Spes enim quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, quid sperat?

Psal. 21. *Psal. 36.* *Psal. 34.* *Rom. 8.*

Atque ita sanè euenit sæpissimè, vt nostra paupertas ex spe contra spem sustentaretur: eiusque rei multa sunt, eaque clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tamen subiiciam, ex quibus similia intelligantur.

Quo

Quo tempore bellum inter Paulum IIII. Pont. Max. & Philippum Regē Catholicum gestum est, magna erat in vrbe annonæ caritas, & domi nostræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex nostris suadebāt Ignatio, vt familiam suam quę Romæ erat, diuideret: & partem nostrorum ad alia Collegia, vbi cōmodius ali possent, amandaret. Ignatius verò hoc ipso tempore Antonium Labacum, architectum apprimè nobilem atque excellentem, qui filium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando & duobus Collegiis Romano & Germanico ædificandis agit diligenter; iubet vti formam exemplarque delineet, rationes sumptuum subducat, ac rem totā perscribat. Atque hoc facto declarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis fixa esse radicibus, & supra eam petram esse fundata, quæ neq. imbrium vi, neque fluminum exundatione & concursu obrui possunt, neque vētorum impetu labefactari.

Aliàs item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S.R.E. Cardinalibus propter obitum Pauli III. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia nostri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æstimātes. Ignatius verò, eo ipso tempore, familiam suam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societatē admisit: multis eius animum admirantibus, quibus quod

 con-

consecutum est, admiratione noua admirationem ademit. Nam hoc ipso tempore cùm aliquando Ioannes Crucius, domesticus obsonator, homo simplicissimus, & feruens spiritu, ex Diui Ioannis Lateranensis templo, vesperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Colosseum dicunt, in hominem incidit, qui in manũ illi centũ nummos aureos silẽtio tradidit. Eius aspectu plurimum Ioannes commotus est, & horrore quodam perfusus: tradita enim homo pecunia, ex oculis mirantis subitò euanuit.

Aliàs etiam, dum idem item Ioãnes summo mane obsonatũ it, obuiam illi factus est quidam, qui marsupium aureis nummis plenum in manum dedit. Et quòd nondum planè illuxisset, quis esset, agnosci non potuit. Obsonator certè noster, dæmonem suspicatus, eiusque timens insidias, in templũ Diuæ Mariæ supra Mineruã, quod proximũ erat, se repentè coniecit, precatusque Deum est, vt se dolo & fraude omni liberaret. Pecuniã domum allatam, adulterinam nonnulli suspicabantur; & à diabolo, vt nobis imponeret, præstigiis quibusdã adumbratam. Sed tamen vera, & recens, & aurea fuit: eaque debita soluta sunt. Eodẽ penè tẽpore, in alia nostris difficultate versantibus, dum in propatulo loco, apertam arculã tomento, & scrutis vilissimis refertam, Pater Ioannes Polancus domi perscrutatur, & scripta quædam diligentius inquirit; recentes nummos aureos, fulgentesq.

in ea, casu reperit, quibus subuentũ præsenti necessitati est. Nã illud diuinæ quidẽ prouidẽtię signũ, minus tamẽ mirandũ est, in summis rei familiaris angustiis fuisse, qui nostræ necessitatis inscij, pecuniam vltrò offerrent, vel etiã benignè domum deferrent: qua ratione nostram sæpe inopiam subleuarunt.

Atque hac quotidiana experientia Ignatius cõfirmatior, & indies singulari in Deum spe erectior euadebat, cùm tot argumentis disceret, se, suosque illi curę esse: & vbi maiores rerum ad vitam necessariarum angustiæ timeri poterant, ibi diuinam prouidentiam largius omnia suppeditare, & benignius sibi præsto esse. Illud propter ea quòd fuit maximè insigne, & Romæ nostris omnibus vulgatissimũ, addendum puto: Anno salutis nostræ 1555. 16. Septembris, Ioannes Polancus pecuniam ad sumptus Collegij Romani necessarios, neq. mutuã, neq. fœneratitiam, neque vlla alia ratione diligentissimè cõquisitam inuenerat. Rẽ ad Ignatium placidissimè detulit. Ille verò in cubiculum se abdidit, orationi se dedit, Deũ precatus est, vt pręsenti subueniret inopiæ. Post orationem Iacobum Lainem, Christophorum Madridiũ, ipsum denique Polancũ ad se vocat; ipsis quid à Polanco acceperit, exponit; seque rem totam Deo cõmendasse ait; & se quidem neq. Prophetam esse, neq. filiũ prophetarum, sed tamen pro certo habere, Deũ rebus prouidentissimẽ consulturum. Et ad Polancum conuersus.

uerſus; Tu (inquit) Polance, in ſex proximos menſes Collegij res curato, & illi ſumptus neceſſarios ſuppeditato, ego te iſtarum rerum cura poſtea liberabo. Permirum fuit; eo ipſo die, qui tamen iã vergebat in occaſum, duobus ex locis, ab hominibus noſtræ inopiæ atque difficultatis ignaris, ſponte pecunia miſſa eſt, qua ex illis tunc anguſtiis exire licuit. Profectus ſum ego Octob. mẽſe proximo in Germaniam inferiorem, & menſe Martio insequentis anni 1556. cũ ſex menſiũ ſpatium ab Ignatio definitũ, aut effluxiſſe iã, aut appetere videretur, Romã ad Martinum Olauium ſcripſi, me vt de rei exitu faceret certiorẽ. Ille verò reſcripſit, pridie eius diei, quã à me literas accepiſſet, magnã pecuniæ ſummam eleẽmoſynæ nomine Romã noſtris allatam, æs alienũ penè diſſolutum, Polancum anxia illa rerũ neceſſariarũ cura liberatũ, ſolutiore animo eſſe, res omnes fluere, & ſupra opinionem omniũ, quàm vnquam antea copioſius abundare: itaque verba Ignatij re ipſa & feliciſſimo ſucceſſu adeò eſſe cõprobata, vt ipſe maiora miracula nõ requireret, ad habendã fidem Ignatio: ſed cæleſte tantùm lumen, quo illuſtratus mẽtis oculis videret, quæ corporeis oculis cernebat.

Quid illud, quod ex ſuperiori narratione perſpici potuit? quòd antequã ſocios cogeret Ignatius, ſe deſertũ ab omnib⁹, quã cuiuſquã patrocinio defenſum, in tot, tantiſq. contentionibus eſſe maluit? Socios autẽ cùm habe-

ret, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominumq. vel imperitorum ignorantiã, vel perditorum amentiam, nihil contra veritatem valere passus est? Quorum alterum, robusti fuit animi, magnæque constantiæ: alterum etiam charitatis, eximiæque prudentiæ.

Illud etiam præstantis animi signum est, quod multi obseruarunt in Ignatio. Nã cùm fracto corpore esset, morbisque confectus, & multis auxiliis necessariò indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamq. varia conficienda, quæ in constituẽda Societate, ac propaganda, quotidie noua occurrebãt: si tamen diuinæ gloriæ ratio, aliorumque id posceret maior vtilitas, libentissimè sanè optimum quemque, sibiq. maximè necessariũ ab se dimittebat. Fecitq. non semel, vt quibus in Societatis administratione plurimũ Romę vteretur, eos ferme omnes, aliũ alio amandaret, solusque remaneret, qui tantam rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima valetudine, affectaq. iã ætate, ac propemodũ extremæ, ipsum ego Ignatium dicentẽ audiui, se quidem, si ex vsu Ecclesiæ Christi futurum esset, vt Roma vel in Hispaniã vsque suis pedibus iret, non modò æquo, sed etiam libenti ac magno animo, iter illud susceptum, & vt sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficul-

tatibus explicandis, ita erat excelso animo, & erecto, vt morbo sæpe oppressus, si quis nodus existeret, ad quē expediendū, virtute illius esset ac prudentia opus, statim quodammodo conualesceret: & animo corpus regente, sanus fortisq. videretur. Ex quo illud iam nostris tritū erat, quoties ex morbo decumberet, optandum esse, vt aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbum depellere cogeretur.

Adiit aliquando Ignatius ad salutandum principē virū nostri studiosum, à quo minus officiose, quàm par erat, exceptus est. Causam Ignatius arbitratus est, quòd minus eius opera, ad res Societatis, atq. patrocinio vteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis nostræ percupidus, molesteque forsitan ferebat, quòd alios ad nostram defensionem, se prætermisso, potius adhiberemus. Tūc Ignatius mihi, Dicā (inquit) illi, & apertè dicā, me ante 30. annos à Deo didicisse, vt in iis efficiendis quæ Dei sunt, omnia auxilia conquirā: sed ita, vt non in externis adiumentis spē meam, sed in ipso Deo bonorū omniū effectore, cōstitutam putē. Quòd si inter hæc subsidia efficiendique instrumenta, se vnū esse vult, libenter eo vtemur: sed ita demum, si intelligat nos ab vno Deo pendere, Deo non hominibus niti.

Erat autem vt in rebus arduis suscipiendis strenuus, ita in susceptis retinendis constantissimus,

tissimus, animique firmitate singulari: cuius constantiæ causæ multæ erant. Circumspiciebat enim omnia attentissimè, animoque collustrabat, antequã quicquam aggrederetur. Orabat multũ, flebat, gratiam flagitabat à Domino, cuius sæpenumero diuina luce perfusus, voluntatẽ intelligebat, neque se ab ea diuelli vllo modo patiebatur. Prætereà adhibebat eos in consiliũ, quorũ curæ commissa erant, eorumq. exquirebat iudiciũ, quibus illa potissimũ essent cognita, atque explorata, quæ in deliberatione versabantur. Atq. hunc in modum prudenter susceptum negotium, perseueranter vrgebat.

Compluti aliquandiu habitauit in hospitali domo, quã vocãt Altozanæ, quæ quidem domus, id tẽporis, lemuribus, nocturnísve laruis infamis vulgo ferebatur: eaq. pars Ignatio ad habitandũ data, quæ maximè putabatur infesta. Ibi cùm aliquando primis tenebris esset, horrore quodam perfusus est; quasi dæmonũ truculentus aliquis, terrificusq. obiiceretur aspectus. Sed continuò se recepit, inanemque terrorẽ animaduertens, in genua procubuit, & magna animi vocisq. contentione appellare, prouocareq. dæmones cœpit: Si tradita, inquit, à Domino, in me vobis potestas est, præsto sum: potestatẽ datam in me, neq. repugnantẽ neque verò recusantẽ conuertite: sin potestatẽ nullam habetis, quid miseri atque imbecilles furitis, laruisque vmbratilibus, trepidos puerorũ territatis animos, &

iniecto vano terrore concutitis? An quibus te non poteſtis, falſa rerum imagine nocere vultis? Quæ ea animi firmitate dixit, vt tunc omnẽ metum depelleret, & in poſterum aduerſus omnes diaboli impreſſiones ac terricula, multo etiam eſſet erectior.

Dormientem Ignatiũ ſtrangulare diabolum voluiſſe, Romæ anno Domini 1541. audiui. Guttur enim quaſi manu iniecta ſtringere, præfocareque conatus eſt, tã fortiter, vt nullo conatu poſſet Ignatius Ieſu ſanctiſſimũ nomen inuocare. Sed cùm heruos animi corporisq́. omnes quantũ maximè poſſet, intenderet, vim vi repellens, in ſuauiſſimã tandem vocem erupit, Ieſumq́ue clamauit, qua voce diaboli conatus repulſus eſt. Porrò ex cõtentione Ignatius (quod poſtea vidimus atque animaduertimus) per dies aliquot rauc⁹ omnino ac ſine voce fuit. Huic affine eſt quod à Ioanne Paulo, qui diu comes Ignatij ſociuſq́ue fuit, accepi. Dormiebat Ioannes in cubiculo apud Ignatiũ proximo, & nocte intempeſta aliquando è ſomno excitatus, audire ſibi viſus eſt plagarũ crepitum, & valentiſſimorum hominũ ſtrepitum, quaſi Ignatiũ diuerberantium, ipſiuſq́ue Ignatij gemitus atque ſuſpiria. Ad Ignatiũ ſtatim accurrit, in lecto ſedentẽ offendit, ſtragulo ad pectus brachiis cõpreſſo, veluti erectum, atque inuictũ, & ad verbera excipiẽda paratũ. Cui Ioãnes: Quid hoc, inquit, rei eſt, Pater? quid audio? quid video? Ad quem Ignatius: Et quid, inquit, au-

diuiſti?

diuisti? Cùm narrasset: abi inquã, dormi. Rediit in cubile Ioãnes: paulò post audiuit rursus grauiter pulsari Ignariũ, cædique. Ad ipsum recurrit, immotum reperit, sed veluti ex magna lucta animiq. contentione anhelantẽ, à quo denuo lectũ repetere, somno se dedere, neque amplius surgere iussus est.

Otiosum esset persequi singula, quæ ad robur Ignatij, magnitudineq́ animi pertinẽt. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinẽdis inuictus, & perseuerãs, nullis periculis animum submittens: nulla hominum potentia, aut authoritate, ab eo quod rectissimum duceret, statuque constantiæ discedens.

De rervm spiritalivm *prudentia.* Cap. x.

Singulari cõsciẽtias perturbatas tranquillandi gratia, ac prudentia fuit: vsque adeò vt sæpe qui medicinam ab illo peteret, cùm morbum ipse suum explicare nõ posset, Ignatius tamẽ, quasi intima & recondita illius cordis penetrasset, quæ in eius animo versarentur, clarè dilucideque exponeret. Deinde simili aliquo exemplo, quod sibi accidisset, remedioque quod expertus esset, breuiter explicato, facilè afflictis animis omnẽ mœrorẽ, atque ægritudinem abstergebat. Exẽpla multa sunt, quæ breuitatis causa prætermitto. Certè liquet, initio ita fuisse à Deo exercitũ Ignatium, ac probatum, vt probari eũ oportuit,

tuit,qui tot filiorum parens, qui dux tot militum futurus esset.

Lutetiæ quidam Sacerdos dignitate, professione Religiosus, vita prophanus ac perditus, Ignatio erat propter morũ dissimilitudinem maximè infestus. Ad quem sanandum Ignatius, cùm omnes sibi aditus videret occlusos, hanc rationem excogitauit: Dominico quodã die, ad sacratissimũ Christi corpus sumendũ de more profectus, quòd propè templum habitaret, vbi Eucharistiã sumere volebat, bene mane ad hominẽ diuertit: rogauitque, vt quoniã confessariũ alium non haberet ad manũ, sibi peccata sua confitenti operam daret. Ille exhorruit primùm Ignatij ingressu: deinde multò magis quòd id peteret miratus est: postremò dedit inuitus, quod honestè negare nõ poterat. In cõfessione Ignatius postquã quotidiana & leuiora errata exposuit, addidit se etiã quædam præteritæ vitæ crimina, quorum stimulis maximè vrgeretur, aperire velle, vt eorũ recordatione salubri pudore suffusus, veniã à Domino faciliùs impetraret Hîc cœpit delicta iuuentutis suę, & ignorantias recensere, tanto dolore ac gemitu, tam profusis lacrymis, vt suo fletu, flere hominem cogeret, vehementerque compungeret. Expendebat enim vero iudicio, ac magno verborũ & sententiarum pondere exaggerabat, quãta Dei esset, quẽ offenderat, maiestas, quanta vicissim sua ipsius vilitas atque abiectio: quãta illius in se liberalitas & mansuetudo,

ſuetudo, quanta ipſius ingrati animi obliuio, & in tam benignũ Dominũ ſcelus; prorumpebatq. Ignatius in lacrymas, & intimũ doloris ſenſum deficientibus verbis explicare non poterat. Quid multa? cùm in vita præterita Ignatij, Sacerdos vitã ſuam præſentem expreſſam, quaſiq. ſuis coloribus expictã cerneret, & alieno ex dolore, eoq. grauiſſimo, ſibi propter maiorẽ cauſam vehemẽtius etiã dolendum intelligeret, ita cõmotus eſt, atq. animo commutatus, vt quem prius deteſtabatur, admirari Ignatiũ inciperet, vitamq; ſuã deteſtari, cuius ſordibus hactenus impensè oblectabatur. Itaque nauigationis curſu in contraria mutato, vela vertit, funemq; reduxit: ſpiritualibus exercitationib⁹ ab Ignatio eruditus, ſacris peregrinationibus ſeſe, ac pœnitentiæ aſperitatibus penitus dedit, vitamq; & Sacerdote & Religioſo homine dignam ita inſtituit, ac perſecut⁹ eſt, vt ſui Ordinis viris admirationi æquè eſſet atque exemplo. Certè ipſe quaſi ſalutis ſuę authorem Ignatiũ, ac vitæ parentem ſemper deinceps coluit, ac dilexit, idq; apertè non deſtitit prædicare.

Aliàs item, erat Ignatius Lutetiæ aliquando, vnà cum aſſiduo quodam eius comite, ac cæleſtis diſciplinæ diſcipulo (ex quo ipſo hæc audiuimus) hominem reſpicit quendã horridum ac luridum per viam publicam tranſeuntem, prægrandi ſaxo onuſtum, ac veluti gementem ſub pondere. Diuinitus colluſtratus (ſicut rei probauit euentus) derepentè comitem

mitem ſuum ſimili ſe habitu induere, atque hominem ſubſequi iubet, facereq. ſimulatè, quidquid illum verè facientem videret, ſe enim è veſtigio vtrunque conſecuturũ. Extra ciuitatẽ homo ille egreditur, inſequitur Ignatij diſcipulus, in ſolitarium locum ſe confert: quò poſtquam ventum eſt, rogatus homo à noſtro, quid ſibi vellet? quid quæreret? Suſpẽdium, inquit, volo, & acerbiſſimã mihi mortem conſciſcere. Crucior enim nimis, & triſtiſſimis rebus ac perditiſſimis ad reſtim adigor. Nulla enim erit requies, nullus laborum ac dolorum finis, niſi mors, quæ meta malorum eſt. Hanc mihi inferre ſtatui, & iccirco huc veni. Cùm autẽ alter ſe in eadẽ cauſa eſſe diceret, multiſque vitam ſuam obſeſſam eſſe moleſtiis, ex quibus exire ipſi non liceret, niſi per mortẽ, Ignatius interuenit: & ad ſocium quaſi ad ignotum conuerſus, Quis inquit tu? Vnde? quò? quid tibi vis? quorſum ſaxum, quorſum ſordidus atq. incultus habitus? Hic ille titubare, hærere, & ſupra modũ afflictum ſe ac perditum dicere, nullumq́ue deſperatiſſimis rebus remedium eſſe, præter laqueum. Quem blãdè conſolatus Ignatius, ſenſim ſermonis ſuauitate eò pellexit, vt ſe conſilij ſui pœnitere diceret, & fero atq. execrando mortis genere reiecto, ſpẽ ſuam magnam in Deo, vitæ ac ſalutis parente, atque certiſſimã collocare. Tunc ad hominem (cuius cauſa omnia ex compoſito fiebãt) Quid, inquit, tibi videtur? Ego enim conſiliũ huius boni viri (Ignatium

tium indicans) sequi decerno: quando hanc mortem, quã mihi inferre parabam, breuem quidem, sed miserrimam, altera sempiterna & teterrima consequetur. Neque enim hæc præsentium ęrumnarum mors finis, sed principium impendentium malorum, atq. æternorum futura est. Quo exemplo animatus homo ille, & blandissimis verbis delinitus ab Ignatio, & confirmatus idem sibi placere dixit: & à detestabili illa, diraque sese occidendi voluntate discessit, Deo gratias agens, quòd miseriæ suæ socium inuenisset, & communis calamitatis depulsorem.

Vituperabat gubernatores aliorum & magistros, qui in spirituali vita cæteros omnes ex se metirentur, & ad eandem, quã vtilem ipsi sibi experirentur viuendi orãdíve rationem reuocarent. Hoc periculosum valde dicebat esse, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, variasque Spiritus sancti distributiones ignorantis; neque satis diuisiones gratiarum, in eodem spiritu intelligentis. Vnusquisque enim proprium donum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius verò sic. 1.Cor.7.

Ipse verò quantum in Dei via quisq. profecisset, non fronte, ac vultu, sed animo & fructu metiebatur: neque ex facilitate quadam & bonitate naturæ, sed ex contentione, & sui cuiusque victoria, virtutum momenta ponderabat: secernebatque acutissimè naturę motus, & gratiæ.

Itaque adolescentem quendam ex nostris, acri-

acri ingenio, & vehementi natura incitatum monens Ignatius, & ad prauos animi motus cohibendos paternè cohortās, vince aiebat te, N. vince. Si enim te viceris, splendidiorem, quā alij, qui mitiori sunt ingenio, habebis in cælo coronam. Et cùm hūc ipsum adolescentem Minister Romanæ domus, me coram, grauiter accusaret apud Ignatium, & quasi minus quietum, morigerum ac tractabilē insectaretur: Ignatius non vulgi trutina, sed veritate, & spiritalis prudentiæ statera rem ęstimās, respōdit Ministro: Mitius (quæso) & blandius. Equidem istum ipsum, quē tu tam acriter reprehendendum putas, plus ego in Dei via paucis mensibus profecisse arbitror, quā duos illos integro anno. Nominauit autem duos, omnium ex fratribus candidissimos, & lenitate quadam ingenij, ac morum suauitate maximè amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantū speciem respexisse, vt de virtutis solido fructu iudicaret, & blandam quandam mollemque naturam, qua illi duo præstabant; sed rem totam perpendisse vera ratione, & conatu, studio, suique peruincendi labore definisse. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, maiorem conatum, contentionemque desiderant.

Simplicem hominem, & Spiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quàm eruditum, minusque perfectum. Huic tamen, reliquisque, qui vel naturæ, vel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem curam adhibebat,

bat, propter eam, quæ ab illis in multos redundare potest vtilitas.

Quæ Religiones, nullis propriis reditibus, sed quotidianis eleëmosynis viuunt, eas dicebat neque perpetuas, neque in suo instituto permanentes esse posse, nisi aut vitæ asperitate, aut insigni aliqua vtilitate, hominũ beneuolentiam in se allicerẽt, & benignitatem excitarent. Istæ enim duæ res hominum animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant.

Non temerè quolibet vtebatur; sed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios, regendique, aut duram aliquam prouinciam vix vlli tradebat, cuius spectata virtus, diuque probata antea non fuisset. Romæ tamen, vt periclitaretur ingenium, & vires aliquorum tentaret, eosque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atque inexercitatis in hoc genere officij, interdum est vsus.

Illud diligentissimè cauit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis omninò, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque cùm timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione aliquid discerent, ex quo ad nouas interpretationes perquirendas, nouosque sacræ Scripturæ sensus delaberentur: statuit, vt nostri veterem, vulgatamque editionem, longo tot seculorum vsu comprobatam omninò retinerent

tinerent: & magno etiam studio tuerentur. Quod Concilium etiam Tridentinum, suis postea decretis cauit & sanxit. Adde eodem, quod mali autoris, aut certè dubij, ac suspecti, bonum etiam librũ legi in Societate nolebat. Namque aiebat, dum mali autoris bonus liber legitur, primo quidem placet ipse liber, paulatim deinde qui librum scripsit: qui quidem probatus, blandè in animos teneros, atque molles influit, & lectoribus iam beneuolis, suiq; amantibus, doctrinam suam facilè persuadet: vt quicquid scriptũ ab illo sit, id etiam verum iudicetur. Ita quod infectum veneno est, id longissimè etiam serpit, & dum principiis cautè non obsistitur, ægrè vitantur extrema. Hoc de Erasmo Roterodamo, hoc de aliis eiusdẽ farinæ sentiebat scriptoribus: idque multo antè quã Apostolicæ sedis censura notarentur. Oportet enim Monachum (vt præclarè scriptum est à Diuo Basilio) hæreticum hominem auersari, genuinos, ac probatos libros legere: reprobatos & apocryphos penitus non contingere: nam sermo eorum (ait Paulus) vt cancer serpit.

Sess. 5. sub Paulo 3. — *Basil. sermone 3. de exercitatione piet.* — *2. Tim. 2.*

Eandem etiam diligentiã adhibuit, vt studium orationis ac mortificationis ex veritate in Societate (vt par est) æstimaretur: eiusque fructus, non falsis atque speciosis titulis (qui imprudentium oculos plerunque excæcant) sed spiritali profectũ, & perfecta sui cuiusque victoria, tanquam certissima regula definiretur: vt ex iis quæ mox subiiciã, fiet manifestũ.

Anno Domini 1553. P. Reginaldus, Dominicanæ familiæ monachus, vir grauis, & vita, ætate, atque prudētia inter sui Ordinis viros apprimè nobilis, nostrique perstudiosus, Ignatium 23. Maij officij gratia Romæ conuenit, & me ac P. Benedicto Palmio præsentibus, inter alia, Bononiæ in Cœnobio feminarum suæ curæ commisso, virginem quandam esse dixit admirabilem, & orationis virtute præstantem: quæ sæpenumero alienaretur à sensibus, atque extra se ita poneretur, vt neque admotum ignem, neque stimulos corpori adhibitos sensu perciperet: ad omnia denique mortuæ iacere similis, præterquàm ad vnam obedientiæ vocem. Excitabatur enim, ac veluti de leuissimo somno expergefacta surgebat ab oratione, simul atque vocem pręfectæ monasterij se vocantis audiuisset. Hæc eadē virgo, Domini nostri Iesu Christi cruciatus ferebatur imitari, & quos ille in corpore suo pro nobis dolores pertulit, ipsa suis doloribus ita repræsentabat interdū, vt in Christum ipsum amore transformatam diceres. Nam stigmata habere in manibus videbatur, perfossum latus, caput veluti compunctū spinis atque transfixum, guttatim distillans ac cruore madidum, & id genus alia quædā: eaq. bonus Pater suis ipse oculis se vidisse aiebat, suis tetigisse manibus, alienis oculis atq. manibus fidem negantem. Hæc cùm narrasset, ex Ignatio quęsiuit familiariter, quod eius esset de istiusmodi rebus iudicium? quas ipse

non audebat vel probare omninò, vel improbare. Cui Ignatius illud tātùm: Ex omnibus, inquit, quæ narrasti, Pater, nihil minùs habet dubitationis, quàm illud promptæ obedientiæ signum. Reginaldo à nobis digresso, rogaui ego Ignatium solus solum, quę eius recondita esset de proposita quæstione sententia? Et ille, Propriū, inquit, Dei est Petre, animas hominū sanctificare, in eas influere, suis eas donis cōplere: idq. tā copiose facit nonnunquā, vt animæ Dei gratia circūfluentis plenitudo, in corpus etiā deriuetur, emineatq́ foris quod intus est, sed id perrarū est. Dæmon verò, quoniam vim ipsam non habet in animam, simulatis rerū atque adumbratis imaginibus, mortalium mentes vanitatis sectatrices, & nouitatis auidas, per corpus sæpe deludit. Idq́ue exemplis etiam mihi notis confirmauit. Virginem autem illam Bononiensem, quam admiratione stupefacti homines intuebātur, pessimum exitum habuisse audio, fumumq́ue ex fulgore dedisse.

Atque illud quoq. persimile est: Anno opinor 1541 Martinus de Sāctà Cruce (qui Conimbricēsis postea Collegij Rector fuit, Romæq́ue anno 1547. feliciter obdormiuit in Domino) vir tunc nouitius Societatis, ac feruens spiritu, cū sermonē aliquando cū Ignatio haberet (cui sermoni ego quoq. intererā) incidit mentio de femina quadam, Magdalena de la Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hispania, & Religionis professione,

ſione, & opinione ſanctitatis omniū ore celebrabatur. Quam cum magnopere Martinus laudaret, eamque ſe vidiſſe, cum ea ſe collocutum diceret, ac multa contuliſſe, ex quibus eius tum ſanctitas, tum prudentia eluceret: Ignatius grauiter hominem obiurgauit, quod feminam illam eo loco poneret, quodq. tanti faceret exteriora quædam ſigna, & minimè certa ſanctitatis indicia pro non dubiis atque exploratis haberet: opinionemque illam deponere iuſſit fallacem, homineque noſtræ Religionis indignā. Quod Ignatij iudicium, aliquot annis pòſt, rei exitus cōprobauit. Illa enim quæ ab ipſa infantia Deo ſacrata fuerat, quæ pœnitentiæ aſperitate præclara, orationis aſſiduitate excellens credebatur, prudentiæ laude ſingularis; à qua (tanquam futura præſentiret, & cōſcia diuinæ voluntatis, mente præſaga ventura prædiceret) reſponſa multi petebant; quæ denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de cælo delapſa virgo colebatur; certis veſtigiis deprehenſa tandem eſt, cognitumque eſt omnibus ac compertum, fraude diaboli atque artificio egregiè illam hominibus impoſuiſſe, eamque deceptricem & leuem, & falſa opinione errore hominū à pueritia cōmendatā, animū vultu, vitā parietib', flagitia captioſis artib' dęmonis, pręſtigiisq. texiſſe. Sed hęc obſtructio nec diuturna fuit, nec obducta, ita vt curioſis oculis tandē perſpici nō poſſet. Ficta enim fucataque omnia, celeriter decidunt.

Sacerdotem quendam ex nostris ad se(me coram) accersitū acriter corripuit, quod cum nouitio de rebus ab nostro alienis instituto loqueretur; exemplaque virtutum longè posita potius quam domestica afferret; eiusque hominis spiritum miraretur,& probaret maximè, cuius sanctitas peregrino feruore, raptibus ac reuelationibus potissimū constare videbatur. Quæ quidem omnia procul esse à nouitiis debent, quorum animi teneri adhuc & molles, certis, germanis, & in propria cuiusque vocatione, atque instituto, legitimis opinionibus imbuēdi sunt; erroribusque qui ferè incautis animis obrepunt, omni cura atque diligentia detractis, ad veras, solidas, atq. expressas virtutes studiose effingendi atque efformandi. Nam quo semel est imbuta recèns, seruabit odorem testa diu. Quæque seminauerit tyro, metet veteranus.

Bonos bene valere cupiebat, malos malè, vt & illi integris ad Dei gloriam vterentur viribus, & isti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominum, vel leuiùs certè remissiusque illū offenderent, iuxta illud Prophetæ, Cōtere brachium peccatoris. Si quem ex iis, qui in ipsius potestate essent, præfractiorem esset nactus, quemque à recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorsisset (neque enim mirandum est, in tanta multitudine eiusmodi aliquem reperiri) cùm hoc tam prudenter beneuolentia, patientiaq. certabat, vt vel mitigaretur omninò, & Igna-

Psal. 10.

tij

tij charitati succumberet, vel eò tandē erumperet, vt suam ipse contumaciam agnosceret, aut inexcusabilem certè efficeret.

Dicebat, à diabolo ita hominem aliquando tentari, atque opprimi quodammodo, vt de mētis exiisse potestate videatur: & interdum naturæ adscribi, morbo nonnunquam, quod tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cū adoriri quempiā, exagitareque infestius cupit, nocturnum tempus maximè obseruare, in quo ille, quem aggredi parat, è somno suscitatur: vt experrecto, fœda & impura statim obiiciat, antequā à Deo sanctis cogitationibus occupetur.

Perutile sentiebat esse, cùm quis grauius impugnatur, si semper aliquem habeat, à quo recta audiens sustentetur ac fulciatur: vt vbi oppugnantium dæmonum adest copia, ibi etiam propugnantiū non desit multitudo: & conatus conatu, quasi clauus clauo, repellatur.

Proprium diuinæ bonitatis aiebat esse, ea vehementius defendere, quæ à diabolo acrius oppugnantur: & firmius communire, quę hostis demoliri conatus est: laborisque quem repugnando ceperis, magnitudinē, consequentis consolationis magnitudine compensare.

Sanandis morbis, qui iidē videbantur omnino, diuersas, interdum etiā aduersas & contrarias adhibebat medicinas. Nam aliū blandè curabat, ac suauiter, durè alium, & seuerè: exitus tamen ostendebat, semper eā curationem fuisse cuiq. adhibitam, quæ optima cuiq.

 esset,

esset,& accõmodatissima. Atq. huius excellẽtis,diuinæq. prudentiæ ratio nõ vna erat,neque simplex,sed multiplex & varia.

His vitiis curandis, quæ inueterauerant, penitusq. in animis insederant,efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes versabat hominem, quem sanare vellet:tã varia, multipliciaque remedia adhibebat, vt vix quippiam esset tam insitum, quod non euelleret. Modi autem, quibus vtebatur,multi erãt. In iis,crebra examinatio sui ipsius, de ea re,quã emendare quisque vellet:idque statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequam cibum sumeret, lectúmve peteret, fido alicui,certoque homini renunciare iubebat, an examinationem illã ex præscripto fecisset. Obseruare alios,qui in eodẽ vitio sint, illosque admonere. Obseruari ab aliis,& moneri. Pœnam certam constituere,quã sibi toties infligeret, quoties deliquisset. Ipse verò Pater, initio suæ ad Deum conuersionis cùm ad risum hominum aspectu commoueretur,verberibus risum depulit, quibus se toties ad numerum afficiebat, quoties vel leuiter risisset.

Dicebat,innocentiã vitæ ac sanctimoniam multum quidem per se valere, & cæteris rebus omnibus longè præcellere; sed nisi cum prudentia, agendique cum hominibus modo sit coniuncta, mancam foreatque infirmam, nec satis ad alios gubernandos idoneam: plusque sæpe exquisitam prudentiam cũ medio-

cri sanctitate in gubernatione efficere, quàm cum minori prudentia maiorem sanctitatem. Et hoc quidem si de communi loquamur vsu ac lege. Nam priuilegia sanctorum extra ordinē sunt. Potest enim Deus, & solet amicis atq. electis suis beneficia magna sæpe conferre, quæ tanquam extraordinaria, in communem reliquorum ordinem cogenda non sunt.

Præterea, non Dei tantūmodo habendam esse rationē docebat, sed etiam hominū propter Deū. Quod sic explicabat: Vt quoniā in hac vita spectatorē non solū Deū habemus & agonothetam, sed etiam spectaculū facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: prouideamus bona, non solū corā Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: demusque operam ac connitamur, vt Deo nos quidem primū ac præ cæteris omnibus probemus (de cuius vultu prodit verum iudicium) sed deinceps etiam hominibus propter ipsum Deum. Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Item non tantū id respiciendum quod Dei zelus per se exposcit, sed hunc ipsum zelum ad proximorum vtilitates exigendum ac conformādum. Quod tunc demū verus Dei zelus ac secundum scientiam sit, si aliorum fructibus seruiat, & ad Dei gloriam, fratrum etiam salutem adiungat: eamque in Deo ipso intuēs ac perquirens, Deum ipsum in se, (vt ita dicam) propter Deum in proximis aliquando relinquat.

1.Cor.4. Rom.12. Psal.16. 2.Cor.6.

Osea 6. quat. Misericordiam (inquit) volo, & non sacrificium. Et si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus
Mat. 5. habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ex quo multa facienda, multa fugienda sunt, hominum non peruerso iudicio, vt eorum saluti consulamus. Ipse autem Ignatius nonnulla se in nostra Societate instituturum fuisse dicebat, Deum tantùmodo spectantem: à quibus tamen abstinebat, propter hunc quem ad homines, Dei causa, habebat respectum.

Patrem Corneliũ Brughelman, Flandrum, in recitandis diuinis precibus anxiè nimis laborantem, & totum ferme diem scrupulose collocantẽ, hac ratione sanauit Ignatius: Iussit vt preces ad horologium arenarium recitaret: & in eis vniuerse recitandis non plus temporis poneret, quàm quantum alij Patres consueuerant: quo tempore cõsumpto, si qua fortè pars ad totum officium diuinũ explendum deesset, eam ille eo die prætermitteret. Cornelius verò, veritus ne quam partẽ omittere cogeretur, dabat operam diligenter, ne sibi tempus deesset. Vehementius enim angebatur, si quid omnino relinqueret, quàm si quid minus (vt sibi videbatur) attentè ac deuotè pronunciaret. Ita scrupulus minor, maiori scrupulo, quasi clauus clauo, exemptus est.

Ad-

Adolescens quidam Germanus, nostræ Societatis nouitius, tam grauiter aliquando vexatus est, vt de mentis constantia deiiceretur. Ad illum sanandum, nihil non tentatum ab Ignatio est, sed nullo successu. Sic enim obfirmato erat animo, vt omnibus consiliis aures occluderet, omnibus machinis impenetrabilis resisteret. Sed miserum adolescẽtem, fraudulenter circumuentum ab veteratore humaniq́ue generis hoste, atque irretitum videns, conatum diaboli suo Ignatius conatu, pertinaciam cõstantia, calliditatem charitate vincendam existimauit. Rogat nouitium, vt aliquot dies domi adhuc maneat, ea conditione, vt Societatis omnibus solutus legibus, suo arbitratu viuat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio denique, atque in negotio ad suam voluntatem sit: idq́ue vt ita fieret, Ministro domus præcepit. Accepit conditionem adolescens, se sibi permisit, liberè cœpit viuere, quasi exolutus regularum vinculis, quibus se dolebat constrictum. Sed hac remissione animi, hac Ignatij benignitate, quasi respirauit, atque ita immutatus est, vt illum sui puderet, pigeretq́ue, & pœnitentiæ suæ pœnitentiam agens, ab eius Patris amplexibus deinceps nollet discedere, cuius tantam in se experiebatur charitatem.

Doctor erat quidã Lutetię egregius, quem Ignatius Christo cupiebat lucrifacere: multis rebus frustra tentatis, ipsum aliquando vno socio comitatus (à quo hæc accepimus)

domi suæ conuenit. Animum relaxantem, & sese honesto quodam lusu oblectãtem offendit. Erat autem lusus globulorum, qui super mensam certa quadam ratione iaciuntur. Et ille, vt laxamento suo fortè excusationẽ prætexeret, Opportune, inquit, Ignati aduenis, vt vnà mecum ludas. Negauit Ignatius se lusus illius consuetudinem habere, aut artem. Ille instare, vrgere, efflagitare, vt vnà ludat, animi causa. Cùm molestus esse pergeret, & vim propemodum afferret: Ludã, ait Ignatius, tecum, sed seriò, atque ea conditione, vt si vincar, aliquid tua causa faciam; sin vincam, tu vicissim facias mea. Placuit conditio, & ita conuenit inter illos, vt victus triginta dies victoris iussa faceret: & ad voluntatẽ illius honesta imperãtis se accõmodaret. Lusit Ignatius, rudis, nouus, inexpertus; neq. enim globulos vnquam in manus sumpserat; & ita lusit, vt Doctorem sursum deorsum versaret: neque vnquam in mensa pateretur consistere, vel vnam manum lucrari. Ad quem Ignatij socius identidẽ dicebat, Domine Doctor, digitus Dei est hic. Victus itaque est, deditq. manus, & Ignatij voluntati se ad omnia subiecit. Ignatius verò hominem hortatus est, vt se ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret sibi, exercitationib⁹ spiritualibus (aliis curis abiectis) se penitus dederet: quod & fecit, magna vitæ mutatione, hominumque admiratione.

Feruentes zelo religiosos, & dissoluta omnia

nia reformare cupientes sic interdum reprimebat, vt diceret: Illud in huiusmodi rebus in primis cogitandum, quid à nobis Deus in iudicio exiget: quarumnam rerum rationem reposcet, vt ad Dei iudicium, non ad nostrum sensum vitam instituamus. Exiget nimirum à nobis Deus vitā nostræ vocationi consentientem, & religioso homine ac priuato dignam: vt verè contemptores mundi, spiritu feruentes, orationi instantes simus, & nostri instituti muneribus strenuè vacantes. Reliqua quæ huc non pertinent, neque in nostra potestate sunt, quibus Deus non commisit, eorum ab iis rationem non poscet. Quamuis etiā desiderio diuini honoris ardere, & precibus instare, & si quando res ferat, homines, in quorum potestate illa sunt, etiam vrgere debeamus. *Rom. 12.*

Anno Domini 1554. venit Romam ex Orientis Solis India Andreas Fernādez Lusitanus, probatæ virtutis vir, à Francisco Xauier ad Ignatium missus, vt eum de rerū Indicarum statu plenius doceret: ostiumq. magnum nostris, ad multarum gentium conuersionem, apertum esse diceret, si qui fortè Dei amore inflammati, ac diuinæ gratiæ robore, suiqúe contemptione muniti in eas oras proficiscerentur. Fecit Andreas, à Francisco quod fuerat iussus, sanè diligenter, mandata exposuit, auxilia, nouosque milites postulauit ab Ignatio, responsum tamen certum nullum retulit. Tum Andreas me adhibuit depreca-

torem, orans, obsecransq. eius vt causam susciperem, quã Deo fore gratissimam sperabat. Negotium suscepi; egi cum Ignatio, qui me audito, aliquantisper sese collegit, & graui seueroque vultu hæc tantũ: Nõ minus, inquit, Petre opus est bonis operariis atque strenuis, iis quidem calamitosissimis temporibus, ad Christi fidem in Europa conseruandã, quam ad illam ferendam in remotissimis illis regionibus. Atque vtinam hæc Ignatij verba vera esse, non tam nostro malo experiremur. Illo enim ex tempore, magnas Ecclesiæ Catholicæ ruinas videmus; multas Prouincias hæreticorum furore conquassatas: serpere quotidie magis contagionis venenum, & incorruptas atque integras etiam nationes inficere. Opprimat hanc flammam Domini misericordia, & Babylonicum incendium, nostris peccatis excitatum, vento roris gratiæ suæ flante, benignè restinguat.

Atque ex iis tot tantisque, quas Catholica Ecclesia patitur, calamitatibus ac ruinis, natum puto affectum illum pietatis in Ignatio, & incensum sanctæ Inquisitionis tribunali omnibus in rebus obsequendi seruiendique desiderium. Nam cùm animaduerteret anitã Religionẽ, & Catholicã fidẽ, Christi sanguine, & Apostolorũ doctrina fundatã, à truculẽtis sacrilegisq. fidei hostibus nostra ętate, omnib⁹ machinis pertinaciter oppugnari; & grauissimos atq. sapiẽtissimos viros, qui cõsilio supremo fidei præsunt, quasi in vigilia quadam

ciam ſtare, luporum rabiem arcere, & ſanctiſſimæ fidei propugnationem ſuſcipere: dabat operam, vt eius tribunalis authoritatem ad fidem ipſam tuendam apprimè neceſſariam, quá maximè poſſet, per ſe & per ſuos conſeruaret. Quamobrem, quæcunque ipſi negotia ſeſe offerebant, ad Inquiſitionis officium pertinentia, tametſi à ſummo Pontifice ea impetrare minimo negotio poterat: ſemper tamen ad ipſos fidei quæſitores reiecit, per eoſque confici voluit, quemadmodū multis exemplis explicare non eſſet difficile, quæ breuitatis cauſa omitto.

Conſiderans varia, multiplicia, & grauiſſima noſtri inſtituti miniſteria, & quā plena difficultatibus ac periculis ſit cum hominibus omnis generis atque ordinis tractatio; illos ſentiebat ad Societatē noſtram minus habiles, qui non ſatis eſſent ſæculi officiis & negotiis idonei: illos verò aptos, & noſtro inſtituto congruentes, qui induſtria & dexteritate quadam etiam in ſæculo florere poſſent, aliiſque ingenij muneribus antecellere. Hæc enim illi ſiue adiumenta naturæ, ſiue ornamenta, à ſæculi vanitate ad Chriſti veritatem transferentes, vtiliores religioni noſtræ (quæ multum in actione etiam ſita eſt) atq. accōmodatiores plerunque exiſtunt. Idq. ipſa experientia compertum eſt.

Vt nihil eſt quod tranquillum religionis ſtatum magis labefactet atque euertat, quam diſcordia, ita nihil eſt quod maiorem religio-

sis ipsis notam inurat, eosq́. vulgo magis despectos reddat, quàm si discordes inter se sint, atque esse intelligãtur. Nam charitas si absit, quæ vita est religionis, mortuæ virtutes omnes religiosæ, ac sine vita sint, necesse est.

Coadiutorem quendã ex nostris, qui negligentior in re quapiam fuerat, me præsente interrogauit Ignatius: Quid spectas? quid quæris in Religione? quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum se spectare respõdit, Deum se habere finem, cuius causa omnia faceret. Tũ Ignatius, Si Deus, inquit, propositus tibi finis est, grauiter certè mulctaberis. Nam mundo seruire ac vanitati indiligẽter, haud magnum sanè crimen est: Deũ verò spectantem oscitanter aliquid facere, atque ignaue, intolerabile est. Maledictus, inquit,

Hier. 48 qui opus Dei facit negligenter.

Perpaucos, ac fortasse vix vllum esse dicebat, qui perfectè intelligat, quantum Deo volenti in eo operari, ipse impedimento sit: quantumq́ue Deus in nobis efficeret, nisi à nobis ipsis impediretur.

Inter cõmoditates, quas multas ac peregregias deuotus augustissimum corpus Domini Iesu percipiendi, ac frequens vsus secum affert, illam esse eximiam, quod digne cõmunicantem ita virtute Sacramenti confirmat, vt ne in peccatum graue labatur, aut si humana imbecillitate victus cadat, breui certè à peccato resipiscat.

Tanti æstimabat persecutiones ac vincula, qui-

quibus pro Christo fuerat vexatus atq. constrictus,& eo numero ponebat, vt apertè diceret, si quæ à Deo creata sunt omnia, altera in parte stateræ collocarentur; in altera, carcer,catenæ ,probra; vix illa omnia, præ istis, momentum vllum apud se habitura. Neq. verò creatam vllam naturam posse lætitiam talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti, & purissimam alacritatem, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa magnaq. pro eius amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à Patre quodam, quænam esset compendiosissima ad perfectionem via? respondit, Si multa aduersa, magnaque pro Christi amore patiare. Pete hanc gratiam à Deo. Nã cui Dominus hoc tribuit,multum tribuit: hoc enim vno beneficio, multa magnaque eius continentur beneficia. Ipse verò Pater,hãc eandem gratiam & postulasse à Domino videtur, & impetrasse. Nam cùm reliqui socij separati ab Ignatio essent,& quietissimè sæpe viuerent, simul atq. Ignatius ad eos veniebat,& cũ ipsis agebat, tẽpestas aliqua cõtra omnes, & persecutionis procella repetè excitabatur. Quod Pater Iacobus Lainez sæpissimè obseruauit, & simul ex eo coniecturam se capere aiebat, quanta Ignatij vis animi atque constantia, quantum rursus & quàm implacabile dæmonis in Ignatium esset odium, atque inuidia.

Sed quoniam spiritalis prudentia Ignatij, in Exercitiorum spiritualium,& in Cõstitutionum

tionum libris (de quibus anteà diximus) maximè cernitur, è quibus peti possunt, quæ ad hunc locum pertinent: hac omissa, quanta fuerit in illo rerum gerendarum prudentia, videamus.

De prudentia rerum *gerendarum.* Cap. XI.

MAgnitudo illius animi cum summa erat prudentia, constantia cum egregia quadam moderatione coniuncta. Nam etsi in rebus magnis & arduis, ægrè diuelli poterat ab eo quod semel rectum iudicasset, eratq. acer & efficax in agendo, non tamen propterea aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates: sed festinabat lentè; opportunitateq. temporum obseruata, res maturabat, in omnibus excellenti temperatione vtēs. Ex quo vix vllus ejus labor irritus, vix vllū non perfectum opus, in magnis etiam, atque operosis fuit.

In rebus suscipiendis, sæpissimè videbatur nulla humana prudentia vti, sed diuina tantū niti prouidentia: in exequendis tamen, & ad finem perducendis, omnes vias tentabat, vt inchoata perficeret: ea tamē cautione, vt non in humanis subsidiis (quæ tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in Deo, bonorum omnium effectore, spem efficiendi defigeret: &, vt vt res cederet, lætissimo semper, tranquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorum consilia (quod occulta essent) aut rationi parum consentanea

nea nonnullis, aut admirabilia certè videbātur: sed tamen eorum exitus, exquisitum spiritum, reconditamque prudentiam declarabant Ignatij: qui ante languorem adhibuisset medicinam, cuique futura tam solerter præuisa fuissent, & præcauta. Atque hæc quidem admirabilis atque diuina prudentia, qua omnibus in rebus vtebatur Ignatius, ex copioso illo ac cælesti lumine deriuabatur, quo eius anima illustrata, non solū præsentia cernere, sed etiam futura prospicere videbatur. Apparet enim illi Deum ab initio vniuersæ Societatis progressum, cursumque diuinitus ostendisse: & quā suaues ac vberes fructus, ex arbore, quā ipse Ignatius plātabat & rigabat, dante incrementum Domino, sancta Ecclesia perceptura esset. Idq. tum ex aliis multis, tum ex iis quæ subiiciā, cōiectare licet. Anno Domini 1540. cùm Petrus Mascarenas, Ioannis tertij Lusitaniæ Regis apud Pontificē Maximum legatus, Ignatium vrgeret, vt ex decem sociis, sex in Orientis Solis Indiam, ad Regis sui voluntatem mitti pateretur: Ignatius (vt suprà scripsimus) oratori respondit: Si ex decem sex auferas, quotam obsecro partem reliquo orbi terrarum relinques? Quasi pro certo haberet, exiguum illud paucorum sociorum semen spargendū breui, & per vniuersum terrarum orbem disseminandū. Anno item 1549. mecum de Societatis nostræ statu atque incremento loquens, hæc eadem verba mihi dixit: Si decem annos viuemus

Lib. 2. c. 16.

Petre, mirabilem Societatis quasi cursum videbimus. Viuemus dico? immò verò si tu viues, videbis. Ego enim me tamdiu victurum nõ puto. Quod vt dixit, ita certè factum est. Nam ipse celerius vitæ laboribus defunctus est, & septem tantũ posteà nondum integros vixit annos: & nos intra decẽ illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augescentis propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eôdem, quod me audiente anno Domini 1555. dixit. Nam cùm Collegium nostrum Romanum certas sedes non haberet, sed incertis, iisque conductitiis ædibus vagaretur, & locus certus, & ad Collegiũ in vrbe constituendum idoneus quæreretur: monuit quidam eius familiaris Ignatium, vt ædes vicinorũ professæ domo proximas (quæ multæ erant atque amplæ) coëmendas curaret, in quibus Collegium ædificaretur: multasque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum illud spatium vni professæ domui necessarium esse dixit. Cùm ille instaret, & ingẽtem locum multarum domorum professarum capacem, & Collegiorum esse diceret: Ignatius, Nunc quidem, ait, ita videtur, sed erit aliquando tempus, cum hæc vna domus amplietur, & vniuersum istum ambitum complexa, plus etiam soli requirat: citiusque dixerim duos passus ad necessarios vsus adhuc defuturos, quàm vnum pedem superfuturum.

Neque tamen mirum est, Ignatio Dominum

num pręsignificasse felicē successum eius Religionis, quā ipse, eodem Domino autore, atque adiutore fundauit: quandoquidem multa alia ei præmonstrata videmus, quæ longo pòst tēpore futura erant. Anno Domini 1527. quo tempore Ignatius egenus, abiectus, ac contemptus viuebat, quidam adolescens apprimè nobilis & copiosus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, iuuenili quadam leuitate commotus, procaciter ipsum irridens atque insultans; Ardeam, inquit, ego, & flammis incensus concidam, nisi hic qui flammis conflagret dignus est. Quod audiens Ignatius, placido ad eū vultu; Caue (inquit) ne hoc ipsum quod imprecaris, tibi eueniat. Paucis pòst diebus in tormentarium puluerem, qui ad publicam lætitiam paratus erat in turri domus nobilis eiusdē adolescentis, ignis scintilla forte illapsa, magnū repentè excitauit incendium, quo miser adolescens ambustus, ac semiustulatus est: ardoremque nimium restinguerere cupiens, in aquam se coniecit, mortemque fugiens, in mortem incidit, breuique consumptus est. Anno verò 1541. cùm ægrotantis Stephani Baroëli, Itali, ac tunc nouitij nostri, salus esset à medicis omnibus desperata, pro illo in Diui Petri Montorij rem diuinam Ignatius fecit: qua peracta, dum vterque domum redimus, mihi dixit: Nō morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & viuit adhuc, & vitam suam Ignatio planè acceptam fert. Et

anno 1543. mihi secūdo grauissimè ægrotāti, in morbum me tertiò relapsurum prædixit. Anno item 1555. mittens in Hispaniam Hieronymum Natalem, & Ludouicū Gonzalē, summa hieme nauigaturos, nauim Genuæ statim conscendere iussit, ac commodam ipsos nauigationem, & secundum habituros cursum Natali præsignificauit. Patri Iacobo Laini prænuntiauit, illum, se mortuo, futurum Societatis Præpositum Generalem; & alia iis similia prædixit, antequam euenirent; quæ omnia, ita vt dixit, consecuta sunt.

Cùm pietatis opera, quæ ad proximorum vtilitatem pertinent, complecti omnia non posset, magno delectu; publica priuatis; iis quæ ad tempus fiunt, perpetua; certa semper incertis prætulit, & secura periculosis: neque tam spectabat, quantæ res ipsæ essent, quàm quantum spei ad eas conficiendas ostenderetur.

In huiusmodi autem operibus beneficentiæ ac pietatis, libenti animo operam suam studiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibusque essent ac ratione constituta: posteà vigilia sua aliis tradita, sensim subtrahebat se, & ad alia instituenda transferebat. Negabatq. nostris, hisce finibus longius progrediendum: neque committendum, vt se istiusmodi operum ordinaria administratione implicarent: quod à Sodalitatibus ferè iis, Collegiisq. gubernētur, quibus satisfacere (quod multorū sint capitū) sit perdifficile.

Pul-

Pulcherrimũ arbitrabatur esse munus, nostræque Societatis maximè propriũ, versandi cum hominibus familiariter, & agendi. Sed illud, quo plus habet vtilitatis, si rectè fiat: eo etiam plus periculi, si ineptè. Nam vt moratus sermo, & modesti prudentisque hominis assiduus vsus alios ad Christum maximè allectat & inuitat: ita præcipitis atq. inconsiderati, à sancto plerunque proposito auertit: & offensio contrahitur, ex quo quærebatur vtilitas. Multas proinde cautiones censebat adhibendas, vt illud munus officij vtiliter exerceretur: quas quidem exemplo magis tradebat, quàm verbo. Eas enumerare omnes, longum nimis esset: nonnullas referre, commodum nostris, vtileque futurum puto.

Qui aliis igitur vtilis esse cupit, in primis aiebat sibi vacare debere: & ardere ipsum charitate, si alios velit incendere: superare inanem metum: ambitionem tanquam pestem fugere: voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aspernari: & quicquid vitiosum est, à se repellere: vt omnibus turbidorum motuum radicibus euulsis, diuinos satus, & in se aptius accipiat, & in alios vtilius effundat.

Cùm omnia vitia declinanda esse, tum ea cuique potissimùm, ad quæ procliuior cuiusque natura sit: ab iis enim maximas impendêre ruinas, nisi diligenter sibi quisq. caueat.

Illis præcipuè, quibus corporis constitutio biliosa esset ac feruentior, magnopere cauendum

dum censebat, si cum aliis iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facilè enim diffidia nasci. Proinde, qui talis est, antè se comparet, ac sæpissimè meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, vehementiq. natura refrænanda, eiusmodi prouisione animi vtendum censebat solùm: sed in reliquis item vitiis debellandis. Multum enim cohibet, & quasi vinculis quibusdam exultantem naturam constringit meditatio, & comparatio animi, & assidua accurataque eorum quæ cogitaueris, dixeris, egeris, commemoratio. Quòd si socium habeas, quicum communicari hoc officij rectè possit, vltro & citro, & ab illo moneri liberè, & illum monere placidè velis.

Qui ita in se fuerit constitutus, & intelligentia necessaria instructus, & agendi modo, ad alios tum iuuandos, tanquã in puluerem, aiebat, & solem posse descendere. Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeq. sapientibus viuere, sed in medio nationis prauæ atq. peruersæ: animumque ita suum debere instituere, vt neq. scelerum vlla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque vlla hominum vel fatuitate vel fraude, ipse non retineat, vel cum prudentia columbæ simplicitatem, vel serpentis cũ simplicitate prudentiam.

Philip. 2.

Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum vteretur, iisdẽ nobis vtendum

dum ad salutem. Nam vt ille cuiusque naturam explorans, & animi propensionem pertentans, ad eam se attemperat: & ambitiosis splendida, vtilia cupidis, voluptuosis iucunda, piis quæ speciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit subitò, sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque, tandem immergit: sic spiritalis, ac peritus artifex, vnicuiusque naturæ conueniēter se debet gerere: & in principio multa dissimulare, in multis conniuere, deinceps, parta beneuolentia, ipsos quibuscum agit, ipsorū armis expugnare. Ipse verò in mores hominum, quibuscum versabatur, naturamq. intrabat penitus, sagacitate quadam non tam humana, quàm diuina. Nam vel ex vno congressu, aut vno sermone, ita intimos illorum sensus perspectos habebat, atque exploratos, vt modium salis cum eis comedisse, illosque intus & in cute nosse videretur.

Omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum quæ spiritales aut sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat: sed earum maximè, quæ ætate, conditione, statu periculosiores sunt. Quarum ex consuetudine, plerumque aut fumus sequitur, aut flamma. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. *Eccl.42.*

Factis liberaliorem, quā verbis esse oportere: vt quod in diem crastinū promiseris, id, si fieri potes, hodierno præstes.

In omni sermone, maximeque in pacifi-

candis hominum animis ac reconciliandis, in controuersis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderationem cautioneḿq. adhibendam, vt nihil imprudẽter excidat: sed verbum quodcunque nostrum cogitemus ad multorum aures peruenturum.

Concionatoribus, & iis qui de loco superiore populum docent, scribendum diligenter, & multo antè meditãndum, quã dicerent: nil temerè asserendum: à nouis, dubiisq. rebus abstinendum: & modestè hominum vitia castiganda potius, quã plausibilia, & quæ aures delectant, persequenda. Ipse verò conciones suas in detestatione vitiorum cõsumpsit, & in virtutum prædicatione: idque semper propositum habuit, vt præuaricatores ad cor redirent, & summum Dei, infinitumque in se amorem agnoscerent.

Si quis quid petat, quod tuæ personæ indecorum iudices, ab indignatione temperandum: & id curandum, vt & quod postulatur, neges; & amicum tamen eum, qui postulat, beneuolumque dimittas.

Religiosi hominis officium affirmabat esse, ab aulica vita (ad quam, tanquam ad Sirenum scopulos quidam adhærescunt) homines ad Christum potius abducere, quàm in illam quemquam inducere. Ipse verò operã suam ad Principum gratiam aucupandã, vel in eorum aulas intrandum petentibus, respondebat: Ego quidem præstantiorem Dominum nullum scio, quàm eum quem mihi ipse delegi:

legi:ad hunc vos si applicare cupitis, libentissimè meum omne studium præstabo.

Pauperibus, & egenis eleëmosynã petentibus facilè tribuebat ex nostra paupertate quod poterat. Si quis tamen apostata vel religionis desertor esset (quòd diaboli conatibus aduersandum diceret,non suffragandũ) eum ne obolo quidem iuuandũ putabat:nisi fortè, vt ad sanitatem rediret. Nam in hoc genere officij, & huiusmodi perfugis ad Christi castra reuocandis, magna voluntate, & suam & suorum collocabat industriam.

Si quis otiosus ad illum veniret, quicum tempus inutiliter terendum esset, vbi semel illum atque iterum admiserat, si congressum ille suum sæpius requireret, quoties ventitabat, toties ipse aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sempiterno supplicio, impiis parato, sermonem instituebat. Sic enim aiebat fieri, vt ille vel molestus esse desineret; vel certè si perseueraret, eiusmodi sermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat prætereà, in rebus gerendis illud in primis tenendum, vt te rebus, non res tibi submittas:hoc est, vt rei gerendæ, nõ tuæ cõmoditatis rationem ducas, negociorumq. vtilitati diligenter seruias, & tempori.

Deniq. tam congruenter omnibus, vt omnes lucrifaciat, sapientem hominum piscatorem, Christique ministrum se attemperare 1.Cor.9.
debere, vt omnia omnibus fiat, & non sibi, sed 2.Cor.5.
fratribus viuat in Christo.

Si quid tamen efficere in hominũ salutem cupiat, vel si quem ab exitio studeat ad salutem reuocare: vbi diligenter suo perfunctus sit munere, quoquomodo res cedat, æquissime sibi ferendũ statuat. Neq. si ille, ad quem iuuandum incubuerit, respuat medicinam, demittat iccirco animum: Angelorum tutelarium exemplo (nam & hac vtebatur Ignatius similitudine) qui, quos à Deo suæ fidei commissos acceperant, monent quoad possunt, defendunt, regunt, vrgent, ad bonũ iuuant: sed si voluntatis libertate abutantur illi, & inobsequentes atque obstinati sint, propterea tamen nullo anguntur mœrore, nulla afficiuntur molestia: Curauimus, inquiunt, Babylonem, & non est sanata. *Hier. 51.*

Hæc, & iis similia erãt Ignatij documenta, quibus suos informabat, vt ad spiritales nundinas, animarumque copiosam mercaturam mitteret, sed factis quã verbis illustrius. Neq. enim (quod de Nazianzeno Gregorio scriptum legimus) discipulis aliquid imperabat, quod non prius ipse fecisset. Et cùm singularis in eo prudentia fuerit, idem tamen sentiebat, in diuinis rebus, qui nimis prudentes esse volunt, haud sæpe magna præstare. Nunquam enim se, ad ea, quæ pulcherrima sunt, admouebit is, qui eorum difficultates, & ancipites euentus scrupulose cogitat, aut anxiè nimis reformidat. Vnde & Sapiens, Prudentiæ tuæ, inquit, pone modum: neque enim decet, sine mo- *Ruff. hist. eccl. li. 11. cap. 9.* *Prou. 23.*

do

do eam virtutem esse, quæ reliquarum virtutum modus & mensura est.

De vigilantia et solicitudine. Cap. XII.

MIrifica in illo solicitudo ad res conficiẽdas, atque vigilantia fuit. Non enim solũ efficiendi adiumẽta excogitabat sapientissimè, sed magna etiam efficacitate vtebatur inuentis: rem cœptam perseueranter vrgens: alios, quibus vtebatur administris, rebus agẽdis indormire haud quaquam sinens, sed impigros reddens, atque attentos.

Cùm ad Principem virum aliquando adire vellet, eiusque conueniendi copia non fieret, quattuordecim horas ieiunus expectauit, ne bene gerendæ rei occasio efflueret. Constatque per triginta quattuor, & eo amplius annos, nunquam illum quod in Dei gloriam facere statuisset, propter vllas temporis cælique iniurias, ex præstituta vel die, vel hora, in alium diem, aliámve horam reiecisse.

De miracvlis per evm factis. Cap. XIII.

EXposita nobis hactenus est Ignatij vita: ex qua sumere quisq. ad imitandum possit, quod cuique maximè conuenit. Sed dicat aliquis, si hæc vera sunt, vt profectò sunt, quid causæ est, quamobrẽ illius sanctitas, minus est testata miraculis? &, vt multorũ sanctorum vita, signis declarata, virtutumque ope-

operationibus insignita? Cui ego: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ille enim est, qui facit mirabilia magna solus, propterea quód illius tantummodo infinita virtute fieri possunt, quæcunque aut naturæ vim aut modum excedũt. Et vt solus ille hæc potest efficere, ita ille solus nouit, quo loco, quo tẽpore miracula, & quorum precibus facienda sint. Sed tamen neq. omnes sancti viri miraculis excelluerunt; neque qui illorum aut magnitudine præstiterunt, aut copia, iccirco reliquos sanctitate superarunt. Non enim sanctitas cuiusque signis, sed charitate æstimanda est. Quod docet D. Gregorius his verbis: Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemq. vt se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo veró meliora quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostẽsione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis ad inuicẽ. Qui enim non ait, in hoc cognoscent, quia discipuli mei estis si signa feceritis, sed ait, si dilectionem habueritis adinuicem; apertè indicat, quia veros Dei famulos nõ miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus est, donum fraternæ dilectionis. Et iccirco pauló antè idẽ sanctissimus Doctor dixerat, in hominibus charitatis humilitatem, non autem signa virtutum, esse venerandam. Itaque &

Lib. 10. Moral. c. 9.

Ioan. 13.

Ioan-

Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum maior non surrexit, signum (vt ait Euangelista) fecit nullum: & permulti alij sanctissimi viri, lumina Catholicæ Ecclesiæ, & ornamenta, in hominum ignoratione iacuissent, & tenebris, si miraculorum lux, ad illorũ gloriam illustrandam necessaria fuisset; quorum tamen vita & doctrina mundũ vniuersum illuminat. Et contrà, in extremo die multi dicent: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauim⁹? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Et ne illos fortè mentiri credamus: ipse Dominus (vt notat Augustinus) ait: Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabũt signa magna, & prodigia; ita vt in errorem inducãtur (si fieri potest) etiam electi. D. Hierony. sic ait: Prophetare, & virtutes facere, & dæmonia eiicere, interdũ non eius meriti est qui operatur, sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit; vel ob condemnationem eorum qui vident & audiunt, conceditur: vt licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt miracula. Nam & Saul & Balaam & Caiphas prophetauerunt, nescientes quid dicerent: & Pharao & Nabuchodonosor somniis futura cognoscunt. Et in Actibus Apostolorum filij Sceuæ videbantur eiicere dæmonia. Sed & Iudas Apostolus cũ animo proditoris multa signa inter cæteros

Apo-

Ioan. 10.

Matt. 7.

Mat. 24.

In Mat. c. 7. verba.

1. Cor. 13 Apostolos fecisse narratur. Certè ex Pa constat,& prophetiæ donum, & omnis scie tiæ cognitionem haberi, & montes transfe etiam sine charitate posse. Non ergo ita ex genda miracula sunt, quasi ab iliis sanctim nia cuiusque necessariò pendeat, sed ad vera rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæp numero Deus seruorum suorũ declarat san ctitatem signis atque miraculis: non tamen sempiternum (vt diximus) est, neque necessa rium. Quæ enim miracula Diui Augustin quæ Chrysostomi, Athanasiiq. legimus? qu vtriusque Gregorij Nazianzeni, & Nisseni sanè pauca: quibus tamẽ propterea non audeRemus Gregoriũ illũ anteponere, qui Thaumaturgus, hoc est, miraculorum patrator ap- Epist. 137. pellatus est. Vnde D. August. scribens Clero, senioribus,& vniuersæ plebi Ecclesię Hipponensis,& docens, neminem posse Dei consilium perscrutari, quare in aliis locis miracula fiant, in aliis non fiant; postremò concludit: 1. Cor. 12 Sicut enim quod Apostolus dicit, Nõ omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem spirituum: ita nec in omnibus memoriis Sanctorum, ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult. Hæc dixerim, non vt miraculorum vim eleuem, sed vt prudens lector intelligat, rem totam Deo cõmittendam: qui dona sua vnicuique distribuit, prout vult. Potuit ille, pro sua occulta sapientia, nostræ hec imbecillitati dare, ne miracula vnquam iactare possemus.

mus. Potuit vtilitati, vt authore instituti nostri minus illustri, à IESV potius, quàm ab illo, nomen traheremus: & nostra nos appellatio sacra moneret, ne ab illo oculos vnquam dimoueremus: quem nō solū, vt communem humani generis liberatorem ac Principem, sed etiam, vt præcipuum Ducem colere, atq. imitari debemus, minimam hanc Societatem sui nominis glorioso titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula necessaria non sunt. Mihi verò tantū abest, vt ad vitam Ignatij illustrandam, miracula deesse videantur; vt multa, eaque præstantissima, iudicem in media luce versari. Quod item videri credo, non plebi imperitæ, res populariter æstimanti, sed graui cuiuis homini, & certo iudicio eas ponderanti. Nam siue initia huius Societatis, siue institutum spectemus; siue propagationem, consecutasq́. ex ea vtilitates, miracula certè nulla desiderabimus: cū tam multa iis rebus miracula inesse deprehendamus; per quæ Deus, & hoc opus suum esse, & radicis naturam, ex trunco ostendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quā militarem hominē, ferro & castris assuetum, à spiritu Dei alienum, ita immutatum, vt non solū ipse Christo militaret, sed sacræ militiæ antesignanus esset, & princeps? Quid inusitatius, quā tot homines ingenio, studio, ætate florentes, ab Ignatio egeno ac despicato, nulla magna vel literarum scientia, vel sermonis elegantia & copia, huc addu-

adduci potuisse, institutum vt vitæ cursum abrumperent, spes suas prodigerent, paupertatis, dedecoris, atq. ignominiæ sese telis obiicerent, & tot laborum, periculorumque offerrent incursibus? Illud verò & nouum & mirum planè videatur necesse est, nisi ab eo factum intelligatur, cuius virtute, credentium multitudo erat cor vnum, & anima vna: Hispanos, Gallosque homines, ita inter se conuenisse, atque tristissimo tempore, & inter ipsos Hispaniæ, Galliæque Reges, bellis infestissimo, tam amicè consociatos fuisse, vt quorum antea tãta fuisset nationum, voluntatumque dissensio, tã singularis repentè existeret studiorum, animorumque consensio, vt dissimilium morum tanta esset similitudo, & vitæ concors atq. perpetua coniunctio. Nam institutum ipsum satis apertè authorẽ suum indicat: quod neq. subtilitate excogitari, neq. prudentia humana constitui, neque industria gubernari tam sapienter vnquam potuisset, nisi ille, qui sapientiæ omnis fons est, Ignatij mentem afflatu suo, instinctuque diuino, & ad Societatem stabiliendam inspirasset, & ad tam salutares leges, quibus ipsam temperauit, conscribendas impulisset. Neq. verò hoc dubitationem vllam habet, aut habere fas est, cùm institutum ipsum, & à summis Pontificibus multis confirmatum, & ab œcumenico, sacroque Concilio Tridentino tam luculenter comprobatum videamus. Quod quidem cùm finito tempore nouitiatus, vt superiores

Act. 4

Sessio 25. cap. 16.

riores nouitios, quos habiles inuenerint, ad profitendum admittant, aut è monasterio eos eiiciant iussisset, statim adiecit: Per hęc tamen sancta Synodus, non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis IESV, iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possint. Nam quid ego de propagatione dicam? quæ tanta est, vt & admirationem omnibus rectè considerantibus moueat, & digitum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tanta potuisset? Etenim ab eo tempore, quo Societas à Paulo III. Pōt. Max. anno 1540. confirmata primum est, pauci anni fluxerūt: quo quidem tempore, non solū per vniuersa Christiani orbis regna disseminata est, verū etiam his finibus egressa, disiunctissimas prouincias, regiones incultas, barbaras immanesque nationes peragrauit: & apud illas domicilia etiam cōstituit. Nam vt Hyberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam, Insulas Fortunatas, ad Christianā religionem pro virili portione dilatandam, à nostris aditas prætercam: vt de Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, superiori atque inferiori Germania, nihil dicam: vt Austriam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, omittam (in quibus ita hæc Societas hactenus creuit, vt octodecim prouincias, præter quatuor alias, vltra Oceanum constitutas habeat:) certè videmus & in Orientis

Solis Indiam penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesus est) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse: & in Occidẽtis item indiam, quæ Hispaniarum Regi paret, esse delatos: & in Brasilea terra, latissima quidem atque salubri, sed hominum antropophagorum feritate formidabili, magna passim cum vtilitate versari. Nam in Iaponẽ, vastissimam regionem, & permultis insulis distinctam, nostraque ætate primùm à Lusitanis patefactam, & repertam, nostri omnium Christianorũ (quod quidem ex veterum scriptorum monumentis constet) primi lustrarunt: & in potẽtissimum latissimumque Sinarum regnum, vt in illud vnius veriq; Dei nomen inueherent, sunt ingressi. Ad Meridiem verò, Aethiopiã, Congum, Angolã, Monomotapam, aliasq. exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percursarunt. Et in hodiernum vsque diem, in illarum quibusdam ita peregrinantur, & viuunt, vt neque maris interiecti immensitas, neque terrarum asperitas, neque vel syluestris cultus, victusq. inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendique difficultas, neq. indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intentata supplicia, sociorumq. ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione quicquã eos deterreat. Itaque tantus est vbique terrarum ex nostrorum hominum consuetudine atq. vsu

fru-

fructus consecutus, vt minimè pœnitendus videatur. Nam vt de India primùm loquar, Certè, quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. *Esa. 52.* *Rom. 15.* Scissæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, ortus est viror calami, & iunci. *Esa. 35.* Et idolorum multitudine sublata, atque illudentium dæmonum præstigiis extinctis, vnius iam Dei cultus efflorescit: Crucisque trophæum in vrbibus, in viis, in desertis etiam, atque asperis locis collocatum, dæmones aspectu suo terret, homines recreat, pios consolatur, impios ad salutem inuitat. Denique habitantibus in regione vmbræ mortis veritatis lumen ortum est. Ac tot miracula, & tanta per Ignatij filios edita sunt (quippe ad plantandam in nouo atque inculto solo fidem apprimè necessaria) vt neq. maiora, neque illustriora requiramus. Siquidē & dæmonia multa, Christi tantū nomine inuocato, ab humanis corporibus eiecta, illuminatos cæcos: leprosos mundatos: omni propemodum morborum genere multos mortales liberatos: mortuos denique constat reuocatos ad vitam: fontes diuinitus repertos ad Christianorum sitim sedandam: & contrà, arefactos amnes, ad infidelium damnandam perfidiam. Apud Maluccas verò insulas, cùm ab ea fide, veraq. religione, quā semel susceperant, ad superstitio-

Sap. 5. nem multi, atque impietatem defecissent, cęlum & terram, omnemque creaturam armatam scimus contra insensatos: & ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, tonitru, turbine, & fragore ingenti perterrefactos infideliũ animos: arbores radicitus reuulsas: disturbatas domos: animalia passim extincta: posita flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginẽ, à malitia inhabitantium in ea. (Psa. 106) Et quod omnium maximum, ac præstantissimum est, multa (vt modestissimè dicam) hominum millia, qui in summa barbaria, & feritate nati, atq. educati sunt, importuna illa morum feritatẽ deposita, iugum suaue Christi subierunt: & Christianæ disciplinæ legibus eruditi, ad mansuetudinem se, ac humanitati propiorem cultum reuocarunt. Vt autem nemini dubium esse possit, hæc Dei opus esse, in memoriam reuocemus illa verbera, ignominiosum illud supplicium, quod in collegio D. Barbaræ, à Goueano Doctore in Ignatium fuit constitutum: (Lib. 2. c. 3.) & intelligamus ex seruili, probrosaque illa ignominia, Ignatio magno eius desiderio flagranti parata, summã Dei Opt. Max. gloriã, cũ incredibili innumerabilium populorum salute coniunctam diuinitus effloruisse. Sed quid mirum, si Deus se in omnibus Deum ostendit? cuius etiam proprium infinitæ bonitatis est, quo se quisque propter ipsius amorem magis summittit, atque abiicit, eò magis illum extollere, atque ornare.

Quam-

Quamobrem Deo Optimo Maximo, maximas gratias agere omnes, & habere in commune debemus, qui præsentes Ecclesiæ Catholicę ruinas, sua benignitate resarcit: & nostrum, ex continuis illius calamitatibus dolorem, & luctum magna hac cōsolatione leuat: quod exeuntium hęreticorum iacturam, intrantium in Ecclesiam gentium reparat multitudine: estque hoc in tanto mœrore solatij, quod plus nobis Dei bonitas adiecit, quā diaboli ademit inuidia. Sed vt ad ea veniamus, quæ collocata in omniū oculis sunt: videmus certè, & apud hæreticos, non parum per huius Societatis homines, in fide, veraq. doctrina profectum esse: & apud Catholicos multum, in religione, ac pietate. Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis prouinciis, quibus hæresis, certissima pestis animorum, liberius grassatur, multi, nocte falsitatis depulsa, se ad veritatis lumen ab errore reuocarunt: multos nostrorum prædicatio & doctrina nutantes in fide confirmauit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuios, atq. præcipites reduxit in viam: & à diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (qua vna salus continetur) arcam, fidemque traduxit. Et optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutricis lacte suxerunt, in nostris Collegiis institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum iubet: & quotidiana Catholicorum cū hęreticis altercatio satis osten-

m 3 dit,

dit,multis locis,illorum vel languere animos, vel debilitatos esse impetus, atque compressos. Nec mirum sanè. Nam cùm aliquorum Ecclesiasticorum vel ignorantia, vel peruersitate, vel negligentia (cùm enim dormirent homines, inimicus homo superseminauit zizania) nō suis lacertis & viribus fortes illi hactenus fuerint: & dum quorundā hominum vitam nobis obiiciunt, dum inscitiam exprobrant, dum funestas sacrilegasque faces, veris interdum criminationibus contectas in nos contorquent, incautos simplicium animos, nescientes discernere doctrinam à vita, fidem à persona, potestatem à moribus, venenis suis infecerint: quid mirum est, si hoc tēpore veritas, inculpatæ vitæ, exquisitæque doctrinæ stipata studiis, in falsitatis castra inuadere, & perrumpere importunam eius audaciam, atque temeritatem valeat, quæ vel sola & nuda, tantam semper vim & potestatem habet, vt facilè se per seipsam defendat, & gloriosam reportet de hoste victoriam? Cùm præsertim, & qui dormiebant, sint excitati: & qui vigilabant, facti sint etiam acriores. Itaque hoc vnum Ecclesiæ hostes propositum habent, vt iidem IESVITARVM hostes sint: & bellū aduersus eos gerant, quos bellum à se Catholicæ Ecclesiæ indictum, non ignaue propulsare animaduertunt. Quorum inflammatum in nos odium, non obscurum arbitramur diuinæ in nos beneuolentiæ signum: vituperationem, laudem; insectationem, glo-

Mat. 13.

riam

riam & triumphum nostrũ ducimus. Quos tamen diligimus, vt proximos; amamus, vt nostros aliquando fratres; vt pretioso sanguine quasi agni immaculati, & incontaminati Iesu Christi conspersos beneuolentia prosequimur. Prætermitto eas vtilitates, quas Catholici integriq́. populi, filiorum Ignatij opera & industria perceperunt: tum quòd sint in promptu, & magis sit animaduersione opus, quàm explicatione: tum verò quòd à me sine pudore commemorari non possint quæ in hoc genere diuina bonitas per minimã hanc Societatem effecit. Ipsi soli (cuius sunt) honor & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domesticos, hoc est, ad nos pertinent, & interiora quidem magis sunt, non minus tamen certa diuinæ virtutis sunt signa? Primùm (vobis, fratres, quibus hęc nota sunt, loquor) quàm multæ, quàm variæ, quàm eximiæ vocationes, ex omni penè natione in nostra Societate sunt eorum, qui singulari quodam diuinoque afflatu excitati, omnium externarum rerum amputata vanitate, ad Christi crucem in hac Societate complectendam, adducti sunt? Quod item de reliquis sanctissimis Religionibus credo. Deinde, quàm præclara est illa, quæ apud nos floret, dissimilium rerum similitudo? Quàm eximia hominum disparium, & vel natura vel fortuna, vel industria, & consuetudine, inæqualium æqualitas? Quàm conspirans, &

planè conflatus inter se diuersarũ nationum consensus? Quam copulata omnium inter ipsos charitatis beneuolentia? Quid mirifica illa scientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adolescentiæ coniunctio & castitatis? grauitatis in superioribus, comitatisque Societas? quanta alienæ salutis cura? Quantum publicæ vtilitatis studium? quanta sollicitudo, ac procuratio? Quam læti peregrè venientium nostrorum fratrũ congressus? quam iucundi eorundem digressus abeuntium? vt siue manendum in aliquo sit loco diutius, siue longè gentium abeundum, lætissimo semper animo sint, & terrarum affectu, locorumque posito, eorumque, quibuscum viuunt, intemperato amore reiecto, Dei tantum gloriam, & salutem proximorũ spectare videantur. Agnoscamus Dei gratiã fratres, & grati simus: atque hosce mores in Societate hactenus fuisse gaudeamus: & futuros semper speremus: & vt sint, quantum possumus, animo connitamur.

Hæc mihi magna miracula, & certissima sunt, quæ cùm attentiùs considero, neque plura, neque maiora ad virtutem Ignatij declarandam requiro. Nã si ex fructu arbor agnoscitur, vt ait Dominus: si neque de spinis colligi vuæ possunt, neque de tribulis ficus: si fons de eodem foramine, dulcem simul, &
Matt. 7. amarám aquam manare nequit: certè fatea-
Iacob. 3. mur necesse est, & truncum, ex quo tam suaues, tantiq. fructus percipiuntur, optimum, ac

ac ſuauiſſimum eſſe,& fontem nobiliſſimum, ex quo commoda in Chriſti Eccleſiam tam multa redundarunt. Præſertim ſi attendamus,quibus temporibus hæc, & locis geſta,& à quibus perſonis ſint,quã acerbè prætereà,& grauiter impugnata. Geſta ſunt enim noſtris temporibus,hoc eſt, hæreſeon numero, errorumque nouitate, calamitoſis: morum leuitate,perditis: Eccleſiaſticæ diſciplinæ perturbatione,infeliciſſimis. Ex quo hæc Societas, odioſa hæreticis ſemper viſa eſt: Catholicis quibuſdam minus interdum neceſſaria: nonnullis fortè & ſuſpecta etiam,& inuiſa.Geſta ſunt autem non in angulis,non in deſerto loco, ſed in omnium gentium oculis, in celeberrimis vrbibus, clariſſimis academiis, in ore,atque luce hominum, vel potentia,& authoritate, vel prudentia, & conſilio, vel doctrina, vitæque integritate ſine controuerſia principum. Effecta ſunt autem ab Ignatio, primiſque ſociis illius,ac filiis. In quos ſi animum paulum intendas, magna te admiratio capiet perſpicientem, nihil illos ex ſe attuliſſe, quod intuentium poſſet in ſe oculos, ſua ſpecie conuertere. Neque enim illi aut ſtirpis ac generis opinione commẽdati,aut amicorum copia fulti, aut excellentis doctrinæ præſidio ſubnixi, primum ad nos venerunt: ſed abiecti, pannoſi, obſcuri, & ad ſpeciem contemnendi, & ad ſenſum, cogitationemq́. viles. Quid de perſecutionibus dicam, grauiſſimiſque tempeſtatibus, quas hæc Societas

nondum nata, in parente suo pertulit? vt verò exiit in lucem, ac primùm emersit, ab omni penè hominum genere, ad hunc vsq. diem passa est? Quibus iactata procellis non hactenus est? quibus nō telis appetita? vt mihi quidem (quod Diuus Hieronymus de Catholica Ecclesia scribit) persecutionibus etiā creuisse videatur. Ex quibus omnibus eam Deus eripuit; & victoriam dedit per Dominū nostrum Iesum Christum. Accidit enim illi, quod reliquis ferè sanctissimis Religionibus vsu venit, quibus donatum est, vt in mundo pressuram habeant, & non solū in Christum credant, sed etiam, vt pro illo patiantur. Sed vt modum huic meæ narrationi ponam, iis miraculis, magnis, conspicuis, vtilissimis, nulla alia Ignatij (meo quidē iudicio) sunt comparanda. Itaque quæ narrata suprà à nobis sunt, quanquā sine miraculo fieri multa non potuerunt, & tot dierum ieiunatio, viribus nihil omninò debilitatis: octo dierum raptus, & à sensibus destitutio: tot tantæque diuinarum rerum illustrationes: P. Simonis periculosè laborantis sanatio, & sanitatis futuræ prædictio: dæmonis expulsio, & alia quædam vim naturæ modumque exuperant: & illa etiam quæ addi possunt, quorundam, qui vel magnis periculis, vel morbis grauissimis expediti ac liberati sunt, ad vestiū illius aliquādo contactum: omnia hæc tamen quanquam magna, certa, atque admirabilia sunt, superioribus illis cum proximorum vtilitate, &

1.Tim.3.
Ioan.16.
Phil.1.

cum

cum puriſſima atque ſanctiſſima Ignatij vita coniunctis, inferiora multis partibus iudico, & minora miracula ad ſanctitatem Ignatij declarandam. Idque ſanctiſſimis Augustino atque Gregorio Magno authoribus. Ex quibus D. August. ſic ait: Domini noſtri & Saluatoris Christi Ieſu miracula omnes quidem audientes & credentes mouent, ſed alios atque alios, aliter & aliter. Quidā enim corporalia eius miracula ſtupētes, maiora intueri non norūt. Quidam verò ea quæ geſta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis mirantur. Nemo ergo dubitet qui Christianus eſt, etiam nūc mortuos ſuſcitari: ſed omnis homo habet oculos, quibus videre poteſt mortuos reſurgere, ita vt reſurrexit filius huius viduæ, qui modò ex Euāgelio recitat⁹ eſt. Vnde autē videāt homines reſurgere mortuos in corde, nō omnes habēt, niſi qui iā reſurrexerūt in corde. Ampli⁹ eſt reſuſcitare ſemper victurū, quā reſuſcitare iterū moriturū. Hæc Auguſtinus. Gregorius verò Auguſtinū ſecurus in lib. Dialog. Cū Petrus Diaconus dixiſſet: Quid alij ſentiāt ignoro: Ego autē præ cunctis miraculis hoc potius exiſtimo eſſe miraculum, quo ad vitam mortui redeūt, eorumque animæ ad carnem ex occulto reuocantur. Reſpondet Gregorius: Si viſibilia attendimus, ita neceſſe eſt, vt credamus: ſi verò inuiſibilia penſamus, nimirum conſtat quia maius eſt miraculum prædicationis verbo, atque orationis ſolatio peccatorem conuertere,

Aug. ſer. 44. de verbis Domini. Serm. 44. de verb. Dom.

Lib. 3. Dialog. c. 17.

tere, quam carne mortuum resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterũ moritura. In illo verò anima in æternũ victura. Cũ enim propono duos, in quo horũ existimas maiori factũ virtute miraculũ? Lazarum quippe, quem iã fidelẽ credimus fuisse, carne Dominus suscitauit. Saulũ verò resuscitauit in mente. Minus est ergo quempiã in carne suscitare: nisi fortè per viuificationẽ carnis, ad vitã reducatur mentis, vt ei hoc agatur per exterius miraculum; quatenus conuersus interius viuificetur. Et homil. 29. tractãs illa Dñi verba: Signa autẽ eos qui crediderint, hęc sequẽtur, &c. docensq. sanctã Ecclesiam quotidie spiritualiter facere, quod tũc per Apostolos corporaliter faciebat, subdit: Quæ nimirum miracula tanto maiora sunt, quanto spiritualia: tanto maiora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Nam corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc verò spiritualia quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciũt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui, nisi boni non possunt. Nolite ergo fratres charissimi amare signa quæ sunt cum reprobis hominibus communia: sed hæc quæ modo diximus charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta, & de quibus apud Dominum eò maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria. Hactenus Gregorius. Diuus Eulogius martyr Cordubensis,

Homil. 29. in die Ascens.

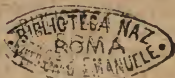
bensis, libro primo Memoralis sanctorum latè prosequitur hanc quæstionem, & respondens nonnullis tepidis ac mollibus Christianis, qui Martyres nō putabant eos qui à Saracenis pro Christi fide eo tempore interfecti sunt, propterea quod nulla edebant miracula, post multa sic ait: Miracula deniq. dum aut propter fidem credentium, aut propter futuram credulitatem astantium Dei prouidentia operatur, non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quā prouida cōpensatione intueri, si eorundem effectores signorum, expulsis vitiis, morū honestate præcellant: si seculo mortui, Deo viuant: si propter illam veram charitatē quæ cuncta charismatum dona exuperat, omnes affectiones mundi pro nihilo pensant: si acceptam virtutem non ad suam gloriam, sed ad beneficium referunt collatoris: si attentis auribus cordis, veri magistri admonitione percepta, non quia dęmonia eis subiiciantur tripudiāt, sed quia nomina sua scripta sunt in cælis exultant. Et idcircò hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorū authoribus, potius quam ipse signorū effectus est admirandus, & quod sit magis præuiū specimen eundi ad regnum quærendum, non verò quod signiferos ac notabiles nos ostentet. Quia sanctitas & timor Domini, cultusque regni cælestis non nisi ab idoneis & perfectis procedunt. Signa verò atque prodigia & sancti & reprobi faciunt. Quę nihil aliud quam notitiam vanam etiam ali-

aliquando hominum conferunt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad æterna supplicia perueniat cōdemnandus. Ille autem qui cælesti gratia illustratus, sub notitia sui creatoris vixerit sanctus, etsi mortalibus sit ignotus, in futuris tamen sanctorum gaudiis erit annumerandus. Huc vsque Beatus Eulogius.

Hæc habui maximè, quæ de Ignatij vita moribusque conscriberem: tum ne parentis nostri (quod in omnibus humanis rebus fere fit) paulatim memoria consenesceret, tum etiam vt in perpetuum haberent nostri homines, vnde omnium domestica peterent documenta virtutum. Quod ego si assecutus fuero, erit cur Deo gratulemur, authori bonorum omniū: sin minus, nostros certè qualescunque labores, vobis, fratres charissimi, quorum præcipuè gratia suscepti sunt, non ingratos fore confido.

FINIS.

HVIVS

HVIVS OPERIS CAPITA.

LIBRI PRIMI.

LI-

Capita.

Mag.

LIBRI TERTII
Capita.

LIBRI QVARTI
Capita.

Ro-

LIBRI QVINTI
Capita.

RE-

RERVM MEMORABILIVM
INDEX.

A.

B.

C.

D.

F.

G.

Gatie-

Igna-

M.

N.

O.

T.

V.

Voto

X.

Z.

FINIS.

Hæc Reuerendi Patris Ignatij Loiolæ, institutoris Religionis Clericorũ Societatis Iesu, vita, pia admodum, optimisq; virtutũ exemplis referta, digna est quæ in multorum vtilitatẽ prælo committatur. Datum Antuerpiæ, 10. Calend. Februar. An. 1587.

Siluester Pardo, S. Theologiæ Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Antuerp. Canonicus, ac Librorum Censor.

